Coperta: Unipan Helga

J.-K. Huysmans Là-Bas © Librairie PLÖN, Paris.

ISBN 973 – 35 – 0383 – 5

J.-K. Huysmans

LITURGHIA NEAGRĂ

roman

Traducere din limba franceză de

Emanoil MARCU

EDITURA „DACIA” CLUJ-NAPOCA 1994

I

Atât de mult crezi, dragul meu, în ideile astea, că ai lăsat deoparte adulterul, amorul, ambiţia, toate subiectele bătătorite ale romanului modern, ca să scrii istoria lui Gilles de Rais – şi, după o pauză, adăugă:

— Nu-i reproşez naturalismului nici limbajul cazon, nici termenii culeşi de pe pereţii latrinelor sau din azile, pentru c-ar fi nedrept şi absurd; mai întâi, sunt subiecte ce par făcute anume pentru el, apoi, cu molozul limbii şi catranul cuvintelor se pot clădi opere mari şi puternice, *Taverna* lui Zola e o dovadă; nu, problema e alta; nu-i reproşez naturalismului muruiala grosolană a stilului său butucănos, ci trivialitatea ideilor; îi reproşez c-a încarnat materialismul în literatură, c-a proslăvit democraţia artei!

Da, dragul meu, orice-ai spune, ce teorie de creier detracat, ce sistem mizer şi îngust! Să te mărgineşti la zeinurile cărnii, să respingi suprasensibilul, să tăgăduieşti visul, să nu înţelegi măcar atât: că interesul pentru artă începe acolo unde simţurile încetează să mai servească!

Ridici din umeri, dar spune, ce a văzut naturalismul tău în nepătrunsele taine ce ne înconjoară? Nimic.

— Când a trebuit să explice o pasiune, să sondeze o

plagă, să cureţe cea mai neînsemnată rană a sufletului, a pus totul pe seama poftelor şi instinctelor. Căldurile împerecherii şi nebunia, la atât se reduce ştiinţa lui. Într-un cuvânt, n-a cercetat decât mai jos de buric şi a debitat banalităţi când s-a apropiat de vintre; un felcer al herniilor sentimentale, un infirmier al sufletului – asta e, şi nimic mai mult!

Pe urmă, dragă Durtal, naturalismul nu-i doar stângaci şi mărginit, ci şi corupt: a propovăduit oribila viaţă modernă, a elogiat americanismul moravurilor, a cântat osanale forţei brutale şi casei de bani. S-a înclinat pân la pământ în faţa gustului greţos al gloatei şi astfel a repudiat stilul, a respins orice gândire înaltă, orice elan spre supranatural şi transcendent. Atât de bine a întrupat ideile burghezecă, zău, pare născut din împreunarea Lizei, cârnăţăreasa din *Pântecele Parisului,* cu Homais!

— Drace, nu ierţi nimic! răspunse Durtal, pe un ton înţepat. Îşi aprinse ţigara, apoi continuă: şi eu detest materialismul, dar nu putem tăgădui că naturaliştii au făcut artei servicii remarcabile; la urma urmei, ei ne-au scăpat de marionetele ţepene ale romantismului şi au scos literatura dintr-un idealism nătâng şi dintr-o bicisnicie de fată bătrână, smintită de celibat!

— De-abia ei, după Balzac, au creat fiinţe în carne şi oase şi le-au pus în concordanţă cu lumea din jur; au contribuit la dezvoltarea limbii, începută de romantici; au ştiut ce-i râsul adevărat iar uneori au cunoscut şi darul lacrimilor; în fine, nu întotdeauna au fost mânaţi de fanatismul josniciei, aşa cum îi acuzi!

Ba da, pentru că-şi iubesc epoca, iar asta îi trădează!

Pe naiba! Nici Flaubert şi nici fraţii Goncourt n-au iubit-o!

— Fie, admit; lor nu le pot contesta buna-credinţă, spiritul de revoltă şi nobleţea; îi aşez, de aceea, cu totul deoparte. Ba chiar recunosc, de bunăvoie, că Zola e un mare peisagist, un formidabil mânuitor de mase şi interpretul lor autorizat. Apoi, slavă Domnului, nu şi-a urmat până la capăt, în romane, teoriile ce laudă amestecul pozitivismului în artă. Pe când la ce) mai bun elev al lui, la Rosny, singurul romancier de talent care într-adevăr s-a pătruns de ideile maestrului, totul a devenit, într-un jargon de chimie delirantă, o etalare greoaie de erudiţie laică, un savantlâc de contramaistru! Nu, trebuie să recunoşti că şcoala naturalistă, în lâncezeala ei actuală, oglindeşte gustul unui timp odios. Ne-a adus la o artă atât de târătoare şi plată, că aş numi-o bârfa de ţaţe. Nu crezi? Citeşte ultimele cărţi, ce-ai să găseşti în ele?

— Un stil băi ţa t, simple anecdote, fapte diverse dezgropate de prin gazete, doar poveşti răsuflate şi istorii dubioase pe care nu le susţine nicio idee despre viaţă, despre suflet. Mi se întâmplă, după ce termin un astfel de volum, să nici nil-mi amintesc descrierile lăbărţate, predicile nesărate de care sunt pline; rămân doar cu uimirea că cineva a putut scrie trei-patru sute de pagini fără să aibă nimic de arătat, nimic de spus.

— Uite, des Hermies, dacă n-ai nimic împotrivă, hai să schimbăm subiectul; în ce priveşte naturalismul, n-o să ne înţelegem niciodată; până şi numele lui te scoate din ţâţâni. Ia spune, ce se mai aude cu terapia Mattei? Fiolele de electricitate şi globulele tale uşurează pe vreun bolnav?

— Eh, ceva mai mult decât panaceele din Codex, dar fără efect permanent şi sigur; de altfel, ori astea, ori altele... Bun, acum o şterg, scumpule, îndată-i ora zece şi portarul tău stinge lumina pe palier; bună seara şi pe curând!

După ce uşa se închise, Durtal aruncă în sobă câţiva cărbuni şi rămase pe gânduri.

Discuţia cu prietenul său îl irita cu atât mai mult cu cât de luni de zile lupta cu sine însuşi, iar teoriile pe care le crezuse de neclintit se clătinau. Ioimv se năruiau puţin

câte puţin, umplându-i parcă mintea cu moloz.

În ciuda violenţei lor, aprecierile lui des Hermies îl tulburau.

Desigur, naturalismul mărginit la studii monotone asupra unor fiinţe mediocre, evoluând printre interminabile descrieri de saloane şi câmpuri ducea direct la sterilitate, dacă erai cinstit ori lucid, sau, în cazul contrar, la vorbăria cea mai plicticoasă, la cele mai obositoare clişee; însă Durtal nu vedea, în afara naturalismului, un alt roman posibil, decât cu riscul revenirii la tiribombele romanticilor, la operele miţoase ale unor Cherbuliez sau Feuillet ori, şi mai rău, la istorioarele melodramatice ale lui Theuriet şi Sand!

Şi atunci? Pus cu spatele la zid, Durtal se lovea de teorii confuze, de ipoteze nesigure, anevoios de formulat, greu de delimitat, imposibil de dus la un capăt. Nu izbutea să-şi limpezească simţămintele, ori ajungea în faţa unei fundături în care se temea să intre.

Ar trebui păstrate, îşi spunea, veridicitatea documentului, precizia detaliului, limba densă şi nervoasă a realismului, dar în acelaşi timp ar trebui sondate adâncimile sufletului, fără a încerca să-i explicăm misterul prin bolile de nervi; ideal ar fi ca romanul să se despartă

de la sine în două părţi, sudate totuşi sau mai curând contopite, aşa cum sunt şi în viaţă, – o parte a sufletului, alta a trupului, de ale căror reacţii, conflicte şi unitate ar trebui să se ocupe. Într-un cuvânt, ar trebui urmată marea cale deschisă de Zola, însă ar fi la fel de necesar să se traseze prin văzduh un drum paralel, o altă cale, să se atingă partea invizibilă a lucrurilor, să se facă, într-un cuvânt, un naturalism spiritualist; ar fi cu mult mai nobil, mai bogat şi mai puternic!

Problema e ci deocamdată n-o face nimeni. Cel mult ar putea fi amintit, ca unul care se apropie de acest concept, Dostoievski. Dar până şi blajinul rus e mai degrabă un socialist evanghelic decât un realist sublimat! – în Franţa, la ora actuală, cum formula exclusiv materialistă pierde teren, rămân două clanuri, – cel liberal, care aduce naturalismul în saloane, curăfindu-l de orice subiect mai îndrăzneţ, de orice noutate a expresiei, şi clanul decadent, care, mai extremist, respinge cadrul, mediul, până şi corpul, şi sub pretextul unor discuţii de suflet bate câmpii în păsărească ininteligibilă a telegramelor. În realitate se mărgineşte să-şi ascundă cumplita secetă de idei sub zăpăceala voită a stilului. Cât despre legitimiştii adevărului, pe Durtal îl umfla râsul de câte *ori* se gândea

la bălmăjeala băţoasă şi infantilă a acestor aşa-zişi psihologi, ce nu, luminaseră nici cel mai mărunt aspect al unei pasiuni oarecare. Se mărgineau să amestece siropurile lui Feuillet cu prafurile sătate ale lui Stendhal: nişte hapuri pe jumătate dulci, pe jumătate sărate, o literatură de-a dreptul greţoasă!

În fond, îşi reluau în romane vechile teme de filosofic, disertaţiile de prin liceu, de parcă o simplă replică a lui Balzac n-ar lumina adâncul unui suflet mai bine decât toate aceste savante lucrări de doctorat!

— Apoi, nu era de aşteptat de la ei nicio înălţare, niciun elan spre alte zări. Adevăratul psiholog al veacului, îşi zicea Durtal, nu e Stendhal, ci acest uluitor Hello, al cărui neclintit succes ţine de miracol!

Ajungea să creadă că des Hermies are dreptate. Într-adevăr, nimic nu mai stătea în picioare în această literatură bramburită; nimic, decât o nevoie de supranatural care, în lipsa ideilor mai elevate, bâjbâia neajutorată în spiritism şi ocultism.

Încolţit de aceste gânduri, şi vrând să-şi atingă totuşi ţinta, Durtal o luă pe ocolite, îşi schimbă traseul oprindu-se în cele din urmă la altă artă, la pictură. Acolo îşi regăsea pe deplin idealul, realizat de Primitivi!

În Italia, în Germania, şi mai ales în Flandra, ei exprimaseră neprihănitele elanuri ale sufletelor pioase; în decoruri autentice, apăreau, calme şi sigure, fiinţe surprinse în realitatea cuceritoare şi solidă a vieţii; iar feţele adesea comune ale acestor oameni, chipurile uneori urâte dar formând ansambluri evocate cu forţă, erau transfigurate de bucurii celeste, de disperări sfâşietoare, de înseninări ale spiritului sau de furtuni ale sufletului. Era, într-un fel, o metamorfozare a materiei calme sau tensionate, o deschidere spre zări necuprinse, dincolo de simţuri.

Durtal avusese revelaţia acestui naturalism în urmă cu un an, când totuşi era mai puţin iritat de ruşinosul spectacol al acestui sfârşit de secol. Se întâmplase în Germania, în faţa unei răstigniri pictate de Mathaeus Griinewald.

Cum sta în fotoliu, îl trecu un frison şi închise ochii aproape dureros. Cu extraordinară luciditate, revedea tabloul, acolo, în faţa lui, în chiar momentul când îl evoca; iar strigătul de admiraţie scos atunci, când intrase în mica sală a muzeului din Cassel, continua să-i sune în minte, în timp ce *în odaie Răstignitul se înălţa enorm, pe crucea cu trunchiul traversat, în chip de braţe, de o creangă cu

resturi de scoarţă pe ea şi care sub greutatea trupului se îndoia ca un arc.

Această creangă părea gata să se destindă şi să arunce, din milă, departe de ţinutul schingiuirii şi-al crimei, sărmana carne ţintuită la pământ de uriaşele piroane ce străpungeau picioarele.

Braţele dislocate, aproape smulse din umeri ale lui Cri st păreau sugrumate pe toată lungimea de frânghiile răsucite ale muşchilor. Subţioara frântă părea că trosneşte; palmele larg deschise îşi răşchirau degetele terorizate – dar care totuşi binecuvântau, cu un gest confuz de rugă şi de reproş; pectoralii fremătau, scăldaţi în sudoare; torsul era vârstat cu brazde adânci, trasate de cuşca înfoiată a coastelor; carnea se umfla învineţită, înverzită de înţepături de insecte, împănată cu spinii rupţi din nuiele, rămaşi sub pielea lovită.

Vremea puroiului venise; rana cea mare din coastă curgea abundent, inunda şoldul cu un sânge gros, întunecat ca zeama de mure; serozităţi bătând în roz, secreţii ca un zer şi altele ca vinurile tulburi de Moselle picurau de pe piept, udau pântecul sub care cădea faldul vălurit al unui petec de pânză; mai jos, genunchii contorsionaţi îşi ciocneau rotulele, pulpele scobite se

închirceau iar labele picioarelor, ţintuite una peste cealaltă, se umflau, se ofereau deplinei putrefacţii, se gangrenau sub valuri de sânge. Aceste picioare spongioase acoperite de sânge închegat erau cumplite; carnea creştea, trecea peste capul pironului iar degetele crispate tăgăduiau gestul rugător al mâinilor, blestemau, aproape scormoneau, cu cornul albastru al unghiilor, ţărâna ruginie, tărcată cu oxizi de fier, asemeni pământurilor purpurii ale Thuringiei.

Deasupra cadavrului martirizat, capul apărea frământat şi enorm; încins cu o coroană încâlcită de spini, atârna vlăguit, iar ochiul palid, abia întredeschis, mai arunca o privire chinuită şi înfricoşată; faţa era tumefiată, fruntea năruită, obrajii traşi; toate trăsăturile căzute plângeau, în timp ce gura descleştată râdea cu falca zgâlţâită de atroce contracţii tetanice.

Supliciul fusese cumplit; agonia îl îngrozise, punându-i pe fugă, până şi pe călăi.

Acum, profilată pe cerul de un albastru noptatec, crucea părea gârbovită, aproape culcată la pământ, vegheată de două siluete, de-o parte şi de alta a lui Iisus: – una din ele, Fecioara, poartă o glugă roz-sângerie ce cade în valuri mărunte pe-o rochie azurie cu pliuri lungi; împietrită şi

pală, cu faţa umflată de lacrimi, cu privirea fixă, ea plânge înfigându-şi unghiile în carnea palmelor; – de cealaltă parte, Sfântul Ioan, un fel de vagabond, un mojic pârlit de soarele Suabiei, înalt la stat, cu barba împărţită în smocuri creţe, poartă veşminte largi, tăiate parcă din scoarţa unui arbore, o tunică stacojie şi un mintean galben deschis, cu mâneci suflecate ce lasă la vedere căptuşeala bătând în verdele crud al lămâii necoapte. Istovit de plâns, însă mai rezistent decât Maria care abia se ţine pe picioare, el îşi împreunează mâinile cu fervoare, contemplă trupul de pe cruce cu ochii împăienjeniţi, se sufocă şi îşi strigă, neauzit, zbuciumul gâtlejului mut.

O, ce departe era acest Calvar, însângerat şi plâns, de Golgotele dulcege adoptate de Biserică după Renaştere! Acest Cristos tetanizat nu era Cristul bogaţilor, Adonisul Galileii, junele fercheş şi radios, băiatul chipeş cu bucle arămii, cu barba pieptănată cu cărare, cu trăsături cabaline şi fade, căruia i se-nchină credincioşii de peste patru sute de ani. Cel de aici era Cristul Sfântului Justin, al Sfântului Vasile, al Sfântului Chirii, al lui Tertullian, Cristul primelor veacuri ale Bisericii, un Crist vulgar, urât, pentru că luase asupră-şi toate păcatele lumii şi pentru că, din smerenie, îmbrăcase formele cele mai josnice.

Era un Crist al sărmanilor, Acel ce se voise una cu ultimul din mântuiţii săi, cu dezmoşteniţii sorţii şi cu cerşetorii, cu toţi cei săraci sau urâţi pe care laşitatea omului îi urgiseşte; era de asemeni Cristul cel mai uman, un Crist cu trupul mizerabil şi slab, părăsit de Tatăl care s-a arătat doar atunci când o nouă durere nu mai era cu putinţă, un Crist însoţit doar de Mamă, pe care, ca toţi cei puşi la cazne, va fi strigat-o ca un copil, o Mamă neputincioasă atunci şi de prisos.

Dintr-o supremă smerenie desigur, acceptase ca Patimile să nu întreacă puterea de a îndura a trupului; şi, ascultând de nepătrunse porunci, primise ca Divinitatea să-i fie ca şi suspendată, de la primele pălmuiri şi lovituri de nuiele, ocări şi scuipături, de la preambulul suferinţei şi până la cumplitele chinuri ale unei agonii fără capăt. Putuse astfel să sufere mai adevărat, să horcăie şi să-şi dea duhul la fel ca un tâlhar, la fel ca un câine, murdar şi josnic, ducându-şi decăderea până la capăt, până la suprema insultă a puroiului!

Desigur, naturalismul nu se aventurase vreodată în asemenea subiecte; niciun pictor nu tratase martiriul divin în felul acesta şi nu-şi înmuiase cu atâta brutalitate penelul în plăgile zemuinde, în găurile sângerânde ale rănilor. Se

întrecea măsura, era de neîndurat. Griinewald era cel mai delirant dintre realişti; dar privindu-l pe acest Mântuitor schingiuit, pe acest Dumnezeu de morgă, totul se transfigura. Chipul tumefiat emana o lumină; o expresie supraumană ilumina efervescenţa cărnii, convulsia trăsăturilor. Acest stârv răstignit era al unui Dumnezeu, şi, fără aureolă, fără nimb, cu simpla podoabă ridicolă a coroanei ţepoase în care picăturile de sânge păreau nişte seminţe roşii, Iisus răsărea în cereasca-i Supraesenţă, între Fecioara fulgerată, buimacă de plânset, şi Sfântul Ioan în ai cărui ochi calcinaţi izvorul lacrimilor seca. Se.

Aceste chipuri, atât de vulgare la început, erau acum numai lumină, transfigurate de un miraculos preaplin al sufletului. Tâlharul, femeia sărmană, mojicul nu mai erau: în locul lor, – fiinţe suprapământeşti alături de un Dumnezeu.

Griinewald era ¿GÎ mai delirant dintre idealişti. Niciun pictor nu celebrase cu-atâta strălucire înălţarea, nici nu se avântase atât de hotărât de pe culmile sufletului pe pierdutele făgaşuri celeste. El atinsese amândouă extremele şi distilase, dintr-un gunoi triumfal, cel mai suav balsam al duioşiei, cele mai subtile esenţe ale lacrimilor. Această pânză era capodopera unei arte somate să redea

şi invizibilul şi tangibilul, să exprime jalnica murdărie a cărnii, să sublimeze infinita disperare a sufletului.

Nu, toate acestea nu au echivalent în nicio limbă. În literatură, anumite pagini despre Patimile Annei Emmerich se apropie – atenuate însă – de acest ideal de realism supranatural şi de viaţă adevărată şi purificată. Poate că unele efuziuni ale lui Ruysbroeck, ţâşnind în jeturi gemene de flăcări albe şi negre, aminteau de asemeni, prin anumite detalii, divina abjecţie a lui Griinewald; şi totuşi, nu, opera lui rămânea unică, fiind în acelaşi timp elevată şi terestră.

Dar atunci... îşi zise Durtal trezindu-se din reveria sa, atunci, dacă sunt logic, ajung la catolicismul Evului Mediu, la naturalismul mistic; a, nu se poate! Şi totuşi, asta e!

Se regăsea în faţa aceleiaşi dileme de care fugea de cum îi apărea în faţă, căci degeaba îşi asculta vocea interioară, nu se simţea susţinut de nicio credinţă. Hotărât lucru, de la Dumnezeu nu primea niciun semn, iar singur nu avea acea necesară voinţă care-ţi îngăduie să uiţi de tine, să aluneci, fără împotrivire, în bezna dogmelor neschimbătoare.

Câteodată, după anume lecturi, când îi sporea dezgustul pentru viaţa din jur, Durtal visa la tihna unei mănăstiri

uitate, la somnolenţa rugăciunilor risipite prin fumul de tămâie, la toropeala ideilor dizolvate în murmurul psalmilor. Dar pentru a savura bucuriile renunţării, îi trebuia un suflet simplu, curăţat de orice reziduuri, un suflet frust, or al său era mocirlos, dospit în sucul concentrat al unor vechi dejecţii. Într-adevăr, din gunoiul unor gânduri meschina, din lehamitea unor detalii infime dar repetate, dintr-o sfârşeală a sufletului amorţit de cei patruzeci de ani împliniţi, din tocmelile cu spălătoreasă şi cu birtaşii, din necazurile băneşti şi grija datoriilor se năştea adesea dorinţa efemera de a crede, pentru ca astfel să-şi afle refugiu în afara timpului. Cocheta cu gândul de a-şi căuta salvarea într-o mănăstire, la fel ca acele fete ce se călugăresc doar ca să scape de existenţa prin camere mobilate, de grija chiriei şi-a hranei, de spălatul şi călcatul rufelor.

Rămas holtei şi fără avere, puţin interesat, acum, de aventuri amoroase, îşi blestema, uneori, existenţa pe care şi-o făcuse. Mai ales în ceasurile când, sătul să tot lupte cu frazele, îşi arunca scârbit condeiul, Durtal privea înainte şi nu vedea în viitor decât prilej de griji şi de amărăciune; căutând atunci mângâiere, împăcare, se vedea silit să admită că doar religia mai e în stare să aline, cu balsamuri

celeste, rănile cele mai dureroase; dar ea pretinde în schimb asemenea trădare a simţului realităţii, asemenea voinţă de detaşare, încât Durtal, neîncetând – s-o iscodească, o ocolea.

Şi într-adevăr, îi da mereu târcoale, căci dacă nu se sprijină pe-o temelie sigură, credinţa ţâşneşte în asemenea eflorescenţe, că sufletul se-agaţă şi răsucindu-se pe tijele lor înflăcărate suie odată cu *le, se pierde-n extaz, dincolo de spaţiu şi de lumi, la înălţimi nebănuite; apoi, ea acţiona asupra lui Durtal şi prin arta sa extatică şi directă, prin strălucirea legendelor, prin simplitatea luminoasă a vieţilor sfinţilor.

Nu credea în supranatural şi totuşi nu-l contesta; chiar şi aici, pe pământ, cum să tăgăduieşti misterul ce irumpe lângă noi, printre noi, pe stradă, de fapt peste tot? Prea era uşor să respingi legăturile nevăzute, extraumane, să pui pe seama întâmplării – ea însăşi indescifrabilă! de altfel – evenimentele neprevăzute, ghinioanele şi şansele. Întreaga existenţă a unui individ nu depinde oare, adesea, de anumite întâlniri? Ce oare sunt iubirea, influenţele de neînţeles şi totuşi evidente? – în fine, cum să explici tulburătoarea enigmă care a fost şi rămâne banul?

Pentru că, se gândea el, ne găsim în faţa unei legi

primordiale, – o cumplită lege organică promulgată şi aplicată de când lumea.

Principiile ei sunt permanente şi clare oricând. Banul trage la ban, vrea să se adune la un loc, merge de preferinţă la mediocri şi la mişei; iar când printr-o excepţie inexplicabilă ajunge la un bogat al cărui suflet nu e nici criminal şi nici mârşav, atunci rămâne sterp, incapabil să se traiţsforme în bunuri inteligente, inapt – chiar dacă e în mâini milostive – să atingă un ţel înalt. S-ar spune că în felul acesta se răzbună pentru a fi ajuns la cine nu trebuia, că se paralizează singur când n-are ca stăpân pe ultimul pungaş ori pe râtanul cel mai odios.

Şi mai ciudat e atunci când – în mod excepţional – banul se rătăceşte în casa unui sărac; pe acela, dacă e neîntinat, îl murdăreşte de îndată; din sărmanul cel mai neprihănit face un desfrânat, loveşte deopotrivă trupul şi sufletul, îi inspiră apoi posesorului său un egoism josnic, îi şopteşte să-şi cheltuiască arginţii doar pentru el; din insul cel mai umil face un slugoi obraznic, din cel mai generos, un zgârie-brânză. Într-o clipită, schimbă toate deprinderile, bulversează toate ideile şi metamorfozează pasiunile cele mai înrădăcinate.

Banul nutreşte păcatele capitale, al căror vigilent

contabil, într-un anume fel, este. Dacă permite unui posedant să uite de sine, să dea de pomană îndatorându-l pe vreun sărac, trezeşte ura celui din urmă pentru umilinţa de a fi fost miluit; în locul zgârceniei aşază nerecunoştinţa, restabileşte echilibrul, astfel încât deficitul se compensează şi niciun păcat nu se pierde la bilanţul final.

Dar cu adevărat monstruos devine atunci când îşi ascunde numele sonor sub vălul negru al unui cuvânt şi se intitulează capital. Atunci lucrarea lui nu se mai limitează la incitări individuale, la instigări la furt şi la crimă, ci năpădeşte întreaga omenire. Cu un singur cuvânt capitalul instaurează monopoluri, ridică Bănci, acaparează bunuri, dispune de viaţă a milioane de fiinţe din care poate, dacă vrea, să facă muritori de foame!

În tot timpul ăsta se hrăneşte, se-ngraşă, se naşte el singur pe sine, între pereţii caselor de fier; şi Lumea Veche şi cea Nouă mor de poftă în faţa lui, îl venerează în genunchi, ca pe un Dumnezeu.

Ei bine, ori banul care stăpâneşte astfel sufletele e diavolesc, ori e cu neputinţă să-l explici. Şi câte alte taine nu sunt, la fel de nepătrunse ca şi aceasta, câte situaţii în faţa cărora omul care gândeşte ar trebui să se cutremure!

Dar, îşi spunea Durtal, de vreme ce bâjbâim în

necunoscut, de ce n-am crede în Treime, de ce-am respinge divinitatea lui Cristos? La fel de bine am putea admite acel „Credo quia absurdum” al Sfântului Augustin, şi repeta, cu Tertullian, că supranaturalul, dacă ar putea fi înţeles, nu ar mai fi supranatural şi că tocmai de aceea este divin – pentru că depăşeşte priceperea noastră.

Dar în definitiv de ce-mi bat capul cu chestiile astea? Ia mai ducă-se naibii!

— Şi, încă o dată, Durtal dădu înapoi, neputându-şi hotărî sufletul, ajuns pe marginea raţiunii, să facă saltul în gol.

În fond, se îndepărtase de punctul său de plecare, de naturalismul înfierat de prietenul său. Revenea acum la jumătatea drumului, la Griinewald, al cărui tablou – îşi spunea – e prototipul împins la extrem al artei. Era inutil să meargă atât de departe, să eşueze în catolicismul cel mai fervent sub pretextul unui *dincolo* ceţos. I-ar fi probabil suficient să fie spiritualist pentru a-şi putea imagina supranaturalismul, singura formulă ce-i convenea.

Se ridică, făcu câţiva paşi prin cămăruţă; privindu-şi manuscrisele stivuite pe masă, notiţele despre Mareşalul de Rais, zis Barbă-Albastră, se însenină.

Oricum, îşi spuse el, aproape voios, nu poţi să fii fericit

decât la ţineacasă şi departe de timp. O, să te zăvorăşti în trecut, să-ţi reiei viaţa sub alte ceruri, să nu mai citeşti o gazetă, să uiţi de existenţa teatrelor, ce vis!

— Iar Barbă-Albastră mă interesează infinit mai mult decât băcanul din colţ, decât toţi figuranţii acestei epoci pe care-o ilustrează perfect băiatul de prăvălie care, ca să parvină printr-o căsătorie, o violează pe fata patronului, pe gâscă, cum îi spune el!

Iar acum, la culcare, adăugă Durtal cu un surâs, căci îşi vedea motanul, făptură foarte punctuală, privindu-l cu nelinişte şi cu reproş, amintindu-i de tabieturi comune. Aranjă pernele, desfăcu plapuma şi motanul sări în pat. Rămase însă în aşteptare, cu coada încolăcită în jurul picioarelor, până ce se întinse stăpânul; apoi îşi potrivi şi el culcuşul.

II

De aproape doi ani, Durtal încetase să frecventeze lumea literară; mai întâi cărţile, apoi bârfele de prin gazete, amintirile unora, memoriile altora se sileau să prezinte această lume ca pe o capişte a înţelepciunii, ca pe cea mai spirituală dintre elite. Dac-ar fi fost să-i crezi, spiritul ţâşnea acolo în jerbe iar replicile cele mai spumoase se succedau în rafale. Durtal nu-şi putea explica

persistenţa acestui clişeu, ştiind din experienţă că literaţii se împart la ora actuală în două grupuri, primul compus din burjui hrăpăreţi, al doilea din râtani odioşi.

Într-adevăr, unii erau răsfăţaţi de public, aşadar corupţi dar ajunşi; lacomi de onoruri, maimuţăreau lumea marilor afaceri, se delectau la dineuri selecte, dădeau serate în ţinută de gală, nu vorbeau decât de drepturi de autor şi de edituri, discutau despre teatru, îşi zornăiau arginţii.

Ceilalţi lipăiau în cârduri prin cartierele mizere. Erau căzăturile bodegilor, drojdia speluncilor. Detestându-se reciproc, îşi zbierau creaţiile, îşi trâmbiţau geniul, se lăbărţau pe banchete în tractire apoi, umflaţi de bere, îşi împroşcau veninul.

Un alt mediu nu exista. Devenea extrem de rar acel loc retras unde, între câţiva artişti, să poţi tăifăsui în voie, departe de promiscuitatea cabaretelor şi saloanelor, fără ascunse gânduri de trădare şi înşelăciune, un loc unde să te poţi ocupa doar de artă, şi unde să nu-şi vâre nasul femeile!

În lumea literelor dispăruse, într-adevăr, orice nobleţe a sufletului; numai concepţii plate, gândire greoaie şi comună. Peste tot, obişnuita sporovăială din strada Sentier sau Cujas.

Ştiind, tot din experienţă, că nicio prietenie nu e posibilă cu asemenea creaturi, mereu pornite-n căutarea unei prăzi pe care s-o sfâşie, Durtal rupsese relaţiile ce l-ar fi obligat să devină ori înşelat, ori înşelător.

Apoi, la drept vorbind, nu-l mai lega nimic de confraţi; odinioară, când accepta scăderile naturalismului, cu nuvelele lui câlţoase, cu romanele lui îmbâcsite, mai putea să discute cu ei despre artă; acum însă!...

În fond, susţinea des Hermies, între tine şi ceilalţi realişti a existat întotdeauna asemenea deosebire de vederi, că un compromis nu putea să dureze; tu urăşti timpul tău, pe când ei îl adoră; asta-i problema! Inevitabil, într-o zi trebuia să fugi de acest teritoriu pozitivist al artei şi să cauţi, departe, un ţinut mai aerisit şi mai puţin plat.

În toate cărţile tale, ai lovit din toate puterile, neîncetat, rămăşiţa aceasta de secol; numai că, drace, până la urmă oboseşti să tot dai într-o cocoaşă flască ce cade şi iar se ridică; trebuia să-ţi tragi sufletul şi să te instalezi în altă epocă, sperând să descoperi acolo un subiect pe gustul tău. Aşa se şi explică deruta spirituală ce te-a paralizat atâtea luni de zile precum şi sănătatea brusc regăsită de cum ai început să te ocupi de Gilles de Rais.

Şi chiar aşa era, des Hermies avusese dreptate. Din ziua

când se cufundase în fiorosul şi fascinantul sfârşit de Ev Mediu, Durtal simţise că revine la viaţă. Începu să trateze cu senină indiferenţă toate cele din jur, îşi rându-i existenţa departe de vacarmul literaturii, într-un cuvânt se izolă mental în castelul Tiffauges, alături de Barbă-Albastră, trăind în bună înţelegere cu acest monstru, aproape cochetând cu el.

În preocupările lui, istoria luă locul romanului, a cărui intrigă, ţârâită pe capitole, împachetată grosolan, banală şi convenţională, îl irita. Şi totuşi, istoria părea să-l intereseze doar în lipsă de ceva mai bun, căci Durtal nu credea în realitatea acestei ştiinţe; evenimentele, îşi spunea el, sunt pentru omul de talent doar o trambulină a ideilor şi a stilului, de vreme ce toate sunt atenuate sau exagerate, în funcţie de nevoite unei cauze ori de temperamentul scriitorului care le mânuieşte.

Cât despre documentele pe care se sprijină istoria, e şi mai rău, pentru că niciunul nu-i definitiv şi toate sunt revizuibile. Dacă nu sunt pur şi simplu apocrife, altele, la fel de nesigure, sunt dezgropate mai târziu spre a le contrazice, după care şi acestea se demonetizează prin exhumarea altor arhive, nu mai puţin dubioase.

La ora actuală, cu râcâiala încăpăţânată a vechilor

hârţoage, istoria nu mai serveşte decât la satisfacerea fumurilor literare ale unor boiernaşi de ţară; doar ei ce mai bucătăresc aceste jumări de sertar cărora Academia le decernează, salivând, medalii de onoare şi premii specialc.

Pentru Durtal, istoria era aşadar cea mai solemnă dintre minciuni, cea mai copilărească amăgire. După el, Clio, antica muză, nu putea fi reprezentată decât cu cap de sfinx, împodobit cu o pereche de perciuni stufoşi şi cu o boneţică de sugaci! Adevărul e că rigoarea ştiinţifică nu-i cu putinţă, îşi zicea el; cum să pătrunzi evenimentele Evului Mediu, când nimeni nu-i în stare să explice nici episoadele recente, dedesubturile Revoluţiei, de pildă, sau ale Comunei? Rămâne ca fiecare să-şi fabrice viziunea sa, să-şi închipuie cu mintea lui creaturile altor timpuri, să se întrupeze în ele, să îmbrace, dacă poate, iluzia unor straie de epocă, să făurească în fine, din amănunte abil selectate, ansambluri amăgitoare. Asta a şi făcut, în fond, Michelet; şi cu toate că acest moş nevricos a colindat mai ales cotloanele periferice, oprindu-se în faţa unor mărunţişuri, delirând tacticos în anecdote pe care le umfla declarându-le uriaşe când accesele sentimentale şi crizele de şovinism îi încurcau supoziţiile şi ipotezele, – era totuşi singurul care, în Franţa, se ridicase deasupra secolelor

plonjând din înalturi în tenebrosul defileu al vechilor legende.

Isterică şi prolixă, obraznică şi personală, istoria Franţei scrisă de el era totuşi, pe alocuri, însufleţită de mari elanuri; personajele sale trăiau, izbuteau să iasă din acele limburi unde le înhumează ceasloavele cenuşii ale confraţilor săi; puţin mai conta atunci că Michelet fusese cel mai puţin veridic dintre istorici, de vreme ce era cel mai original şi mai artist dintre ei. Cât despre ceilalţi, ei scociorau acum printre hârţoage, se mulţumeau să prindă, cu bolduri, în insectarele lor, mărunte fapte diverse. În urma lui Taine, îşi ungeau cu pap notiţele, le lipeau cap la cap, păstrându-le desigur doar pe cele ce validau poveştile lor. Aceşti indivizi îşi cenzurau orice imaginaţie, orice entuziasm, pretindeau că nu inventează nimic, ceea ce era adevărat, nu mai puţin adevărat fiind că „aranjau” istoria prin simpla selectare a documentelor, în plus, ce simplu era sistemul lor! Descoperind cutare eveniment, petrecut în Franţa în câteva comune, trăgeau pe dată concluzia că în acel an, în acea zi, la acea oră, toată ţara gândea şi trăia în cutare fel.

Erau, la fel ca Michelet, nişte vajnici falsificatori, dar nu aveau nici anvergura, nici viziunile lui; erau trepăduşii

istoriei, micii ei amploiaţi, nişte scârţa-scârţa pe hârtie ce purecau câte-un detaliu fără să poată reda un ansamblu, la fel cum pictorii de acum îşi găinăţează tonurile, iar decadenţii gătesc ghiveciuri de cuvinte! Apoi, îşi spunea Durtal, mai sunt şi biografii! Ăştia au mania reabilitării! Unii au scris volume întregi pentru a demonstra că Theodora a fost neprihănită iar Jan Steen nu punea picătură în gură. Altul l-a cercetat pe Villon, s-a căznit să arate că Margot cea grăsană nu era o femeie, ci o firmă de cabaret; puţin lipsea să-l descrie pe poet ca pe un ins cucernic şi cumpătat, chibzuit şi integru. Ai zice că scriindu-şi monografiile, aceşti istorici s-au temut că se compromit apropiindu-se de scriitori sau pictori care călcaseră, în viaţa lor, şi pe alături. Le-ar fi plăcut desigur ca toţi să de nişte burjui ca şi ei; totul argumentat, de altfel, cu ajutorul faimoaselor Jocumente pe care le tot pigulesc, netezesc şi pun pe caprării.

Această şcoală a reabilitării, atotputernică azi, îl exaspera pe Durtal; în ce-l privea, era sigur că n-are să cadă, în cartea lui despre Gilles de Rais, în păcatul acestor maniaci ai bunei-cuviinţe, al acestor fanatici ai cumsecădeniei. Cu ideile lui despre istorie, nici el nu putea pretinde să redea un 3arbăălbastră exact, dar cel puţin era

sigur că n-are să-l edulcoreze, că n-are să-l moleşească în băi de vorbe călduţe, că n-are să facă din personajul său acel mediocru, în bine sau în rău, care-i pe gustul gloatei. Ca să înceapă, îşi procurase, în chip de trambulină, o copie a memoriului moştenitorilor lui Gilles de Rais către rege, notele despre procesul de la Nantes extrase din istoria lui Carol al VII-lea scrisă de Vallet de Viriville, în fine expozeul lui Armând Gueraut şi biografia abatelui Bossard. Îi era de ajuns pentru a contura cumplita figură a acestui ins satanic ce fusese, în veacul al XV-lea, cel mai artist şi mai rafinat, cel mai crud şi mai scelerat dintre contemporanii săi.

O singură persoană era la curent cu proiectul cărţii, des Hermies, pe care-l întâlnea acum aproape zilnic.

Îl cunoscuse într-o familie din cele mai ciudate, la Chantelouve, istoric catolic, care se lăuda că este frecventat de oameni din toate mediile. Şi în–,tr-adevăr, o dată pe săptămână, iarna în salonul său din strada Bagneux se întrunea cea mai bizară societate: clerici sclifosiţi şi poeţi de cafenea, gazetari şi actriţe, adepţi ai lui Naundorff[1] şi vagi specialişti în ştiinţe dubioase.

---

1 **Naundorff, Karl (n. 1845), aventurier german, a pretins a fi Ludovic al XVII-lea; fiul acestuia Ludovic-Carol, revendica şi el tronul Franţei, sub numele de Carol al IX-lea, prin 1885. Printre partizanii lui s-au numărat feluriţi ocultişti şi „profeţi" în fapt tot atâţia „escroci" (n.t.).**

Această casă se situa, de fapt, în marginea lumii clericale şi oamenii bisericii o frecventau cu fereală, ca pe un loc oarecum deocheat; dineurile erau aici extravagante şi rafinate; Chantelouve era cordial, spirit bonom, amfitrion plin de solicitudine. E drept, pe analişti îi cam neliniştea căutătura lui de ocnaş, disimulată uneori sub lentilele unor ochelari fumurii, dar bonomia lui bisericoasă era dezarmantă; apoi, stăpâna casei, fără să fie o frumuseţe, era originală şi toţi roiau în jurul ei; ea rămânea totuşi tăcută, nu încuraja insistenţele verbale ale musafirilor, chiar dacă, în ton cu bărbatul ei, nu făcea pe mironosiţa; impasibilă, aproape trufaşă, asculta fără să tresară paradoxurile cele mai monstruoase, surâdea cu un aer absent, cu privirea pierdută în zare.

Într-una din aceste seri, în timp ce fuma o ţigară iar actriţa Rousseil, recent convertită, urla un poetic omagiu dedicat lui Iisus, Durtal fusese frapat de fizionomia, de ţinuta lui des Hermies, în violent contrast cu apariţiile şleampete ale răspopiţilor şi poeţilor înghesuiţi în salonul şi biblioteca lui Chantelouve.

În mijlocul acelor feţe ipocrite sau studiate, el apărea ca un bărbat de mare distincţie, dar rezervat şi dificil. Înalt, subţire, foarte palid, avea ochi de un albastru întunecat,

tăioşi, apropiaţi de nasul scurt şi iscoditor. Părul îi era blond, iar barba, rasă pe obraji şi tunsă cioc pe bărbie, bătea în tonul gălbui al plutei. Avea ceva de norvegian lingav şi de englez aţos. Îmbrăcat în stofe londoneze, părea sugrumat într-un costum cadrilat de culoare cenuşie, strâns pe talie, cu revere înalte sub care cravata şi gulerul aproape nu se vedeau. Foarte îngrijit, avea un fel al lui de a-şi scoate şi de a-şi strânge mănuşile, cu un pocnet imperceptibil; apoi se aşeza picior peste picior şi, aplecându-se spre dreapta, scotea din buzunarul stâng, lipit de trup, o pungă japoneză plată şi gofrată, în care îşi ţinea foiţa şi tutunul.

Era metodic, prudent şi rece ca un sloi cu necunoscuţii; aerul semeţ şi totuşi stingherit se potrivea cu râsul său crispat şi scurt; stârnea antipatii serioase de la prima vedere şi chiar le căuta prin remarci veninoase, tăceri dispreţuitoare, surâsuri severe sau maliţioase. La Chantelouve era respectat, sau mai curând temut, dar cunoscându-l îţi dădeai seama că sub aparenţa glacială mocnea o bunătate reală, o prietenie puţin expansivă însă capabilă de un anumit eroism şi, în orice caz, de nădejde.

Din ce şi cum trăia? Era bogat sau numai înlesnit? Nu ştia nimeni; nu-l interesau afacerile altora, dar nici despre

ale lui nu vorbea niciodată; era doctor al Facultăţii de medicină din Paris – Durtal îi văzuse, întâmplător, diploma însă vorbea despre meseria sa cu un dispreţ total şi mărturisea că, dezgustat de ineficienţa medicinii, se apucase de homeopatic, pe care avea s-o schimbe cu o terapeutică bologneză, care nici ea nu-i inspira o părere mai bunăv în anumite momente, Durtal era convins că des Hermies făcuse literatură, căci o judeca la fel de sigur ca un om de meserie: demonta strategia procedeelor şi descifra stilul cel mai ermetic cu priceperea unui expert, cunoscător, în materie, al celor mai complicate trucuri. Când într-o zi Durtal îi reproşă în glumă că-şi ţine operele ascunse, el îi răspunse cu o anume melancolie: mi-am înăbuşit la timp, în suflet, o pornire josnică, aceea a plagiatului. *Aş* fi putut să scriu şi eu în genul lui Flaubert, la fel de bine sau şi mai bine decât atâţia epigoni; dar la ce bun? Am preferat să frazez medicamente secrete în doze nemaiîncercate; nu ştiu cât este de util ceea ce fac, dar e mai onorabil!

Surprinzătoare era erudiţia lui; aici se dovedea fantastic, ştia orice, era la curent cu vechile bucoavne, cu tradiţiile seculare, dar şi cu descoperirile de ultimă oră. Apropiindu-se de fascinanţii rataţi ai Parisului, apromndase ştiinţe

diverse şi antagonice; el, atât de corect şi de rece, era întâlnit doar în tovărăşia astrologilor şi a cabaliştilor, a demonografilor şi a alchimiştilor, a teologilor şi a inventatorilor.

Sătul de expansivitatea şi de îndoielnica bonomie a artiştilor, Durtal fu cucerit de acest om greu de abordat, circumspect. Prea multele prietenii superficiale de care avusese parte până atunci puteau explica această atracţie; mai greu de explicat era faptul că des Hermies, cu gustul lui pentru relaţii excentrice, se ataşase de Durtal, care în fond era un suflet sobru, un spirit ponderat şi refractar la excese; pesemne că, uneori, simţise nevoia unei atmosfere mai respirabile şi mai puţin încinse; apoi, niciuna din discuţiile literare care-i plăceau atâta nu era posibilă cu acei isterici ce flecăreau la nesfârşit, cu gândul doar la geniul, la descoperirile şi la ştiinţa lor!

În fine, izolat de confraţii săi ca şi Durtal, des Hermies nu se putea aştepta la nimic – nici de la medici, pe care îi dispreţuia, nici de la feluriţii specialişti pe care-i frecventa.

Se întâlniseră, într-un cuvânt, două fiinţe cu situaţii aproape identice; dar legătura lor, mai întâi limitată şi multă vreme rămasă în expectativă, apoi adâncită şi consolidată, fusese mai ales în avantajul lui Durtal. Într-

adevăr, ai săi muriseră de mult iar prietenii de tinereţe erau fie la casele lor, fie pierduţi; de când părăsise lumea literară, singurătatea lui fusese totală. Des Hermies îi scosese dintr-un impas existenţa, care, aplecată asupra ei însăşi, se anchiloza în izolare. El îi reînnoi provizia de senzaţii, îl făcu să-şi schimbe total modul de viaţă, îl duse la un prieten al său pe care Durtal avea să-l îndrăgească mult.

Des Hermies, duţ>a ce-i vorbise adesea despre acest prieten, sfârşi prin a-i spune într-o zi: în fond, ar trebui să ţi-l prezint. I-am dat cărţile tale să le citească: i-au plăcut şi vrea să te cunoască. Îmi reproşezi că prefer personajele hilare sau tenebroase; ei bine, de data asta ai să cunoşti un om aproape unic. Carhaix este catolicul inteligent dar fără bigotism, sărac dar neotrăvit de ură şi de invidie.

III

Pentru dereticat apartamentul, Durtal trebuia să recurgă la serviciile portarului său, ca atâţia celibatari. Doar aceşti solitari ştiu câte bidoane de petrol poate înghiţi o lampă de tonaj redus, şi cum o sticlă de coniac devine tot mai palidă şi mai anemică fără să scadă în volum. Ei ştiu de asemeni că, patul, mai întâi ospitalier, devine tot mai puţin primitor, într-atât portarul îi respectă cele mai mărunte cute; ei

învaţă, în fine, că trebuie să te resemnezi să-ţi ştergi cu mâna ta paharul dacă ţi-e sete, şi să-ţi faci singur focul dacă ţi-e frig.

Portarul lui Durtal era un moşneag mustăcios, a cărui respiraţie fierbinte trimitea un damf pătrunzător de trascău. Era un ins indolent şi imperturbabil, surd la toate admonestările lui Durtal care-i pretindea să termine curăţenia în fiecare dimineaţă la aceeaşi oră.

Ameninţările, suprimarea bacşişurilor, ocările, rugăminţile, toate dăduseră greş; taica Rateau îşi dădea pe ceafă chipiul, se scărpina în cap, promitea, patetic, că nu se mai întâmplă, iar ziua următoare venea şi mai târziu.

Ce creatură! gemea Durtal, în ziua respectivă. Îşi privea ceasul când cheia se răsucea în broască şi, o dată mai mult, constata că portarul soseşte iar la trei după-amiază.

Nu-i rămânea decât să suporte vacarmul acestui om care, somnolent şi paşnic în cămăruţa lui, devenea turbulent de cum lua o mătură în mână. Porniri belicoase şi poze marţiale se activau subit la acest sedentar, aţipit încă din zori în aburii călduţi de tocană. Se transforma într-un războinic ce lua cu asalt patul, răsturna scaunele, buşea tablourile, muta mesele, trântea cana de apă şi ligheanul, târa ghetele lui Durtal ţinându-le de şirsturi, la

fel cum ar fi târât de păr un inamic învins, clădea, din lucrurile ce-i stăteau în cale, o baricadă iar deasupra mobilelor răpuse arbora, în chip de drapel, o cârpă mare de praf.

Durtal se refugia atunci în camerele ce nu făceau obiectul atacului; în ziua aceea, trebuia să abandoneze biroul, unde Rateau îşi începea ofensiva, şi să se refugieze în dormitor. De acolo, prin uşa întredeschisă, zărea spinarea inamicului, care, cu un pămătuf de pene ca o coroană de mohican deasupra capului, începuse în jurul mesei un soi de dans al scalpului.

Măcar să fi ştiut când vine vandalul ăsta, plecam naibii de-acasă! îşi spunea el scrâşnind din dinţi, căci acum moş Rateau înşfăcase instrumentele de frecat şi cu mugete feroce grebla parchetul ţopăind şi patinând pe o perie.

Victorios, cu gesturi de înotător, moşneagul apăru în cadrul uşii şi înaintă pentru a repeta figura în dormitor. Durtal trebui să se mute iar în biroul pacificat, împreună cu motanul care, terorizat de acest vacarm, îl urma frecându-i-se de picioare în camera ce se eliberase.

Pe fondul acestor evenimente, apăru des Hermies. – îmi pun ghetele şi o ştergem, strigă Durtal. Uite, – îşi trecu mâna peste tăblia mesei şi-o ridică înmănuşată cu un strat

cenuşiu – priveşte, bruta asta răstoarnă totul, se bate naiba ştie cu cine iar rezultatul, iată-l: e mai mult praf acuma decât înainte!

— Lasă, făcu des Hermies; praful e un lucru foarte bun. Pe lângă că are un gust de biscuiţi de pe timpuri şi o mireasmă fanată de carte veche, praful e catifeaua fluidă a lucrurilor, acea burniţă fină dar uscată ce temperează tonurile tari şi culorile brute. Este polenul părăsirii, voalul uitării. Cine deci ar putea să-l urască? Poate doar anumiţi dezmoşteniţi ai sorţii, la care-ar trebui să te gândeşti uneori.

Imaginează-ţi, de pildă, viaţa unor oameni ce trăiesc la Paris, într-o magherniţă. Imaginează-ţi un tuberculos ce scuipă sânge şi se înăbuşă în cămăruţa de la etaj, deasupra unei taverne. Fereastra e deschisă, de jos urcă praful amestecat cu fum de mahorcă şi miros de sudoare încinsă. Nefericitul se sufocă, strigă după aer curat; ai săi se reped la fereastră… şi o închid, căci n-ar putea să-i vină în ajutor, să-l ferească de prăfaria străzii, decât izolându-l.

Ce spui, acest praf aducător de ftizie şi tuse nu-i mai rău decât cel de care te plângi?

— Dar ce faci, eşti gata, coborâm?

Pe unde-o luăm? întrebă Durtal.

Des Hermies nu răspunse. Părăsiră strada Regard, pe care locuia Durtal, coborâră pe Cherche-Midi până la Croix-Rouge.

Mergem până la piaţa Saint-Sulpice, zise des Hermies, iar după un timp adăugă:

Pentru că tot vorbim despre praf, considerat ca o aducere aminte a originii şi un memento al sfârşitului, ştiai că după moarte leşurile noastre sunt devorate de viermi diferiţi, după cum am fost graşi ori slăbănogi? Cadavrele obezilor nu găzduiesc decât un soi de larve, rizofagele; în cadavrele celor uscăţivi n-ai să descoperi decât soiul phoras. Aceştia sunt, vezi bine, aristocraţia viermăriei, viermi ascetici care dispreţuiesc ospeţele copioase, privesc cu silă chiolhanurile cu mamele planturoase ori tocana de burdihane umflate. Să mai spui că există egalitate! Nici măcar viermii nu ne tratează la fel!

Stai aşa, dragul meu, aici ne oprim. Erau la capătul străzii Ferou, colţ cu piaţa căutată. Durtal îşi ridică privirea şi sub un portal lateral al bisericii Saint-Sulpice citi o pancartă: Se pot vizita turnurile.

— Să urcăm, zise des Hermies…

De ce? Pe timpul ăsta?!

Şi Durtal arătă cu degetul norii negri care curgeau ca

fumurile unor uzine, pe un cer nămolos, atât de jos încât, deasupra caselor, burlanele de tablă ale coşurilor păreau să taie în el creneluri luminoase.

Uite ce-i, n-am niciun chef să escaladez mii de trepte; şi apoi, ce-i de văzut acolo, sus? Burniţează şi se lasă noaptea; zău, s-o lăsăm baltă!

Ce diferenţă e dacă te plimbi aici ori în altă parte? Vino, te asigur că ai să vezi lucruri pe care nu le bănuieşti.

În fine, sper că ştii ce vrei!

Bineînţeles.

— Păi, nu puteai să vorbeşti?

— Şi, urmându-l pe des Hermies, intră sub portal; la capătul coridorului, un mic felinar agăţat de un cui lumina o uşă. Era intrarea la turnuri.

Suiră multă vreme în întuneric, pe-o scară în spirală. Durtal se întreba dacă paznicul nu-şi părăsise postul, când o licărire înroşi cotul zidului şi, în faţa unei uşi, nimeriră peste un opaiţ.

Des Hermies trase de cordonul unei sonerii; uşa dispăru. Deasupra lor, la înălţimea capului, pe trepte, vedeau picioarele luminate ale unei persoane rămase în umbră.

A, dumneavoastră eraţi, domnule des Hermies! – şi, descriind un arc de cerc, o bătrânică se aplecă în lumină.

Ce bucuros o să fie Louis să vă vadă!

— El unde-i? întrebă des Hermies strângând mâna femeii.

— În turn; dar nu vă odihniţi puţin?

— Acuma nu; la coborâre, dacă se poate.

— Păi atunci, urcaţi până zăriţi o uşă cu grilaj... ah, proastă mai sunt, ştiţi drumul la fel de bine ca mine!

Da, sigur... bun, ne vedem imediat; să ţi-l prezint, în treacăt, pe prietenul meu, Durtal.

Durtal se înclină, zăpăcit, în întuneric.

— O, Louis voia grozav să vă cunoască, domnule, zău, aţi picat la ţanc!

Unde mă duce des Hermies? se întreba Durtal, bâjbâind din nou, pe întuneric, în spatele prietenului său; se orientau după scurtele licăriri ale barbacanelor ce luminau din loc în loc câteva trepte, după care se pierdeau iarăşi în beznă.

Urcuşul nu se mai termina. Ajunseră, în cele din urmă, la uşa cu gratii. Intrară şi se treziră pe un prichici de lemn, deasupra vidului, pe ghizdurile de scândură ale unui puţ dublu: unul, căscat sub picioarele lor, altul pierzându-se deasupra capetelor.

Des Hermies, care părea la el acasă, arătă, cu un gest,

cele două abisuri.

Durtal privi.

Erau în mijlocul unui turn împănat de sus până jos cu bârne enorme în formă de X, cu grinzi îmbinate, înţepenite cu drugi şi cu buloane groase cât mâna. Durtal nu vedea pe nimeni. Se întoarse pe consolă, de-a lungul zidului, se îndreptă spre lumina ce răzbătea prin lamelele înclinate ale obloanelor.

Aplecat deasupra prăpastiei, putea acum să zărească, sub picioarele sale, uriaşele clopote atârnate de grinzi de stejar ferecate cu fier, clopote dintr-un bronz unsuros, parcă dat cu ulei, ce absorbea lumina zilei fără s-o mai reflecte.

Deasupra capului, în hăul de sus, Durtal zărea, dându-se îndărăt, alţi ciorchini de clopote; purtau, turnată în relief, efigia unui episcop iar pe dinăuntru, în locul tocit de lovitura limbii, se aprindea, la pauze, o văpaie de aur.

Nimic nu se mişca; doar vântul fluiera printre lamelele înclinate ale obloanelor, se-nvârtejea în cuşca de lemn, vuia în cuva răsturnată a clopotelor. Deodată, o pală de aer, un suflu mut, catifelat de vânt îi trecu peste obraji, îşi ridică privirea: un clopot deplasa aerul, se punea în mişcare. Şi dintr-odată sună, îşi luă avânt iar limba,

asemănătoare cu un pilug uriaş, iscă în mojarul de bronz un sunet teribil. Turnul se cutremura, ghizdurile trepidau sub picioare ca podeaua unui tren în mers; un muget continuu, enorm, curgea punctat de loviturile asurzitoare.

Degeaba cercetă plafonul turnului, acolo nu vedea pe nimeni; în cele din urmă întrezări un picior nălucindu-se-n gol şi care apăsa pe rând cele două pedale de lemn fixate în josul fiecărui clopot; aproape culcându-se pe grinzi, îl zări în fine pe clopotar – atârnat de două mânere de fier, legănând tise deasupra hăului, cu ochii aţintiţi spre cer.

Durtal rămase uluit, căci niciodată nu văzuse asemenea paloare şi un chip atât de tulburător. Nu era tenul de ceară al convalescenţilor, nici, acela, mat, al parfumierilor, cu pielea decolorată de esenţele lor; şi nu era nici pielea colbuită, bătând în cenuşiu a celor ce prizează tabac; era tenul livid, fără sânge, al prizonierilor din Evul Mediu, tenul, acum uitat, al omului închis până la moarte într-o celulă cu apa şiroind pe pereţi, într-o carceră neagră, lipsită de aer.

Ochiul era albastru, proeminent, bulbucat, ochiul înlăcrimat al misticilor, dar se găsea într-o neaşteptată şi totală nepotrivire cu o mustaţă ţepoasă a la Kaiserlick; omul avea în acelaşi timp un aer îndurerat şi militar,

aproape imposibil de definit.

Clopotarul apăsă o ultimă dată pedala şi, cu o mişcare din şale, îşi restabili echilibrul. Îşi şterse fruntea, îi surâse lui des Hermies.

Aşa, zise el, eraţi aici!

Coborî, iar când află numK lui Durtal faţa i se lumină; îi luă mâna într-a sa.

— Să ştiţi, domnule că ¿raţi aşteptat. Prietenul nostru vă ţine ascuns de-atâta vreme, deşi nu conteneşte să-mi vorbească de dumneavoastră.

Veniţi, continuă el bucuros, să vă arăt domeniul meu; v-am citit cărţile, e cu neputinţă să nu vă placă şi dumneavoastră clopotele; numai că trebuie privite ceva mai de sus.

Spunând acestea, o luă înainte pe o scară; împingându-l pe Durtal, aflat în faţa lui, des Hermies încheia şirul.

Reluară ascensiunea pe scara în spirală.

El e prietenul tău, Carhaix, nu-i aşa?

— De ce nu mi-ai spus că e clopotar? întrebă Durtal în şoaptă.

Des Hermits nu apucă să-i răspundă; tocmai ajunseseră sub bolta de piatră a turnului şi Carhaix, lipindu-se de perete, le făcu semn să treacă. Se găseau într-o încăpere

rotundă, străpunsă în centru, la picioarele lor, de o gaură mare, încercuită cu o balustradă din fier muşcată de cenuşa portocalie a ruginii.

Apropiindu-se, privirea se pierdea în străfundul prăpastiei. Erau ghizdurile din piatră ale unui adevărat puţ; iar acest puţ avea aerul de a fi în reparaţii, căci de jos şi până-n susul tubului schelăria încrucişată a grinzilor ce susţineau clopotele părea ridicată pentru a sprijini pereţii.

Apropiaţi-vă fără teamă, zise Carhaix, şi spune-ţi, domnule, dacă aţi mai văzut domnişoare mai frumoase ca ale mele! – însă Durtal abia îl asculta; se simţea rău în acest gol, atras de gaura căscată din care răzbătea, în ecouri depărtate, glasul muribund al clopotului care desigur încă vibra, înainte de a se opri, neclintit, într-un repaus complet.

Se trase înapoi.

Nu vreţi să vedeţi partea de sus a turnului? continuă Carhaix, arătând o scară de fier încastrată în zid.

— Nu, să lăsăm pe altă dată.

Coborâră din nou şi Carhaix, tăcut acum, deschise o nouă uşă. Înaintară într-o magazie imensă ce conţinea statui colosale şi ciobite de sfinţi, apostoli hârbuiţi şi leproşi; puteai vedea acolo pe Sfântul Matei cu un picior

amputat şi ciung de o mână, pe Sfântul Luca însoţit de o jumătate de bou, pe Sfântul Marcu cu picioarele strâmbe şi cu o bucată de barbă smulsă, pe Sfântul Petru ridicând ciotul unei mâini ce nu mai ţinea nicio cheie.

— Cândva, zise Carhaix, aici era un leagăn; veneau o droaie de puştoaice; au abuzat şi de ele... pe la asfinţit, se petreceau aici, pentru câţiva gologani, nişte treburi! Până la urmă preotul a demontat leagănul şi a închis încăperea.

Dar asta ce-i? întrebă Durtal, zărind într-un colţ un enorm fragment de metal sferic, un fel de semicalotă uriaşă, acoperită de praf şi de pânze uşoare în care, ca nişte greutăţi de plumb în plase pescăreşti, erau semănate corpurile chircite ale unor păianjeni negri.

Asta? Ehe, domnule!

— Şi privirea pierdută a lui Carhaix se regăsi şi prinse să strălucească; ăsta e creierul unui clopot din cele vechi, care scoteau sunete cum nu se mai aud; părea, domnule, că sună din cer!

Şi brusc Carhaix se aprinse.

Vedeţi dumneavoastră, probabil că v-a spus şi des Hermies, s-a terminat cu clopotele; sau mai degrabă clopotari nu sunt! Cine mai-trage clopotele în ziua de azi?

— Băieţi de prăvălie, zidari, şindrilari, foşti pompieri,

năimiţi pe loc, cu câte un franc! Merită să-i vezi! Se poate însă şi mai rău; sunt preoţi care-ţi zic fără ruşine: adună de pe stradă vreun soldat; pentru zece gologani, ţi-a făcut treaba. Da, şi aşa de bine, că zilele trecute, la Notre-Dame, cred, unul din ăştia nu şi-a luat la timp piciorul de pe pedale: clopotul a revenit în plin zbor şi i l-a retezat la fix, ca un brici.

Iar preoţii cheltuiesc zeci de mii pentru baldachine, se ruinează pentru mozaicuri, le trebuie gaz în biserică, o groază de nimicuri, ce mai ştiu eu? Dar dacă le spui ceva de clopote, ridică din umeri. Ştiaţi, domnule Durtal, că în tot Parisul nu mai suntem decât doi clopotari adevăraţi, eu şi cu taica Michel care însă nu-i însurat şi din cauza năravurilor lui nu poate fi angajat permanent la o biserică? Omul ăsta e un artist în meserie numai că şi-a pierdut şi el interesul; bea, apoi, beat sau treaz, lucrează, apoi iar bea, după care se culcă.

Da, totul s-a terminat!

— Poftim, azi-dimineaţă, episcopul şi-a făcut vizita pastorală. La ora opt trebuia să i se anunţe sosirea; cele şase clopote pe care le-aţi văzut mergeau. Şaisprezece inşi eram înhămaţi la ele. Ei bine, era o jale; amărâţii ăia se bălăngăneau ca nişte loaze, intrau în contratimp, sunau

alandala!

Coborâră. Carhaix păstra tăcere acum.

— Clopotele, exclamă el întorcându-se şi fixându-l pe Durtal cu ochii albaştri care ardeau, iată adevărata muzică a Bisericii, domnule!

Ajunseră în dreptul parvisului, în marea galerie acoperită deasupra căreia se înălţau turnurile. Aici, Carhaix surâse şi le arătă un set de clopote mici fixate între doi stâlpi, pe o scândură. Trăgea de sfori, declanşa clinchetul gingaş al bronzului, asculta fermecat, cu ochii ieşiţi din orbite, cu mustaţa zbârlită, dansul săltat al notelor ce se pierdeau în pâcla serii.

Apoi, dintr-odată, lăsă din mână sforile. Asta era sminteala mea, odinioară, spuse el, voiam să pregătesc aici învăţăcei, dar nimeni nu-şi bate capul să înveţe o meserie plătită tot mai prost, când nici măcar la nunţi nu se mai trag clopotele şi nimeni nu se mai urcă în turnuri!

În fond, continuă el în timp ce cobora, eu unul n-am de ce să mă plâng. Oraşul nu-mi place, când cobor în stradă mă iau ameţeli, aşa că nu-mi părăsesc turnul decât dimineaţa, ca să aduc vreo găleată de apă; neveste-mii însă i se urăşte aici, sus; şi nu ne este chiar uşor; zăpada pătrunde prin toate găurile, se adună şi câteodată

rămânem blocaţi, când viscoleşte mai zdravăn!

Ajunseră în faţa uşii lui Carhaix.

— Intraţi, domnilor, îi pofti femeia care-i aştepta în prag; meritaţi un pic de odihnă. Şi arătă patru pahare pregătite pe masă.

Clopotarul îşi aprinse pipa, des Hermies şi Durtal îşi răsuciră ţigări.

— Nu staţi rău aici, zise Durtal, ca să spună ceva. Era o încăpere enormă, cu ziduri masive din piatră, boltită, luminată printr-o fereastră în semicerc plasată sus, aproape de plafon. Peste pardoseala de gresie era aşternut un covor ordinar iar mobilierul era simplu – o masă rotundă de sufragerie, fotolii mari îmbrăcate în catifea albastră de Utrecht, un bufet micuţ din nuc lăcuit plin cu veselă bretonă din faianţă şi, în faţa lui, o bibliotecă din lemn negru în care să tot fi încăput vreo cincizeci de cărţi.

Vă uitaţi la bucoavnele mele, zise Carhaix observând că Durtal le priveşte cu interes. Ah, domnule, va trebui să fiţi îngăduitor, n-am aici decât instrumentele meseriei mele!

Durtal se apropie; biblioteca părea compusă mai ales din lucrări asupra clopotelor; citi câteva titluri.

Pe un volum foarte vechi şi foarte subţire din

pergament, descifră un scris roşu-ruginiu, de mână: *De Tintinnabulis* de Ieronimus Magius (1664), apoi, aşezate de-a valma, o *Culegere curioasă ţi lămuritoare asupra clopotelor Bisericii* de Dom Rémi Carré, o altă *Culegere lămuritoare* fără nume de autor; un *Tratat despre clopote* de JeamBaptiste Thiers, preot la Champrond şi Vibraye, un volum masiv al unui arhitect pe nume Blavignac, un altul mai subţire intitulat *Eseu asupra simbolismului clopotului* scris de un preot de parohie, la Poitiers; o *Notiţă* a abatelui Barraud, în fine o întreagă serie de plachete învelite în hârtie cenuşie, broşate, fără coperţi tipărite şi fără titluri.

Nu-i mare lucru, suspină Carhaix; cele mai bune lipsesc: *De Campants Commentarius* a lui Angelo Rocca şi *De Tintinnabulo* a lui Percichellius; numai că astea sunt rare, şi apoi, când le găseşti, costă o avere!

Durtal aruncă o privire peste celelalte cărţi; majoritatea erau tipărituri cucernice: biblii latineşti şi franţuzeşti, *Imitaţii* ale lui Iisus Cristos, *Mistica* lui Gorres în cinci volume, *Istoria şi teoria simbolismului religios* de abatele Aubert, dicţionarul de erezii al lui Pluquet, pe urmă Vieţile Sfinţilor.

— Literatură n-am aici, domnule, însă des Hermies îmi împrumută ce crede că merită citit.

— Flecarule, îl întrerupse femeia, mai bine lasă-l pe domnul să stea jos.

— Şi îi întinse un pahar plin lui Durtal, care putu savura un cidru autentic, spumos şi parfumat.

E un cidru adus din Bretagne, din ţinutul lor natal, Landévennec, şi e făcut de nişte neamuri, răspunse ea la complimentele privind calitatea băuturii. Iar când află că Durtal îşi petrecuse o zi în satul ei, mai de mult, femeia fu încântată.

— Atunci suntem chiar cunoştinţe, spuse ea în concluzie, strângându-i mâna.

Toropit de căldura sobei, al cărei burlan cotit ieşea afară printr-o tablă ce înlocuia un ochi de geam, relaxat, într-un fel, de atmosfera molcomitoare pe care-o degajau Carhaix şi această femeie de treabă, cu obrazul tras dar prietenos, cu ochi duioşi şi sinceri, Durtal porni în voia gândurilor, lăsând undeva, în urmă, oraşul. Privind odaia primitoare şi gazdele atât de cumsecade, îşi spunea: ce-ar fi, aranjându-şi această cameră, să-şi facă aici, deasupra Parisului, un cuib ocrotitor şi cald, un refugiu tihnit? Ar putea duce atunci, sus, printre nori, existenţa întremătoare a singurătăţii şi

ar putea să migălească, Un în şir, la cartea lui. Apoi, ce fabuloasă fericire ar fi să poată în sfârşit trăi departe de timp şi, în vreme ce prostia omenească ar tălăzui la poalele turnului, să frunzărească bucoavne de demult, sub lumina blândă a lămpii!

Naivitatea visului său îl făcu să surâdă.

Oricum, staţi foarte bine aici, zise el, ca pentru a-şi rezuma gândurile.

A, nu chiar aşa grozav, răspunse femeia. Locuinţa-i prea mare; avem două dormitoare la fel de uriaşe ca sufrageria şi tot felul de cotloane, dar sunt incomode şi friguroase! Şi nu avem bucătărie, continuă ea, arătând spre palierul unde trebuiseră să instaleze maşina de gătit. În plus, îmbătrânesc şi când mă duc după cumpărături îmi vine greu să urc atâtea trepte!

Nici măcar un cui nu poţi bate în beciul ăsta, spuse bărbatul; se îndoaie în piatră; în fine, eu m-am obişnuit, ea însă visează să ne retragem în Landevennec, să-şi petreacă acolo ultimii ani.

Des Hermies se ridică... Îşi strânseră mâinile iar Durtal trebui să le promită gazdelor că va reveni.

— Ce oameni admirabili! exclamă el, când coborâră iarăşi în piaţă.

În plus, de la Carhaix poţi afla o mulţime de lucruri, în branşa lui e un adevărat savant!

— Dar cum naiba un om atât de instruit, care nu-i un fitecine, face meseria asta… de salahor?

— A, dacă te-ar auzi!

— Păi, dragul meu, maeştrii clopotari din Evul Mediu nu erau nişte târâie-brâu; e drept că urmaşii lor de azi au decăzut mult. Cât despre Carhaix, n-aş putea să-ţi spun de ce s-a îndrăgostit de cippote. Tot ce ştiu e că a făcut seminarul în Bretagne, că a avut probleme de conştiinţă, că s-a considerat nevrednic de sacerdoţiu, şi că venind la Paris a fost elevul unui maestru foarte inteligent şi erudit, părintele Gilbert, cel care în chilia lui de la Notre-Dame avea vechi planuri ale Parisului, nişte rarităţi. Nici acela nu era un simplu meseriaş, ci un colecţionar pasionat de documente privitoare la vechiul Paris. De la Notre-Dame, Carhaix a trecut la Saint-Sulpice unde s-a instalat de peste cincisprezece ani!

Tu cum l-ai cunoscut?

Mai întâi ca medic; pe urmă am devenit prieteni, sunt zece ani de-atunci.

— Ciudat, nu are aerul de grădinar ipocrit al foştilor seminarişti.

Carhaix mai are câţiva ani în faţa lui, spuse des Hermies, vorbind parcă pentru el singur. După care o să-i vină şi lui sorocul. Biserica, după ce a îngăduit să se instaleze gazul în altare, va sfârşi prin a înlocui şi clopotele cu sirene de fabrică. Ce încântare o să fie atunci! Maşinăriile alea or să fie acţionate electric: adevărate sonerii protestante, apeluri scurte, ordine seci!

Ei bine, nevasta lui Carhaix o să poată atunci să se reîntoarcă în

Finister!

Nu, n-ar putea, pentru că-s foarte săraci; iar Carhaix s-ar usca pe picioare dacă şi-ar pierde clopotele! Ce ciudată e totuşi această afecţiune a omului pentru obiectul pe care-l iubeşte, iubirea mecanicului pentru maşina lui; sfârşim prin a iubi, întocmai ca pe o fiinţă vie, obiectul ce ne ascultă poruncile şi pe care îl avem în grijă. E drept că clopotul e un instrument deosebit. E botezat la fel ca o persoană, şi sfinţit cu sfântul mir al mântuirii;

după ritualul pontifical, un episcop sfinţeşte de asemeni interiorul caliciului cu uleiul bolnavilor, cu şapte oncţiuni în formă de cruce; astfel, le va aduce muribunzilor glasul consolator, dătător de putere în ultimele lor încercări.

Apoi, clopotul este purtătorul de cuvânt al Bisericii,

vocea ei din afară, după cum preotul e vocea dinlăuntru; nu e deci o simplă bucată de bronz, un ceaun răsturnat pe care-l bălăngăni. În plus, la fel ca vinurile vechi, clopotele se desăvârşesc odată cu trecerea anilor, îşi pierd stridenţele, tonurile acide. E totuşi explicabil că te poţi ataşa de ele!

Drace, dar eşti un expert în materie!

Da’ de unde, răspunse des Hermies râzând; nu ştiu nimic; repet ce-am auzit de la Carhaix. Dacă subiectul te interesează poţi să-l întrebi pe el; o să te înveţe simbolismul clopotelor; în domeniul ăsta n-are rival, ştiinţa lui e atotcuprinzătoare!

— Un lucru e sigur, spuse Durtal visător. Trăiesc într-un cartier cu multe mănăstiri, pe-o stradă al cărei aer, începând din zori, vibrează de dangătul clopotelor; ei bine, când am fost bolnav, aşteptam toată noaptea chemarea lor, care venea, dimineaţa, ca o eliberare. Mă simţeam atunci, către ziuă, legănat de un zvon nespus de duios, dezmierdat, de o mângâiere îndepărtată şi tainică; era ca un balsam fluid şi răcoros! Aveam certitudinea că cineva veghează şi se roagă pentru alţii, deci şi pentru mine; mă simţeam mai puţin singur. Da, clopotele îi alină mai ales pe bolnavii chinuiţi de nesomn!

— Nu numai pe ei; firile violente sunt îmbunate şi ele. Un clopot purta inscripţia „paco cruentos”, „pace aduc celor crunţi”; şi chiar aşa e, dacă te gândeşti!

Amintirea acestei conversaţii îl urmări pe Durtal; seara, singur acasă, se cuibări în aşternut şi începu să viseze cu ochii deschişi. Afirmaţia clopotarului, cum că adevărata muzică a Bisericii este aceea a clopotelor, îi revenea în gând ca o obsesie. Iar reveria sa, ducându-l brusc cu veacuri în urmă, îl făcu să vadă, alături de lenta procesiune a călugărilor din Evul Mediu, mulţimea îngenuncheată a dreptcredincioşilor răspunzând la chemările de clopot şi sorbind balsamul sunetelor pure ca pe un vin de împărtăşanie.

Toate detaliile cunoscute cândva din vechile liturghii îi reveniră în minte: invitatoriul cu care începe slujba de dimineaţă, carioanele suind în şiraguri armonioase deasupra străzilor întortocheate şi strâmte, cu turle ascuţite, cu frontoane triunghiulare, cu ziduri străpunse de pluviale şi împănate cu scoabe, carioanele bătând orele canonice, primele şi terţele, sextele şi nonele, vesperele şi completoriul, celebrând bucuria cetăţii prin râsul cristalin al clopotelor mici, sau mâhnirile ei prin plânsul grav al îndureratelor burdoane!

Iar cei ce inundau văzduhul cu voia bună ori cu doliul unui oraş, reverberându-i stările sufleteşti, erau în vremea aceea nişte artişti, adevăraţi maeştri!

— Iar clopotul pe care îl slujeau ca nişte fii supuşi, ca diaconi fideli, devenise el însuşi, asemenea Bisericii, popular şi smerit! în anumite momente, aşa cum preotul îşi dezbracă odăjdiile, clopotul îşi lepăda acordurile pioase. Vorbea cu cei umili în zilele de târg, iar pe vreme rea le îngăduia să-şi adăpostească negoţul în naosul bisericii, dar prin sfinţenia locului impunea inevitabilelor, aprigelor tocmeli o probitate pierdută pe vecie!

Acum clopotele vorbeau o limbă abolită, bâiguiau sonuri găunoase, goale de sens. Carhaix nu se înşela. Acest om ce trăia departe de lume, într-un mormânt aerian, credea în meşteşugul lui şi prin urmare nu mai avea nicio raţiune de-a fi. El vegeta, inutil şi demodat, într-o societate ce prefera şlagărele de varieteu. Apărea ca o creatură ieşită din uz, retrogradă, ca o epavă eşuată pe ţărmul timpului; dar lui puţin îi păsa de slujbaşii în sutană ai acestui sfârşit de vac, care, pentru a atrage gloata în straie de duminică în biserica devenită salon, nu şovăiau să îngăduie cavatine şi valsuri la orgă, cântate – ultim sacrilegiu – de zilierii muzicii profane, de precupeţii de balete, de fabricanţii de

opere bufe.

Bietul Carhaix, îşi zise, suflând în lumânare. Încă unul care-şi iubeşte epoca la fel ca des Hermies ori ca mine! Oricum, are copiii lui de suflet, clopotele, printre care desigur unul preferat; la urma urmei nu e chiar de plâns: are şi el sminteala lui, care, la fel e/ nouă, probabil că îi face viaţa suportabilă!

IV

— Cum merge cartea, Durtal, avansează?

Da, am terminat prima parte a vieţii lui Gilles de Rais; i-am trecut în revistă, cât mai pe scurt posibil, faptele şi meritele.

Lipsit de interes! făcu des Hermies.

Evident; de patru veacuri, doar viciile fabuloase pe care le simbolizează îi poartă numele prin timp; – acum, ajung la crime. Vezi tu, cel mai greu este să explici cum a putut acest om, care a fost soldat curajos şi bun creştin, să devină deodată profanator şi sadic, necruţător şi laş.

— Într-adevăr, nu ştiu alt caz de metamorfoză a sufletului atât de fulgerătoare!

De asta se şi miră biografii săi: nu înţeleg această fantasmagorie spirituală, această transmutaţie a sufletului săvârşită ca prin farmec, ca la teatru; cu siguranţă că au

fost începuturi ale viciului ale căror urme s-au pierdut, păcate ascunse, ignorate de cronici. Pe scurt, dacă recapitulăm documentele ajunse până la noi, iată ce găsim:

Gilles de Rais, despre copilăria căruia nu se ştie nimic, s-a născut către 1404, la graniţa dintre Bretagne şi Anjou, în castelul Machecoul. Tatăl i-a murit la sfârşitul lui octombrie 1415; mama s-a recăsătorit aproape imediat cu un senior d'Estouville şi îi părăseşte, pe el şi pe celălalt fiu, René de Rais; trece atunci sub tutela bunicului său, Jean de Craon, senior de Champtocé şi de La Suze, „om din cei vechi şi foarte bătrân", spun documentele. Gilles nu este nici supravegheat, nici îndrumat de către acest moşneag blajin şi distrat, care se debarasează de el însurându-l cu Catherine de Thouars, la 30 noiembrie 1420.

I se constată prezenţa la curtea Delfinului, cinci ani mai târziu; contemporanii îl descriu ca pe un bărbat impetuos şi robust, de o frumuseţe aţâţătoare, de o eleganţă rară. Nu sunt informaţii asupra rolului pe care-l joacă la curte, dar poţi să te lipseşti de ele, imaginându-ţi sosirea lui Gilles, cel mai bogat dintre baronii Franţei, la curtea acestui rege sărac.

Într-adevăr, este perioada când Carol al VII-lea e la

ananghie; nu are bani, şi-a pierdut prestigiul şi autoritatea; abia dacă oraşele de pe Loara i se mai supun; situaţia Franţei, vlăguită de măceluri, devastată deja, cu câţiva ani în urmă, de ciumă, este cumplită. O vedem sfâşiată până la sânge, suptă până la măduvă de Anglia care, asemeni acelei hidre fabuloase, Krakenul din legende, iese din mare şi îşi aruncă tentaculele peste strâmtoare, peste Bretagne şi Normandia, peste o parte a Picardiei, peste Île-de-France şi tot Nordul, peste centru până la Orléans; ventuzele ei nu lasă în urmă decât oraşe secătuite şi ţarini fără viaţă.

Degeaba cere Carol noi contribuţii, degeaba născoceşte biruri şi noi metode de a le stoarce: oraşele jefuite, satele pustiite în care se oploşiseră lupii nu-i pot da ajutor unui rege a cărui legitimitate este de altfel îndoielnică. El se văicăreşte, cerşeşte peste tot – şi fără succes – parale. La Chinon, mica lui curte nu-i decât un cuib de intrigi, terminate uneori prin crime. Sătul să tot fie hăituit, oarecum la adăpost dincoace de Loara, Carol şi acoliţii lui sfârşesc prin a se împăca – în orgii debordante – cu gândul la dezastrele iminente; în această regalitate de azi pe mâine, când jafurile ori împrumuturile fac belşug de bucate şi beţii prelungite, alarmele permanente şi spaimele sunt uitate şi ziua de mâine e sfidată, cu paharul

în mână şi cu târfele alături.

Ce să fi aşteptat, de altfel, de la un rege toropit şi deja veşted, – ieşit dintr-o mamă abjectă şi un tată nebun?

A, poţi să spui orice despre Carol al VII-lea, nimic nu poate egala portretul lui pictat de Foucquet, de la Luvru. M-am oprit de multe ori în faţa acestei mutre josnice în care desluşeam un rât de godac, ochi de cămătar, buze plângăreţe şi făţarnice, un ten de ţârcovnic. S-ar zice că Foucquet a pictat un popă desfrânat, gutunărit şi mahmur!

— Ghiceşti că vei regăsi acest chip, sfrijit şi răscopt, mai puţin depravat, mai crud dar mai prudent, mai încăpăţânat şi mai viclean, la fiul şi succesorul său, regele Ludovic al XI-lea. El e, de altfel, omul care a poruncit asasinarea lui Ioan fără Frică şi care-a părăsit-o pe Ioana d’Arc; e destul ca să-l poţi judeca!

— Într-adevăr! Ei bine, Gilles de Rais, care strânsese oaste pe cheltuiala sa, a fost primit cu braţele deschise la această curte, e sigur. Fără doar şi poate că a plătit turniruri şi banchete, că a fost tapat de bani de curteni vigilenţi, că l-a împrumutat pe rege cu sume importante. Dar, în ciuda succeselor obţinute, se pare că nu l-a urmat pe Carol al VII-lea în desfrâul lui egoist; îl regăsim aproape imediat în Anjou şi în ţinutul Maine pe care le apără de

englezi. A fost acolo „bun şi viteaz căpitan”, afirmă cronicile, ceea ce nu Va împiedicat mai apoi, copleşit fiind de numărul duşmanilor, să le întoarcă spatele. Armatele engleze se regrupau, inundau ţara, se lăţeau tot mai mult, invadau Centrul. Regele ***se*** gândea să se retragă în Sud, să abandoneze Franţa; în acel moment a apărut Ioana d’Arc.

Gilles se întoarce atunci la Carol, care-i încredinţează paza şi apărarea Fecioarei. De atunci, o urmează pretutindeni, îi stă alături în bătălii, chiar şi sub Zidurile Parisului, se află lângă ea la Reims, în ziua încoronării, când pentru vitejia sa, notează Monstrelet, regele îl numeşte Mareşal al Franţei, la douăzeci şi cinci de ani!

Ehei! îl întrerupse des Hermies, mergeau repede pe vremea aia; la urma urmei, poate că nu erau mărginiţi şi tălâmbi ca hodorogii plini de fireturi şi decoraţii din zilele noastre!

— Stai, să nu faci o confuzie. Titlul de Mareşal al Franţei nu era ceea ce a devenit mai apoi, sub domnia lui Francisc întâi şi mai ales după împăratul Napoleon.

S-a pus întrebarea care a fost conduita morală a lui Gilles de Rais faţă de Ioana d’Arc.

— Dl Valet de Viriville îl acuză de trădare, dar fără nicio

dovadă. Abatele Bossard susţine, dimpotrivă, că i-a fost devotat, că a slujit-o cu credinţă, şi îşi bazează opinia pe argumente plauzibile.

Cert e că sufletul lui Gilles era pătruns de idei mistice – toată povestea lui stă mărturie.

— A „trăit alături de această extraordinară băietancă, a cărei aventură pare-a dovedi că intervenţia divină în evenimentele lumii e cu putinţă.

Gilles este martorul unui miracol: o ţărăncuţă îmblânzind o curte de şnapani şi bandiţi, însufleţindu-l pe un rege laş, ce vrea să dea bir cu fugiţii. Asistă la acel incredibil moment când o fecioară duce la păscut o turmă bizară: La Hire şi Xaintrailles, Beumanoir şi Chabannes, Dunois şi Gaucourt, toate aceste fiare bătrâne ce behăie la auzul vocii ei, ca nişte oi docile, bune de tuns. El însuşi paşte, ca şi ei, iarba albă a predicilor, se împărtăşeşte în ajun de bătălii, o venerează ca pe o sfântă.

În fine, o vede pe Fecioară împlinindu-şi promisiunile: a ridicat asediul cetăţii Orléans, l-a încoronat pe rege la Reims iar acum declară că misiunea ei s-a încheiat şi cere îngăduinţă să se întoarcă acasă.

E sigur că într-un asemenea mediu misticismul lui Gilles a prins aripi; ne găsim aşadar în faţa unui om al cărui

suflet este pe jumătate de soldat, pe jumătate de călugăr; pe de altă…

— Iartă-mă că te întrerup, dar nu-s la fel de sigur ca tine că intervenţia Ioanei d’Arc a fost salutară pentru Franţa.

— Ce?

— Da, ascultă puţin. Ştii că apărătorii lui Carol al VII-lea erau, în cea mai mare parte, panduri ai Sudului, altfel spus nişte jăpcani aprigi şi cruzi, detestaţi chiar de cei pe care veneau să-i apere. Războiul de o sută de ani a fost, în fond, războiul Sudului contra Nordului. Anglia, la vremea aceea, nu era altceva decât Normandia care o cucerise odinioară, şi ale cărei sânge, obiceiuri şi limbă le păstrase. Presupunând că Ioana d’Arc ar fi continuat să-şi pască oile în satul ei, Carol al VII-lea ar fi fost deposedat iar războiul s-ar fi sfârşit. Plantageneţii ar fi domnit peste Anglia şi Franţa care de altfel formau, în timpurile preistorice când Canalul Mânecii nu exista, un unic şi acelaşi teritoriu, un unic şi acelaşi trunchi. Ar fi existat în felul ăsta un unic şi puternic regat al Nordului, întinzându-se până la provinciile occitane, înglobându-i pe toţi cei cu gusturi, instincte şi moravuri comune.

Din contră, încoronarea de la Reims a creat o Franţă lipsită de coeziune, O Franţă absurdă. A dispersat

elemente înrudite, dar a cusut laolaltă naţiile cele mai incompatibile, rasele cele mai potrivnice. Ne-a procopsit, şi din păcate pentru multă vreme, cu aceste creaturi măslinii şi cu ochii sticloşi, ce-şi fac veacul ronţăind ciocolată şi rumegând usturoi, şi care nu-s defel francezi, ci spanioli şi italieni. Într-un cuvânt, fără Ioana d’Arc, Franţa n-ar mai aparţine acestei prăsile de fanfaroni şi de Zurbagii, de zăpăciţi şi de făţarnici, acestei afurisite rase latine care mai bine s-ar duce la naiba!

Durtal ridică din umeri.

— Aşa, vasăzică, făcu el râzând: emiţi idei ce-mi dovedesc că patria nu-ţi este indiferentă; cine-ar fi bănuit!

— Ei, da, răspunse des Hermies, aprinzându-şi o ţigară. Spun şi eu ca poetul: „Unde mi-e bine, acolo e patria” Iar mie nu mi-e bine decât cu oamenii din nord. Însă te-am întrerupt; să revenim la oile noastre; ce spuneai?

Nu mai ştiu.

— Ba da, uite, spuneam că Fecioara îşi împlinise misiunea. Ei bine, se pune o întrebare: ce s-a mai întâmplat cu Gilles după ce ea a fost prinsă, şi după moartea ei?

— Nimeni nu ştie. Cel mult i se semnalează prezenţa în împrejurimile oraşului Rouen, în momentul când se ţine

procesul îoanei; dar de aici şi până la a trage concluzia, ca unii dintre biografii săi, că ar fi vrut s-o salveze „e cale lungă!

Cert este că după ce i-am pierdut o vreme urma, îl regăsim, la douăzeci şi şase de ani, retras în castelul Tiffauges.

Fostul soldăţoi, cătana din el dispărea. În acelaşi timp în care îşi începe nelegiuirile, artistul şi cărturarul din el înfloresc, nu încetează să crească, şi chiar îl împing, sub impulsul unui misticism ce se întoarce pe dos, la cruzimile cele mai savante, la crimele cele mai rafinate.

Căci e aproape unic în epoca sa, acest baron de Rais! Pe când cei de rangul lui sunt nişte simple brute, el caută rafinamentele extreme ale artei, visează o literatură tenebrantă şi exotică, redactează chiar un tratat despre arta invocării demonilor, adoră muzica Bisericii, nu vrea în jurul lui decât lucruri preţioase şi rare.

Era latinist strălucit, interlocutor plin de spirit, prieten generos şi de nădejde. Poseda o bibliotecă extraordinară pentru acel timp când lectura se mărginea la teologie şi vieţile sfinţilor. Ne-a rămas descrierea unora din manuscrisele sale: Suetoniu, Valerius-Maximus, un Ovidiu pe pergament, legat în piele roşie, cu încuietoare şi cheie

de argint aurit.

Era nebun după aceste cărţi, le lua cu el peste tot, în călătoriile lui; angajase un pictor pe nume Thomas care i le împodobea cu anluminuri, în timp ce el însuşi picta emailurile pe care un specialist, găsit cu mare greu, i le monta în orfevrăria ferecăturilor. Gusturile pentru mobilier îi erau solemne şi bizare; se extazia în faţa stofelor abaţiale, în faţa mătăsurilor voluptuoase, în faţa tenebrelor de aur ale vechilor brocarturi. Îi plăceau, în mâncăruri, mirodeniile Savant dozate, vinurile aprigi şi aromate; visa la juvaeruri nemaivăzute, din metale uluitoare, cu pietre prodigioase. Era un des Esscintes* al veacului al XV-lea!

Toate acestea costau foarte scump, dar mai puţin, totuşi, decât fastuoasa curte care-l înconjura la Tiffauges făcând din această fortăreaţă un loc fără pereche.

Avea o gardă de peste două sute de oameni, cavaleri, căpitani, scutieri, paji, iar toţi aceşti oameni aveau la rândul lor servitori echipaţi strălucit pe cheltuiala lui Gilles. Luxul capelei şi al bisericii sale frizau pur şi simplu demenţa. La Tiffauges locuia clerul unei întregi metropole, cu decan, vicari, trezorieri, canonici, călugări şi diaconi, dascăli şi copii de cor; ne-a rămas inventarul odăjdiilor, – stihare albe, stole, omofoare, iar pentru copiii de cor

căciuli din jder căptuşite cu blană de veveriţă. E o risipă de odoare sacerdotale, – găseşti aici îmbrăcăminţi de altar din postav ţesut cu fir de argint, draperii de mătase verde-smarald, o capă din catifea stacojie şi violetă cu aplicaţii din postav ţesut cu fir de aur, o alta din damasc auriu, dalmaţice din satin pentru diaconi, baldachine împodobite cu figuri şi cizelate în aur de Cipru; mai încolo, talere, potire, ciborii din metal ciocănit, încrustate cu nestemate şi geme, relicvarii printre care capul din argint al Sfântului Honoriu, mulţime de juvaeruri incandescente pe care un orfevru, instalat la castel, le cizelează după gustul stăpânului.

Şi nimic nu era mai prejos; se ţinea masă întinsă pentru oricine; din toate colţurile Franţei, caravane întregi luau drumul castelului, unde artiştii, poeţii, savanţii se bucurau de o ospitalitate princiară, de toate răsfăţurile, de daruri la venire şi recompense generoase la plecare.

Deja slăbită de sângerările profunde ale războiului, averea sa începu să se clatine după această risipă; intră, atunci, pe calea cumplită a împrumuturilor cămătăreşti; împrumută de la burgheji ordinari, îşi puse ipoteci pe castele, îşi înstrăină moşiile; fu nevoit, uneori, să scoată la mezat obiette de cult, bijuterii şi cărţi.

— Observ cu plăcere că, modul de a se ruina în Evul Mediu nu diferă sensibil de al zilelor noastre, zise des Hermies. Le lipseau totuşi cazinoul, notarii şi bursa!

Aveau în schimb vrăjitoria şi alchimia! Un memoriu adresat regelui de moştenitorii lui Gilles ne dezvăluie că această imensă avere s-a topit în mai puţin de opt ani!

O dată, moşiile Confolens, Chabannes şi Lombert sunt cedate unui căpitan de jandarmi pe un preţ de nimic; altă dată, domeniul FontaineMilon şi pământurile de la Grattecuisse sunt cumpărate de episcopul de Angers, fortăreaţa Saint-Etienne de Mer Morte e luată de Guillaume Le Ferron pe o nimica toată; apoi, un anume Guillaume de la Jumeliere obţine la tocmeală castelele Blaison şi Chemille, pe care uită să le şi plătească. Ce

Erou al romanului *À Rebours (În Răspăr),* apărut în 1884 şi care marchează ruptura lui Huysmans cu naturalismul; personaj bizar, de un rafinament ce frizează delirul, des Esseintes întrupează spiritul decadent al sfârşitului de secol XIX. (n.t.).

să-ţi mai spun, uite, am o lista întreagă de domenii şi de păduri, de saline şi de pajişti, zise Durtal, desfăşurând o foaie lungă de hârtie pe°care îşi notase în amănunt vânzările şi cumpărările.

Înspăimântată de aceste nebunii, familia Mareşalului îl imploră pe rege să intervină; şi, în adevăr, în 1436, „încredinţat de proasta administrare a seniorului de Rais”, Carol al VII-lea îi interzise, prin hotărârea Marelui Consiliu şi prin decrete date la Amboise, să vândă ori să înstrăineze vreo **proprietăte** – fortăreaţă, castel, sau moşie.

Această decizie nu făcu decât să grăbească ruina proscrisului. Marele Zgârie-Brânză, maestrul cămătar al epocii, Jean V, duce de Bretagne, refuză să publice în statele sale edictul, pe care totuşi, în ascuns, l-a adus la cunoştinţa acelora dintre supuşii săi care negociau cu Gilles. Cum nimeni n-a mai îndrăznit să cumpere domenii de la Mareşal de frică să nu-şi atragă ura ducelui şi mânia regelui, Jean V rămase unicul cumpărător şi de atunci înainte, la preţuri fixate de el. Te las să ghiceşti dacă bunurile lui Gilles de Rais au fost cumpărate la valoarea lor!

Astfel se explică şi furia lui Gilles împotriva familiei sale, care solicitase decizia regală – şi de ce nu s-a mai ocupat, tot restul vieţii sale, nici de nevasta, nici de fiica sa, expediate în fundul unui castel uitat, la Pouzauges.

Ei bine, revenind la întrebarea pe care-o puneam adineaori, cum şi din ce motive a părăsit Gilles

curtea regală, răspunsul este dat, în parte cel puţin, de chiar aceste fapte.

E limpede că încă mai de mult, cu mult înainte ca Mareşalul să se fi retras pe domeniile lui, Carol al VII-lea era asaltat cu jalbe de soţia şi de celelalte neamuri ale lui Gilles; pe de altă parte, curtenii îl urau probabil pe acest tânăr din cauza bogăţiilor şi a luxului în care trăia; regele însuşi, care o părăsise cu atâta sânge rece pe Ioana d'Arc când n-o mai socotise utilă, găsea un prilej de a se răzbuna pe Gilles pentru serviciile făcute de acesta. Când avea nevoie de bani pentru chiolhanuri şi pentru a plăti soldaţii, atunci nu se gândea că Mareşalul ar fi risipitor!

— Acum însă, când îl vedea pe jumătate ruinat, îi reproşa dărniciile, îl gonea, nu-l mai cruţa de dojeni şi de ameninţări.

Este de înţeles că Gilles a părăsit curtea fără păreri de rău; însă mai e ceva. Neîndoielnic, îl ajunsese lehamitea de viaţa lui rătăcitoare şi se scârbise de taberele militare; era grăbit să se regăsească într-o atmosferă paşnică, lângă cărţile lui. Se pare mai ales că patima pentru alchimie îl stăpânea întru totul, şi că a renunţat la orice pentru ea. De remarcat că această ştiinţă, ce l-a împins la demonomanie în perioada când spera să fabrice aur şi

astfel să scape de o mizerie iminentă, fusese iubită pentru ea însăşi, pe vremea când era bogat. Într-adevăr, asta se întâmplase cam către anul 1426, când banii curgeau în cuferele sale şi când a încercat întâia oară înfăptuirea Marelui Magisteriu.

Îl regăsim aşadar, aplecat deasupra retortelor, în castelul Tiffauges. Aici am ajuns, iar acum începe seria crimelor de magie şi de sadism ucigaş pe care vreau să le descriu în continuare.

Toate astea nu explică totuşi, zise des Hermies, cum dintr-un om cucernic a devenit dintr-odată satanic, din erudit şi paşnic – siluitor de copii, spintecător de băieţi şi fetiţe.

Ţi-am mai spus, nu există documente pentru a lega cele două părţi ale acestei vieţi scindate în chip atât de bizar; însă tot ce ţi-am povestit poate oferi, cred, destule chei. Să precizăm, dacă vrei. Omul ăsta era, cum îţi spuneam, un adevărat mistic. A fost martorul celor mai extraordinare evenimente pe care le-a produs vreodată istoria. Faptul că a trăit alături de Ioana d'Arc i-a exacerbat desigur elanurile înspre Dumnezeu. Or, de la misticismul exaltat la satanismul îndârjit nu e decât un pas. În lumea de dincolo, toate se ating. Gilles a transferat furia rugăciunilor în

teritoriul Potrivnicului. A fost împins, antrenat în faptele sale de anturajul său de la Tiffauges, de trupa de preoţi sacrilegi, de alchimişti şi demonolatri.

— După tine, s-ar înţelege că Ioana d’Arc a determinat nelegiuirile lui Gilles…

— Până la un anume punct, da, dacă iei în consideraţie că ea a incendiat un suflet lipsit de măsură, gata la orice, atât la abuzurile întru sfinţenie, cât şi la excesele crimei.

Apoi, nu a existat perioadă de trecere; imediat după sfârşitul Ioanei, Gilles a căzut sub influenţa vrăjitorilor, care erau cei mai rafinaţi sceleraţi şi cei mai subtili cărturari. Cei ce-l înconjurau la Tiffauges erau latinişti fervenţi, interlocutori plini de spirit, posesori ai atâtor taine uitate, deţinători ai ştiinţei din vechime. Vezi bine, Gilles era făcut să prefere compania lor, iar nu pe aceea a unor Dunois şi La Hire. Aceşti magicieni pe care toţi biografii îi prezintă – pe nedrept, cred – ca pe nişte paraziţi-vulgari şi nişte escroci de speţă joasă erau de fapt aristocraţia spiritului în veacul al XV-lea! Neaflându-şi loc în Biserică, unde nu ar fi acceptat, desigur, decât un rang de cardinal sau de Papă, ei nu puteau, în acele timpuri de ignoranţă şi tulburări, decât să se refugieze la un mare senior precum Gilles, singurul, pe atunci, destul de inteligent şi de instruit

pentru a-i înţelege.

În rezumat, misticism natural pe de o parte, şi frecventarea zilnică a învăţăţilor obsedaţi de satanism, pe de alta. O sărăcie crescândă la orizont, de care puterea Diavolului l-ar fi putut eventual cruţa; o curiozitate pătimaşă, nebunească pentru ştiinţele oprite; toate acestea lămuresc cum, puţin câte puţin, pe măsură ce legăturile sale cu lumea alchimiştilor şi rt\agicienilor se strâng, el se cufundă în ocultism, care-l va duce la cele mai incredibile crime.

Apoi, cât priveşte uciderile de copii, care n-au avut loc imediat, ci doar atunci când alchimia a rămas fără rezultatei Gilles nu se deosebeşte mult de ceilalţi baroni ai epocii sale.

Îi depăşeşte doar în fastul desfrâului, în opulenţa crimelor, atâta tot. E aşa cum îţi spun, citeşte-l pe Michelet. Vei vedea că prinţii acelor vremuri erau nişte carnasieri de temut. Iată-l pe seniorul de Giac care-şi otrăveşte nevasta, o pune călare pe cal şi mână într-un gilop până o vede dându-şi duhul. Un altul al cărui nume îmi scapă îşi înşfacă tatăl, îl târăşte desculţ prin zăpadă, pe urmă, senin, îl arunca într-un beci unde îl lasă până crapă. Şi câte altele! Am încercat să aflu, dar fără succes,

dacă în timpul bătăliilor şi prădăciunilor Mareşalul a săvârşit vreo urgie. Nu am descoperit nimic, în afara unui gust declarat pentru spânzurătoare: îi plăcea să-i atârne în ştreang pe toţi francezii renegaţi, prinşi în rândurile englezilor ori în oraşele necredincioase regelui.

Gustul pentru acest supliciu, îl voi regăsi, mai târziu, la castelul Tiffauges.

În fine, ca să termin, adaugă la toate acestea un orgoliu nemăsurat, un orgoliu care-l face să spună, în timpul procesului său: „Sunt născut sub o asemenea stea, că nimeni în lume n-a făcut şi nici n-o să poată face vreodată ce am făcut eu”.

Şi, neîndoielnic, marchizul de Şade e doar un burghez timid, un amărât de fantezist pe lângă el!

— Cum e cam greu să fii un sfânt, zise des Hermies, îţi rămâne posibilitatea să devii un satanic. Una din cele două extreme. Execrarea neputinţei, ura faţă de mediocritate, iată poate una din cele mai indulgente definiţii ale demonismului!

Posibil. Poţi avea orgoliul să egalezi în crimă ceea ce un sfânt realizează în virtute. Aici stă tot secretul lui Gilles de Rais!

— Oricum, e un subiect dificil de tratat.

Vezi bine; Satana este cumplit în Evul Mediu, însă din fericire documentele sunt din belşug.

Dar acum? continuă des Hermies, ridicându-se în picioare.

Ce vrei să spui?

Da, acum. Când satanismul face ravagii şi se leagă prin anumite fire de Evul Mediu.

— Adică tu crezi că la ora actuală se mai invocă Diavolul, că se mai oficiază liturghii negre?

Da.

Eşti sigur?

Absolut.

Drace! Mă năuceşti! Dar, bătrâne, îţi dai seama că dacă aş vedea aşa ceva, asta m-ar ajuta enorm în investigaţia mea? Serios, tu crezi că există un curent demonic contemporan, ai vreo dovadă?

Da, însă-despre asta discutăm mai târziu, acum mă grăbesc.

— Rămâne pentru mâine seară, la Carhaix, unde cinăm, aşa cum ştii. Vin eu să te iau.

— La revedere; iar până atunci, meditează la ce spuneai adineaori despre magicieni: „dacă ar fi intrat în Biserică, n-ar fi vrut să fie decât cardinali, ori Papă” şi gândeşte-te

totodată cât e de odios clerul din zilele noastre!

Aici stă, în bună parte, cheia demonismului modern; căci în lipsa unui preot profanator nu exista satanism autentic.

Dar ce vor, la urma urmei, preoţii aceia?

Totul, făcu des Hermies.

Ca Gilles de Rais, aşadar, care-n zapisurile semnate cu propriul sânge îi cerea Demonului tot ce râvneşte dintotdeauna omenirea: „Ştiinţă, Putere, Bogăţie”!

Repede, intraţi şi încălziţi-vă! Ei, domnilor, să ştiţi că până la urmă ne supărăm! spuse mătuşa Carhaix, văzând cum Durtal scoate din buzunar nişte sticle învelite în hârtie iar des Hermies pune pe masă nişte pacheţele legate cu sfoară; zău, faceţi prea mare cheltuială!

— E plăcerea noastră, mătuşă Carhaix; dar unde ţi-e bărbatul?

Unde să fie, sus; e furios de dimineaţă!

Păi, e un frig de te seacă afară, cred că nici în turn nu-i o plăcere!

— A, nu pentru el se plânge, ci pentru clopote!

— Dar faceţi-vă comozi!

Îşi scoaseră paltoanele şi se apropiară de sobă.

Nu-i prea cald aici, continuă ea; ca să dezgheţ căsoiul ăsta ar trebui să fac focul zi şi noapte, fără încetare.

— Cumpăraţi un godin.

— A, nu, ne-am asfixia cu aşa ceva!

— Şi nici n-ar fi practic, spuse des Hermies, pentru că nu sunt hornuri. E drept că s-ar putea prelungi nişte burlane până la fereastră… dar, à propos de aparatele astea, îţi dai seama, Durtal, cât de reprezentativi sunt aceşti oribili caltaboşi din tablă pentru epoca utilitară în care trăim?

Gândeşte-te: în acest obiect se trădează pe deplin inginerul, care se simte ofensat de orice lucru ce n-are o formă sinistră sau josnică. Ce ne spune el?

— Vreţi să vă fie cald, o să vă fie cald – dar numai atât; nimic plăcut vederii nu trebuie să mai rămână. Gata cu lemnul care trosneşte şi cântă în vatră, gata cu căldura uşoară şi molcomă! Utilul, atâta tot, fără fantezia flăcărilor ce înfloresc pe jăratecul sonor al butucilor uscaţi.

— Dar nu sunt şi din acelea în care se vede focul? întrebă mătuşa Carhaix.

— Ba da, dar sunt şi mai cumplite! Un foc în spatele unui ghişeu de mica, o flacără întemniţată, e ceva şi mai trist! O, vreascurile de la ţară, curpenii de viţă de vie ce înmiresmează şi poleiesc cu aur odăile! Viaţa modernă a

pus ordine şi în asta. Luxul ce şi-l permite cel mai sărman ţăran este cu neputinţă la Paris, pentru cine n-are un cont respectabil în bancă!

Intră clopotarul; mustaţa zbârlită, cu câte-o bobiţă albă de promoroacă la capătul fiecărui fir, căciula împletită ce-i lăsa la vedere doar faţa, cojocul de oaie, mănuşile îmblănite şi pâslarii îl făceau să semene cu un lapon coborât de la Pol.

— Nu vă mai dau mana, zise el, pentru că-s plin de unsoare şi de ulei. Ce vreme! Închipuiţi-vă că de azi-dimineaţă ung clopotele... şi tot mi-e frică!

— Păi, de ce?

— Cum, de ce? Ştiţi bine că gerul contractă metalul, care se fisurează ori se rupe. Au fost ierni în care am pierdut multe clopote, pentru că sufer şi ele, ca şi noi, de vreme rea!

Ai nişte apă caldă, îi spuse el nevestei în trecere, ca să mă spăl pe mâin alături?

Vă ajutăm să puneţi masa, propuse des Hermies.

Dar bătrâna refuză.

Nu, nu, aşezaţi-vă, masa e pusă.

— Şi ce grozav miroase! exclamă Durtal, adulmecând un rasol dres cu ţelină la care se adăugau aromele celorlalte

legume.

La masă! strigă Carhaix, care apăru din nou, curat, în haine de interior.

Se aşezară; soba duduia; Durtal savura subita relaxare a unui suflet friguros, aproape topit într-o baie de fluide călduţe; era împreună cu bătrânii Carhaix, atât de departe de Paris, atât de departe de secolul său!

O casă cu adevărat sărmană, însă atât de primitoare, de tihnită, de blândă! Tacâmul ţărănesc, paharele sclipind de curate, farfuria cu unt puţin sărat, ulciorul de cidru, toate făceau intimitatea acestei mese luminate de o lampă un pic uzată, ce-şi răspândea lumina de argint aurit peste ştergarul aşternut pe masă.

Să nu uit, prima dată când mai venim, va trebui să cumpăr de la o – băcănie englezească un borcan cu gem de portocale, cu gustul acela delicios, acrişor, îşi spuse Durtal; căci, înţeles cu des Hermies, cinau la clopotar doar cu condiţia să contribuie cu o parte din alimente.

Carhaix pregătea un rasol, o salată simplă şi tot el oferea cidrul. Ca să nu-l pună la cheltuială, cei doi prieteni aduceau vinul, cafeaua, tăriile, desertul, şi aveau grijă să cumpere totul din belşug, astfel încât să compenseze consumul de supă şi carne, care bătrânilor le-ar fi ajuns

mai multe zile dacă ar fi mâncat singuri.

— De data asta, am nimerit-o! zise femeia, servindu-i pe rând cu o supă scăzută de culoare arămie, pe a cărei suprafaţă moarată sclipeau steluţe aurii.

Era suculentă şi onctuoasă, robustă şi totuşi delicată, dreasă cu măruntaie fierte de găină.

Tăceau cu toţii acum, cu nasul în farfurie, cu chipurile înviorate de aburul înmiresmatei supe.

— Ar fi momentul să repetăm un loc comun îndrăgit de Flaubert: aşa ceva nu se mănâncă la restaurant, zise Durtal.

Să nu bârfim restaurantele, răspunse des Hermies. Cei care ştiu să le cerceteze găsesc în ele o bucurie foarte specială. Să vă spun ce mi s-a întâmplat acum vreo două zile: revenind de la un bolnav, nimeresc într-unul din acele stabilimente în care, pentru trei franci, ai dreptul la o ciorbă, două feluri la alegere, o salată şi un desert.

Restaurantul ăsta, în care intru cam o dată pe lună, îşi are clienţii lui invariabili, oameni bine crescuţi şi morocănoşi, ofiţeri în civil, membri ai Parlamentului, birocraţi.

Înghiţind cu noduri o fioroasă limbă-de-mare în sos gratinat, îi priveam în jur pe obişnuiţii localului şi, de la

ultima mea vizită, îi găseam vizibil imbaţi. Slăbiseră ori se umflaseră; sub ochi aveau pungi vinete; cei graşi

Î

gălbeniseră; slabii deveniseră verzui.

Mai sigure decât otrăvurile uitate ale Antichităţii, cumplitele mixturi ale tui local îşi otrăveau pe îndelete clientela.

Aşa ceva mă interesa, vă daţi seama; îmi ţineam singur un curs de toxicologic şi, studiindu-mi reacţiile la mâncare, descopeream înfricoşatele ingrediente care mascau gustul peştilor dezinfectaţi, întocmai ca nişte cadavre, cu melanjuri pulverulente de cărbune şi tanin, carnea fardată cu sosuri marinate, pictată cu rântaşuri de culoarea zoaielor, vinurile colorate cu fucsină, parfumate cu furfurol, îngroşate cu melasă şi cu ipsos!

Mi-am promis să revin, în fiecare lună, pentru a studia agonia acestor nefericiţi…

O! exclamă bătrâna Carhaix.

Oho! strigă şi Durtal, avem printre noi un satanic!

Priveşte-l bine, Carhaix, a şi ajuns unde-l doare: amicul nostru vrea, şi asta neîntârziat, să discutăm despre satanism; e drept că i-am promis s-o facem împreună cu tine, în seara asta.

— Da, reluă des Hermies, ca răspuns la privirea uimită a clopotarului; – Durtal, care, cum ştii şi tu, se ocupă cu istoria lui Gilles de Rais, pretindea ieri că deţine toate informaţiile despre demonismul Evului Mediu. L-am întrebat atunci dacă ştie ceva despre satanismul zilelor noastre. S-a scuturat înfiorat, îndoindu-se că asemenea practici ar continua şi astăzi.

Şi încă cum! răspunse Carhaix, devenit grav.

Până să discutăm despre asta, vreau să-i pun o întrebare lui des Hermies, zise Durtal.

— Spune-mi, dacă poţi, dar fără glumă, fără să râzi pe sub mustaţă, tu crezi ori nu crezi în catolicism?

El?! exclamă clopotarul, dar e mai rău ca un necredincios, e un eretic!

— Adevărul este că dacă aş putea fi sigur de ceva, aş înclina bucuros spre maniheism, spuse des Hermies; e una din cele mai vechi religii şi cea mai simplă dintre ele; oricum, explică cel mai bine oribila harababură a epocii actuale.

Principiul Răului şi Principiul Binelui, Dumnezeul Luminii şi Dumnezeul Tenebrelor, doi rivali disputându-şi sufletul nostru – asta, cel puţin, este clar. În momentul de faţă, e cât se poate de limpede că Dumnezeul cel bun a pierdut,

că Cel Rău domneşte peste lumea aceasta. Or cu – şi aici bietul meu Carhaix, pe care aceste teorii îl mâhnesc, n-are ce-mi reproşa –, eu unul sunt pentru Cel învins! E o idee generoasă, cred, şi o opinie curată!

Dar maniheismul este imposibil, exclamă clopotarul. Două infinituri nu pot să coexiste!

Nimic nu poate să existe, dacă şti să te gândeşti; în ziua când pui în discuţie dogma catolică, adio şi n-am cuvinte, totul se năruie! Dovada că două infinituri pot să coexiste e faptul că această idee depăşeşte raţiunea şi intră în categoria celor despre care vorbeşte *Ecleziasticul*”: „Nu cerceta ce-i mai presus de tine, căci multe s-au arătat a fi deasupra priceperii omeneşti”.

***Ecleziasticul* sau *Siracidid,* carte biblică (anul 200 Î.C.), culegere de maxime şi de sentinţe. A nu se confunda cu *Ecleziastul,* mai veche cu un secol, [n.t.]**

Maniheismul a avut cu siguranţă ceva bun în el, de vreme ce-a fost înecat în valuri de sânge; la sfârşitul secolului al XII-lea au fost arşi pe rug mii de albigenzi care practicau această doctrină. Că maniheenii nu vor fi abuzat de cultul lor, pe care-l închinau mai ales Diavolului – pentru asta nu pun mâna-n foc!

Nu merg cu ei până acolo, continuă el cu blândeţe, după un moment de tăcere, aşteptând ca nevasta lui Carhaix, care se ridicase şi strângea farfuriile, să meargă după friptură.

Cât suntem singuri, reluă el văzând-o că dispare pe scară, pot să vă povestesc ce făceau. Un bărbat de ispravă, pe nume Psellus ne-a dezvăluit, într-o carte intitulată *De Operatione Daemonum,* că-şi începeau ceremoniile gustând din cele două excremente şi că amestecau sămânţă umană în prescurile lor.

Ce oroare! strigă Carhaix.

Iar cum se împărtăşeau cu pâine şi vin, mergeau şi mai departe, continuă des Hermies. Ucideau copii, le amestecau sângele cu cenuşă, iar această pastă, diluată într-o băutură, constituia Vinul Euharistie.

Şi iată-ne în plin satanism! zise Durtal.

Ei, da, amice, cum vezi, tot aici am ajuns.

— Sunt sigură că domnul des Hermies a mai trântit una din istoriile lu’ oribile, murmură bătrâna care aducea, pe un platou cu legume, o bucată de friptură de vită.

— Vai, doamnă! protestă des Hermies.

Începură să râdă cu toţii iar Carhaix tăie carnea, în timp ce nevastă-sa turna cidrul iar Durtal desfăcea borcanul cu

sardele.

Mă tem că-i prea pătrunsă, spuse femeia, cu gândul mai mult la friptura ei decât la poveştile din cealaltă lume; şi adăugă celebra axiomă a gospodinelor:

Când e bună zeama, carnea se destramă.

Bărbaţii protestară, declarând că nu se desface, că e pătrunsă numai bine.

Poftiţi, domnule Durtal, la carne merge o sardea şi puţin unt.

Ştii ce, nevastă, dă-ne şi nişte varză roşie murată, ceru Carhaix a cărui faţă palidă se lumina iar ochii mari, de câine, i se umpleau de lacrimi. În mod vizibil, jubila, fericit să stea la masă cu prietenii, la căldurică, în turnul lui.

Dar goliţi paharele, văd că nu beţi deloc, zise el, ridicând cana cu cidru.

— Vasăzică, des Hermies, susţineai ieri că satanismul n-a contenit să aibă adepţi din Evul Mediu încoace, reluă Durtal, dorind să înceapă în sfârşit această discuţie ce-l obseda.

Într-adevăr, iar documentele sunt de netăgăduit; am să ţi le pun la dispoziţie, când ai să vrei.

Li sfârşitul secolului al XV-lea, adică în timpul lui Gilles de Rais, – ca’s. I nu ne întoarcem şi mai mult în trecut –

satanismul a luat proporţiile pe care le şi îi; în secolul al XVI-lea a fost poate şi mai rău. Nu cred că-i nevoie să ni. U amintesc de legămintele demonice ale Caterinci de Medici şi ale celor din dinastia Valois, de procesul călugărului Jean de Vaulx, de anchetele unor Sprenger şi Lancre, inchizitori învăţaţi care au ars pe rug mii de necromanţi şi de vrăjitori. Toate astea sunt cunoscute, arhicunoscute. Cel mult l-aş aminti, pentru că de el s-a vorbit mai puţin, pe preotul Benedictus care trăia cu demona Armellina şi care sfinţea prescurile ţinându-le cu susul în jos. Iată acum şi firele ce fac legătura cu secolul nostru. În veacul al XVII-lea, când procesele vrăjitoriei continuă, când apar demonizatele de la Loudun, liturghia neagră face ravagii, însă deja mai discret, mai în surdină. Am să-ţi citez un exemplu, dacă vrei, unul din multe altele.

Un anume abate Guibourg îşi făcuse o specialitate din aceste nelegiuiri; pe o masă servind de altar se culca o femeie, despuiată sau cu poalele suflecate până-n bărbie şi, cu braţele întinse, ţinea lumânări aprinse cât timp dura slujba.

Guibourg a oficiat în felul acesta liturghii pe pântecele dnei de Montespan, al dnei d’Argenson, al dnei de Saint-Pont; de altfel, sub Regele Soare aceste liturghii erau

foarte frecvente; multe femei mergeau la ele tot aşa cum, în vremea noastră, altele merg să-şi ghicească în cărţi.

Ritualul acestor ceremonii era destul de barbar; în general, se răpea un copil care era ars, la ţară, într-un cuptor; apoi, din cenuşa rămasă plus sângele unui alt copil ce era spintecat, se prepara o pastă asemănătoare cu aceea de care. Am vorbit, a maniheiştilor. Abatele Guibourg slujea, sfinţea prescura, o tăia în bucăţele pe care le încingea în sângele îngroşat cu cenuşă; asta era materia Sfintei Cuminecături.

— Ce spurcăciune de preot! exclamă femeia lui Carhaix, indignată.

Da, şi mai oficia, abatele ăsta, un soi de liturghie; se numea... drace, **nu-i prea uşor de spus...**

— Ba spuneţi, domnule des Hermies, când urăşti asemenea lucruri cum le urâm noi, poţi auzi orice; asta n-o să mă împiedice să-mi fac rugăciunea, diseară.

Nici pe mine, adăugă bărbatul ei.

Ei bine, acest ritual se numea Liturghia Spermei!

— A!

— Guibourg, purtând stihar, stolă şi manipul, oficia această liturghie cu singurul scop de a fabrica drăcescul aluat!

Arhivele Bastiliei ne informează că a procedat în felul acesta la cererea unei femei pe nume Des Oeillettes.

Aceasta, la ciclu fiind, a dat din sângele ei necurat; bărbatul care-o însoţea s-a retras în alcovul camerei unde se petrecea scena şi Guibourg i-a adunat sămânţa într-un potir, a adăugat apoi praf de sânge, fainã, şi, **după ceremonii sacrilege, femeia a plecat de-acolo cu aluatul ei.**

— Doamne, ce blestemăţii! suspină nevasta clopotarului.

— Dar în Evul Mediu, zise Durtal, liturghia se oficia altfel; altarul era atunci o crupă goală de femeie; în secolul al XVII-lea, era pântecul; acum ce-o mai fi?

— Acum femeia serveşte rareori de altar, dar să nu anticipăm.

În secolul al XVIII-lea îi reîntâlnim – şi câţi mai sunt! – pe clericii pângăritori de lucruri sfinte.

Unul dintre ei, canonicul Duret, se ocupa în special de magia neagră. Practica necromanţia, îl invoca pe Diavol; a sfârşit pe eşafod, ca vrăjitor, în anul de graţie 1718.

Un altul care credea în întruparea Sfântului Duh, în

Paraclet, şi care în Lombardia, unde a smintit multă lume, a uns doisprezece apostoli şi douăsprezece apostoliţe însărcinaţi să-i răspândească doctrina, acela deci, abatele Beccarelli, ca mai toţi preoţii de teapa lui, uza contra firii de cele două sexe şi oficia liturghia fără să se purifice prin spovedanie. Încetul cu încetul, s-a dedat la slujbele pidosnice în timpul cărora împărţea asistenţei pilule afrodiziace: particularitatea lor era că, după ce le înghiţeau, bărbaţii se credeau transformaţi în femei iar femeile în bărbaţi.

Reţeta acestor pilule s-a pierdut, continuă des Hermies, cu un surâs aproape trist. Ca să nu lungim vorba, abatele Beccarelli a avut un sfârşit destul de jalnic. Urmărit pentru sacrilegiu, a fost condamnat, în 1708, la şapte ani de galere.

— Cu poveştile voastre oribile, văd că uitaţi să mai mâncaţi, zise nevasta lui Carhaix; spuneţi, domnule des Hermies, vă mai pun un pic de salată?

Nu, mulţumesc; dar pentru că aţi adus şi brânza, cred că e momentul să destupăm o sticlă; şi despachetă una din cele aduse de Durtal.

Excelent! exclamă clopotarul, plescăind din buze.

E un vinişor de Chinon, nu tocmai slab, zise Durtal; l-am

descoperit la un crâşmar de pe chei.

— Observ, reluă el după o pauză, că tradiţia acestor crime monstruoase s-a păstrat şi după Gilíes de Rais. Observ că niciun secol n-a dus lipsă de preoţi decăzuţi care să cuteze a săvârşi sacrilegii; dar la ora actuală aşa ceva pare totuşi neverosimil, mai ales că nu se mai ucid copii, ca pe vremea lui Barbă-Albastră şi a abatelui Guibourg!

— Mai bine spus, justiţia nu caută nimic, căci nu se mai asasinează, ci se ucid victime prestabilite, cu mijloace pe care ştiinţa oficială le ignoră; o, dacă ar putea vorbi confesionalele! exclamă clopotarul*

— Dar în definitiv cărei lumi aparţin adepţii moderni ai Satanei?

Lumii înaltelor feţe bisericeşti, a duhovnicilor, prelaţilor şi stareţilor;

la Roma, care e centrul magiei actuale, celor mai înalţi demnitari, răspunse des Hermies. Cât despre laici, sunt recrutaţi din clasele avute; pricepi de ce scandalurile sunt muşamalizate în cazul că totuşi poliţia le descoperă!

Apoi, să admitem că într-adevăr ceremoniile diabolice nu mai sunt precedate de crime rituale; în

anumite cazuri, e posibil să fie aşa; poate se mărginesc să sângereze fetuşi avortaţi; dar ăsta nu-i decât un supliment, o picanterie; principalul este să fie consacrată ostia şi să fie menită unei folosiri degradante; asta e important, restul variază; nu există un ritual fix pentru liturghia neagră acum.

— Şi totuşi, trebuie numaidecât un preot pentru a oficia aceste liturghii?

— Evident; numai el poate săvârşi misterul Transsubstanţierii. Ştiu bine că sunt ocultişti ce pretind că ar fi, asemeni Sfanţului Pavel, unşii Domnului şi care îşi închipuie că pot oficia, exact ca preoţii veritabili, liturghii adevărate. E pur şi simplu grotesc!

— Dar şi fără liturghii adevărate, şi fără preoţi monstruoşi, cei stăpâniţi de nebunia sacrilegiului pot totuşi să realizeze desfrâul sacru la care visează. Ascultă cu atenţie:

În 1855, exista la Paris o confreric compusă mai ales din femei; aceste femei se împărtăşeau de mai multe ori pe zi, păstrau în gură Sfânta Cuminecătură, după care, scuipând-o afară, o sfârtecau şi o pângăreau prin atingeri spurcate.

Eşti sigur?

Absolut sigur, sunt fapte dezvăluite de un ziar religios, *Analele Sfinţeniei,* şi pe care arhiepiscopul Parisului nu le-a putut tăgădui! Adaug că în 1874, alte femei au fost năimite la Paris pentru a practica acest comerţ odios; erau plătite cu bucata, motiv pentru care veneau la împărtăşanie în fiecare zi, la biserici diferite.

Şi asta încă nu-i nimic!

— Uitaţi-vă, zise Carhaix la rândul lui, ridicându-se şi scoţând din bibliotecă o broşură albastră. E o revistă din 1843, *Vocea săptămânii.* Aflăm din ea că la Agen, timp de douăzeci şi cinci de ani, o confrerie satanică n-a contenit să oficieze liturghii negre, că a schingiuit şi profanat trei mii trei sute douăzeci de ostii! Episcopul de Agen, care era un prelat onest şi fervent, n-a cutezat să nege ororile comise în dioceza lui!

Da, între noi fie spus, secolul al XIX-lea e plin de clerici depravaţi, continuă des Hermies. Din păcate, deşi documentele sunt sigure, e greu să fie dovedite; căci nicio faţă bisericească nu se laudă cu asemenea isprăvi; cei ce oficiază liturghii deicide se ascund ori se declară devotaţi lui Cristos; ba chiar pretindcă-l apără, combătându-i prin exorcisme pe posedaţi.

Or, aici e marea viclenie: aceşti posedaţi sunt creaţia lor

şi ei îi menţin în starea aceasta; astfel, în mănăstiri mai ales, îşi asigură supuşi şi complici. Toate nebuniile criminale şi sadice, şi le ascund atunci sub vechea şi pioasa mantie a exorcismului!

— Ca să fim drepţi, parcă le-ar lipsi ceva, dacă n-ar fi şi făţarnici, zise Carhaix.

— Da, se poate adăuga că făţărnicia şi orgoliul sunt cele mai cumplite vicii ale preoţilor corupţi, întări Durtal.

În sfârşit, continuă des Hermies, până la urmă totul se află, în ciuda oricăror precauţii. Până acum am vorbit doar despre asociaţiile satanice locale; sunt însă altele, mai întinse, ce fac ravagii în Lumea Veche şi în cea Nouă, pentru că în perioada modernă demonismul a devenit administrativ, centralist, dacă pot spune aşa. Are acum tot felul de comitete şi comiţii, un soi de Curie ce se ocupă de America şi de Europa, la fel ca o Curie papală.

Cea mai răspândită dintre aceste confrerii, fondată în 1855, este Societatea Re-Theurgiştilor Optimaţi. Ea se împarte, sub o aparentă unitate, în două tabere: unii, ce vor să nimicească lumea şi să domnească pe ruinele ei; ceilalţi, visând doar să-i impună cultul satanic, sub conducerea lor. Sediul confreriei e în America, şi era condusă odinioară de Longfellow care se intitula Mare

Preot al Noului Magism Invocator; a avut, multă vreme, ramificaţii în Franţa, în Italia, în Germania, în Rusia, până şi-n Turcia.

La ora actuală, este ori foarte slăbită, ori moartă de-a binelea; în schimb şi-a făcut apariţia alta; scopul acesteia – să aleagă un antipapă care ar fi Anticristul exterminator. V-am amintit doar două societăţi, dar câte altele nu sunt. Mai mult sau mai puţin numeroase, mai mult sau mai puţin secrete! La Paris, Roma, Bruges, Constantinopole, Nantes şi Lyon, în Scoţia unde vrăjitorii sunt legiune, înţeleşi cu toţii, în Joia Verde ei oficiază, la ora 10 dimineaţa, întunecatele lor liturghii!

Apoi, în afara acestor societăţi mondiale sau grupuri localc, sunt sumedenie de cazuri izolate, în privinţa cărora e şi mai greu de făcut lumină. Acum câţiva ani a murit, departe, în pocăinţă, un anume conte de Lautrec care dăruia bisericilor statui pioase pe care le vrăjea pentru a-i sataniza pe enoriaşi; la Bruges, un preot pe care îl cunosc pângăreşte Sfântul Ciboriu şi se slujeşte de el pentru a prepara farmece şi deochiuri; în fine, putem cita, dintre multe, un caz foarte clar de posesiune: acela al numitei Cantianille care a tulburat, în 1865, nu numai oraşul Auxcrre, ci şi întreaga dioceză Sens.

Aceasta Cantianille, intrată într-o mănăstire de la Mont-Saint-Sulpice, fusese violată, la numai cincisprezece ani, de un preot care a închinat-o Diavolului. Preotul fusese el însuşi corupt, din fragedă copilărie, de un cleric, membru al unei secte de posedaţi creată în chiar seara ghilotinării lui Ludovic al XVI-lea.

Ceea ce s-a întâmplat în această mănăstire, unde mai multe călugăriţe, în mod vădit isterizate, s-au asociat la dementele erotice şi la furiile sacrilege ale Cantianillei, aminteşte până în cele mai mici amănunte procesele vrăjitoriei de odinioară, istoriile unor Gaufredy şi Madeleine Palud, Urbain Grandier şi Madelcine Bavent, a iezuitului Girard şi a lui La Cadiere; despre aceste istorii ar fi multe de spus, din punct de vedere al isteroepilepsiei pe de o parte, şi al demonismului pe de alta. Cert este că, alungată din mănăstire, Cantianille a fost exorcizată de un oarecare preot din diocczâ, abatele Thorey, ai cărui nervi nu par să fi rezistat prea bine la aceste practici. În scurt timp, s-au produs la Auxcrre scene atât de scandaloase, crize atât de diabolice, încât a trebuit să intervină episcopul. Cantianille fu gonită din ţinut; abatele Thorey fu pedepsit disciplinar iar afacerea ajunse până la Roma.

Curios de asemeni este că episcopul, îngrozit de ce

văzuse, şi-a dat demisia şi s-a retras la Fontainebleau unde muri, nelecuit de spaimă, doi ani mai târziu.

Prieteni, spuse Carhaix uitându-se la ceas, e opt fără un sfert; trebuie să urc ca să sun angelusul de scară; beţi cafeaua fără să mă aşteptaţi, în zece minute sunt înapoi.

Îşi puse iar costumul polar, aprinse un felinar şi deschise uşa; o pală de vânt glacial pătrunse înăuntru; fulgi albi se-n-vârtejeau în întuneric.

Vântul viscoleşte zăpada prin barbacane până pe scară, zise femeia; mereu mi-e frică pentru Louis, să nu facă o pneumonie pe vremea asta; poftim cafeaua, domnule des Hermies; vă las pe dumneavoastră s-o serviţi; la ora asta, bietele mele picioare nu mă mai ţin; trebuie să merg să mă culc.

Asta e, suspină des Hermies, după ce-i urară noapte bună; îmbătrâneşte mătuşa Carhaix; degeaba încerc s-o mai înviorez cu vitamine, n-au niciun e (cx t; adevărul e că s-a şubrezit de tot; prea multe scări a urcat în viaţa ei, biala Icincic!

1 lotuşi interesant ce mi-ai povestit, zise Durtal; vasăzică, în cpoca moderna, marca miză a satanismului e liturghia neagră!

— Da, însă şi farmecele, inctibatul şi sucubatul despre

care am să-ţi vorbesc, sau mai curând am să aduc pe altcineva să-ţi vorbească, mai expert în materie deriât *mine.*

— Liturghie neagră, maleficii şi sucubat, iată adevărata chintesenţă a satanismului!

— Dar ostiile sfinţite în ceremonii sacrilege, când nu erau sfârtecate, în ce fel erau folosite?

— Păi ţi-am mai spus, serveau la acte abjecte. Poftim, asculţi şi des Hermies scoase din biblioteca gazdei tomul V al ***Misticii*** lui Gorres, pe care-l frunzări. Uite, pe alese:

„Aceşti preoţi, în mişelia lor, merg uneori până-ntr-acolo încât oficiază liturghia cu ostii mari pe care le crestează pe mijloc, după care le lipesc pe un pergament crestat la fel, iar apoi se slujesc de acestea în chip scârbavnic pentru a-şi potoli poftele".

— Sodomia divină, aşadar?

— Ai!

În acel moment, clopotul, pus în mişcare **în** turn, bubui. Camera se cutremură şi începu, **într-un** fel, să vuiască. Undele sonore păreau să izvorască din pereţi, desfăşurându-se în spirală de-a dreptul din zidul de piatră; aveai senzaţia că eşti purtat, în vis, pe fundul unei cochilii din acelea care, atunci când le duci la ureche, imită

rostogolirea tumultuoasă a valurilor. Des Hermies, obişnuit cu vacarmul clopotelor, îşi văzu de cafeaua lui, o puse pe sobă, la cald.

Apoi clopotul tună din nou, mai încet, vuietul scăzu din intensitate; geamurile de la ferestre şi de la bibliotecă, paharele rămase pe masă tăcură, nu mai scoaseră decât sunete slabe şi subţiri, note aproape acute.

Se auziră paşi pe scară. Intră Carhaix, alb de zăpadă.

— Sfinte Cristoase, ce vântoasă-i afară, copii!

— Se scutură, îşi aruncă hainele pe un scaun, stinse felinarul.

— Prin toate găurile intrau rafale de zăpadă, mă orbeau! Cumplită iarnă! Gospodina s-a dus la culcare, foarte bine; dar voi, ce faceţi, nu v-aţi băut cafeaua? continuă el văzându-l pe Durtal care-o turna în ceşti.

Se apropie de sobă, răscoli cărbunii, îşi şterse ochii pe care gerul i-i umpluse de lacrimi şi bău o înghiţitură de cafea.

— Ei, aşa mai merge! Unde-a ţi ajuns cu poveştile voastre?

— Am prezentat pe scurt satanismul, dar încă n-am vorbit despre adevăratul monstru, despre singurul tartor ce există la ora actuală, despre acel abate răspopit…

— O! exclamă Carhaix; fii atent, până şi numele lui aduce nenorocire!

— Aş! Canonicul Docre, ca să-i» punem pe nume, n-are nicio putere asupra noastră. Şi chiar mărturisesc că nu pricep cum poate inspira asemenea groază. Dar să lăsăm asta; aş vrea ca înainte de a ne ocupa de insul acesta, Durtal să-l cunoască pe prietenul tău Gevingey, care se pare că-l cunoaşte cel mai bine.

După o discuţie cu el, mie nu mi-ar rămâne multe de adăugat, în general despre satanism, şi în special despre veneficii şi sucubat. Ce zici, l-am putea invita la cină aici?

Carhaix se scărpina în cap, apoi îşi goli pe unghie cenuşa din pipă.

Ştii, zise el, că am cu el o mică neînţelegere...

Ia te uită, şi pentru ce?

O, nu pentru mare lucru; l-am oprit, cândva, de la nişte experienţe, chiar aici, în casa asta; dar mai luaţi un păhărel, domnule Durtal; şi nici dumneata, des Hermies, nu prea bei; şi, pe când cei doi, aprinzându-şi ţigări, sorbeau din coniac, Carhaix continuă:

— Gevingey, deşi e astrolog, e bun creştin şi om de treabă, aşa că l-aş reîntâlni cu plăcere; însă a vrut să-mi consulte clopotele.

Nu vă miraţi, aşa este; altă dată, clopotele au jucat un rol în ştiinţele interzise. Arta de a prezice viitorul după sunetele lor e una din ramurile cel mai puţin cunoscute şi mai uitate ale ştiinţelor oculte. Gevingey a găsit nişte documente şi a vrut să le verifice pe clopotele mele.

Dar ce făcea?

De unde să ştiu?

— Se aşeza sub clopot, cu riscul să-şi frângă mijlocul, la vârsta lui, urcându-se pe schele; intra pe jumătate înăuntru, iar de sub cupa clopotului nu i se mai vedeau decât picioarele. Vorbea singur şi asculta freamătul bronzului reverberându-i vocea.

Mi-a vorbit de asemeni despre tălmăcirea viselor cu ajutorul simbolisticii clopotelor; dacă ar fi să-l credem, cel ce visează clopote în mişcare este ameninţat de un accident; clopotul bătut în dungă e semn de vorbe rele; dacă se prăbuşeşte e semn sigur de dambla; dacă se crapă înseamnă supărări şi sărăcie. În fine, a mai adăugat, cred, că atunci când păsări de noapte zboară în jurul unui clopot luminat de lună poţi să fii sigur că un furt va pângări biserica ori că preotul e în primejdie de moarte.

Oricum, felul lui de a umbla cu clopotele, de-a se vârî înăuntrul lor deşi sunt sfinţite, de a le atribui profeţii, de-a

le amesteca în tălmăcirea viselor, categoric interzisă de Levitic, toate astea mi-au displăcut şi l-am poftit, poate niţel cam aspru, să termine cu jocul ăsta.

Bine, dar totuşi nu sunteţi certaţi, nu?

Nu, şi chiar îmi pare rău, mărturisesc, că m-am aprins aşa!

Bine, aranjez eu asta; am să-l caut, spuse des Hermies, de acord?

De acord.

Şi acum te lăsăm să te culci, mâine în zori trebuie să fii în picioare.

Da, la cinci şi jumătate pentru angelusul de la ora şase, după care pot să mă culc din nou dacă vreau, pentru că n-am altceva până la opt fără un sfert; – iar atunci am doar câteva semnale pentru slujba de dimineaţă; cum vedeţi, nu s-ar spune că mă spetesc!

Hm! făcu Durtal, dacă-ar trebui să mă scol aşa devreme!...

— Chestie de obişnuinţă. Dar mai luaţi un păhărel înainte de a pleca, Nu? Niciunul? Atunci, la drum!

— Aprinse felinarul şi coborâră înfriguraţi, unul după altul, pe spirala glacială a scării întunecoase.

A doua zi dimineaţă, Durtal se trezi mai târziu decât de

obicei. Înainte chiar de a deschide ochii, văzu defilând, într-o subită străfulgerare a minţii, sarabanda societăţilor demonice despre care vorbise des Hermies. O droaie de paiaţe mistice care se roagă cu capul în jos şi cu picioarele împreunate! îşi zise el, căscând. Se întinse, privi fereastra cu geamurile acoperite cu crini de gheaţă şi ferigi de promoroacă. Îşi vârî, cât putu mai repede, mâinile sub plapumă şi se cuibări în aşternut.

Un timp numai bun ca să rămân acasă şi să lucrez, se gândi; am să mă scol să fac focul; hai, un pic de curaj... şi... în loc să arunce de pe el plapuma, şi-o trase şi mai sus, până sub bărbie.

A! Ştiu că nu-ţi place când lenevesc dimineaţa, îi zise motanului, care, întins la picioarele lui pe macat, îl fixa cu ochi de tăciune.

Era un animal devotat şi afectuos, dar tipicar şi viclean; nu admitea nici cea mai mică fantezie, nicio îndepărtare de la reguli, pretindea ca ităpânul să se culce şi să se scoale la oră fixă; iar când era nemulţumit, în privirea-i întunecată scăpărau nuanţe iritate – mesaj, pentru stăpân, cum nu se poate mai clar.

Dacă Durtal se întorcea acasă înainte de unsprezece seara, îl aştepta în vestibul zgrepţănând uşa, mieuna mai

înainte chiar ca el să fi intrat; apoi dădea peste cap languroase pupile de aur verde, i se freca de pantaloni, sărea pe mobile, se prqţăpea în faţa lui ca un căluţ ce se cabrează, dădea berbeceşte cu capul, în semn de prietenie; după ora unsprezece, nu-i mai ieşea în cale, se mărginea să se ridice când îl vedea apropiindu-se, îşi arcuia spinarea, dar nu trecea la giugiuleli; şi mai târziu, rămânea nemişcat, protesta şi mârâia dacă Durtal îşi permitea să-l mângâie pe cap ori să-l scarpine sub gât.

În acea dimineaţă, nelinişţit de lenevia stăpânului, se ridică în capul oaselor, se înfoie, apoi se apropie tiptil şi se postă la doi paşi de obrazul lui, fixându-l cu un ochi prefăcut, dându-i de înţeles că e timpul s-o şteargă şi să-i cedeze culcuşul încălzit.

Amuzat de aceste manevre, Durtal nu se mişcă, privind la rândul său motanul. Era enorm, comun şi totuşi bizar, cu blana lui pe jumătate roşcovană ca zgura de cocs, pe jumătate cenuşie ca măturile noi, cu smocuri albe pe alocuri, asemănătoare cu puzderia ce se aşază peste tăciunii stinşi. Era un maidanez autentic, înalt, prelung, cu cap de sălbăticiune, vârstat cu dungi negre ce-i încercuiau labele ca nişte brăţări şi-i continuau ochii cu două mari zigzaguri de tuş.

— În ciuda firir tale morocănoase, de flăcău tomnatec, tipicar şi nerăbdător, eşti totuşi un băiat de treabă, spuse Durtal Îinguşindu-l, ca să-l îmbuneze; apoi, de-atâta timp îţi povestesc secretele mele; tu mă ajuţi să-mi descarc sufletul, eşti duhovnicul meu distrat şi îngăduitor ce pare să aprobe, netulburat, păcatele mărturisite; cu tine îmi regăsesc seninătatea, fără prea multe penitenţe! în fond, asta e raţiunea ta de a fi, eşti supapa spirituală a singurătăţii şi celibatului; nu-i vorbă, şi eu te răsfăţ cu toate bunătăţile; dar asta nu te împiedică să fii uneori, cu ţâfnele tale, insuportabil, ca-n dimineaţa asta, de pildă!

Motanul continua să-l fixeze, cu urechile ciulite, încercând să descifreze în inflexiunile vocii sensul cuvintelor ce-i erau adresate. Înţelegând desigur că Durtal nu era dispus să plece din pat, merse să-şi regăsească vechiul loc, întorcându-se însă, de data asta, cu dosul.

— Gata, făcu Durtal descurajat, privindu-şi ceasul, trebuie totuşi să mă ocup de Gilles de Rais, şi, dintr-un salt, se ridică să se îmbrace în timp ce motanul, la fel de prompt, galopa peste plapumă şi se cuibărea, fără să mai aştepte, în aşternutul cald.

Ce frig! Şi Durtal îşi puse o vestă împletită, apoi trecu în camera alăturată ca să aprindă focul.

Degeri, nu alta, murmură el. Din fericire, locuinţa era uşor de încălzit, într-adevăr, se compunea numai dintr-un antreu, un salon minuscul, un dormitor miniatural, un cabinet de toaletă destul de larg; situat la etajul cinci, cu ferestrele către o curte însorită, apartamentul îl costa vreo opt sute de franci.

Era mobilat fără niciun lux; din salonaş Durtal îşi făcuse birou, acoperind pereţii cu rafturi de lemn negru pline cu cărţi. Lângă fereastră, o masă largă, un fotoliu tapiţat cu piele, câteva scaune; pe şemineu, în locul oglinzii, din plafon şi până la etajera îmbrăcată în stofă verde, Durtal fixase un vechi tablou pe lemn reprezentând, într-un peisaj întunecat de vreme, în care albastrurile băteau în cenuşiu, alburile în roşu iar verdele în negru, un pustnic îngenuncheat sub un acoperiş din ramuri, cu o pălărie de cardinal şi cu o mantie de purpură alături.

De-a lungul tabloului, din care părţi întregi erau cufundate în umbre de culoarea cepei prăjite, se desfăşurau scene neinteligibile, amestecându-se unele cu altele, înghesuind, lângă rama din stejar negru, figuri liliputane, în case de pitici. Aici, sfântul, pe care Durtal încercase zadarnic să-l identifice, trecea într-o barcă un fluviu cu ape metalice şi plate; mai încolo, se plimba prin

sate mici cât unghia, după care dispărea în umbrele tabloului ca să-l regăsim mai la deal, într-o grotă, în Orient, printre baloturi de marfă şi dromaderi; din nou îl pierdeai din vedere, şi, după ce se ascundea o vreme, răsărea, mai mic ca oricând, singur, cu o cârjă în mână şi cu o desagă în spate, urcând spre o catedrală neterminată, bizară.

Era tabloul unui pictor anonim, al unui meşter olandez din vechime care asimilase câte ceva din culorile şi maniera maeştrilor italieni, pe care-i cunoscuse, poate, în patria lor.

În dormitor, un pat încăpător, o comodă pântecoasă, fotolii; pe şemineu, o pendulă veche şi nişte sfeşnice de aramă; pe pereţi, fotografia unui Botticelli din Muzeul de la Berlin: o Fecioară îndurerată, robustă şi cu un aer casnic, înconjurată de îngeri cu chipuri de adolescenţi mâhniţi, purtând lumânări de ceară răsucite ca nişte frânghii, băietance cochete, cu plete lungi presărate cu flori, paji lunecoşi, murind de pofte în faţa copilului Iisus care binecuvântează, stând drept alături de Fecioară.

Apoi, o stampă de Breughel, gravată de Cock: „Fecioarele înţelepte şi Felioarele smintite”, un mic panou punctat în mijloc de un nor spiralat, il. UK.il în cele două colţuri de îngeri bucălaţi, cu mâneci suflecate, ce suflă din

trâmbiţe, în timp ce chiar în centrul norului, alt înger, cu buricul conturat sub o tunică lipită de piele, un înger *sacerdotal* şi bizar, desfăşoară o banderolă pe care stă scris versetul din Evanghelie: *„Ecce sponsus venit, existe obvuim ei”.*

Sub nor sunt aşezate, de o parte, Fecioarele înţelepte, flamande cumsecade ce torc la vârtelniţe în şi cântă imnuri lângă lămpile aprinse; de cealaltă parte, pe iarba unei pajişti, Fecioarele smintite, patru cumetre în extaz, se ţin de mână şi învârtesc o horă, în vreme ce a cincea cântă din cimpoi şi bate tactul cu piciorul, alături de lămpile stinse. Deasupra norului, cele cinci Fecioare înţelepte, zvelte aici, fermecătoare şi goale, înalţă lumânări aprinse, urcă spre o biserică gotică în care le primeşte Cristos, în timp ce de cealaltă parte, Fecioarele smintite, goale şi ele sub pletele spălăcite, bat în zadar la uşa zăvorâtă, ţinând în mâini ostenite torţele stinse.

Lui Durtal îi plăcea această veche gravură ce răspândea un parfum de blândă intimitate în scenele ei de jos, precum şi naivitatea blajină a Primitivilor, în partea de sus; vedea aici, reunite parcă în acelaşi cadru, arta unui Ostade purificat şi aceea a unui Dirk Bouts.

Aşteptând să se încingă soba, Durtal se aşează în faţa

biroului şi începu să-şi pună ordine în notiţe

— Vasăzică, îşi zise el răsucind o ţigară, suntem la momentul când bravul Gilles de Rais porneşte în căutarea pietrei filosofale. Nu-i greu să-ţi imaginezi ce cunoştinţe posedă asupra modului de a transmuta metalele în aur.

Cu un veac înaintea naşterii lui, alchimia era deja foarte avansată. Scrierile lui Albert cel Mare, Arnaud de Villeneuve, Raymundus Lullus erau în posesia ocultiştilor. Manuscrisele lui Nicolas Flamei circulau; nu încape îndoială că Gilles, care se înnebunea după cărţile bizare, după rarităţi, şi le procurase; să adăugăm că în epocă încă erau în vigoare edictul lui Carol al V-lea, interzicând sub pedeapsa cu temniţa şi ştreangul lucrările spagirice, precum şi bula *„Spondent pariter quas non exhibent”* în care papa Ioan al XXII-lea tuna şi fulgera contra alchimiştilor. Operele lor erau aşadar interzise, şi prin urmare râvnite; e sigur că Gilles le-a cercetat îndelung, dar de aici până la a le înţelege, e calc lungă!

Aceste cărţi conţineau, în fapt, cele mai incredibile bazaconii, cele mai ininteligibile bălmăjeli. Totul era tratat în alegorii, în metafore hilare şi obscure, în simboluri incoerente, în parabole îmbârligate şi enigme ticsite de cifre! Iată un exemplu, îşi zise Durtal scoţând din raft un

manuscris care nu era altul decât *Asch-Mezareph, Cartea jidovului Abraham şi a lui Nicolas Phţmel* text îngrijit, tradus şi comentat de Eliphas Levi.

Împrumutase manuscrisul de la des Hermies, care-l descoperise într-o zi printre nişte hârţoage vechi.

Ar fi în el, zice-se, reţeta pietrei filosofale, a marelui. Elixir universal. Figurile nu sunt prea clare, îşi spuse Durtal răsfoind desenele în peniţă, colorate, care sub titlul „coitul chimic" reprezentau un leu verde într-o sticlă, leul fiind răsturnat cu capul în jos, încadrat în secera unei semilune; apoi, în alte clondire, se vedeau columbe, care înălţându-se spre gâtul sticlei, care plonjând spre fund, într-un lichid negru sau cu valuri roşu-carmin şi aurii, câteodată alb şi pătat cu stropi de cerneală, locuit de o broască ori de o stea, alteori în fine lăptos şi tulbure sau arzând cu flăcări de alcool, la suprafaţă.

Eliphas Levi îşi dădea toată osteneala să explice simbolul acestor zburătoare în butelci, dar se păzea să dea faimoasa reţetă a Marelui Magisteriu; el continua farsa din celelalte cărţi ale sale, în care, începând pe un ton solemn, declara că doreşte să dezvăluie vechile taine, însă tăcea când trebuia s-o facă, sub inefabilul pretext că ar plăti cu viaţa dacă ar trăda secrete atât de arzătoare.

Această braşoavă, reluată de bieţii ocultişti de acum, masca perfecta ignoranţă a tuturor acelor inşi. În fond, chestiunea e simplă, îşi zise Durtal, închizând manuscrisul lui Nicolas Flamei.

Filosofii hermetici au descoperit, şi după multe bâjbâieli ştiinţa contemporană le dă în fine dreptate – au descoperit deci că metalele sunt corpuri compuse şi că au o compoziţie identică. Prin urmare, se deosebesc între ele în funcţie doar de diferitele proporţii ale elementelor componente; pornind de aici, cu ajutorul unui agent ce ar schimba aceste proporţii, e posibil să se preschimbe corpurile unul în altul, transmutându-se, de pildă, mercurul în argint şi plumbul în aur.

Iar acel agent este tocmai piatra filosofală, mercurul; – nu mercurul vulgar, care pentru alchimişti nu-i decât o spermă metalică avortată, – ci mercurul filosofilor, numit de asemeni leul verde, şarpele, laptele Fecioarei, apa pontică.

Numai că reţeta acestui mercur, a acestei pietre a înţelepţilor, n-a fost destăinuită niciodată; – or, pentru a-i pătrunde taina s-au îndârjit şi Evul Mediu, şi Renaşterea, şi toate celelalte veacuri, inclusiv al nostru.

Unde oare n-a fost căutată? se întreba Durtal,

cercetându-şi notiţele: în arsenic, în mercurul ordinar, în cositor; în sărurile de vitriol, de salpetru şi nitriu; în zeama de trepădătoare, de rostopască, şi iarbă-grasă; în măruntaiele de broască ţinută la post, în urină, în menstrele şi laptele de femeie!

Cam acolo va fi ajuns şi Gilles de Rais cu căutările lui. E limpede că la Tiffauges, singură fără ajutorul unor iniţiaţi, n-ar fi fost capabil să facă cercetări eficiente. În vremea aceea, în Franţa, centrul ştiinţelor oculte se găsea la Paris, unde alchimiştii se adunau sub bolţile catedralei Notre-Dame, studiau hieroglifele din cimitirul Inocenţilor şi portalul de la Saint-Jacques de la Boucherie pe care, înainte de moarte, Nicolas Flamei gravase în embleme cabalistice reţeta faimoasei pietre.

Mareşalul nu putea merge la Paris fără să cadă în mâna englezilor, care blocau drumurile; alese atunci mijlocul cel mai simplu, îi chemă la el pe alchimiştii cei mai celebri din Sud, aducându-i, cu mare cheltuială, la Tiffauges.

După documentele ce ne-au rămas, îl aflăm construind cuptorul alchimiştilor – athanorul, cumpărând eprubete, retorte, creuzete. Îşi instalează laboratoarele într-una din aripile castelului şi se închide înăuntru cu Antoine de Palerne, François Lombard, Jean Petit, orfevru din Paris,

petrecându-şi zile şi nopţi în căutarea pietrei filosofale.

Nimic nu le reuşeşte; nemaiştiind ce să născocească, ocultiştii dispar şi începe atunci, la Tiffauges, un incredibil du-te-vino de meşteri turnători şi uccnici de-ai lor. Sosesc din toate părţile – din Bretagne, din Poitou şi Maine, singuri sau însoţiţi de făcători de farmece şi de vrăjitori. Gilles de Sillé, Roger de Bricqucville, veri şi prieteni ai Mareşalului, bat împrejurimile, hăituiesc vânatul către Gilles, în timp ce un preot al capelei sale, Eustache Blanchet, pleacă în Italia unde mânuitorii de metale abundă.

Deocamdată Gilles de Rais, fără să se descurajeze, îşi continuă experienţele care, toate, dau greş; sfârşeşte prin a crede că magicienii au desigur dreptate atunci când afirmă că fără ajutorul lui Satan nicio descoperire nu-i cu putinţă.

Şi, într-o noapte, împreună cu un vrăjitor sosit de la Poitiers, Jean de la Rivière, merge în pădurea de lângă castelul Tiffauges. Rămâne cu servitorii săi, Henriet şi Poitou, la liziera pădurii în timp ce vrăjitorul pătrunde în ea. E o noapte grea, fără lună; Gilles îşi pierde răbdarea să scruteze tenebrele, să asculte pacea apăsătoare a câmpiei amuţite; însoţitorii săi înfricoşaţi se strâng unul în altul, sunt scuturaţi de frisoane şi şuşotesc la cea mai uşoară

pală de vânt. Deodată, un răcnet de groază îi îngheaţă. Pregetă mai întâi, apoi înaintează orbecăind în întuneric, îl zăresc, într-un licăr de lumină, pe La Riviere zăcând fără vlagă, tremurând îngrozit lângă fanalul său. Cu glasul gâtuit de spaimă, le povesteşte că Diavolul a apărut sub chip de leopard, dar că fără să-i spună nimic, fără măcar să-l privească, a trecut pe alături pierzându-se în noapte.

A doua zi, vrăjitorul dă bir cu fugiţii, însă un altul soseşte. E un trompet pe nume Du Mesnil. Îi cere lui Gilles să semneze cu propriul sânge un înscris prin care se leagă să-i dea Diavolului tot ce acesta va dori, „în afară de viaţă şi suflet”; însă cu toate că, pentru a întări vraja, Gilles consimte să oficieze în capela sa, de hramul Tuturor Sfinţilor, liturghia Damnaţilor, Satan nu se arată.

Mareşalul începe să se îndoiască de puterea magicienilor săi, când o nouă încercare îl convinse că Demonul apare uneori.

Un vrăjitor, al cărui nume n-a ajuns până la noi, se închise într-o încăpere, la Tiffauges, cu Gilles şi cu celălalt Gilles, de Sillé.

El face pe podea un cerc larg în care le porunceşte celor doi să intre.

Sillé refuză; cuprins de-o spaimă pe care nu şi-o explică,

începe să tremure din toate mădularele, se trage lângă o fereastră pe care o deschide larg şi murmură cu voce joasă rugăciuni.

Mai curajos, Gilles trece în mijlocul cercului; însă la primele invocări, un tremur îl apucă şi pe el şi vrea să-şi facă semnul crucii. Vrăjitorul îi porunceşte să nu se clintească. La un moment dat, se simte apucat de ceafă; înspăimântat, el pregetă, se roagă Fecioarei să-l scape. Furios, vrăjitorul îl azvârle din cerc; Gilles se năpusteşte pe uşă, Sillé pe fereastră; se regăsesc în curte, unde rămân paralizaţi, căci din camera în care operează magicianul răzbat urlete fioroase. Se aude „un zgomot de sabie căzând cu lovituri puternice pe o saltea”, pe urmă gemete, răcnete de ajutor, chemarea unui om care este ucis.

Îngroziţi, cei doi rămân în aşteptare, apoi, când larma încetează, îşi fac curaj, deschid uşa, îl regăsesc pe vrăjitor întins pe podea, stâlcit de lovituri, cu fruntea zdrobită, într-o baltă de sânge.

Il scot de acolo; cuprins de milă, Gilles îl culcă în propriu-i pat, îl mângâie, îl oblojeşte, îl duce la spovedanie, de frică să nu piară. După câteva zile între viaţă şi moarte, solomonarul se întremează şi-şi ia tălpăşiţa.

Gilles îşi pierduse nădejdea de-a mai obţine de la Diavol

roţeta supremului magisteriu, când Eustache Blanchet îi anunţă reîntoarcerea din Italia; îl aduce ui el pe maestrul magiei florentine, pe irezistibilul invocator de demoni şi de spirite, Francesco Prelaţi.

Gilles fu uluit de acest personaj. La numai douăzeci şi trei de ani, Prelaţi era unul dintre bărbaţii cei mai spirituali, mai eruditi şi mai rafinaţi ai timpului său. Care fusese viaţa lui până să vină la Tiffauges, unde avea să comită, împreună cu Mareşalul, cel mai oribil şir de crime din câte se pot imagina? Interogatoriul său de la procesul lui Gilles nu ne aduce lămuriri. Era născut în dioceza Luca, la Pistoia, şi fusese hirotonisit preot de episcopul din Arezzo. Puţin timp după preoţire, devenise elevul taumaturgului florentin Giovanni da Fontanella şi semnase un pact cu un demon pe nume Barron. Începând din acel moment, acest abate abil şi convingător, erudit şi plin de farmec, se dedase la cele mai abominabile sacrilegii şi practicase ritualul ucigaş al magiei negre.

Oricum, Gilles îl îndrăgeşte pe omul acesta; cuptoarele stinse se aprind iarăşi; şi, invocând Infernul, se pun pe căutat, doar ei doi, acea piatră a înţelepţilor pe care Prelaţi o văzuse, flexibilă, casantă, roşie, mirosind a sare marină calcinată.

Incantaţiile lor rămân însă vane. Gilles, abătut, le înteţeşte; dar lucrurile iau până la urmă o întorsătură periculoasă; într-o zi, Prelaţi fu cât pe ce să plătească cu viaţa.

Într-o după amiază, într-una din galeriile castelului, Eustache Blanchet îl zăreşte pe Mareşal cu ochii în lacrimi; prin uşa unei camere în care Prelaţi îl invocă pe Diavol răzbat vaiete de om pus la cazne.

Demonul îl chinuie pe sărmanul meu Francesco; intră la el, te implor, strigă Gilles; dar Blanchet, înfricoşat, îl refuză. Atunci, cu toată spaima, Gilles se hotărăşte şi forţează uşa. Împleticindu-se, însângerat, Prelaţi îi cade în braţe. Sprijinit de cei doi, el reuşeşte să ajungă în camera Mareşalului unde este culcat; primise însă lovituri atât de năprasnice încât începe să delireze; febra îi creşte vertiginos. Disperat, Gilles rămase cu el, îl îngriji, îl puse să se spovedească, şi plânse de bucurie când nu mai fu în pericol de moarte.

Această repetată întâmplare, cu vrăjitorul anonim şi cu Prelaţi, amândoi grav răniţi într-o cameră goală, în împrejurări identice, e totuşi un lucru de mirare, îşi zise Durtal.

Iar documentele ce relatează aceste fapte sunt

autentice: sunt piesele originale de la procesul lui Gilles; pe de altă parte, mărturisirile acuzaţilor, depoziţiile martorilor se potrivesc; şi nu e de crezut că Gilles şi Prelaţi au minţit, pentru că recunoscând aceste invocări satanice se condamnau singuri la arderea pe rug.

Apoi, dacă ar fi declarat că Diavolul îi s-a arătat, că au fost vizitaţi de sucubi, dacă ar fi afirmat că au auzit voci, că au simţit mirosuri ori chi. U că au atins un corp, atunci s-ar putea admite că au avut halucinaţii, anumiţi bolnavi de la Bicetre; aici însă nu poate fi vorba de dereglare a simţurilor, de viziuni morbide, căci rănile, urmele loviturilor; faptul material, vizibil şi tangibil, a putut fi constatat.

Ne putem imagina în ce măsură misticul care era Gilles de Rais avea să, creadă în realitatea Diavolului, după ce-a asistat la asemenea scene!

Aşadar, în ciuda eşecurilor, el nu se putea îndoi – iar Prelaţi, pe jumătate mort, încă şi mai puţin – că, dacă Satan le-ar da binecuvântarea, ar găsi în sfârşit substanţa ce i-ar umple de bogăţii şi chiar i-ar face aproape nemuritori, căci pe atunci se credea despre piatra filosofală nu numai că preface metale comune precum cositorul, plumbul, arama în metale nobile ca argintul şi

aurul, ci, pe deasupra, că vindecă toate bolile şi prelungeşte viaţa, fără beteşuguri, până la limitele cunoscute odinioară de patriarhi.

Ce ştiinţă ciudată! se gândea Durtal, deschizând portiţa sobei şi încălzindu-şi picioarele; în ciuda zeflemelelor acestei epoci care, în materie de descoperiri, dezgroapă doar lucruri pierdute de predecesorii noştri, filosofia hermetică nu e cu totul deşartă.

Sub numele de izometrie, maestrul chimiei contemporane, Dumas, recunoaşte valabilitatea teoriilor alchimiste, iar Berthelot declară „că nimeni nu poate afirma că fabricarea corpurilor considerate simple ar fi din capul locului imposibilă”

Apoi, au fost fapte verificate, de netăgăduit. În afară de Nicolas Flamei care pare să fi găsit cu adevărat formula pietrei filosofale, în secolul al XVII-lea chimistul Van Helmont primeşte de la un necunoscut un sfert de grăunte de piatră filosofală şi cu această fărâmă transformă opt uncii de mercur în aur.

În aceeaşi epocă, Helvetius, care combate dogma spagiriţilor, primeşte şi el, de la un alt necunoscut, un praf cu care preschimbă în aur un lingou de plumb. Helvetius nu era tocmai un găgăuţă; şi nici Spinoza, care a verificat

experienţa atestându-i absoluta autenticitate, nu era o nătăfleaţă, şi niciun ageamiu!

Ce să mai crezi, în fine, despre acel om misterios, Alexander Sethon, care, sub numele de Cosmopolitul, străbate Europa operând în faţa principilor, în public, transformând orice metal în aur? întemniţat de Christian al II-lea, Elector de Saxa, acest alchimist al cărui dispreţ pentru bogăţii era cunoscut, căci nu păstra niciodată aurul pe care-l fabrica şi trăia ca un nevoiaş rugându-se la Dumnezeu, – acest alchimist a îndurat ca un martir caznele la care-a fost pus; lăsându-se bătut cu vergi, străpuns cu ţepuşe, el a refuzat să dezvăluie taina pe care susţinea, la fel ca Nicolas Flamei, că o deţine direct de la Domnul!

Şi când te gândeşti că şi la ora actuală aceste cercetări continuă! Atâta doar că cei mai mulţi alchimişti neagă virtuţile medicale şi divine ale faimoasei pietre. Ei cred pur şi simplu că piatra filosofală este un agent care, în contact cu metalele în fuziune, produce o transformare moleculară de genul celei ce are loc în materiile organice atunci când, cu ajutorul unei drojdii, ajung să fermenteze.

Des Hermies, care cunoaşte lumea lor, susţine, că mai bine de patruzeci de cuptoare de alchimişti ard în prezent

în Franţa şi că la Hanovra, în Bavaria, adepţii sunt şi mai numeroşi.

Au regăsit ei oare fabulosul secret al vremilor trecute?

— În ciuda unor afirmaţii, pare puţin probabil, pentru că nimeni nu mai fabrică acest metal cu obârşie atât de bizară, atât de îndoielnică, încât la un proces judecat în noiembrie 1886 la Paris între nişte comanditari şi dl Popp, constructorul orologiilor pneumatice ale oraşului, chimişti de la Şcoala de Mine precum şi câţiva ingineri au putut declara asistenţei că s-ar putea extrage aur din pietrele de moară; aşadar, pereţii între care trăim ar fi zăcăminte aurifere iar pepitele s-ar ascunde prin mansarde!

Oricum, continuă el surâzând, ştiinţele acestea nu sunt lipsite de riscuri: se gândea la un bătrân care instalase un laborator de alchimist la etajul al cincilea al unei case de pe strada Saint-Jacqucs.

Acest ins, pe nume Auguste Redoutez, studia în fiecare după-amiază, la Biblioteca Naţională, operele lui Nicolas Flamei; dimineaţa şi seara continua, lângă cuptoarele lui, căutarea pietrei filosofale.

Pe 10 martie anul trecut, ieşind de la bibliotecă împreună cu un vecin de masă, îi declară acestuia, pe drum, că în sfârşit deţine faimosul secret. Ajunşi în

laborator, aruncă bucăţi de fier într-o retortă, provocă o reacţie şi obţinu nişte cristale sângerii. Celălalt examină sărurile şi îşi permise să glumească pe seama lor; atunci alchimistul, devenit furios, se năpusti asupra lui şi îl lovi cu un ciocan, astfel că trebui să fie legat şi dus, fără întârziere, la ospiciul Sfânta Ana.

În secolul al XVI-lea, în Luxemburg, alchimiştii erau puşi la prăjit în cuşti de fier; în veacul următor, în Germania, îmbrăcaţi în cămeşoaie cu paiete, erau atârnaţi de stâlpi auriţi; acum că sunt lăsaţi în pace, iată-i că se smintesc! Un sfârşit cât se poate de trist, conchise Durtal.

Se ridică şi merse la uşă, căci suna cineva; reveni cu o scrisoare adusă de portar.

O deschise. Asta ce-o mai fi? exclamă el uluit, citind următoarele:

„Domnule.

Nu sunt o aventurieră, nicio femeie de spirit ce se îmbată cu vorbe precum altele cu licori şi parfumuri, nicio căutătoare de senzaţii insolite. Nu mă animă – asta, nici pe atât – vulgara curiozitate de a constata dacă un autor are fizicul operei sale, în fine nimic din gama presupunerilor posibile. Adevărul este că tocmai am citit ultimul dumneavoastră roman…”

— I-a trebuit ceva timp, a trecut mai bine de un an de când a apărut, murmură Durtal.

sfâşietor ca zbuciumul unui suflet întemniţat...”

Drace! – să trecem peste complimente; de altfel, ca întotdeauna, sună fals!

„... Iar acum, domnule, deşi cred că sunt nebună şi naivă să vreau să-mi împlinesc o dorinţă, spuneţi-mi dacă una dintre surorile dumneavoastră întru amar ar putea să vă întâlnească într-o seară, în locul care vă convinc, după care ne-am întoarce, fiecare, acasă, în casa celor hărăziţi să cadă, pentru că nu pot să fie ca ceilalţi. Adio, domnule, şi fiţi îndredinţat că pentru mine sunteţi o valoare în veacul nostru de gologani tociţi.

Cum nu ştiu dacă acest bilet va avea un răspuns, mă abţin să-mi dezvălui identitatea. Diseară, o cameristă va întreba, la portarul dumneavoastră, dacă aveţi un răspuns pe numele dnei Maubel”.

Hm! făcu Durtal, împăturind scrisoarea. Cunosc specia; trebuie să fie una din acele dame trecute care-şi plasează uitate loturi de afecţiune la Muntele de pietate al inimilor frânte! Patruzeci şi cinci de anişori, pe puţin; are drept clientelă fie tinerei oricând fericiţi dacă nu-s puşi la plată, fie oameni de litere, uşor de mulţumit, căci urâţenia

amantelor în lumea lor este proverbială!

— De n-o fi o simplă mistificare; dar a cui, şi în ce scop? De-atâta vreme nu mai ies în lume!

În definitiv, n-am decât să nu răspund.

Dar, fără voia sa, redeschise scrisoarea. În fond, ce risc? îşi zise; dacă duduia vrea să-mi vândă o inimă străveche, nimic nu mă obligă s-o cumpăr; o întâlnire, şi cu asta basta.

Da, însă unde să-i dau întâlnire? Aici, nu; dac-o aduc acasă afacerea se complică: e mai greu să scoţi pe uşă afară o femeie decât să-i dai papucii la un colţ de stradă. Chiar aşa, ce-ar fi să-i spun să vină pe strada Sèvres colţ cu Chaise, de-a lungul zidului mănăstirii Abbaye-aux-Bois; e un loc puţin frecventat şi pe deasupra e la doi paşi de aici. Ba nu, să-i răspundem, pentru început, fără să-i dăm un loc precis; asta rezolvăm mai târziu, după, răspunsul ei. Şi Durtal ticlui o scrisoare în care vorbea, la rându-i, de sufletul său nefericit, după care declara întâlnirea lor inutilă, căci nu mai spera, pe lumea aceasta, la nicio bucurie.

Să mai adaug că sunt suferind, asta nu strică niciodată şi poate scuza, la nevoie, defecţiunile, îşi zise el răsucindu-şi o ţigară.

Ei, asta-i tot; nu prea încurajator pentru ea... pe urmă... Să vedem, ce-ar mai fi?

— A, da, ca să nu mă trezesc că nu mai scap de ea, să-i dau de înţeles că din raţiuni familiale o legătură serioasă şi permanentă cu mine nu este posibilă. Şi cam atât ajunge, deocamdată...

Împături scrisoarea şi mâzgăli adresa.

Ţinând-o apoi între degete, căzu pe gânduri. Hotărât lucru, e o prostie să răspundă; mai ştii în ce viespar l-ar putea duce asemenea fantezii? Ştia totuşi bine că, oricare ar fi ea, femeia înseamnă o droaie de supărări şi necazuri. Dacă e de treabă, adesea este prea tâmpită, sau bolnăvicioasă, sau în fine dezolant de fecundă, de cum o atingi. Dacă-i soi rău, te poţi aştepta pe deasupra la toate neplăcerile, la toate grijile, la toate umilinţele. Cum o întorci, tot rău ieşi!

Trecu în revistă amintirile feminine ale tinereţii sale, îşi reaminti aşteptările şi minciunile, înşelăciunile şi încornorările, cruda murdărie sufletească a femeilor tinere! Nu, nici vorbă, lucrurile astea nu mai sunt pentru vârsta mea. În fond, cât îmi mai trebuie mie acuma femei! ...

Şi totuşi, necunoscuta îi stârnea interesul. Cine ştie,

poate că-i drăguţă. Poate chiar, din întâmplare, nici nu e prea afurisită; nu mă *costă* nimic să verific. Şi Durtal reciti scrisoarea. Nu erau greşeli de ortografie; – scrisul nu era ordinar; ideile asupra cărţii mele sunt mediocre, dar, ce Dumnezeu, nu-i poţi pretinde să fie critic literar!

— Miroase discret a heliotrop, continuă el, adulmecând plicul.

Ei, fie ce-o fi! Şi coborând pentru masă, lăsă răspunsul la portar.

VII

Dacă povestea asta continuă, încep să delirez, murmură Durtal, aşezat la masa de lucru. Recitea scrisorile pe care, de opt zile, le primea de la această femeie. Avea de-a face cu o epistolieră neobosită: de când îşi începuse manevrele de învăluire, nu-i lăsa timp nici să răsufle.

Drace, îşi zise el, să, încercăm să ne refacem forţele. După răspunsul nu prea încurajator trimis la primul ei bilet, uite-o că-mi trimite, pe loc, misiva următoare:

„Domnule.

Aceste rânduri sunt un adio; dacă aş avea slăbiciunea de a vă scrie şi altele, ele ar fi la fel de monotone ca veşnicul urât ce mă apasă. În fond, nu mi-aţi dăruit oare tot ce aveţi mai bun în această scrisoare incertă care m-a

scos, pentru o clipă, din letargia mea? Ştiu, domnule, la fel ca dumneavoastră, că din păcate nu se întâmplă niciodată nimic şi că bucuriile noastre cele mai sigure sunt cele din visurile noastre. De aceea, oricât m-ar îmboldi dorinţa de a vă cunoaşte, vă împărtăşesc temerea că o întâlnire ar fi pentru amândoi un izvor de regrete la care nu ar trebui să ne expunem de bunăvoie...”

Urma apoi, atestând perfecta inutilitate a acestui exordiu, încheierea:

„Dacă totuşi printr-un capriciu mi-aţi scrie, puteţi să-mi adresaţi în siguranţă scrisorile la post-restant, în strada Littre, pe numele d-na H. Maubel. Voi trece luni pe la poştă. Dacă veţi dori ca totul să se sfârşească, aici – ceea ce m-ar mâhni adânc – mi-o veţi spune deschis, nu-i aşa?”

La care am fost destul de nătărău pentru a redacta un răspuns în doi peri, debil şi emfatic, cum era şi prima scrisoare; din eschivările mele, contrazise de avansurile piezişe, necunoscuta a înţeles foarte bine că înghiţisem momeala.

Dovada fu cea de-a treia epistolă:

„Niciodată, domnule (mi-am interzis un nume mai drag care-mi venea pe buze), să nu vă faceţi o vină din faptul că nu mă puteţi consola. Ci, oricât de sătui, de dezamăgiţi,

de înstrăinaţi de toate cele am fi, să lăsăm uneori sufletele noastre să-şi vorbească în şoaptă, aşa cum v-am vorbit în noaptea aceasta, căci gândul meu vă va urma neabătut de-acum înainte…”

Şi dă-i tot aşa înainte, pe patru pagini, făcu Durtal, întorcând foile; dar iată şi ceva mai acceptabil:

„În seara asta, prietene necunoscut, un singur cuvânt. Am petrecut o zi cumplită, cu nervii biciuiţi, aproape ţipând de durere şi asta pentru nimicuri ce se repetă de zeci de ori pe zi: pentru o uşă trântită, pentru o voce aspră sau disonantă ce urcă din stradă în camera mea; alteori, nepăsarea mea e atât de profundă, încât de-ar arde casa nu aş mişca un deget. Să vă trimit oare această pagină de lamentaţii comice? Ah! Suferinţa când nu ai darul s-o poţi îmbrăca în straie strălucitoare, s-o poţi transforma în pagini literare ori muzicale ce plâng maiestuos, mai bine e să nu vorbeşti de ea.

Am să vă spun încet noapte bună, simţind ca-n prima zi tulburătoarea dorinţă de a vă cunoaşte şi neîndrăznind să ating acest vis, de teamă să-l văd risipindu-se. Ah, da, cum bine aţi scris data trecută, sărmanii, sărmanii de noi! – cât de sărmani, în adevăr, şi cât de jalnici suntem, suflete temătoare pe care orice realitate le înspăimântă, şi care

de aceea nu cutează să creadă că simpatia ce le atrage unul spre altul ar rezista, pusă în faţa celui sau celei ce i-a dat naştere. Şi totuşi, în ciuda acestui frumos raţionament, trebuie să vă mărturisea... dar nu, nu-i nimic; ghiciţi, dacă puteţi, şi de asemeni iertaţi-mă pentru această scrisoare banală sau mai curând citiţi printre rânduri; poate că veţi găsi acolo ceva din sufletul meu şi din ceea ce ţin sub tăcere.

Iată o scrisoare stupidă în care vorbesc doar despre mine; cine ar bănui că am scris-o cu gândul doar la dumneavoastră?”

Până aici, încă e bine, îşi zise Durtal. Femeia asta e cel puţin ciudată. Şi ce cerneală bizară, continuă el, privind scriitura de un verde-mirt, dar spălăcită, foarte pală; şi desprinzând cu unghia pudra ce se lipise de buclele literelor, o pudră de orez parfumată cu heliotrop, îi examină culoarea.

— Trebuie să fie o blondă, îşi zise, căci nu e nuanţa folosită de brunete. Dar iată că treaba se strică. Împins de un fel de nebunie, îi trimit o misivă mai întortocheată, mai imperativă. O aţâţ aţâţându-mă pe mine însumi în mod gratuit şi primesc de îndată această nouă scrisoare:

„Ce-i de făcut? Nu vreau nici să vă întâlnesc, şi nici să-

mi înăbuş nebunească dorinţă de a vă vedea, care sporeşte, copleşindu-mă. Ieri seară, fără să vreau, mi-a scăpat numele dumneavoastră care-mi ardea buzele. Soţul meu, deşi vă admiră, părea puţin umilit de interesul ce vi-l port şi care de altfel mă obseda şi îmi dădea fiori insuportabili. Unul din prietenii noştri comuni căci de ce n-aş spune-o, ne cunoaştem, dacă faptul de a ne fi întâlnit în societate se poate numi astfel –, unul dintre amicii dumneavoastră, aşadar, venind la noi a declarat că e de-a dreptul îndrăgostit de dumneavoastră. Eram într-o asemenea stare, că nu ştiu ce s-ar fi putut întâmpla cu mine; m-a salvat intervenţia unei persoane care, fără a bănui ce ajutor îmi dă, a pronunţat în acel moment numele unei fiinţe atât de groteşti, că, de câte ori îl aud, mă face să izbucnesc în râs. Adio, aveţi dreptate, îmi spun că nu vreau să vă mai scriu dar fac exact pe dos.

A dumneavoastră, aşa cum în realitate nu puteam să fiu fără a suferi amândoi”.

Apoi, la un răspuns incendiar, acest din urmă bilet, adus în goana mare de o cameristă:

„Ah! De nu m-aş simţi cuprinsă de o teamă ce creşte până la panică – şi care, ar trebui să recunoaşteţi, vă stăpâneşte deopotrivă – cum aş zbura spre

dumneavoastră! Nu, nu puteţi auzi miile de cuvinte pe care sufletul meu vi le adresează; iată, există, în trista mea viaţă, momente când devin nebună. Judecaţi singur. Mi-am petrecut toată noaptea chemându-vă în delir; am plâns de exasperare. Azi-dimineaţă, soţul meu intră la mine; aveam ochii împăienjeniţi de sânge; încep să râd ca o nebună iar când reuşesc să-i vorbesc, îi spun: ce-ai zice de o persoană care, întrebată ce profesiune are, ar răspunde: sucub diletant.

— Dar, draga mea, eşti foarte bolnavă, mi-a răspuns.

— Mai mult decât crezi, am replicat.

— Dar ce mi-am găsit să-ţi povestesc, scumpul meu chinuit, în starea în care tu însuţi te afli; scrisoarea ta m-a tulburat, deşi ţi-ai mărturisit suferinţa cu o anume brutalitate, care mi-a bucurat trupul, făcându-mă să uit puţin de suflet.

— O, ce-ar fi ca visul nostru să devină, totuşi, realitate!

Aştept un cuvânt, unul singur, dar nu încredinţat hârtiei; căci e cu neputinţă ca niciuna din scrisorile tale să nu cadă în mâini străine”.

Da, asta-i, se complică treaba, conchise Durtal împăturind scrisoarea. Femeia este măritată iar soţul ei, pare-se, mă cunoaşte. Ce belea! Dar cine naiba ar putea

să fie? Trecea în revistă, fără rezultat, seratele la care fusese odinioară. Nu vedea nicio femeie care ar fi putut să-i facă asemenea declaraţii. Iar acel prieten comun? Nu am niciunul, în afară de des Hermies. Ar trebui să aflu ce persoane a frecventat în ultima vreme – numai că, medic fiind, vede o grămadă! Şi apoi, cum să-i explic istoria, asta?

Să-i povestesc aventura? O să mă ia peste picior şi tot neprevăzutul se risipeşte! /

Şi Durtal se enervă, căci i se întâmpla un lucru absolut de neînţeles. Necunoscuta îl pusese pe jăratec, era de~a dreptul obsedat de ea. De ani de zile renunţase la orice legătură trupească şi se mulţumea, când cocina simţurilor devenea prea strâmtă, se-şi mâne dezgustătoarea turmă a păcatelor la abatoarele amorului unde măcelăresc rutinate le răpuneau dintr-o lovitură; iar acum ajunsese să creadă, nesocotind o întreagă experienţă şi în ciuda bunului-simţ, că în braţele unei femei pasionate cum părea să fie aceasta ar putea încerca senzaţii supraomeneşti, desfătări nemaiîncercate!

— Şi Durtal şi-o imagina aşa cum i-ar fi plăcut lui să fie, blondă şi cu carnea pietroasă, felină, şi zveltă, focoasă şi melancolică; închipuindu-şi-o astfel, nervii îi ajungeau la

asemenea tensiune, încât scrâşnea din dinţi.

De opt zile, în singurătatea lui, visa la ea cu ochii deschişi, incapabil să mai lucreze sau măcar să citească, pentru că imaginea femeii îi apărea pe fiecare pagină.

Încercă atunci să-şi sugereze viziuni josnice, să şi-o imagineze în exerciţiul mizeriilor fiziologice, se cufundă în halucinaţii abjecte, dar acest procedeu care îi reuşea înainte, atunci când dorea o femeie pe care o ştia inaccesibilă, de data asta eşua în chip absolut; nu putu să şi-o imagineze pe necunoscut.) sa în nicio postură impudică, scabroasă; nu-i apărea decât melancolică şi cabrată, înnebunită de dorinţă, răscolindu-l cu privirile, întărâtându-l cu mâinile pale!

Această caniculă incendiind subit un noiembrie al trupului, o toamnă a sufletului era neverosimilă! Uzat, vlăguit, fără dorinţe adevărate, la adăpost de crize, aproape neputincios ori mai curând uitând de sine cu lunile, iată-l că, renăştea, şi asta în închipuire, biciuit de-o nălucă, de misterul smintitelor scrisori!

— Aşa?! Ei bine, până aici! strigă Durtal, lovind cu pumnul în masă. Îşi luă pălăria şi trânti uşa după el. Aşteaptă şi ţi-oi da, ideal! Şi se duse întins la o prostituată pe care o cunoştea, în Cartierul Latin.

Am stat prea mult băiat cuminte, murmură el mărşăluind, de asta bat câmpii, fără doar şi poate!

O găsi pe femeie acasă – şi fu terifiant! Era o brunetă drăguţă cu o faţa nostimă, ochi strălucitori şi dinţi de sălbăticiune. Trup generos, expertă, te dăulav îţi zdrumica plămânii, îţi demola, din câteva mişcări, şalele.

Îi reproşă că nu mai venise de atâta timp, îl drăgăli, îl sărută; el însă se simţea sleit şi trist, stingherit, fără dorinţă adevărată; sfârşi prin a se prăvăli în aşternut şi suportă, cu nervii întinşi ca nişte corzi, laboriosul supliciu al profesionistei.

Niciodată nu urâse carnea mai mult, niciodată nu se simţise mai scârbit, mai sastisit decât ieşind din camera aceea! Rătăci la întâmplare, pe strada Soufflot, iar imaginea necunoscutei îl urmări, mai iritantă, mai tenace.

Încep să pricep obsesiile sucubatului, îşi zise; am să încerc exorcismul bromurilor. Diseară am să înghit un gram de bromură de potasiu, asta o să-mi potolească simţurile. Dar îşi dădea seama că problema trupească nu era decât una subsidiară, o simplă consecinţă a unei neprevăzute stări sufleteşti.

Într-adevăr, era altceva decât o tulburare a cărnii, decât o explozie a simţurilor; era deviat de data asta asupra unei

femei acel elan către neformulat, acea pornire către alte zări care îl exaltase, recent, în artă; era nevoia de a evada, printr-o înălţare, din rutina cotidianului. Precis că aceste blestemate de studii ce mă izolează de lume, aceste gânduri cantonate în scene ecleziastice şi demonice m-au prostit în halul ăsta, îşi zise. Şi nu se înşela: în truda lui îndârjită, toată floarea unui misticism inconştient, lăsat până atunci în paragină, exploda în căutarea unei atmosfere noi, a unor delicii sau dureri neîncercate!

Continuându-şi plimbarea, Durtal recapitulă ce ştia despre această femeie: măritată, blondă, înstărită, de vreme ce avea dormitor separat şi cameristă, locuind în acelaşi cartier pentru că-şi lua scrisorile de la poşta din strada Littré, numindu-se, dacă iniţială ce preceda numele Maubel era într-adevăr a ei, Henriette sau Hortense, Honorine, Hubertine sau Hélène.

Şi mai ce? Frecventa probabil lumea artiştilor de vreme ce îl întâlnise, iar în saloanele burgheze el nu mai intrase de ani de zile; era în fine de un catolicism bolnăvicios – dovadă acest cuvânt, sucub, nefolosit printre profani; şi asta era tot! Rămânea acel soţ, care, dacă nu era prea tont, trebuia să bănuiască legătura lor, căci ea nu izbutea, după propriile mărturisiri, să-şi disimuleze obsesia.

În fond, am greşit enorm că m-am ambalat aşa! La început am scris scrisori incendiare, afrodiziace, mai mult ca să mă amuz, dar am sfârşit isterizându-mă de-a binelea; – am. Suflat, şi ca şi eu, peste tăciuni care păreau stinşi şi care acum dogorăsc; hotărât lucru, aşa păţeşti când sapi groapa altuia, căci i s-a întâmplat ce mi s-a întâmplat şi mie, judecând după răvaşele pătimaşe pe care le primesc.

Ce-i de făcut? Să merg aşa în continuare, orbecăind? Nu, fir-ar să fie; mai bine mă opresc aici, îi dau o întâlnire şi dacă e drăguţa mă culc cu ea; măcar mă liniştesc. Să-i scriu deci cu toată sinceritatea, o dată pentru totdeauna, şi să-i fixez o întâlnire.

Privi în jurul său. Se afla, fără să ştie cum ajunsese acolo, la Grădina Botanică; se orienta, îşi aminti că spre chei era o cafenea, o găsi şi intră înăuntru.

Se sili să compună o scrisoare în acelaşi timp pasionată şi fermă; dar pana îi tremura între degete. Scrise în viteză, mărturisi că-i pare rău că nu acceptase de la-nceput întâlnirea propusă de ca şi, uitând orice reţinere, exclamă: trebuie totuşi să ne vedem; gândeşte-te la răul ce ni-l facem chinuindu-ne astfel în umbră, gândeşte-te că există o soluţie, sărmana mea prietenă, te rog…

Şi îi fixă o întâlnire. Aici, se opri. Să ne gândim puţin, îşi spuse, la mine acasă nu vreau să debarce, e prea periculos; cel mai bine ar fi, sub pretextul unui aperitiv, s-o invit la Lavenue, care-i şi cafenea şi hotel. Am să rezerv o cameră; va fi mai puţin dezgustător decât cămăruţele de închiriat cu ora; în cazul ăsta, în loc de strada Chaise, să alegem holul gării Montparnasse, adesea pustie. Acolo, perfect. Lipi plicul şi încercă un fel de uşurare. A, uitam; chelner, adu-mi un anuar al Parisului!

Căută numele Maubel, întrebându-se dacă din întâmplare nu e un nume real; e puţin probabil să-şi fi dat numele adevărat, îşi zise, însă pare atât de exaltată, de imprudentă, că totul e posibil! Pe de altă parte, se prea poate s-o fi întâlnit în societate fără să am habar cum o cheamă; să vedem.

Găsi un Maube şi un Maubec, nu însă Maubel. La urma urmei, asta nu înseamnă nimic, făcu el, închizând anuarul. Ieşind, puse scrisoarea la o cutie. Cel mai neplăcut, în toată povestea asta, continuă el, este soţul; dar în definitiv, la naiba, n-am să-i iau nevasta pentru prea mult timp!

Vru să se întoarcă acasă, apoi îşi dădu seama că nu va putea lucra şi că, d. E unul singur, va fi din nou asaltat de

fantasmele lui. Ce-ar fi să urc până la des Hermies, da, e ziua lui de consultaţii, uite o idee bună!

Grăbi pasul, ajunse pe strada Madame, sună la mezanin. Deschise menajera; a ieşit, domnule Durtal, dar se întoarce repede; nu vreţi să-l aşteptaţi?

Eşti sigură că se întoarce?

Da, domnule, trebuia chiar să se fi întors până acum, răspunse ea, răscolind jăratecul în sobă.

Femeia ieşi, iar Durtal se aşeză într-un fotoliu, apoi, plictisindu-se, merse să răsfoiască volumele îngrămădite pe rafturi ce acopereau pereţii, la fel ca la* el.

Are totuşi lucruri interesante, amicul nostru, murmură el, deschizând un volum foarte vechi. Iată unul care s-ar fi potrivit, acum câteva veacuri, la cazul meu: *Manuale Exorcismorum.*

— Ei drăcie, e un Plantin! – Să vedem, ce putem învăţa din acest Manual pentru **uZtil** celor bântuiţi?

Aşa, e plin de descântece bizare. Astea sunt pentru cei posedaţi de Diavol şi pentru cei deocheaţi; astea, contra farmecelor de dragoste şi contra ciumei; mai sunt câteva contra deochiului la alimente; în fine, sunt până şi formule ce împiedică să se acrească laptele şi untul!

Oricum, Diavolul îşi băga coada peste tot, pe timpul

acela. Dar asta ce-o fi? Ţinea în mână două volumaşe cu cotoare stacojii, legate în piele de viţel roşcată. Le deschise, privi titlul: era*, vănatomia Mesei”* de Pierre du Moulin, datată 1624, la Geneva.

Pare să fie interesant. Merse la sobă să-şi încălzească picioarele, frunzări unul din cele două volume. Oho! exclamă el, dar nu-i rău deloc!

În pagina pe care o citea, se vorbea despre sacerdoţiu. Autorul afirma că nimeni nu trebuie să exercite meseria de preot dacă nu e sănătos la trup ori dacă i s-a amputat vreun mădular şi, întrebându-se dacă un bărbat castrat poate fi hirotonisit, răspundea: „nu, decât doar dacă poartă asupra lui, mumificat, mădularul lipsă”. Totuşi, adăuga el, cardinalul Tolet nu admitea această interpretare, chiar dacă toţi ceilalţi erau de acord cu ea.

Durtal îşi continuă, amuzat, lectura. Du Moulin dezbătea acum chestiunea dacă un cleric dedat luxurii trebuie să fie caterisit. Drept răspuns, cita melancolicul comentariu al Canonului Maximianus care, în paragraful 81, suspină: „Părerea generală este că nimeni nu trebuie să-şi piardă slujba pentru fornicaţiune, prea puţin fiind cei străini de acest viciu”.

— A, tu erai, zise des Hermies intrând. Ce citeşti,

„Anatatomia Mesei?

— Maculatură protestantă! Sunt frânt, continuă el, aruncându-şi pălăria pe masă. Ah, prietene, ce brute sunt oamenii ăştia! Şi, ca să-şi descarce sufletul, povesti:

— Vin de la o consultaţie a unor „prinţi ai ştiinţei”, cum îi numesc jurnalele. Timp de un sfert de oră a trebuit să suport fel de fel de păreri. Toţi însă erau de acord că bolnavul meu e pierdut; până la urmă s-au înţeles între ei şi l-au torturat inutil pe nefericit, prescriindu-i moxa[2]!

Am remarcat cu timiditate că mai simplu ar fi să i se aducă un preot şi să i se uşureze chinul cu morfină. A, să le fi văzut mutrele! Cât pe ce să mă trateze drept avocat al popilor!

Straşnică mai e ştiinţa contemporană! Fiecare descoperă o boală nouă sau dispărută, trâmbiţează o metodă străveche sau de ultimă oră, dar nimeni n-are habar de nimic; de altfel, chiar dacă n-ai fi un ignorant, la ce ţi-ar servi?

— Farmacia este atât de sofisticată, că niciun medic nu mai poate fi sigur că reţetele lui sunt preparate corect. Un exemplu din multe: la ora actuală, siropul de mac alb, diacodul din vechiul Codex, nu mai există; e fabricat din

---

2 **Moxa, tratament japonez, variantă a acupuncturii, constând în folosirea unor beţişoare care, după înfigerea în piele, sunt arse lent (n.t.).**

opiu şi sirop de zahăr, ca şi cum ar fi acelaşi lucru!

Am ajuns să nu mai dozăm substanţele, să prescriem leacuri de gata, să ne folosim de aceste specialităţi bizare ce umplu paginile de reclamă din jurnale. Mediciria egalitară pentru toate cazurile; altfel spus, Dumnezeu cu mila! Ce ruşine şi ce tâmpenie!

Hotărât lucru, vechea terapeutică bazată pe experienţă era de preferat; ştia cel puţin că medicamentele luate sub formă de pilule, granule sau hapuri sunt ineficiente şi nu le prescria decât în stare lichidă! Pe urmă, acum, fiecare medic se specializează; oculiştii nu văd decât ochii, şi, ca să-i vindece, otrăvesc liniştiţi restul corpului. Cu pilocarpina lor, au izbutit să ruineze definitiv sănătatea multor oameni! Alţii tratează afecţiunile pielii, lecuiesc eczeme la unii bătrâni care, odată vindecaţi, se ramolesc ori înnebunesc. Nu mai există întreg pentru medici: vindecă o parte şi îmbolnăvesc alta; ce fiasco! Onorabilii mei confraţi bâjbâie, dar se dau în vânt după medicamente pe care nici nu ştiu să le folosească. Uite, antipirina, ca să dau un exemplu; e unul din puţinele substanţe cu adevărat active pe care le-au descoperit chimiştii în ultima vreme. Ei bine, care doctor ştie că, aplicată, în comprese cu ape iodurate de Bondonneau,

antipirina are efect asupra cancerului, boală considerată incurabilă?

— Pare de necrezut, şi totuşi e adevărat!

În fond, zise Durtal, tu crezi că medicii de altă dată vindecau mai bine?

— Da, căci cunoşteau perfect efectele unor leacuri şi nu schimbau, nici nu falsificau reţetele. Pe de altă parte, atunci când bătrânul Paré recomanda tratamentul cu săculeţi şi îşi punea pacienţii să poarte asupra lor leacuri uscate şi măcinate în săculeţi a căror formă varia de la scufie la cimpoi, după cum trebuiau să vindece capul sau stomacul, este de presupus că rezultatele lăsau de dorit! Pretenţia lui de a trata durerile de stomac cu prafuri de trandafir, de coral şi mástic, de pelin şi de mentă, de nucşoară şi de anason e cel puţin o bazaconie; însă avea şi alte sisteme, şi adesea vindeca, pentru că poseda ştiinţa celor din vechime, care acum s-a pierdut!

Medicina actuală ridică din umeri când vine vorba de Ambroise Paré; şi a ridiculizat mult timp dogma alchimistă care afirmă că aurul combate boala; asta n-o împiedică să folosească acum, în doze homeopatice, prafuri şi săruri de aur. Se foloseşte arseniat de aur dinamizat contra anemiilor, muriat contra sifilisului, cianură contra

amenoreei şi a scrofulozei, clorură de sodiu şi de aur contra ulcerelor cronice!

Da, te asigur, ţi-e silă să fii medic acum; există simpli culegători de ierburi de la ţară şi sihaştri uitaţi de lume care ştiu mai multe decât mine, chit că sunt doctor în ştiinţe şi mi-am făcut veacul prin spitale!

— Dar homeopatia?

— Are părţi rele, după cum are şi bune. Oricum, nu e decât un paleativ; chiar dacă uneori opreşte evoluţia bolii, nu poate mare lucru în cazurile grave şi acute, – ca de altfel nici metoda Mattei, care în crizele violente e absolut neputincioasă!

Cea din urmă e totuşi utilă, dar numai ca mijloc de temporizare, ca medicaţie de aşteptare, provizorie. Cu substanţele ei ce purifică sângele şi limfa – *antiscro/uloso, angiotico* şi *anticanceroso* –, ea ameliorează uneori stările morbide acolo unde alte metode dau greş; permite, de pildă, unui bolnav slăbit de iodura de potasiu s-o mai lungească, să mai câştige timp şi puteri până ce poate să ia din nou iodură fără pericol!

Pot să adaug că dureri violente şi chiar rebele la cloroform şi morfină cedează adesea la aplicarea unei doze de electricitate verde. **Poate** ai să mă întrebi cum se

prepară această electricitate lichidă? Am să-ţi răspund că habar n-am. Mattei pretinde că a reuşit să fixeze în globulele şi soluţiile lui proprietăţile electrice ale anumitor plante; însă nu şi-a divulgat niciodată reţeta; aşa încât poate să povestească ce-i convine. Oricum, curios e că această metodă inventată de un conte romano-catolic este îmbrăţişată şi propagată mai ales de pastorii protestanţi, a căror nerozie funciară capătă accente retorice în incredibilele osanale ce însoţesc încercările lor de tratament. Până la urmă, cu toate meritele, lor, sistemele acestea nu pot fi luate în serios!

— Adevărul e că în medicină se bâjbâie la întâmplare; cel mult, cu un pic de experienţă şi cu foarte mult noroc, reuşeşti să nu depopulezi oraşele. Asta-i, scumpule. Altfel, ce mai faci?

— Eu, nimic; pe tine trebuie să te întreb ce faci; nu te-am mai văzut de opt zile.

Păi, deocamdată am o mulţime de bolnavi şi umblu de colo colo; à propos, am fost să-l văd pe Chantelouve, are iar o criză de gută; se plângea că nu mai treci pe la ei, iar nevastă-sa, care abia acum am aflat e o admiratoare a ta, mi-a tot vorbit de tine şi de cărţile tale, mai ales de ultimul roman. Dna Chantelouve, atât de rezervată de obicei,

aproape că te-a ridicat în slăvi! Dar ce ai? exclamă el, stupefiat, privindu-l pe Durtal care se împurpurase.

— Nimic, ce să fie, am treabă; trebuie să plec, bună seara.

Ai păţit ceva?

Nu, nimic, te asigur!

Aha! Priveşte, continuă des Hermies fără să mai insiste, şi conducându-l în bucătărie îi arătă un jambon de toată frumuseţea, atârnat lângă fereastră.

L-am pus la aer, să se mai zvânte până mâine; o să-l mâncăm împreună cu astrologul Gevingey, la Carhaix; cum însă numai eu ştiu să gătesc un jambon *à l'anglaise,* va trebui să plec din vreme aşa că nu mai trec să te iau de acasă. Ai să mă găseşti în turn, deghizat în bucătar.

Ajuns afară, Durtal respiră adânc. I se părea că visează; să fie, necunoscuta lui, nevasta lui Chantelouve?!

— Nu, e cu neputinţă! Niciodată nu-i arătase vreun cât de mic interes; era întotdeauna foarte tăcută şi rece; părea o farsă, şi totuşi, de ce i-ar fi vorbit în felul ăsta lui des Hermies?

În definitiv, dacă voia să-l întâlnească, şi de vreme ce-l cunoştea, putea foarte bine să-l atingă la ea acasă; de ce să fi început această corespondenţă sub pseudonimul H.

Maubel?

Hm, îşi spuse el deodată; dar dna Chantelouve are tocmai numele acesta băieţesc ce i se potriveşte de minune: Hyacinthe! Locuieşte pe strada Bagneux, nu departe de poşta din strada Littre; e blondă, are o cameristă, e o catolică ferventă, ea este!

Şi, una după alta, aproape în acelaşi tiip, Durtal încercă două senzaţii absolut diferite. /

Mai întâi, o deziluzie, pentru *că* o prefera pe necunoscuta lui. Doamna Chantelouve era departe de idealul imaginat de el, de chipul cu trăsături cxotice, bizare, de expresia mobilă şi neîmblânzită, de ţinuta melancolică şi pasionată pe care le visase!

De altfel, simplul fapt de a o cunoaşte, o făcea pe fosta necunoscută mai puţin dezirabilă, mai comună; accesibilul întrezărit ucidea himera.

Apoi avu totuşi o clipă de bucurie. Ar fi putut nimeri peste o femeie bătrână şi urâtă, pe când Hyacinthe – îi spunea deja pe nume – era o femeie ce putea stârni dorinţa. Treizeci şi trei de ani cel mult; frumoasă nu, ce-i drept, dar deosebită; era o blondă suplă şi gingaşă, plinuţă fără să pară, cu şolduri mici, cu oscioare delicate. Faţa nu era strălucită, din cauza unui nas cam mare, avea însă

buze senzuale şi dinţi superbi; tenul era uşor rozaliu, bătând în albul lăptos-albăstriu, puţin tulbure, al decoctului de orez.

De fapt, adevăratul ei farmec, misterul ei amăgitor erau ochii, ce păreau mai întâi cenuşii, ochi incerţi şi ezitanţi de mioapă, străbătuţi de o resemnată expresie de plictis. În anumite momente, pupilele se-nceţoşau ca o apă tulburată, pe suprafaţa căreia scăpărau scântei argintii. Erau, rând pe rând, îndurerate şi absente, languroase şi trufaşe. Durtal îşi aducea foarte bine aminte că se pierduse, cândva, în faţa acestor ochi!

Totuşi, dacă te gândeai bine, scrisorile acelea pasionale nu se potriveau deloc cu fizicul acestei femei, mai stăpână pe ea şi mai calmă decât oricare alta. Rememoră serile petrecute în salonul ei: se arăta atentă, vorbea puţin, îşi întâmpina oaspeţii surâzătoare, dar fără efuziuni.

Într-un cuvânt, îşi spuse, ar trebui să cred într-o adevărată dedublare. O parte la vedere – femeia de lume, mondena prudentă şi rezervată, iar altă p «rte, necunoscută – femeia extravagantă şi pătimaşă, romantică şi impetuoasă, o isterică a simţurilor, o nimfomană a inimii! A, nu, e prea neverosimil!

E clar că am pornit-o pe o pistă falsă, continuă el; din

întâmplare, d-na Chantelouve i-a vorbit lui des Hermies despre cărţile mele, dar de aici şi până la a trage concluzia că e înnebunită după mine şi că scrisorile sunt opera ei, e cale lungă. Nu, nu e ea; dar atunci, cine?

Continua să se învârtă în jurul cozii, fără să înainteze un pas; se gândi din nou la această femeie, îşi spuse că era cu adevărat obsedantă, cu trupul ei de puştoaică, mlădiu, fără surplusuri dizgraţioase, cu misterul pe care i-l dădeau aerul taciturn, ochii dolenţi, şi chiar răceala ei, reală sau simulată!

Recapitulă tot ce ştia despre ea; nu mare lucru: era, cu Chantelouve, la a doua căsătorie, nu avea copii, iar primul ei bărbat, un fabricant de odăjdii bisericeşti, sfârşise, din cauze necunoscute, prin a se sinucide. Şi asta era tot. În schimb, Chantelouve era subiectul a nenumărate bârfei

Scrisese o istorie a Poloniei şi a Guvernelor din Nord, o istorie a papei Bonifaciu al VIII-lea şi a veacului său, o Viaţă a Sfintei Ioana de Valois, fondatoare a Ordinului Bunei-Vestiri, o biografie a venerabilei maici Anna de Xaintonge, întemeietoare a Ordinului Ursulinelor, alte cărţi apărute la editorii Lecoffre, Palme, Poussielgue, acel soi de volume pe care nu ţi le imaginezi decât legate în marochin negru; Chantelouve îşi pregătea candidatura la Academia

de Epigrafie şi Litere şi îşi punea speranţe în sprijinul Partidei Ducilor; de aceea, o dată pe săptămână, invita diferiţi bigoţi influenţi, boiernaşi şi preoţi, ceea ce-i era desigur o corvoadă, căci în ciuda aerului său temător şi neajutorat îi plăcea să sporovăiască şi să râdă.

Pe de altă parte, Chantelouve ţinea să figureze în topul literar al Parisului şi se străduia să-i aducă în salonul său, în altă zi a săptămânii, pe oamenii de litere, cu gândul să le câştige simpatia sau cel puţin să prevină, din direcţia lor, contestaţiile la candidatura lui sută la sută clericală; probabil pentru a-şi atrage adversarii imaginase aceste reuniuni baroce la care veneau, într-adevăr, oamenii cei mai diferiţi cu putinţă.

Pe urmă, dacă te gândeai bine, erau şi alte cauze, mai ascunse. Se spunea despre Chantelouve că împrumută adesea bani, că nu prea are scrupule, că e cam escroc! Durtal remarcase chiar, la toate dineurile lui Chantelouve, un individ bine înţolit şi se şoptea că acest conviv era un străin căruia îi erau prezentaţi, ca la muzeul statuilor de ceară, oamenii de litere, şi că pe acest ins Chantelouve îl tapa, înainte sau după, de sume importante.

Ceea ce nu poate fi contestat, îşi zise Durtal, e că acest menaj trăieşte pe picior mare fără să posede niciun fel de

venituri permanente. Editorii şi jurnalele catolice plătesc chiar mai rău decât editorii mireni şi ziarele laice. E aşadar imposibil ca Chantelouve, în ciuda numelui său, cunoscut în lumea clericală, să încaseze drepturi de autor care să-i permită asemenea stil de viaţă!

Totuşi, continuă el, lucrurile rămân destul de neclare. Poate că Hyacinthe e nefericită în căsnicia ei şi că nu-şi iubeşte soţul, acest ţârcovnic veros; tot ce-i posibil; dar care e adevăratul ei rol în acest menaj? E la curent cu mişmaşurile pecuniare ale lui Chantelouve? Oricum ai sta lucrurile, nu văd motivul pentru care mi-ar purta vreun interes. Dacă e înţeleasă cu bărbatu-său, bunul-simţ spune că ar trebui să-şi caute un amant influent sau bogat, ceea, ce nu e cazul meu. Chantelouve ştie bine că n-am cu ce achita toaletele neveste-sii, nici cu ce-i ţine caleaşcă la scară. Cu renta mea de trei mii de livre, abia am din ce trăi eu singur!

Deci nu poate fi vorba de asta; în orice caz, o legătură cu asemenea femeie nu-mi poate aduce decât bătaie de cap, fu concluzia lui, după duşul rece al atâtor reflecţii. Prost mai pot şi fiu! Toate datele acestui cuplu dovedesc că necunoscuta mea nu e nevasta lui Chantelouve şi, socotind bine, prefer să nici nu fie!

A doua zi, toată această furtună de gânduri se linişti. Necunoscuta continua să-l preocupe, dar uneori era absentă sau se ţinea la distanţă; irásiiturile ei, mai puţin clare, se estompau ca într-o ceaţă; fascinaţia ei slăbise, ¡necia să mai fie singura lui obsesie.

Ideea ce-i străfulgerase la vorbele lui des Hermies, – că necunoscuta ar fi nevasta lui Cu. Mteloi ve, îi potolise într-un fel febra. Dacă era ea – acum concluziile *sule* din ajun îi păreau *îndoielnice, căci, în definitiv,* nimic nu dovedea că n-ar fi ea –, atunci această legătură avea nişte cauze obscure, primejdioase chiar, şi Durtal era mai precaut, nu se mai lăsa dus de val, ca înainte.

Şi lotuşi, un alt fenomen se petrecea cu el; până atunci nu se gândise niciodată la Hyacinthe Chantelouve, nu fusese nicicând îndrăgostit de ea; misterul acestei femei, al existenţei ei îl incita, dar dincolo de pereţii salonului, că nu-l preocupase vreodată. Iar acum, iată, începea să se gândească la ea insistent, aproape s-o dorească.

Dna Chantelouve beneficia dintr-odată de chipul necunoscutei, de la care împrumuta unele trăsături, căci Durtal n-o mai vedea decât în ceaţa amintirii, amesfecându-i fizionomia cu cea imaginată pentru o altă femeie.

Deşi bigotismul şi viclenia soţului îi displăceau, n-o socotea mai puţin atrăgătoare, însă acum îşi tempera dorinţa; apoi, în ciuda suspiciunilor pe can i le provoca, ar fi putut fi o amantă interesantă, răscumpărându-şi defectele prin gentileţe; oricum, nu mai era fiinţa ireală, himera zămislită într-un moment de tulburare.

Fe de altă parte, dacă aceste supoziţii erau fálse, dacă autoarea scrisorilor nu era dna Chantelouve, atunci cealaltă, necunoscuta, îşi pierdea întru câtva ¿! în prestigiu, prin simplul fapt că se putuse întrupa într-o făptură pe care el o cunoştea. Continua să rămână îndepărtată, dar mai puţin decât înainte; în plus, frumuseţea ei pălea, căci la rându-i lua anumite trăsături de la dna Chantelouve; or, dacă cea din urmă câştigase din aceste apropieri, transferurile operate de Durtal, confuzia lui, o dezavantajau pe necunoscută.

În amândouă cazurile, că era dna Chantelouve, că era alta, Durtal se simţea uşurat, mult mai calm; în fond, tot rumegând această poveste, nici nu mai ştia dacă preferă fantasma din închipuirea lui sau pe Hyacinthe, care cel puţin nu-i rezerva surpriza de-a fi vreo cocoşată ori vreo băbătie smochinită.

Profită de acalmie pentru a reîncepe lucrul, însă îşi supraestimase forţele; când vru să înceapă capitolul despre crimele lui Gilíes, constată că nu e în stare să lege două fraze. Rătăcea în căutarea Mareşalului, îl regăsea, dar plasa de cuvinte în care voia să-l prindă nu se articula, rămânea flască şi plină de găuri.

Îşi aruncă pana, se afundă într-un fotoliu şi lăsându-se în voia visurilor se instala la Tiffauges, în castelul unde Satan, după ce refuzase neclintit să se arate, avea să coboare, să se întrupeze în Gilles fără măcar ca el să-şi dea seama, tâvălindu-l, urlând, în deliciile crimei.

Căci în fond satanismul ăsta este, îşi spunea Durtal; chestiunea înfăţişării exterioare, vânturară de când lumea, este secundară, dacă te gândeşti; Demonul n-are nevoie să se frate sub chip omenesc sau de animal pentru a-şi dovedi prezenţa; ca să se manifeste, îi e destul să-şi facă să-i as în suflete, pe care le otrăveşte şi le împinge la crime de neînţeles; apoi, le poate stăpâni insufla ndule speranţa că-n loc de a intra în ele ceea ce face adesea fără ştirea lor va răspunde! a invocări, va apărea, Şi, cu acte în regulă, va oferi privilegii în schimbul unor în – legiuiri. Simpla voinţă de a încheia pactul cu el îi poate uneori

permite să odrăsleasia în noi.

Toate teoriile moderne Je lui Lonibmso şi Maudslev nu pot explica, în fapt, fioroasele crime al e Mareşalului. A-l rându-i printre monomani nimic mai îndreptăţit, e... I asta şi era, dacă prin termenul de monoman se desemnează omul stăpânit de o idee fixă. Dar atunci fiecare din noi este, mai mult sau mai puţin, un monoman, de la negustorul ce nu se gândeşte decât la câştig şi până la artistul absorbii de zămislirea unei opere. Dar de ve a fost, de ce a devenit Mareşalul un în «îi. „Îi. N: ci un Lombro-o de pe pământ nu ştie. Leziunile enccfalului, io; rea meningelui de creier n\j dau niciun răspuns la aceste întrebări. Sunt simple consecinţe, efecte de: „va te dintr-o cauză te ar trebui explicată şi pe caic niciun materialist n-o explică. E prea uşor să afirmi că o perturbare a lobilor ceiebrali prodine asasini şi pioianaiori; faimoşii alienişti din zilele noastre pretind că analiza creierului unei nebune pune în evidenţă o leziune sau o alterare a materiei cenuşii. Însă chiar şi atunci, în cazul viici femei atinse de demonomame, rămâne de >t; ut dacă leziunea s-a produs pentru că e Jemonomană ori dacă a devenit demonomană drept urmare a ace ei leziui-i admiţând că există vreuna! Corupătorii spirituali nu apelează îrxfi la chirurgie, nu

amputează lobi, chipuri b cunoscuţi, după trepanatii savante; se mărginesc să acţioneze asupra învăţăcelului, să-i bage în cap idei abjecte, să-i dezvolte instinctele ticăloase, să-l împingă puţin câte puţin pe calea viciului, e mai sigur aşa; iar dacă această gimnastică a persuasiunii alterează la pacient ţesuturile creierului, asta dovedeşte că leziunea este doar derivatul şi nu cauza unei stări sufleteşti!

Apoi... apoi... aceste doctrine care constau în a-i confunda pe criminali cu alienaţii, pe demonomani cu nebunii sunt absurde dacă te gândeşti un pic! Acum nouă ani, un copil de paisprezece ani, Felix Lemaître, asasinează un băieţel pe care nu-l cunoştea, doar pentru că-i place să-l vadă suferind şi să-i audă strigătele. Îi spintecă burta cu un cuţit, îi răsuceşte lama în rană, pe urmă-i taie gâtul pe-ndelete. Nu araţă nicio remuşcare, se dovedeşte, la interogatorii, inteligent şi crud. Doctorul Legrand du Saulle, alţi specialişti l-au supravegheat cu răbdare luni în şir şi niciodată n-au putut să constare la el un simptom de nebunie, nici măcar aparenţa unei manii. Iar Felix Lemaître fusese aproape bine crescut, nici nu-l pervertiseră alţii!

Este exact cazul demonomanilor, care, conştienţi sau

inconştienţi, fac rău de dragul răului; ei nu sunt mai nebuni decât, în chilia lui, călugărul pierdut în extaz, ori decât cel ce face bine de dragul binelui. Departe de orice medicină, ei se găsesc la polii opuşi ai sufletului, asta-i tot!

În secolul al XV-lea, aceste tendinţe extreme au fost întruchipate de Ioana d'Arc şi de Mareşalul de Rais. Şi nu-i niciun motiv de a-l considera pe Mareşal mai nebun decât Fecioara, ale cărei admirabile excese n-au nimic de-a face cu tulburările minţii şi cu delirul!

Oricum, au fost desigur nopţi de groază în fortăreaţa asta, îşi spuse Durtal, revenind la castelul Tiffauges pe care-l vizitase anul trecut; pentru documentare, voise să cunoască decorul în care trăise de Rais, să se pătrundă de aerul ruinelor.

Se instalase în cătunul ce se întinde la poalele vechiului donjon şi constata cât de vie rămăsese legenda lui Gilles în acest ţinut izolat din Vendée, la fruntariile bretone. Barbă-Albastră?

— E unul care a sfârşit-o rău, spuneau femeile tinere; mai temătoare, bătrânele îşi făceau semnul crucii dacă treceau, după căderea serii, pe lângă zidurile fortăreţei; amintirea copiilor spintecaţi dăinuia; Mareşalul, cunoscut numai după poreclă, trezea şi acum groaza.

De la hanul unde trăsese, Durtal pleca în fiecare zi la castelul ce domina văile râurilor Crûmes şi Sèvres, în faţa unor dealuri semănate cu blocuri de granit, plantate cu stejari gigantici; rădăcinile lor, ieşite din pământ, păreau nişte cuiburi de şerpi uriaşi, stârniţi din somn.

Te-ai fi crezut în Bretagne; era acelaşi cer şi acelaşi pământ; un cer melancolic şi grav, un soare ce părea mai vechi decât în alte părţi şi care àbia mai aurea doliul pădurilor seculare şi muşchiul bătrân de pe gresii; un pământ care se întindea cât vezi cu ochii, în landuri sterpe, sparte din loc în loc de smârcuri ruginoase, de stânci, presărate de clopoţeii roz ai mărăcinilor, de păstăiore galbene, de pâlcuri de drobiţă şi tufişuri de grozamă.

Simţeai că totul în jur – firmamentul de culoarea fierului, solul famelic, abia împurpurat, ici şi colo, de floarea sângerie de hrişcă, drumurile mărginite cu îngrădituri din pietre zidite fără mortar, potecile străjuite de garduri vii încâlcite, plantele hirsute, câmpurile delăsate, cerşetorii schilozi, roşi de viermi şi lucind de rapăn, până şi vitele, primitive şi mici, vacile bondoace, oile negre ai căror ochi albaştri aveau privirea limpede şi rece a lesbienelor şi slavilor – toate acestea se perpetuau aici fără nicio

schimbare, într-un decor identic, de sute de ani!

Peisajul de la Tiffauges, deşi stricat, ceva mai departe, lângă râul Sèvres, de un coş de uzină, rămânea în perfect acord cu castelul ce se înălţa, drept, din ruinele sale. Puteai ghici cât era de imens: incinta, marcată încă de resturile turnurilor, împrejmuia un câmp întreg, transformat într-o mizerabilă grădină de zarzavat. Rânduri albăstrii de verze, răsaduri de morcovi debili şi napi pricăjiţi se întindeau înăuntrul enormului cerc în care cavalerii încrucişaseră spadele, în care se desfăşuraseră procesiuni în fum de tămâie şi murmur de psalmi.

Într-un colţ, fusese clădită o cocioabă, locuită de nişte ţărănci sălbăticite ce pierduseră înţelesul cuvintelor şi nu se mai înviorau decât la vederea unui bănuţ pe care-l înşfacau întinzând în schimb nişte chei.

Puteai atunci să cutreieri ore în şir, să scotoccşti printre ruine, să visezi, fumând, simţindu-te în largul tău. Din păcate, anumite porţiuni erau inaccesibile. Donjonul era şi acum înconjurat, în partea dinspre Tiffauges, de un şanţ larg pe fundul căruia crescuseră arbori puternici. Ca să ajungi pe malul celălalt, ar fi trebuit să treci pe vârfurile lor, ca pe un covor de frunze, căci niciun pod mobil nu mai ducea la poarta căscată în zidul din faţă.

Puteai însă ajunge uşor la altă porţiune, mărginită de râul Sèvres; acolo, aripile castelului, invadat de căline cu moţuri albe şi de iederă, erau intacte. Spongioase, uscate ca piatra ponce, turnurile, argintate de licheni şi aurite de muşchi, se înălţau întregi, până la gulerele crenelate care se măcinau, puţin câte puţin, în nopţile vântoase.

Înăuntru, sălile se înşiruiau triste şi îngheţate, cu ziduri de granit ce sprijineau arcuri de boltă ca nişte funduri de bărci; apoi, pe scări în spirală, urcai ori coborai în încăperi identice, legate prin galerii în care erau săpate lăcaşuri cu destinaţie necunoscută şi nişe adânci.

În partea de jos, galeriile, atât de strâmte că doi oameni nu puteau merge alături, coborau în pantă dulce, se bifurcau labirintic până la nişte adevărate celule de temniţă; în lumina felinarelor, zidurile grunjoase luceau cu scânteieri de mica, sclipeau ca o glazură de zahăr. În chiliile de sus, în celulele de jos, te împiedicai de pământul denivelat şi tare, în care apăreau, când pe mijloc, când într-un colţ, câte o gură deschisă de carceră ori de puţ.

În fine, cum intrai pe stânga, în vârful unuia din turnuri, exista o galerie acoperită care se răsucea odată cu o bancă circulară săpată în stâncă; acolo stăteau probabil soldaţii care trăgeau în asediatori prin largi, bizare guri de

foc deschise jos, sub picioarele lor. În această galerie, vocea, chiar şi cea mai şoptită, luneca de-a lungul pereţilor şi se auzea de la un capăt la altul al cercului.

Într-un cuvânt, exteriorul castelului arăta ca o fortăreaţă, făcută să reziste la asedii îndelungate; iar interiorul, acum pustiu, te ducea cu gândul la o temniţă în care carnea, macerată în apă, putrezea în câteva luni. Revenit în grădina de zarzavat, încercai o senzaţie de confort, de uşurare, dar spaima revenea, atunci când, trecând de şirul de verze, ajungeai la ruinele izolate ale capelei şi, printr-o uşă de pivniţă, pătrundeai dedesubt, într-o criptă.

Construcţia data din veacul al XI-lea. Era mică, scundă, compactă; o boltă semisferică se sprijinea pe coloane masive, cu capiteluri sculptate: motivele în formă de romburi şi cârje episcopale se păstraseră bine. Piatra altarului era şi ea pe locul ei. O lumină sălcie, filtrată parcă prin plăsele de corn, curgea din lucarne abia luminând pereţii întunecaţi, funinginea bătătorită a solului în care încă se căsca ochiul negru al unei carcere, ori poate al unui colac de puţ.

Seara, după cină, Durtal urca adesea dealul, pe lângă zidurile fisurate ale ruinelor. În nopţile senine, o parte a

castelului se cufunda în umbră; în timp te alta, poleită cu argint şi alabastru, lucind ca mercurul, înainta deasupra. Ijiclor Sevrei, în e. Ire săltau, ca nişte spinări de peşte, picături rotunde de lună.

Linişte a era apăsătoare; începând cu ora nouă, nu mai întâlneai ţipenie. Duri. **Li se** întorcea în camera săracă a hanului unde o bătrână în negru, purtând pe cap, la fel ca-n Evul Mediu, o scufie cu colţuri, îl aştepta la lumina pala a lumânării, ca să închidă uşa după el.

Toate astea, îşi spunea Durtal, nu sunt decât scheletul unui donjon mort; ca să-l reînsufleţeşti, ar trebui să reconstitui carnea opulentă ce îmbrăca odinioară aceste oase din gresie.

Documentele sunt precise; această carcasă de piatră era înveşmântată somptuos, şi, pentru a-l situa pe Gilles în mediul său, trebuia regăsită întreaga strălucire a interioarelor din veacul al cincisprezecelea.

Pereţii trebuiau îmbrăcaţi din nou cu lambriuri din lemn irlandez ori cu acele tapiserii de Arras cusute cu fir de aur, atât de căutate pe atunci. Solul trebuia pardosit cu cărămizi verzi şi galbene ori cu dale albe şi negre; pe tavan trebuiau pictate stele de aur şi arbalete, iar în mijloc trebuia să strălucească blazonul Mareşalului – scut de aur

cu cruce nisipie pe câmp de azur!

Mobilele apăreau, ca printr-o vrajă, în încăperile în care Gilles şi prietenii lui se culcau; din loc în loc, jilţuri seniorale cu spătar, taburete şi mese de scris; lângă pereţi, bufete din lemn sculptat, cu basoreliefuri reprezentând Buna-Vestire şi închinarea Magilor, adăpostind, sub baldachine de dantelă brună, statui pictate şi aurite de sfinte – Sfânta Ana, Sfânta Margareta, Sfânta Caterina –, dăltuite adesea de ebeniştii Evului Mediu. Trebuiau instalate sipete îmbrăcate în piele de porc, ferecate şi bătute în ţinte, pentru lenjeria de schimb şi cămăşi, apoi cufere cu balamale de metal, acoperite cu piele sau damaschinatev cu figuri de îngeri blonzi ce se detaşau pe fonduri de vechi molitvelnice. În fine, paturile, suite pe podiumuri tapiţate, trebuiau înfăţate cu cearşafuri, cu perne parfumate, apoi îmbrăcate în macaturi; deasupra lor trebuiau înălţate baldachine, draperii brodate cu blazoane ori semănate cu stele.

Totul trebuia reconstituit şi în celelalte încăperi, din care nu mai rămăseseră decât pereţii şi căminele înalte, vetrele largi, fără pirostriile afumate de vechile focuri; trebuia de asemeni să-ţi imaginezi sufrageriile, chiolhanurile năprasnice pe care Gilles avea să le condamne în timpul

procesului său de la Nantes. Mărturisea cu lacrimi în ochi că îşi întărâtase simţurile cu jarul bucatelor, iar aceste meniuri pe care le înfiera pot fi lesne reconstituite; înconjurat, la masă, de credincioşii săi Eustache Blanchet, Prelaţi, Gilles de Sille, în sufrageria înaltă unde, pe bufete, se înşirau platourile, cănile cu apă de moşmoană, de trandafiri şi de sulfină pentru spălarea mâinilor, Gilles mânca pateuri de viţel, de somon şi de plătică, antreuri de iepure şi de păsări mici, umpluturi cu sosuri fierbinţi, felurite soiuri de pizza, cocori, berze, bâtlani, păuni, buhai-de-baltă şi lebede fripte, vânat cu zeamă de aguridă, tipări de Nantes, salate de hamei, de nalbă, bucate îndrăcite, condimentate cu maghiran şi nucşoară, cu coriandru, salvie, bujor şi rozmarin, cu busuioc şi isop, cu sâmburi de merişor şi cu ghimbir, mâncăruri parfumate, acide, îmboldind stomacul la băutură ca nişte pinteni; patiseriile grele, plăcintele cu floare de soc şi cu napi, orezul cu lapte de alune presărat cu praf de scorţişoară se cereau udate cu bere şi cu zeamă fermentată de mure, cu vinuri aspre, taninoase, cu ameţitoare vinuri tonice trăsnind a scorţişoară, a migdale şi mosc, cu turbate licori aurii, băuturi ce sminteau, slobozind limbile la vorbe deşucheate şi făcându-i pe meseni, la sfârşitul ospeţelor din acest

donjon fără castelane, să fremete de visuri monstruoase!

Mai sunt de reconstituit veşmintele, îşi spuse Durtal; şi-i imagină, în fastuosul castel, pe Gilles şi pe prietenii lui, îmbrăcaţi nu în echipamentul damaschinat din taberele militare ci în ţinuta de interior, în hainele lor de odihnă; îi imagină pe potriva luxului din jur, îmbrăcaţi în strai somptuos, cu acele tunici încreţite ce se lărgeau într-o mică jupă plisată pe pântece, cu pantaloni lipiţi pe picior, închişi la culoare, purtând pe cap pălărioara în formă de anghinare, cum poartă Carol al VII-lea în portretul de la Luvru, cu pieptul înfăşurat în brocarturi cu romburi ori în damasc cu franjuri de argint şi tivit cu blană de jder.

Durtal-se gândi de asemeni la gătelile femeilor, la rochiile din stofe preţioase, brodate cu flori, cu bustul şi cu mânecile strâmte, cu revere răsfrânte pe umeri, la fustele strânse pe talie, cu trenă prelungă, în voal tă, împodobită cu hermină albă. Şi, îmbrăcând mental un manechin ideal, presărându-i decolteul cu coliere grele de pietre preţioase, cu cristale violacee sau lăptoase, cu geme unduind temător, ca moarul, sub veşmânt se strecură femeia, umplu rochia, umflă corsajul, căpătă chip sub pălăria înaltă în formă de con de care atârnau ciucuri, surâse cu trăsăturile regăsite ale necunoscutei şi ale doamnei

Chantelouve. Iar el o privea vrăjit, fără măcar să-şi dea seama că-i ea, când motanul, sărindu-i pe genunchi, îi abătu cursul gândurilor, îl readuse în cameră.

— A, iat-o iarăşi!

— Şi Durtal începu să râdă, fără să vrea, de încăpăţânarea cu care necunoscuta îl urmărea până şi aici, la Tiffauges.

— Mă rog, e o prostie să visezi în felul ăsta, îşi spuse el întinzându-se, dar ăsta-i singurul lucru bun, restul e atât de vulgar şi de gol!

Neîndoielnic, Evul Mediu a fost o epocă deosebită, continuă el, aprinzându-şi o ţigară. Pentru unii e pe de-a-ntregul alb, pentru alţii absolut negru; nicio nuanţă Intermediară; – epocă de ignoranţă şi de întuneric, repetă semidocţii şi ateii; – epocă sfâşietoare şi desăvârşită, spun teologii şi artiştii.

Un lucru e sigur – că invariabilele clase sociale, nobilimea, clerul, burghezia, poporul aveau, pe vremea, aceea, un suflet mai ales. Se poate afirma categoric: societatea n-a făcut decât să decadă în cele patru veacuri ce ne despart de Evul de Mijloc.

E drept că pe atunci seniorul era, cel mai adesea, o brută redutabilă; era un bandit desfrânat şi beţiv, un tiran

sângeros şi jovial; avea însă o minte infantilă şi era slab de înger; Biserica îl punea la respect; şi, pentru a elibera Sfântul Mormânt, aceşti oameni îşi puneau la dispoziţia ei bogăţiile, îşi părăseau casele, copiii, femeile, acceptau eforturi epuizante, suferinţe incredibile, primejdii neînchipuite!

Prin eroismul lor pios, îşi răscumpărau ticăloşia moravurilor. Dar rasa lor s-a transformat de atunci. S-au redus, uneori chiar s-au stins pornirile spre crimă şi silnicie, înlocuite însă de nebunia afacerilor, de patima câştigului. Mai rău, aristocraţia a decăzut într-atât, că îndeletnicirile cele mai josnice o ispitesc. Se deghizează în baiaderă, îşi pune papuci de dansatoare şi surtuc de clovn; în vremea noastră, ea se dă în spectacol, înghite săbii şi face tumbe pe talaşul circului!

Clerul, în ciuda câtorva mănăstiri căzute pradă luxurei şi răvăşite de contorsiunile satanismului, a fost admirabil, s-a înălţat prin sforţări supraomeneşti până la Dumnezeu! Sfinţii sunt legiune în vremea aceea, minunile se înmulţesc, şi, rămânând atotputernică, Biserica e blândă cu cei simpli, îi mângâie pe cei mâhniţi, îi ocroteşte pe cei slabi, se-nveseleşte cu poporul de rând. Azi ea îl urăşte pe sărac iar misticismul trage să moară în sânul unui cler ce

înăbuşă gândul înflăcărat, propovăduieşte răceala spiritului, continenţa elanurilor, raţionalizarea rugăciunii, îmburghezirea sufletului! Cu toate astea, pe ici pe colo, departe de aceşti preoţi călduţi, se mai aude, în umbra mănăstirilor, plânsul unor adevăraţi sfinţi, călugări ce se roagă pentru noi până cad istoviţi. Ei şi demonicii sunt singurii ce fac legătura între Evul Mediu şi secolul nostru.

În ce priveşte burghezia, nu-i lipsea, încă de pe vremea lui Carol al VII-lea, aerul sfătos şi plin de sine. Însă cupiditatea e înfrânată de confesor şi, la fel ca meşteşugarul de altfel, negustorul e ţinut în frâu de corporaţiile ce condamnă escrocheriile şi fraudele, distrug mărfurile falsificate, taxează în schimb la adevăratul lui preţ lucrul de calitate. Din tată-n fiu, meşteşugari şi burghezi lucrează în aceeaşi meserie; corporaţiile le dau de lucru şi le asigură leafa; nu sunt, ca în zilele noastre, supuşi fluctuaţiilor pieţii, zdrobiţi de tăvălugul capitalului; nu există mari averi, dar toţi au din ce trăi; siguri pe viitorul lor, fără grabă, ei creează minunile unui meşteşug de lux, al cărui secret rămâne pierdut pe vecie!

Toţi aceşti meseriaşi ce urcă, prin merit, treptele profesionale de ucenic, de calfa şi de meşter, se rafinează, devin adevăraţi artişti. Ei înnobilează cele mai simple

feronerii, faianţa cea mai comună, cele mai ordinare cu fere şi sipete; aceste bresle, ce-şi alegeau patronii dintre sfinţii pe care-i venerau şi-i zugrăveau pe praporii lor, au garantat timp de veacuri existenţa cinstită a celor simpli şi au înălţat sufletele oamenilor pe care-i ocroteau!

Toate acestea s-au terminat; nobilimii decăzute i-a luat locul burghezia; ei îi datorăm imunda înflorire a societăţilor gimnastice, a cluburilor de beţivani, a agenţiilor de pariuri şi de curse. Azi negustorul nu mai are decât un ţel, să-l exploateze pe muncitor, să fabrice marfă proastă şi să înşele la cântar.

Cât despre popor, lăsat fără vechea şi indispensabila frică de iad, i s-a spus clar că n-are a spera, după moarte, într-o răsplată pentru durerile şi umilinţele sale. În consecinţă, face de mântuială o muncă prost plătită şi bea. Din timp în timp, încins de băutură, se răzvrăteşte şi atunci i se dă la cap, căci, scăpat de sub control, se dovedeşte a fi o brută stupidă şi crudă!

Doamne, ce mizerie!

— Şi când te gândeşti cum se mai umflă în pene şi se autoadmiră, acest secol al nouăsprezecelea! Nu ştie decât un cuvânt – progresul! Progresul cui? Progresul a ce? Ce mare lucru a inventat, acest veac prăpădit?

N-a construit nimic şi a distrus totul. În momentul de faţă, se laudă cu electricitatea, imaginându-şi că-i descoperirea lui! Numai că electricitatea era cunoscută şi folosită din timpurile cele mai îndepărtate, şi dacă cei vechi n-au putut să-i explice natura, esenţa, modernii sunt la fel de neputincioşi să demonstreze cauzele acestei forţe ce transportă lumina şi duce o voce fârnâită de-a lungul unui fir! îşi mai închipuie că a creat hipnotismul, or, în Egipt şi în India, această formidabilă ştiinţă nu avea secrete pentru preoţi şi pentru brahmani; nu, ceea ce a descoperit veacul acesta este falsificarea mărfurilor, contrafacerea produselor. În asta, da, este expert. A ajuns să măsluiască până şi excrementele, astfel încât parlamentul a fost nevoit să voteze, în 1888, o lege menită a reprima falsificarea îngrăşămintelor... o culme, orice-ai zice!

Ia te uită, sună cineva. Deschise uşa şi se trase un pas înapoi.

Doamna Chantelouve era în faţa lui.

Se înclină, stupefiat, în timp ce ea, fără să scoată o vorbă, se îndreptă spre birou. Acolo se întoarse, şi cum Durtal o urmase, rămaseră faţă în faţă.

— Staţi jos, vă rog.

— Şi Durtal împinse înainte un fotoliu, încercând să îndrepte cu piciorul covorul tras de motan, scuzându-se pentru dezordinea din casă. Ea făcu vin gest vag şi rămânând în picioare îi spuse cu o voce foarte calmă, puţin joasă:

Eu v-am trimis acele scrisori nebuneşti... am venit să curm acest delir, să-i punem capăt fără alte complicaţii; chiar dumneavoastră aţi scris, nicio legătură nu e posibilă între noi doi... deci să uităm, mai bine, ce s-a întâmplat... dar înainte de a pleca, aş vrea să-mi spuneţi că totuşi nu mă detestaţi...

El protestă.

— A, nu nici vorbă! Nu ar îngădui aşa ceva. Nu era câtuşi de puţin nebun când îi răspundea cu pagini înflăcărate; era de bună-credinţă, o iubea...

Mă iubeaţi! Dar nici nu ştiaţi că scrisorile erau de la mine! Iubeaţi o necunoscută, o himeră. Ei bine, admiţând că spuneaţi adevărul, himera nu mai există, căci iată-mă, sunt aici!

Vă înşelaţi, ştiam perfect cine se ascunde în spatele pseudonimului. Şi îi explică amănunţit, fireşte fără să-i dezvăluie îndoielile sale, cum ridicase masca dnei Maubel.

— Aşa...

— Se gândi un moment; genele i se zbătură peste ochii rămaşi tulburi. Oricum, continuă ea privindu-l drept în faţă, nu mă puteaţi recunoaşte chiar de la primele scrisori, şi totuşi aţi răspuns cu strigăte de pasiune. Nu mie-mi erau adresate acele strigăte!

Durtal tăgădui, se încurcă în consideraţii privind cronologia evenimentelor şi a biletelor, ea însăşi pierdu firul. Raţionamentului. Situaţia deveni atât de ridicolă, încât tăcură. Atunci, aşezându-se, ea izbucni în râs.

Râsul ei, strident, acut, descoperindu-i dinţii perfecţi dar scurţi şi ascuţiţi, marcându-i buzele batjocoritoare, îl vexă. Mă ia peste picior, îşi spuse, şi nemulţumit de întorsătura pe care-o luase discuţia, furios s-o vadă pe această femeie atât de diferită de scrisorile ei pătimaşe, atât de calmă, o întrebă pe un ton înciudat:

Pot să ştiu de ce râzi aşa?

— Scuză-mă, e un râs nervos, uneori mă apucă şi în tramvai; dar să lăsăm asta, să fim rezonabili şi să discutăm. Spui că mă iubeşti… Da.

Ei bine, admiţând că nici mie nu-mi eşti indiferent, la ce poate duce. Ist. I Şi apoi, ştii bine, sărmane prieten, că mai întâi ai refuzat – cu argumente luarte bine găsite întâlnirea pe care, într-un moment de rătăcire, ţi-am propus-o!

Refuzam pentru că nu ştiam, atunci, că e vorba de tine! Ţi-am spus doar, abia după câteva zile, fără să vrea, des Hermies mi-a dezvăluit numele tău. Am mai şovăit din clipa aceea? Nu, de vreme ce te-am rugat de îndată să vii!

Fie, dar recunoşti că am dreptate când spun că primele scrisori i le scriai alteia, nu mie?

Ea căzu o clipă pe gânduri. Dur tal începea să fie plictisit de această discuţie, pe care-o luau de la capăt. Socoti prudent să nu răspundă, căută un subterfugiu ca să iasă din impas.

Il scoase chiar ea din încurcătură.

— Să nu mai discutăm, nu ajungem la niciun capăt, spuse ea surâzând; să recapitulăm, iată situaţia: sunt măritată cu un om foarte bun, care mă iubeşte şi a cărui singură vină este că reprezintă fericirea cam fadă care îţi stă la îndemână. Eu ţi-am scris prima, eu sunt cea vinovată şi, crede-mă, sufăr pentru el. Cât despre tine, tu trebuie să trăieşti pentru opera ta, să scrii cărţi excelente; n-ai nevoie de o nebună care să-ţi complice existenţa; vezi aşadar că cel mai bine ar fi, rămânând prieteni adevăraţi, să ne oprim aici.

Oare aceeaşi femeie care mi-a scris scrisori atât de înaripate îmi vorbeşte acum de raţiune, de cumpătare şi

mai ştiu eu ce?

Fii, sincer, nici nu mă iubeşti!

Eu!... Îi luă mâinile cu blândeţe; ea nu-l respinse, dar îi spuse privindu-l hotărât:

Ascultă, dacă mă iubeai, ai fi venit *să mă* vezi; or, de luni de zile, nici măcar n-ai încercat să afli dacă mai trăiesc ori am murit...

De ce nu înţelegi că nu puteam spera să mă primeşti cu sentimentele pe care de-abia acum ţi le-am aflat; apoi, la tine ai mereu invitaţi, mai e şi soţul tău; n-ai fi putut fi a mea nici măcar preţ de o clipă!

Durtal îi strângea mâinile mai puternic, se apropia şi mai mult; ea îl privea cu ochii aceia ceţoşi în care el regăsea expresia tristă, aproape dureroasă, ce-l fermecase. Se înfierbântă de-a binelea în faţa acestui chip senzual şi melancolic, dar, cu un gest foarte ferm, ea îşi eliberă mâinile.

Uite, să ne aşezăm şi să vorbim despre altceva.

— Ştii că e foarte plăcut la tine?

— Ce sfânt e acela? continuă ea, examinând, deasupra şemineului, tabloul în care un călugăr se ruga în genunchi, cu o pălărie de cardinal şi un ulcior alături. Nu ştiu.

— Am să mă interesez eu; am acasă *Vieţile Sfinţilor;*

trebuie să fie uşor de aflat ce cardinal a renunţat la rang ca să trăiască într-o colibă.

— Aşteaptă o clipă.

— Cred că ar putea fi Sfântul Damian; dar nu sunt foarte sigură.

— Am o memorie atât de slabă, hai, ajută-mă un pic!

— Dar nu ştiu.

Ea se apropie şi-i puse mâna pe umăr: Te-ai supărat, mă deteşti, aşa e?

— Păi, tu ce crezi? Eu te doresc cu înfrigurare, mă gândesc de opt zile la întâlnirea asta, iar tu vii să-mi spui că totul s-a sfârşit între noi, că nu mă iubeşti…

Ea deveni drăgăstoasă.

— Dacă nu teăiubeam, de ce-aş mai fi venit? De ce nu pricepi că realitatea ucide visul! înţelege că e mai bine să nu ne expunem unor regrete cumplite. Nu mai suntem copii, ce Dumnezeu!

— Nu, lasă-mă, nu mă strânge aşa!

— Se zbătea, foarte palidă, în braţele lui.

— Îţi jur că plec şi că n-o să mă mai vezi niciodată, dacă nu-mi dai drumul.

— Vocea îi deveni şuierătoare şi uscată. O lăsă din braţe.

— Aşază-te acolo, în spatele mesei; hai, fă-o pentru mine.

— Şi, lovind cu călcâiul în podea, spuse pe un ton melancolic: nu e posibil, aşadar, să fii prietena, doar prietena unui bărbat!

— N-ar fi totuşi plăcut să pot veni, fără teamă de gânduri rele, să te văd? tăcu; – apoi adăugă: Da, doar să ne vedem, atât, iar dacă nu avem ceva sublim să ne spunem, atunci să tăcem; împreună!

Suspină, apoi spuse: E târziu, trebuie totuşi să plec!

— Fără să-mi laşi nicio speranţă? exclamă el, sărutându-i mâinile înmănuşate. Ai să revii, spune-mi?

Ea nu răspundea, doar clătina, încetişor, din cap; iar cum el o privea rugător:

— Uite, dacă-mi promiţi că nu-mi ceri nimic, că o să fii cuminte, poimâine, la ora nouă, voi fi aici.

Dur tal îi promise tot ce dorea. Începu să-i sărute mâinile mai sus de mănuşi, apoi gura îi rătăci peste pieptul pe care-l simţea palpitând; ea îşi retrase mâinile, i le cuprinse pe ale lui şi i le strânse febril, strângând din dinţi, apoi îi întinse gâtul pe care el îl sărută.

Plecă apoi în fugă.

— Uf! făcu el, închizând uşa; era, în acelaşi timp,

satisfăcut şi nemulţumit.

Satisfăcut – căci o găsea misterioasă şi variată, fermecătoare. Acum, rămas singur, o revedea cu ochii minţii, înfăşurată strâns în rochia neagra, sub mantoul de blană al cărui guler călduţ îi mângâiase obrazul când o sărutase pe gât; fără bijuterii, doar cu două safire ca nişte flăcărui albastre în urechi, cu o căciuliţă de lutru verde închis peste părul blond, puţin ciufulit, cu mănuşile lungi din piele întoarsă ce răspândeau, ca şi voaleta, o mireasmă bizară de scorţişoară pierdută în alte parfumuri mai tari, o mireasmă îndepărtată şi suavă pe care mâinile lui o mai păstrau, după plecarea ei; îi revedea ochii incerţi, cu ape cenuşii şi stinse, străbătute de sclipiri rapide, dinţii umezi şi ascuţiţi, buzele febrile, muşcate.

— O, poimâine, îşi zise, va fi grozav să le pot săruta!

Dar şi nemulţumit şi de el însuşi, şi de ea. Îşi reproşa că fusese morocănos, trist, lipsit de avânt. Ar fi trebuit să se arate mai expansiv, mai liber; era însă din vina ei, căci îl buimăcise! Distanţa dintre femeia ce-şi clama voluptatea şi disperarea în scrisori şi aceea pe care-o văzuse, în cochetăria ei, atât de stăpână pe sine, era într-adevăr prea mare!

Oricum, femeile sunt ciudate, se gândi el. Iată una care

face lucrul cel mai dificil – să vină acasă la un bărbat după ce-i adresase scrisori pătimaşe!

Eu, în schimb, parc-aş fi un bleg, mă simt stingher, nu-mi găsesc vorbele; ca, spontan, se poartă ca şi cum ar fi la ea acasă, ori într-o vizită banală. Nicio stângăcie, mişcări degajate, fraze oarecare şi priviri ce spun tot! Apoi, pare destul de năzuroasă, îşi zise, amintindu-şi tonul ei tăios atunci când i se smulsese din braţe – şi totuşi, are în ea o anumită căldură, continuă el, visător, amintindu-şi nu atât cuvintele, cât unele inflexiuni ale vocii, într-adevăr duioase, amărăciunea şi blândeţea ce-i înfloreau uneori în priviri. Va trebui s-o iau cu binişorul, poimâine, conchise el adresându-se motanului, care, văzând pentru prima oară o femeie, fugise să se ascundă sub pat de cum sosise dna Chantelouve. Acum, motanul înainta aproape pe burtă, adulmeca fotoliul în care se aşezase ea.

În fond, dacă te gândeşti bine, îşi zise, e cât se poate de abilă, doamna Chantelouve! N-a vrut să ne întâlnim într-o cafenea, sau pe stradă. A mirosit de departe casa de rendez-vous-uri sau hotelul.

— Apoi, deşi a înţeles – din simplul fapt că n-am invitat-o la mine – că nu doresc să-mi intre în casă, a venit aici în mod deliberat. Pe urmă, toată scena de la început este,

dacă judec la rece, o mascaradă bine jucată. Dacă nu dorea o legătură, n-ar fi urcat până aici; nu, ea voia să fie rugată, voia, ca de altfel toate femeile, să pară că-şi calcă pe inimă acceptând ceea ce de fapt ea însăşi dorea. Am *fost* tras pe sfoară, venirea ei mi-a demontat tot sistemul.

— Ei şi? Mă face asta s-o doresc mai puţin? continuă el, mulţumit să-şi alunge gândurile neplăcute, să revină la imaginea aţâţătoare de la început. Poimâine, s-ar putea să fie fabulos, îşi mai spuse, revăzându-i în minte ochii, imaginându-şi-i amăgitori şi melancolici, aburiţi de sărutările lui, dezbrăcând-o, dezghiocând-o din blănuri, din rochia strâmtă, un trup alb şi subţire, fierbinte şi suplu. N-are copii, sunt şanse să aibă un trup aproape adolescentin, chiar şi la treizeci de ani.

Un val de tinereţe îl inunda, îl îmbăta. Durtal se zări, cu uimire, într-o oglindă: ochii obosiţi îi străluceau; chipul îi părea mai tineresc, mai puţin uzat, mustaţa mai îngrijită, părul mai negru. Bine că eram proaspăt ras, îşi zise.

— Dar, încetul cu încetul, în oglinda de obicei atât de puţin folosită, îşi vedea trăsăturile lungindu-se, ochii stingându-se. Mic de statură, această învolburare a sufletului îl înălţase parcă, – iar acum se pipernicea din nou; pe chipul îngădurat, tristeţea revenea. Nu-i chiar un

fizic de don-juan, îşi spuse, în chip de concluzie; ce vrea atunci de la mine? în fond, i-tt fi mai simplu să-şi înşele bărbatul cu altul!

— Ei, gata, ajunge! Visez ca din carte! Să recapitulăm situaţia: important e c-o iubesc cu mintea, nu cu inima. – în aceste condiţii, orice s-ar întâmpla, va fi un amor scurt şi sunt aproape sigur că am să mă descurc fără să fac vreo nebunie!

IX

Adormi gândindu-se la ea, şi tot cu ea în gând se trezi a doua zi *dimineaţa.* Începu iar să despice firul în patru încercând să-şi explice evenimentele de până atunci, să le anticipeze evoluţia, să înţeleagă cauzele; o dată mai mult, îşi puse întrebarea: de ce, atunci când veneam la seratele ci, nu m-a lăsat să înţeleg că-i plac? Nicio privire, niciun cuvânt ca să-mi sondeze ori să-mi încurajeze sentimentele; de ce a preferat scrisorile, când putea foarte simplu să mă invite la cină, să aranjeze un prilej care să ne pună, la ea acasă ori pe teren neutru, faţă în faţă.

Îşi răspundea tot el: – Ar fi fost mai banal şi mai lipsit de fantezie! Probabil că-i expertă în materie: ştie că necunoscutul tulbură judecata bărbatului, că sufletul visează în gol, şi a vrut să-mi înfierbânte minţile, să mi le

facă zob înainte de-a trece, sub adevăratul ei nume, la asaltul direct.

Trebuie spus că, dacă aceste presupuneri sunt corecte, am de-a face cu o femeie extrem de vicleană. Dar poate că de fapt e pur şi simplu o romantică exaltată sau îi place să joace teatru; o amuză să-şi născocească mici aventuri, să agrementeze cu picanterii bucate ordinare.

Dar Chantelouve, soţul?

— Durtal se gândea acum la el. Probabil că-şi supraveghea nevasta, ale cărei imprudenţe puteau să-l pună uşor pe urmele ei; apoi, cum de venea în vizită la ora nouă seara, când ar fi fost mai simplu, sub un pretext sau altul, să-şi întâlnească amantul după-amiaza sau dimineaţa?

Era încă o întrebare fără răspuns; iar după o vreme nici nu şi-o mai puse, căci, obsedat de această femeie, căzu într-o stare asemănătoare celei încercate atunci când, citind scrisorile, tânjea, înfierbântat, după chipul imaginar al necunoscutei.

Cea de atunci dispăruse complet, nici nu-şi mai amintea trăsăturile ei; dna Chantelouve, cea din realitate, fără să ia nimic *de* la prima, îl stăpânea pe deplin, îi punea pe jăratec mintea şi simţurile. Începu s-o dorească la nebunie,

cu gândul doar la întâlnirea promisă. Dar dacă nu vine? îşi zise. Il trecură fiori reci la ideea că ar putea fi reţinută acasă, ori *că* i-ar putea da plasă, ca să-l aţâţe şi mai mult.

Trebuie să-mi vin în fire urgent, îşi spuse, căci tot acest zbucium sufictesc era însoţit de o moleşeală ce-l neliniştea. Se temea, într-adevăr, ca după agitaţia febrilă din ultimele nopţi să nu se dovedească, la momentul oportun, un jalnic amorez!

Să nu mă mai gândesc la asta, îşi repetă, şi plecă la Carhaix, unde trebuia să cineze cu Gevingey, astrologul, şi cu des Hermies.

Asta o să-mi schimbe ideile, murmură el, urcând pe dibuite în bezna turnului. Auzindu-i paşii, des Hermies deschise uşa şi un fascicul de lumină sfâşie întunericul pe scara în spirală.

Durtal ajunse pe palier, îşi văzu prietenul fără haină, doar în cămaşă, cu un şorţ dinainte.

— Sunt, după cum vezi, în focul creaţiei! Supraveghea din ochi o oală ce clocotea pe plită, consultâde-şi, ca pe un manometru, ceasul atârnat de un cui. Avea privirea rapidă şi sigură a mecanicului ce-şi supraveghează maşina.

— Poftim, zise el ridicând capacul, priveşte! Durtal se aplecă şi printr-un nor de aburi zări, în fiertura ce

bolborosea, o cârpă udă.

— Ăsta-i faimosul jigou?

— Da, amice; e cusut atât de strâns în pânză, că aerul nu pătrunde la el. Fierbe în zeama lui cântătoare, în care-am aruncat un pic de fân, căţei de usturoi, rondele de morcovi, ceapă, nucşoară, laur şi cimbrişor! O să te lingi pe buze dacă... Gevingey nu se lasă prea mult aşteptat, căci jigoul *à l'anglaise* nu trebuie fiert în exces.

Apăru nevasta lui Carhaix.

— Poftiţi, intraţi, bărbatu-meu e înăuntru.

Durtal îl zări ştergându-şi cărţile de praf. Îşi strânseră mâna; Durtal frunzări, la întâmplare, volumele de pe masă.

— Sunt lucrări tehnice despre metal şi turnarea clopotelor sau despre partea liturgică legată de ele?

— Despre turnare, nu; uneori se vorbeşte, în cărţile astea despre vechii turnători de clopote, vărsători, cum li se spunea pe vremuri; găseşti, ici şi colo, detalii despre aliajele de cupru şi cositor fin; vei înţelege chiar, citindu-le, că meşteşugul vărsătorului e în declin de vreo trei secole; poate din cauză că, în Evul Mediu mai ales, credincioşii aruncau în metalul topit bijuterii şi metale preţioase modificând astfel aliajele; ori poate pentru că turnătorii nu

se mai roagă la Sf. Antonie Sihastrul când bronzul fierbe în cuptor? Nu ştiu; cert este că acum clopotele sunt făcute în serie; au glasuri fără suflet personal, cu sunet identic; nu mai sunt decât nişte funcţionare indiferente şi docile, în vreme ce odinioară erau oarecum ca acele slujnice bătrâne ce fac parte din familie, împărtăşindu-i necazurile şi bucuriile. Dar clerului şi enoriaşilor puţin le pasă! Aceste auxiliare devotate ale cultului nu reprezintă acum niciun simbol!

Or, tocmai asta e important. M-aţi întrebat dacă aceste cărţi tratează despre clopote din punct de vedere liturgic; da, majoritatea explică în amănunt sensul fiecăreia din părţile lor componente; interpretările sunt simple şi, în fond, puţin variate.

— A! Şi cate sunt acelea?

Dacă vă interesează, vi le rezum în câteva cuvinte.

După *Liturghierul* lui Guillaume Durând, duritatea metalului semnifică tăria predicatorului; lovirea limbii de marginile clopotului exprimă ideea că predicatorul trebuie să se lovească pe sine, pentru a-şi îndrepta propriile vicii, mai înainte de a-i mustf pe alţii. Berbecul de lemn de care atârnă clopotul reprezintă, prin chiar fouria lui, Crucea lui Cristos, iar funia, care servea altă dată la tras clopotele,

simboliza înţelepciunea Scripturilor, ce izvorăşte din însăşi taina Crucii.

Liturghiştii mai vechi ne dezvăluie simboluri aproape identice. Jean Beleth, trăitor pe la 1200, declară şi el că clopotul este imaginea predicatorului, dar adaugă că dangătul, atunci când clopotul e pus în mişcare, ne arată că preotul trebuie, rând pe rând, să-şi ridice şi să-şi coboare glasul, ca să-l facă mai bine priceput de mulţime. Pentru Hugues de Saint-Victor, limba clopotului este limba preotului care loveşte cele două margini ale cuvei şi anunţă astfel, în acelaşi timp, adevărurile celor două Testamente; în fine, dacă-l citim pe cel mai vechi, probabil, dintre liturghişti, pe Fortunat Amalaire, găsim pur şi simplu că trupul clopotului reprezintă gura preotului iar limba lui, limba predicatorului.

Dar, zise Durtal oarecum dezamăgit, asta nu e… cum să spun… prea profund.

Uşa se deschise.

— Cum o mai duci? zise Carhaix, strângându-i mâna lui Gevingey şi prezentându-i-l lui Durtal.

În timp ce femeia clopoţarului termina de pus masa, Durtal îl examină pe aoul venit.

Era un om mărunt, cu o pălărie neagră, moale,

înfăşurat, ca un conducător de omnibuz, într-o manta cu glugă din dimie albastră.

Avea un cap ţuguiat ca un ou. Ţeasta lustruită părea dată cu lac, iar de pe tâmple şuviţele de păr îi atârnau pe gât, sârmoase, asemănătoare cu fibrele de nucă de cocos uscată; nasul era coroiat, cu nări largi deasupra unei guri ştirbe ascunse de-o mustaţă căruntă, ca şi barbişonul ce prelungea o bărbie scurtă; la prima vedere, părea un meseriaş de lux, un gravor în lemn sau un miniaturist de cărţi bisericeşti; dar privindu-l mai bine, observându-i ochii apropiaţi de nas, rotunzi şi aproape încrucişaţi, considerându-i vocea solemnă, purtările smerite, te întrebai din ce soi special de sacristie ieşea omul ăsta.

Gevingey se dezbrăcă, rămase într-o redingotă neagră de dulgher; un lanţ de aur cu inel mobil, trecut pe după gât, se pierdea şerpuind în buzunarul umflat al unei jiletci vechi; dar ceea ce-l şocă pe Durtal fură mâinile pe care Gevingey şi le puse satisfăcut pe genunchi, de îndată ce se aşeză.

Erau nişte mâini groase, enorme, pătate de puncte portocalii, terminate cu unghii lăptoase, tăiate scurt; pe degete purta inele uriaşe, cu monturi ce acopereau câte-o falangă întreagă.

Durtal nu-şi putea desprinde privirea de pe ele; observându-l, Gevingey surâse:

Văd că examinaţi, domnule, aceste juvaeruri de preţ. Sunt compuse din trei metale, ăur, platină şi argint. Inelul acesta poartă un scorpion, semnul sub care sunt născut; celălalt, cu două triunghiuri înlănţuite, unul cu vârful în sus, altul cu vârful în jos, reprezintă imaginea macrocosmosului de pe sigiliul lui Solomon – marele pentaclu; cât despre ăsta mai mic, continuă el arătând un inel femeiesc cu un safir minuscul montat între două roze, este o amintire ce mi-a fost oferită de o persoană căreia am acceptat să-i fac horoscopul.

— O! făcu Durtal, puţin uimit de infatuarea personajului.

— Cina e gata, anunţă nevasta clopotarului. Des Hermies, dezbrăcat de şorţ, băţos în hainele de şeviot, mai puţin palid, cu obrajii îmbujoraţi de focul plitei, trase scaunele lângă masă.

Carhaix servi ciorba şi toţi tăcură, luând din marginea farfuriei îmbucăturile mai puţin fierbinţi; apoi femeia îi aduse lui des Hermies, ca să-l împartă, faimosul jigou.

Era de un roşu magnific, iar de pe lama cuţitului şiroiau picături mari. Toţi se minunară gustând din carnea robustă, aromatizată cu un piure de napi înăbuşiţi, îndulcit

cu sos alb de caperă.

Des Hermies se înclină sub ploaia de complimente. Carhaix umplea paharele şi, oarecum stingherit de prezenţa lui Gevingey, îl copleşea cu atenţii, ca să-l facă să uite vechea lor ceartă. Des Hermies îl ajută şi, vrând să-i fie de folos şi lui Durtal, aduse în discuţie subiectul horoscoapelor.

Fu rândul lui Gevingey să oficieze. Pe un ton satisfăcut, vorbi despre truda lui uriaşă, despre cele şase luni necesare pentru a face un horoscop, despre uimirea oamenilor când le spune că asemenea lucrare nu e plătită pe cât merită, adică cinci sute de franci. Nu pot să-mi vând ştiinţa chiar pe nimic, spuse el în concluzie.

— Astăzi însă, lumea pune la îndoială astrologia, atât de venerată în Antichitate, continuă el după un moment de tăcere. În Evul Mediu, la fel, era considerată aproape sfântă. Priviţi, de altfel, domnilor, portalul catedralei Notre-Dame din Paris; cele trei uşi pe care arheologii neiniţiaţi în simbolistica creştină şi ocultă le numesc uşa Judecăţii, uşa Sfintei Fecioare, uşa Sfintei Ana sau a Sfântului Marcel reprezintă, în realitate, Mistica, Astrologia şi Alchimia, cele trei mari ştiinţe ale Evului Mediu. Există inşi care spun: – Sunteţi sigur că astrele au vreo influenţă asupra destinului

omenesc?

— Păi, domnilor, fără să intru aici în detalii rezervate iniţiaţilor, de ce ar fi această influenţă spirituală mai ciudată decât influenţa corporală pe care anumite planete, luna, de pildă, o exercită, asupra organelor femeii şi ale bărbatului?

Dumneavoastră, domnule des Hermies, care sunteţi medic, ştiţi bine că doctorii Gillespin şi Jakson, în Jamaica, doctorul Balfour, în Indiile Orientale au constatat influenţa constelaţiilor asupra sănătăţii omului. La fiecare schimbare a lunii, numărul bolnavilor creşte: crizele acute de febră concordă cu fazele satelitului nostru. Apoi, lunatecii există; informaţi-vă, la ţară, în ce perioade o iau nebunii razna!

— Dar la ce bun să încerci a-i convinge pe sceptici? adăugă el cu un aer descurajat, contemplându-şi inelele.

Mi se pare totuşi că astrologia câştigă iarăşi teren, zise Durtal; sunt acum doi astrologi ce fac horoscoape pe pagina a patra a jurnalelor, alături de reclamele pentru leacuri confidenţiale.

— Ce ruşine! Aia nu ştiu nici abeceul acestei ştiinţe; nişte simpli farsori, care în felul ăsta speră să câştige niscaiva gologani; la ce bun să-i pomenim, de vreme ce ei nici nu există! De altfel, trebuie s-o spunem, doar în

America şi în Anglia mai sunt oameni în stare să stabilească tema astrală şi să facă un horoscop.

Tare mi-e teamă, făcu des Hermies, că nu numai. Iveşti aşa-zişi astrologi, dar toţi magii, teozofii, toţi ocultiştii şi cabaliştii din ziua de azi nu ştiu absolut nimic; – cei pe care-i cunosc sunt, cu certitudine, de o ignoranţă desăvârşită şi de o prostie incontestabilă.

— Da, domnilor, e purul adevăr! Indivizii ăştia sunt, în majoritate, foşti foiletonişti rataţi ori tinerei ce exploatează gustul unui public obosit de atâta pozitivism! Il plagiază pe Eliphas Levi, fură din Fabre d'Olivet, scriu tratate fără cap şi coadă pe care ei înşişi n-ar fi în stare să le explice. Te-apucă jalea când te gândeşti la ei!

— Mai ales că acoperă de ridicol ştiinţe în al căror talmeş-balmeş există neîndoielnic şi adevăruri uitate, zise Durtal.

— Apoi, continuă des Hermies, şi mai jalnic e că pe lângă creduli şi nătărăi, aceste secte adăpostesc şarlatani odioşi şi fanfaroni insuportabili.

— Peladan*, printre alţii. Cine nu-l cunoaşte pe acest mag de mucava, pe acest Hopa-Mitică al Sudului! exclamă Durtal.

— O, păi ăsta…

— În concluzie, domnilor, reluă Gevingey, toţi indivizii ăştia sunt incapabili să obţină în practică vreun rezultat; singurul care în veacul nostru a aflat taina este William Crookes.

Şi cum Durtal părea să se îndoiască de realitatea apariţiilor atestate de englez şi declara că nicio teorie nu poate să le explice, Gevingey începu să peroreze:

— Daţi-mi voie, domnilor, avem de ales între câteva doctrine diferite şi, îndrăznesc să afirm, foarte clare.

— Fie că apariţia e formată de un fluid degajat de mediumul aflat în transă combinat cu fluidul persoanelor prezente; – fie că există în aer fiinţe imateriale, elementaliile, cum sunt numite, care se manifestă în condiţii mai mult sau mai puţin cunoscute; – fie, în fine, conform teoriei pur spiritiste, aceste fenomene se datoreaiză sufletelor, invocate, ale celor morţi.

— Ştiu asta, zise Durtal, şi mă cutremur. Mai ştiu că există şi dogma hindusă a migraţiei sufletelor ce rătăcesc după moarte. Aceste suflete dezîncarnate ar hoinări până ce se reîncarnează şi ar ajunge, trecând din avatar în avatar, la o puritate absolută. Ei bine, mie mi se pare suficient să trăieşti o singură dată; tuturor acestor metamorfoze, le prefer neantul, golul, în care găsesc mai

multă consolare! Cât despre invocarea morţilor, simpla idee că orice cârnăţar poate forţa sufletul lui Hugo, al lui Balzac, al lui Baudelairc să-i facă lui conversaţie m-ar face să turbez, dacă aş crede în aşa ceva. A, nu, orişicât, nici măcar materialismul, cât de abject ar fi, tot nu-i atât de josnic!

Josephin (zis Sâr) Peladan (1858 – 1918), scriitor francez, preocupat de mistici şi ocultism; a cunoscut o anumită notorietate în epocă, (n.t.)

Spiritismul e, sub alt nume, vechea necromanţie condamnată, afurisită de către Biserică, spuse Carhaix.

Gevingey îşi privi inelele, după care îşi goli paharul.

— Oricum, continuă el, veţi fi de acord că aceste teorii sunt plauzibile, şi mai ales aceea a elementaliilor, care, lăsând la o parte satanismul, parc cea mai veridică, cea mai clară. Spaţiul e populat de microbi; să fie mai ciudat dacă ar fi plin şi de spirite şi lemuri? Apa, oţetul colcăie de mici creaturi, le putem vedea la microscop; de ce în aer, inaccesibil vederii şi instrumentelor omului, n-ar mişuna, ca şi în celelalte elemente, fiinţe mai mult sau mai puţin corporale, embrioni mai mult sau mai puţin maturizaţi?

Poate de aceea pisicile privesc dintr-odată în gol, curioase, şi urmăresc din priviri ceva ce trece şi noi nu

putem vedea, spuse nevasta lui Carhaix.

— Nu, mulţumesc, îi spuse Gevingey lui des Hermies care îl îmbia să mai ia din salata de păpădie cu ouă.

Prieteni, spuse clopotarul, nu aţi uitat decât o doctrină – singura – a Bisericii, care atribuie Satanei toate aceste fenomene inexplicabile. Catolicismul le cunoaşte de mult. N-a avut nevoie să aştepte primele manifestări ale spiritelor, produse în 1847, cred, în Statele Unite, în casa familiei Fox, ca să decreteze că spiritele ce se manifestă prin bocănituri sunt de natură diavolească. Lucruri din astea au fost dintotdeauna. Găsiţi dovada în Sfântul Augustin, care a trebuit să trimită un preot în dioceza Hippone ca să facă să înceteze tot felul de zgomote, deplasări de obiecte şi de mobile analoage celor semnalate de spiritism. De asemeni, pe vremea lui Teodoric, Sfântul Cezar din Arles a curăţit o casă bântuită de lemuri. Vedeţi dumneavoastră, nu există decât două cetăţi, a lui Dumnezeu şi a Diavolului. Or, cum Dumnezeu n-are nimic de-a face cu asemenea mizerii, ocultiştii, spiritiştii, cu sau fără voia lor, în mai mică sau mai mare măsură, fac lucrare diavolească!

Nu-i mai puţin adevărat, zise Gevingey, că spiritismul a îndeplinit o sarcină uriaşă. A forţat hotarul necunoscutului,

a sfărâmat uşa sanctuarului. A operat, în domeniul supranaturalului, o revoluţie asemănătoare celei săvârşite, în ordine lumească, în Franţa lui 1789. A democratizat invocarca spiritelor, a deschis larg o nouă cale; numai că i-au lipsit conducători iniţiaţi şi a stârnit la întâmplare, orbeşte, spirite bune şi rele; găseşti acum în spiritism de toate, e un ghiveci al misterului, dacă pot spune aşa!

— Cel mai trist în toate astea, făcu des Hermies râzând, e că nu vezi niciodată nimic. Ştiu că unele experienţe au reuşit, dar cele la care asist se tot lungesc şi până la urmă dau chix.

Nici nu-i de mirare, răspunse astrologul ungându-şi o felie de pâine tu dulceaţă de portocale, prima regulă în magie şi în spiritism e să fie îndepărtaţi scepticii, pentru că adesea fluidul lor neutralizează fluidul clarvăzătoarei ori al mediumului!

Atunci cum poţi fi sigur de realitatea fenomenului? se întrebă Durtal.

Carhaix se ridică.

— Vă părăsesc pentru zece minute; şi îşi puse pe umeri şuba iar paşii i se pierdură pe scara turnului.

Într-adevăr, e opt fără un sfert, murmură Durtal privindu-şi ceasul.

Urmă un moment de tăcere. Cum desertul nu mai ispitea pe nimeni, bătrâna strânse faţa de masă şi aşternu în loc o muşama. Astrologul îşi învârtea inelele pe deget, Durtal frământa un cocoloş de pâine, des Hermies, aplecat într-o rână, îşi scosese din buzunar punga de tutun japoneză şi îşi răsucea o ţigară.

Apoi, după ce femeia clopotarului le spuse oaspeţilor noapte bună şi se retrase în camera ei, des Hermies aduse ceainicul şi ibricul de cafea.

Să te ajut? propuse Durtal.

— Da, caută, dacă vrei, păhăruţele şi destupă sticlele cu băutură.

În timp ce deschidea bufetul, Durtal se clătinăasurzit de dangătele ce zguduiau pereţii şi se reverberau în încăpere, vuind.

Dacă sunt oarece spirite pe aici, cred că sunt bumbăcite bine! exclamă el, aşezând păhăruţele pe masă.

— Clopotul spulberă fantomele şi goneşte demonii, răspunse doctoral Gevingey, care îşi umplea pipa.

— Hai, îi spuse des Hermies lui Durtal, varsă uşurel apa fiartă în filtru, eu am să mai pun nişte lemne pe foc; s-a făcut frig, mi-s picioarele îngheţate.

Carhaix reveni, îşi stinse felinarul.

— Clopotul era în voce, seara asta, pe vreme aşa uscată; – îşi scoase apoi căciula şi paltonul*

— Cum ţi se pare? îl întrebă încet des-Hermies pe Durtal, făcând un semn discret spre astrologul învăluit în fumul de pipă.

— Când stă, parcă-i o bufniţă bătrână, când vorbeşte, mă face să mă gândesc la un belfer vorbăreţ şi trist.

— Una singură! îi spuse des Hermies lui Carhaix care-i arăta, pe deasupra ceştii de cafea, o bucată de zahăr.

Aud că vă preocupă, domnule, istoria lui Gilles de Rais, i se adresă Gevingey lui Durtal.

— Într-adevăr, pentru moment m-am cufundat, împreună cu el, în crimele şi orgiile satanismului.

— A, da, exclamă des Hermies, şi chiar vrem să vă cerem ajutorul, sunteţi un expert în domeniu. Doar dumneavoastră îi puteţi desluşi amicului meu unul din aspectele cele mai obscure ale satanismului!

— Care anume?

— Acela al incubatului şi sucubatului.

Mai întâi Gevingey rămase tăcut.

Asta e ceva mai complicat, făcu el în cele din urmă. Intrăm într-un subiect mult mai primejdios decât cel al spiritismului. Dar domnul ştie deja ceva în legătură cu

această chestiune?

— Păi, ştie mai ales că părerile sunt împărţite! Del Rio, Bodin, de pildă, îi consideră pe incubi nişte demoni masculini ce se împerechează cu femeile, iar pe sucubi nişte demonese ce au legături trupeşti cu bărbaţii. După teoriile lor, incubul ia sămânţa pe care bărbatul o pierde în somn şi se serveşte de ea. Astfel încât se pun două întrebări: prima – dacă din aceste împerecheri se poate naşte un copil; această procreaţie a fost considerată posibilă de învăţaţii Bisericii, care afirmă chiar că pruncţi născuţi din această legătură pot secătui de lapte trei doici fără să ia în greutate; a doua – cine este tatăl acestui copil, demonul ce s-a împreunat cu mama $au bărbatul de la care s-a luat sămânţa. La această întrebare, Sfântul Toma răspunde, cu argumente mai mult sau mai puţin subtile, că adevăratul tată nu este incubul, ci bărbatul.

Sinistrari d’Ameno, interveni Durtal, crede că incubii şi sucubii nu sunt chiar nişte demoni, ci un soi de spirite animale, intermediare între demon şi înger, un soi de satiri, de fauni, din cei adoraţi în păgânism; sau, un fel de spiriduşi, de zburători, din cei exorcizaţi în Evul Mediu. Sinistrari mai spune că n-au de ce să ia sămânţa bărbatului adormit, dat fiind că şi «ei posedă organe

genitale şi au virtuţi prolifice...

Da, aşa este, întări Gevingey. Gorres, care-i atât de erudit, de exact, în lucrarea sa despre Mistica naturală şi diabolică trece rapid peste această chestiune, ba chiar o neglijează, cum de altfel a făcut şi Biserica: ea păstrează tăcerea, căci subiectul nu-i este pe plac, şi nici preotul care l-ar aprofunda.

Să fiu iertat, însă Biserica, zise Carhaix, gata oricând să-i ia apărarea, n-a ezitat niciodată să-şi spună cuvântul în privinţa acestor spurcăciuni. Existenţa sucubilor şi incubilor e atestată de Sfântul Augustin, de Sfântul Toma, de Sfântul Bonaventura, de Denys din Chartres, de papa Inocenţiu al VIII-lea şi câţi alţii! Chestiunea este aşadar definitiv lămurită şi orice bun catolic ar trebui s-o accepte ca atare; figurează de altfel şi în *Vieţile Sfinţilor,* dacă nu mă înşel; în legenda Sfântului Hipolit, Jacques de Voragine povesteşte că un preot, ispitit de un sucub în pielea goală, i-a aruncat în cap patrafirul şi înainte i-a rămas doar cadavrul unei femei pe care Diavolul o reînsufleţise spre a-l seduce.

— Da, zise Gevingey, cu o sclipire în ochi. Biserica recunoaşte sucubatul, sunt de acord; dar daţi-mi voie să vorbesc şi veţi vedea că observaţia mea îşi are rostul ei!

— Văd că ştiţi, domnilor, continuă el adresându-li-se lui des Hermies şi lui Durtal, cam tot ce. Se poate afla de prin cărţi; de o sută de ani încoace însă, totul s-a schimbat, iar faptele pe care am să vi le dezvălui, deşi binecunoscute de Curia papală, sunt ignorate de mulţi membri ai clerului, şi în nici an caz nu le veţi găsi consemnate în vreo carte.

La ora actuală, nu atât demonii, cât morţii invocaţi îndeplinesc eternul rol de incub şi de sucub. Altfel spus, înainte vreme, fiinţa lovită de sucubat suferea o posesiune. Prin invocarea morţilor, adăugându-se laturii demonice latura trupească, oribilă, a vampirismului, nu mai e vorba de posesiune în sensul strict al cuvântului, ci de ceva şi mai cumplit. Atunci Biserica n-a mai ştiut ce să facă: trebuia ori să păstreze tăcere, ori să dezvăluie că invocarea morţilor, condamnată încă de Moise, este posibilă; ar fi fost o recunoaştere primejdioasă, căci populariza fenomene care, faţă de altă dată, sunt mai uşor de provocat acum, după ce spiritismul, fără să-şi dea seama, a arătat calea!

De aceea, Biserica a tăcut.

— Dar Roma cunoaşte bine infernala dezvoltare a incubatului în mănăstiri, în zilele noastre!

— Dovadă că abstinenţa e greu de suportat în

singurătate, făcu des Hermies.

Dovadă mai ales că sufletele sunt slabe şi nu mai ştiu să se roage, zise Carhaix.

— Oricum, domnilor, ca să lămurim pe deplin acest subiect, trebuie să împart fiinţele lovite de sucubat şi incubat în două categorii:

Prima este alcătuită din persoane care s-au oferit din proprie vrere şi direct acţiunii demonice a spiritelor. Ele sunt destul de puţin numeroase; ajung să moară, toate, prin sinucidere sau printr-o formă de moarte violentă.

Cea de-a doua este alcătuită din oameni cărora vizita spiritelor le-a fost impusă prin maleficii. Cei din această categorie sunt nenumăraţi, şi mai ales în mănăstiri, pe care societăţile demonice le asediază. De regulă, aceste victime sfârşesc prin a înnebuni. Ospiciile sunt pline de asemenea nefericiţi. Medicii, şi chiar majoritatea preoţilor n-au niciun fel de îndoieli în ce priveşte cauza nebuniei lor, iar aceste cazuri pot fi vindecate. Un taumaturg pe care-l cunosc a salvat mulţi posedaţi care, în lipsa lui, urlau sub biciul duşurilor! Există anumite fumigaţii, anumite formule purtate în amulete, scrise pe foi de pergament neîncepute şi binecuvântat de trei ori, care izbutesc aproape totdeauna să-l slobozească pe bolnav.

— O întrebare, zise des Hermies; când primeşte femeia vizita incubului – în timp ce doarme sau când e trează?

— Se impune o precizare. Dacă femeia nu e sub puterea unei vrăji, dacă a vrut de bunăvoie să se unească cu un spirit impur, atunci e totdeauna trează în timpul actului trupesc.

Dacă, din contră, femeia este victima unei vrăji, păcatul e comis fie în timp ce ea stă să adoarmă, fie când e perfect trează, însă atunci se află într-o stare cataleptică şi nu se poate apăra. Cel mai puternic dintre exorciştii din zilele noastre, omul care a aprofundat cel mai mult acest subiect, doctorul în teologie Johannes, îmi spunea că a salvat călugăriţe ce erau chinuite fără niciun răgaz, timp de două, trei şi chiar patru zile de către incubi!

Îl cunosc pe preotul ăsta, spuse des Hermies.

Iar actul se petrece la fel ca în realitate? întrebă Durtal.

Da şi nu.

— Aici, murdăria faptelor mă opreşte să intru în detalii, zise Gevingey, înroşindu-se puţin; iar ceea ce vă pot povesti e mai mult decât ciudat. Aflaţi, aşadar, că organul incubului se bifurcă şi pătrunde simultan în ambele conducte.

Alteori, incubul se întinde şi în timp ce una din

ramificaţii acţionează pe căile licite, cealaltă atinge în acelaşi moment partea de jos a obrazului... Puteţi să vă imaginaţi, domnilor, cât se scurtează firul vieţii prin aceste operaţii repetate în fel şi chip!

— Sunteţi sigur că aşa ceva se petrece în realitate?

Absolut sigur.

Totuşi, cum să zic... aveţi şi dovezi? îndrăzni Durtal.

Gevingey tăcu un moment, apoi continuă: – Subiectul este prea grav şi am spus deja prea multe ca să nu merg până la capăt. Nu sunt nici lunatec, nici nebun. Ei bine, domnilor, am dormit odată într-o casă unde locuia cel mai redutabil maestru pe care-l are acum satanismul...

— Canonicul Docre, interveni des Hermies.

Într-adevăr, şi să ştiţi că nici nu dormeam; era ziua în amiaza mare; vă jur că sucubul a venit, aţâţător şi palpabil, stăruitor. Mi-am amintit din fericire formulele exorcistorii, însă chiar aşa...

În fine, am alergat în aceeaşi zi la doctorul Johannes, de care v-am vorbit. M-a slobozit pe loc şi, sper, pentru vecie, din puterea vrăjii.

N-aş vrea să fiu indiscret, dar cum arăta sucubul pe care l-aţi înfruntat?

— Păi, ca orice femeie goală, răspunse, ezitând,

astrologul.

N-ar fi fost de mirare să pretindă şi plată, sau măcar un cadou, îşi zise Durtal, muşcându-şi uşor buzele.

— Şi ştiţi ce s-a mai întâmplat cu fiorosul Docre? întrebă des Hermies.

— Nu, slavă Domnului; s-ar putea să fie în Sud, pe lângă Nîmes, unde locuia pe vremuri.

Dar în definitiv ce face abatele ăsta? întrebă Durtal.

— Ce face? Il invocă pe Diavol, hrăneşte şoareci albi cu ostii sfinţite; e atât de înrăit în sacrilegiu, că şi-a tatuat pe tălpi imaginea Crucii, ca să poată mereu călca în picioare pe Mântuitor!

— Ei bine, murmură Carhaix, căruia i se zbârlise mustaţa iar ochii îi ardeau de mânie, ei bine, dacă monstrul ăsta de preot s-ar afla aici, în încăperea asta, vă jur că i-aş respecta picioarele, dar l-aş face să coboare scările cu capul!

— Dar liturghia neagră? continuă des Hermies.

— O oficiază cu femei şi cu bărbaţi de nimic; de asemeni, e acuzat pe faţă de uzurparea unor moşteniri, de unele morţi inexplicabile. Din păcate, nu există legi care să pedepsească sacrilegiul, şi apoi cum să acţionezi în justiţie un om care trimite boli de la distanţă şi ucide încetul cu

încetul, fără ca autopsia să arate vreo urmă de otravă?

— Un Gilles de Rais modern! făcu Durtal.

— Într-adevăr, dar mai puţin sălbatec, mai puţin direct, de o cruzime mai ipocrită. Docre nu spintecă pe nimeni; se mărgineşte să-şi expedieze vrâjile ori să-i sugestioneze pe oameni să-şi curme singuri zilele; în jocul acesta, al sugestiei, cred că reprezintă o forţă, spuse des Hermies.

— I-ar putea sugera unei victime să bea puţin câte puţin din otrava aleasă de el, astfel încât totul să pară evoluţia unei boli? întrebă Durtal.

— Bineînţeles; medicii din vremea noastră, care forţează uşi deschise, recunosc fără rezerve posibilitatea unor asemenea fapte. Experienţele lui Béaunis, ale lui Liégeois, Liébault şi Bemheim sunt grăitoare; o persoană poate fi sugestionată – fără ca apoi să-şi aducă aminte – să ucidă o victimă desemnată.

— Eu mă gândesc la un lucru, murmură Carhaix care căzuse pe gânduri, fără să asculte discuţia despre hipnoză. Mă gândesc la Inchiziţie; avea desigur raţiunea ei de-a exista, căci numai ea putea să pedepsească asemenea preot decăzut, caterisit de Biserică.

— Mai ales, interveni des Hermies, că s-a exagerat mult cruzimea inchizitorilor. E drept că bunul Bodin vorbeşte de

introducerea unor ţepuşe sub unghiile vrăjitorilor, ceea ce, după el, constituie cea mai eficientă tortură; tot el recomandă supliciul focului, considerându-l o moarte minunată, dar numai pentru a-i dezbăra pe vrăjitori de năravurile lor detestabile şi pentru a le mântui sufletul! Apoi, Del Rio declară că demonizaţii nu trebuie torturaţi după ce au mâncat, ca nu cumva să vomite. Om cumsecade, se gândea la stomacurile lor! Şi tot el decretează că nu trebuie repetate caznele în aceeaşi zi, pentru a lăsa fricii şi durerii timp să se refacă... Trebuie să recunoaşteţi că iezuitul nostru era un delicat!

Docre, continuă Gevingey fără să-i dea atenţie lui des Hermies, e singurul individ care a redescoperit vechile secrete şi care obţine rezultate în practică. E mult mai puternic, vă rog să mă credeţi, decât toţi nătărăii şi şarlatanii de care-am vorbit. Ei îl cunosc, de altfel, pe monstruosul canonic, căci i-a procopsit, pe mulţi dintre ei, cu nişte urdori de care niciun oculist nu-i poate lecui. E suficient să audă numele Docre, că-i şi apucă tremuriciul!

— Dar cum poate un preot, în definitiv, să ajungă până aici?

— Nu ştiu. Dacă vreţi informaţii mai amănunţite despre el, continuă Gevingey adresându-i-se lui des Hermies,

apelaţi la prietenul dumneavoastră, Chantelouve.

Chantelouve! exclamă Durtal.

Da, mai de mult, el şi nevasta lui l-au frecventat intens; sper însă pentru ei că au încetat orice legătură cu monstrul.

Durtal nu mai asculta. Doamna Chantelouve îl cunoştea pe canonicul Docre! Aşa, vasăzică; să fie oare şi ea o satanică? A, nu, n-avea defel aerul unei posedate. Cu siguranţă că astrologul e sonat, îşi spuse.

— Ea!

— O revăzu, se gândi că, negreşit, poimâine îi va ceda.

— A! Ochii aceia bizari, înneguraţi, şi care aruncă scântei!

Ea revenea în gândurile lui, îl stăpânea pe de-a-ntregul, ca La început. „Dacă nu te-aş iubi, mai veneam oare?” – Fraza aceasta îi răsuna şi acum în urechi, cu inflexiunile de flaut ale vocii ei şi parcă o vedea aievea, ironică şi duioasă!

— Ei, visezi, ce faci? spuse des Hermies bătându-l pe umăr; plecăm, e ora zece îndată.

Ajunşi în stradă, dădură mâna cu Gevingey care locuia de cealaltă parte a Senei, apoi făcură câţiva paşi împreună.

Cum ţi se pare astrologul meu? întrebă des Hermies.

E puţin cam nebun, nu-i aşa?

Nebun? Hm!

Dar toate poveştile astea sunt incredibile!

Totul este incredibil, spuse calm des Hermies, ridicându-şi gulerul paltonului.

— Mărturisesc totuşi, continuă el, că Gevingey mă surprinde când afirmă că a fost vizitat de un sucub. Nu mă îndoiesc de buna – lui credinţă; ştiu că e vanitos şi doctoral, dar exact. Apoi, ştiu bine că la Salpetriere[3] asemenea cazuri sunt curente. Femei atinse de istero-epilepsie văd alături de ele, în plină zi, fantome cu care se împreunează trupeşte, în stare cataleptică, iar în fiecare noapte se culcă de asemeni cu năluci ce amintesc grozav de fiinţele fluide ale incubatului; însă femeile acelea sunt istero-epileptice, pe când Gevingey nu e, o ştiu bine, doar sunt medicul lui curant!

În definitiv, în ce să crezi şi ce poate fi dovedit? Materialiştii s-au străduit să revizuiască procesele de vrăjitorie de altă dată. Au regăsit, în posesiunea ursulinelor de la Loudun, a călugăriţelor din Poitiers şi chiar în istoria vindecărilor miraculoase de la Saint-Medard simptomele

3 **La Salpetriere, spital parizian fondat în sec. al XVII-lea, specializat în neurologie.**

marii isterii, convulsiunile ei generalizate, contracţiile musculare, letargiile, în fine, totul, până şi faimosul arc cataleptic.

Ei bine, ce demonstrează toate astea?

— Că aceste demonomane erau istero-epileptice? Cu siguranţă; observaţiile doctorului Richet, o somitate în materie, sunt concludente; dar infirmă ele posesiunea? Faptul că multe bolnave de la Salpetriere nu sunt posedate deşi sunt isterice dovedeşte oare că alte femei, atinse de aceeaşi boală, nu ar fi la rându-le posedate? Apoi, ar trebui demonstrat că toate demonopatele sunt isterice, ceea ce este fals, căci există femei echilibrate, cu capul pe umeri, şi care sunt demonopate, fără de altfel s-o bănuiască.

Chiar admiţând că ultima afirmaţie ar fi falsă, tot rămâne fără răspuns această întrebare insolubilă: o femeie e posedată pentru că e isterică, ori este isterică pentru că e posedată? Doar Biserica poate răspunde, ştiinţa nu.

Când stai să te gândeşti, aplombul pozitiviştilor e şocant! Ei decretează că satanismul nu există; pun totul pe seama epilepsiei fără măcar să ş. Ţie ce e această boală cumplită şi care-i sunt cauzele! Neîndoielnic, Charcot determină corect fazele crizei, observă atitudinile iraţionale şi frenetice, mişcările dezarticulate; descoperă

zonele isterogene şi, masând cu dibăcie ovarele, poate să domolească ori să intensifice crizele, dar când e vorba să le prevină, să le descopere cauzele, să le vindece, se schimbă treaba! Nimic nu ne lămureşte această boală inexplicabilă, stupefiantă, ce lasă loc la cele mai diverse interpretări fără ca vreuna din ele să poată fi declarată corectă! Căci e în joc, aici, sufletul, sufletul în conflict cu trupul, sufletul prăbuşit în nebunie!

După cum vezi, bătrâne, treaba e foarte încâlcită; misterul este pretutindeni iar raţiunea se izbeşte de tenebre de îndată ce vrea să pornească la drum.

Pfii! pufni Durtal, ajuns în faţa casei sale. Dacă totul este plauzibil şi nimic nu e sigur, fie, să admitem sucubatul! În fond, e mai literar şi mai curat!

X

Urmă o zi ce părea că nu se mai termină. Trezit, de dimineaţă, cu d-na Chantelouve în gând, nu-şi găsi locul şi născoci pretexte ca s-o ia din loc. Plecă să caute nişte lichioruri (provizia din casă i se terminase), prăjiturele şi bomboane, cuvenindu-se să aibă la îndemână, în ziua întâlnirii, ceva de gustat. Luând-o pe drumul cel mai lung, merse până pe Avenue de l’Opera ca să cumpere esenţe fine de chitră şi lichior de cârmâz amintind de cofeturile

farmaceutice din Orient. Nu atât ca s-o ospăteze pe Hyacinthe, îşi zise, cât ca s-o epateze oferindu-i spre degustare un elixir exotic.

Reveni încărcat de cumpărături, ieşi din nou şi, ajuns în stradă, fu mpleşit de o imensă lehamite.

Eşuă în cele din urmă, după o interminabilă plimbare de-a lungul cheiurilor, într-o braserie. Se prăbuşi pe o banchetă şi deschise un ziar.

La ce se gândea, acum, când fără să citească trecea absent peste şirul de fapte diverse?

— La nimic, nici măcar la ea. Tot căutând în toate direcţiile, pe aceleaşi urme, mintea lui ajunsese într-un punct mort şi rămânea inertă. Durtal se credea doar foarte obosit, toropit ca într-o baie călduţă după o noapte de călătorie.

Trebuie să mă întorc acasă devreme, îşi spuse când îşi mai veni în fire.

— Precis că moş Rateau n-a făcut, cum l-am rugat, curăţenie generală, şi nu mai vreau să văd şi astăzi praful de-un deget pe mobile.

E ora şase; ce-ar fi să cinez rapid într-un loc cât de cât sigur? îşi aminti de un restaurant din apropiere unde mâncase cândva fără să se intoxice. Intră şi mâncă în silă

un peşte rămas de la prânz, o bucată de carne flască şi rece, pescui în sos câteva boabe de linte cu gust de insecticid; savură în fine nişte prune uscate, extrăgându-le dintr-o zeamă apoasă şi funerară ce mirosea a muced.

Revenit acasă, aprinse mai întâi focul în dormitor şi în birou; pe urmă trecu în revistă odăile.

Nu se înşelase; portarul răsturnase totul cu aceeaşi brutalitate, cu aceeaşi grabă ca de obicei. Încercase totuşi să cureţe geamul tablourilor, căci sticla păstra urme unsuroase de degete.

Durtal şterse amprentele cu o cârpă udă, aranjă cutele ca nişte tuburi de orga ale covoarelor, trase draperiile, lustrui cu o cârpă moale bibelourile şi le puse în ordine; găsea, peste tot, scrum de ţigară, fire de tutun, aşchii de la ascuţitul creioanelor, peniţe cu vârful bont şi mâncate de rugină. Mai descoperi ghemotoace de păr de pisică, bucăţi de hârtie împrăştiate, cu mătura, prin toate cotloanele.

Se întrebă cum de putuse suporta atâta vreme mobilele înnegrite şi îmbâcsite de jeg – şi pe măsură ce ştergea praful îi creştea supărarea pe Rateau.

— Şi astea! exclamă el, zărind lumânările scumpe de spermanţet îngălbenite de vreme. Le schimbă.

— Ei, da, aşa mai merge.

— Puse ordine în harababura înveterată a biroului, aranjă caietele de notiţe, cărţile cu cuţite de tăiat hârtia lăsate între pagini, puse pe un scaun un vechi infolio deschis.

— Simbolul muncii! îşi zise, râzând.

— Trecu apoi în dormitor, şterse cu un burete umed marmura comodei, netezi pătura pentru picioare de pe pat, îndreptă ramele fotografiilor şi gravurilor şi intră în cabinetul de toaletă. Pe o etajeră de bambus, deasupra măsuţei lavaboului, era un talmeş-balmeş de sticluţe. Apucă hotărât flacoanele de parfum, le curăţă cu şmirghel gâturile şi dopurile, frecă etichetele cu gumă şi cu miez de pâine, apoi spălă cu săpun ligheanul, dezinfectă pieptenii şi periile cu soluţie de amoniac, pufăi cu vaporizatorul şi împrăştie prin încăpere pudră de liliac de Persia, spălă linoleumul de pe podea şi tapetul de pe perete, frecă bideul cu peria, şterse meticulos scaunul de la budă. Prins de frenezia curăţeniei, Durtal răzuia, tria, freca, îmbiba, ştergea în draci. Acum nu-l mâi înjura pe portar; se gândea chiar că nu-i lăsase destule obiecte de lustruit, de făţuit.

Apoi se bărbieri, îşi pomădă mustaţa, îşi făcu din nou o toaletă minuţioasă, se întrebă, îmbrăcându-se, dacă-i mai

bine să-şi pună ghetele cu nasturi sau papucii, găsi că ghetele sunt mai puţin familiare şi mai demne, se hotărî totuşi pentru o cravată legată neglijent şi o jachetă largă de casă, gândindu-se că această ţinută boemă, de artist, i-ar putea plăcea femeii.

— Asta e, gata, îşi spuse, după un ultim periat. Trecu din nou prin toate camerele, scormoni cu vătraiul în focuri şi în sfârşit îi dădu de mâncare motanului, care dădea târcoale, buimăcit, adulmecând obiectele spălate, crezând desigur că sunt altele decât cele de care se freca toată ziua fără să le dea importanţă.

A, cât pe ce să uite gustările! Dur tal puse lângă şemineu un vas cu apă fierbinte, iar pe un vechi platou de lac aranjă ceştile, ceainicul, zaharniţa, prăjiturile, bomboanele şi păhăruţele, ca să aibă totul la îndemână pentru servit.

De data asta, isprăvise; apartamentul e lustruit lună, d-na Chantelouve poate să vină, îşi zise, aliniind pe etajeră câteva cărţi ce ieşeau din rând. Totul e în ordine... în afară de sticla de lampă, pătată la nivelul fitilului cu puncte de zahăr ars şi stropită cu zeamă de tutun; dar astea n-aş putea să le scot şi nici n-am chef să-mi ard degetele; de altfel, coborând puţin abajurul, nu se observă nimic.

Aşa, să vedem cum procedăm, se întrebă, cufundându-se în fotoliu. Deci, ea intră, bun, îi iau mâinile, i le sărut; pe urmă o aduc aici, în birou, şi o poftesc să stea lângă foc, în fotoliu. Eu mă aşez în faţa ei, pe scăunelul ăsta şi, aplecându-mă puţin înainte, atingându-i genunchii, pot să-i cuprind iarăşi mâinile; ajunşi aici, ca s-o fac să-mi cadă în braţe în timp ce eu mă ridic... e un joc de copii. Îi ating buzele şi totul e rezolvat!

Ei, nu, nu chiar aşa! Pentru că greul de-abia acum începe. S-o conduc în dormitor, nici nu mă pot gândi. Dezbrăcatul, suitul în pat, astea merg numai când e o legătură mai veche. Din punctul ăsta de vedere, preliminariile amorului sunt hidoase şi mă deprimă. Nu mi le imaginez decât la o cină în doi, cu un strop de vin ce urcă repede la cap şi-o înfierbântă pe femeie, o zăpăceşte, astfel încât să se trezească direct în pat, acoperită de sărutări îndrăzneţe, în întuneric. Astă-seară, în lipsa cinei, va trebui să ne scutim, reciproc, de scene penibile, să înnobilăm mizeria acestui act printr-o aparenţă pasională, printr-o dezlănţuire a inimii; trebuie, prin urmare, ca totul să se întâmple chiar aici; o să-şi poată imagina că mi-am pierdut capul, atunci când va ceda.

Asta n-o să fie prea simplu de aranjat aici, într-o cameră

fără canapea sau divan. Ca să iasă bine, va trebui s-o culc pe covor; va putea, ca orice femeie, să-şi pună pudic mâinile la ochi, să-şi acopere faţa; eu, pe de altă parte, voi avea grijă să fac lampa mai mică.

Bun. Totuşi, să-i pregătesc o pernuţă pentru cap; căută una şi-o strecură sub fotoliul de alături.

— Poate n-ar fi rău să-mi scot acum bretelele: sunt adesea prilej de întârzieri ridicole.

— Şi le scoase şi îşi strânse cataramele pe talie ca să nu-i cadă pantalonii.

— Dar cum naiba facem cu fustele?! Ce-mi place mie la romancieri e cum rezolvă ei deflorarea unei virgine înhămate în tot felul de rochii, de corsete, şi totul cu naturaleţe, cât ţine un sărut, cât ai zice peşte, ca şi cum aşa ceva ar fi cu putinţă!

— Ce bătaie de cap, totuşi, **să** te lupţi cu zorzoanele astea, să rătăceşti în labirintul scrobit al lenjeriei dv damă! Să sper că d-na Chantelouve s-a gândit la asta şi că, va evita pe cât posibil, în propriul ei interes, asemenea oprelişti ridicole!

Îşi privi ceasul; opt şi jumătate. Nu-i cazul s-o aştept mai curând de o jumătate de oră, îşi zise; va veni, ca toate femeile, cu întârziere. Ce naiba o să-i povestească bietului

Chantelouve ca să-i explice ieşirea din seara asta?

În fond, nu-i treaba mea.

— Hm! Vasul ăsta de lângă foc pare o invitaţie la toaletă; ba nu, trebuie apă fierbinte pentru ceai, e un pretext ce înlătură orice idee deplasată. Dar dacă Hyacinthe nu vine?

Ba o să vină, îşi spuse, tulburat dintr-odată; în definitiv, ce interes ar avea să dea înapoi, acum când ştie că nu m-ar putea aţâţa mai mult decât atât? Apoi, obsedat de aceleaşi gânduri, trecând de la unul la altul: – ar fi un dezastru, nici vorbă; o dată sătul, urmează probabil deziluzia; dacă-i aşa, cu atât mai bine, o să-mi regăsesc libertatea; din cauza acestei istorii nici nu mai pot să lucrez!

Ce mizerie! Parcă-aş fi iar – din păcate numai cu sufletul – cel ce eram acuma douăzeci de ani. Aştept o femeie, eu, după ce ani de zile i-am dispreţuit şi pe amorezi şi pe amantele lor; – mă uit la ceas din cinci în cinci minute şi pândesc cu urechea, fără voie, poate-i aud paşii pe scară!

Da, nici vorbă, floricica asta albastră, buruiana sufletului e greu de stârpit, şi de-abia aşteaptă să crească din nou! Nu răsare nimic vreme de douăzeci de ani, şi deodată, nu se ştie cum şi de ce, dă lăstări şi năpădeşte ca pirul!

— Doamne ce dobitoc pot să fiu!

Ţâşni deodată din fotoliu. Cineva suna la uşă, încet. Nu-i încă ora nouă, nu poate fi ea, murmură Durtal, deschizând.

Era ea.

Îi strânse mâinile, îi mulţumi că e atât de punctuală.

Ea spuse că nu se simte prea bine.

— Am venit doar ca să nu te fac să aştepţi!

Durtal intră în panică.

— Am o migrenă cumplită, continuă ea, trecându-şi degetele înmănuşate peste frunte.

O ajută să-şi scoată haina de blană, o rugă să stea în fotoliu şi vru să se apropie de ea, să se aşeze, cum plănuise, pe scaun, dar ea refuză fotoliul şi preferă, departe de foc, lângă masă, o banchetă joasă.

Rămas în picioare, Durtal se aplecă şi îi luă mâna.

— Ce mâini fierbinţi, spuse ea

— Da, puţină febră, am un somn atât de chinuit. De-ai şti cât mă gândesc la tine! De fapt, pentru mine eşti mereu aici; şi îi vorbi despre acel miros stăruitor de scorţişoară ce se pierdea departe, în mirosul mai vag al mănuşilor. Îi atinse uşor degetele: – îmi vei lăsa puţin din tine şi astăzi, când mă vei părăsi…

Ea se ridică, suspinând:

— Ia te uită, ai un pisoi; cum îl cheamă?

Mouche!

Ea îl chemă pe nume.

— Motanul se grăbi s-o şteargă.

— Mouche! Mouche! strigă Durtal.

Dar Mouche, refugiat sub pat, nici vorbă să iasă.

E, cum să-ţi spun, cam sălbatic... n-a văzut femei niciodată.

— O, vrei să cred că n-ai primit niciodată, aici, o femeie!

Îi jură că nu, că ea era prima...

— Poate nici nu ţineai prea mult, recunoaşte, ca această... premieră să aibă loc?

Durtal roşi. Dar de ce?

Ea făcu un gest vag. – îmi vine să te necăjesc, continuă, aşezându-se de data asta în fotoliu. De altfel, nici nu ştiu cum îmi permit să-ţi pun întrebări atât de indiscrete.

Durtal se aşezase în faţa ei; intraseră, în sfârşit, în scenariul imaginat de el şi se pregătea să treacă la atac.

Îi atingea uşor genunchii cu ai săi.

— Ştii bine că nu poţi fi indiscretă, că eşti singura, de acum înainte, care să aibă drepturi aici...

Nu, n-am niciun drept şi nici nu vreau să am!

— De ce?

— Aşa… Uite.

— Şi vocea i se întări, deveni gravă.

— Uite, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât trebuie să-ţi cer să nu risipeşti visul nostru. Apoi… dacă vrei să fiu sinceră, atât de sinceră că s-ar putea să-ţi par de un egoism monstruos, ei bine, personal, eu n-aş vrea să distrug fericirea… cum să spun, desăvârşită, extremă… pe care mi-o oferă legătura noastră. Îmi dau seama, ceea ce spun devine confuz şi nu ştiu să mă explic mai bine. În sfârşit, uite, eu te posed când şi cum vreau, la fel cum i-am posedat multă vreme pe Byron, pe Baudelaire, pe Gérard de Nerval, pe cei ce-mi sunt dragi…

— Adică?

— Adică îmi ajunge să-i doresc, să te doresc pe tine, acum, înainte de-a adormi…

— Şi?

— Şi vei fi inferior himerei mele, acelui Durtal pe care îl ador şi ale cărui dezmierdări mă fac să petrec nopţi nebuneşti!

Durtal o privi, stupefiat. Ea avea aceiaşi ochi îndureraţi şi tulburi; părea aproape că nici nu-l mai vede şi că vorbeşte în gol. El şovăi, zări, într-o străfulgerare a minţii, scenele de incubât povestite de Gévingey; asta o lămurim

noi mai târziu, îşi spuse; – deocamdată... – o apucă binişor de braţ, se ridică şi, brusc, o sărută pe gură.

Ea se cutremură ca sub un şoc electric, sări în picioare. El o cuprinse, o sărută pătimaş; atunci, cu gemete uşoare, abia auzite, cu un fel de uguieli pornite din piept, ea dădu capul pe spate şi îi strânse piciorul între ak ei.

Durtal scoase un strigăt furios – căci îi simţea coapsele zvâcnind, înţelegea, sau credea, de data asta, că înţelege! Ea voia o voluptate avară, un soi de păcat solitar, un soi de bucurie mută...

O respinse. Ea rămase palidă ca varul, cu răsuflarea tăiată, cu ochii închişi, cu mâinile întinse înainte, ca un copil căruia i se face frică...

— Apoi mânia lui Durtal se risipi; fornăi ca un cal; – şi îndreptându-se către ca, o cuprinse iarăşi în braţe; dar ea se zbătu şi ţipă: nu, te implor, lasă-m. T!

O ţinea zdravăn, strivind-o de trupul lui, şi încerca s-o frângă din şale.

Oh! Te rog, lasă-mă să plec!

Scoase un geamăt atât de disperat, încât Dur tal o lăsă. Se întrebă apoi dacă nu trebuia s-o răstoarne brutal pe covor şi să încerce s-o violeze. Dar ochii ei pierduţi îl înfricoşară.

Albă ca varul, cu braţele atârnânde, se sprijinea, gâfâind, de bibliotecă.

— Ah! făcu el, mergând prin cameră şi lovindu-se de mobile. Ah! Probabil te iubesc cu adevărat, dacă, în ciuda rugăminţilor şi refuzurilor tale...

Ea îşi împreună mâinile pentru a-l respinge.

— A, aşa deci, continuă Durtal exasperat, din ce eşti oare făcută?

Ea îşi reveni şi, vexată, îi spuse: – Domnule, sufăr destul, cruţă-mă!

— Şi, tam-nesam, îi vorbi despre soţul ei, despre duhovnic, deveni incoerentă şi lui i se făcu teamă; ea tăcu, apoi cu o voce cântată continuă:

— Spune-mi, o să, vii mâine seară, la noi?

— Dar nu crezi că sufăr şi eu?

Părea să nu-l mai audă; ochii înceţoşaţi, pieduţi în zare, îi scânteiau stins. Pe acelaşi ton melancolic, murmură: Spune-mi, prietene, ai să vii, nu-i aşa?

— Da, spuse el, într-un sfârşit.

Atunci ea îşi îndreptă hainele şi, fără. Să spună o vorbă, părăsi încăperea; el o urmă tăcut până la intrare; deschizând uşa, Hyacinthe se întoarse, îi luă mâna şi i-o atinse abia simţit, cu buzele.

Durtal rămase ca prostit, fără să mai înţeleagă nimic. Ce poate să însemne asta? se întrebă, revenind în apartament. Puse la locul lor mobilele deranjate, aranjă covoarele răscolite sub picioare. Ar trebui, zău aşa, să-mi fac puţină ordine în creier; să cugetăm, dacă se poate.

Unde vrea să ajungă femeia asta, căci în definitiv trebuie să aibă un ţel!

— Nu vrea să meargă chiar până la capăt. Se teme, aşa cum afirmă, de deziluzia ce va urma? Să-şi dea oare seama cât de groteşti sunt convulsiunile amoroase? Sau e, aşa cum cred, o cochetă melancolică şi teribilă: îi place doar să aţâţe bărbaţii, nu se gândeşte decât la ea; ar fi, în cazul ăsta, un soi de egoism obscen, unul din acele păcate complicate trecute în *Manualul* confesorilor... O fi, aşadar, o... provocatoare!

La toate astea se adaugă chestiunea incubatului; şi ce senin mărturiseşte că poate trăi după plac, în vis, cu fiinţe vii sau săvârşite din viaţă! Să fie oare posedată de Diavol? Canonicul Docre, care a cunoscut-o, are vreo legătură?

Iată, întrebări pentru care nu există răspuns. Şi ce vrea să însemne surprinzătoarea invitaţie pentru mâine? Nu vrea să cedeze decât la ea acasă? Se simte acolo mai în largul ei, sau i se pare mai excitant păcatul comis în

preajma soţului ei, în vreo cameră alăturată? Oare-l urăşte pe Chantelouve, e o răzbunare premeditată ori teama de primejdie o excită?

În definitiv, poate că nu-i decât o ultimă cochetărie, un rest de scrupule, un aperitiv înaintea ospăţului; femeile sunt atât de ciudate! Poate şi-a fixat nişte termene, ca să se deosebească, prin asta, de o simplă prostituată. Sau, cine ştie, o fi vorba de-o cauză fiziologică, de-o amânare indispensabilă, de-o necesitate fizică de a mai câştiga o zi?

Căută şi alte motive, dar fără sucics.

În fond, continuă Dur tal, umilit totuşi de eşecul său, în fond am fost im imbecil. Trebuia s-o iau soldă ţeşte, nu să mă opresc la rugăminţile şi trucurile ei. Trebuia să-i învineţesc gura, să-i strivesc sânii. Ar fi fost o treabă isprăvită, pe când aşa trebuie să iau totul de la capăt; şi, la naiba, am şi alte lucruri de făcut!

Cine ştie, în clipa asta, dacă nu-şi râde de mine? Poate spera să fiu mai dur şi mai îndrăzneţ; şi totuşi, vocea aceea tristă nu era prefăcută, bieţii ei ochi nu simulau rătăcirea; şi ce să însemne, atunci, sărutul acela aproape respectuos, căci era o insesizabilă nuanţă de respect şi de gratitudine în sărutul ce mi-a înfiorat mâna!

Aşa nu mai termin. Deocamdată, observ că am uitat, cu

tevatura asta, să-mi beau ceaiul. Şi ar fi cazul să-mi scot ghetele, acum că sunt singur; mi s-au umflat picioarele de cât am patrulat prin odaie.

Mai bine m-aş culca, îşi zise, tot nu mai sunt în stare să lucrez ori să citesc. Pregăti patul.

Hotărât lucru, nimic nu se întâmplă după cum plănuieşti; şi totuşi n-a ieşit prea rău, continuă el, intrând în aşternut. Stinse, cu un suspin, lampa, în timp ce motanul, care se liniştise, păşea uşor ca o boare peste el şi se cuibărea pe tăcute la locul obişnuit.

XI

Contrar previziunilor sale, dormi tun toată noaptea, iar dimineaţa se trezi cu mintea clară, bine dispus şi foarte calm. Întâmplarea din ajun, care-ar fi trebuit să-i pună pe jăratec simţurile, produse efectul absolut contrar; adevărul e că Durtal nu era din cei pe care obstacolele îi atrag. Încerca, o singură dată, să le înfrunte, dar de îndată ce socotea că nu le poate depăşi se dădea de o parte, fără nicio dorinţă de a reîncepe lupta. Dacă d-na Chantelouve vrei se să-l îmboldească şi mai mult cu aceste opriri şi amânări.

0 luase pe-o cale greşită. Durtal îşi pierdea elanul, şi deja se simţea plictisit de tot teatrul ei, sătul de atâtea

aşteptări.

În gândurile lui străbătea şi un strop de iritare. Îi purta pică pentru că-l dusese de nas, şi îi era ciudă pe el însuşi că se lăsase îmbrobodit în felul acesta. Apoi, câteva fraze, de o impertinenţă pe care n-o sesizase la început.

[1]se păreau acum jignitoare.

[2]Aceea, de pildă, când dna Chantelouve afirmase nonşalant despre râsul ei nervos: „mă apucă adesea în omnibuz”; cealaltă, mai ales, cum că ea n-are nevoie nici de consimţământul, nici de persoana lui ca să-l posede, i se părea cel puţin deplasată, având în vedere că era adresată unui bărbat care nu alergase după” fustele ei şi care în fond nu-i tăcuse niciun fel de avansuri.

Lasă, îi promise el, pun eu şaua pe tine, când ai să-mi cazi la mână.

Odată cu calmul regăsit în zori, la trezire, obsesia lui pentru această femeie începea să slăbească.

Se gândi, hotărât:

Mai merg la două întâlniri; cea din seara asta, la ea acasă, este inutilă şi nu contează, pentru că n-am de gând să mă las cucerit, nici să încerc, eu, s-o cuceresc; n-am niciun chef, zău aşa, să fiu prins în flagrant delict de Chantelouve, să risc poliţia de moravuri sau revolverul. Şi

încă o întâlnire, ultima, aici. Dacă nu cedează, prea bine, am pus punct; să-şi găsească şi alţi muşterii, dacă vrea să-şi facă numărul!

Şi după ce, cu multă poftă, îşi savură micul dejun, se instală la birou şi căută prin materialul în dezordine al cărţii.

Ajunsesem, îşi spuse recitind ultimul capitol, la momentul când experienţele de alchimie, invocările satanice dau greş. Prelaţi, Blanchet, toţi alchimiştii şi vrăjitorii ce-l înconjoară pe Mareşal îi spun că, pentru a-l face pe Diavol să apară, ar trebui să-i ofere sufletul, viaţa, ori să comită crime.

Gilles refuză să-şi cedeze existenţa şi să renunţe la suflet, dar gândul crimei nu-l înspăimântă. Acest bărbat, atât de viteaz pe câmpul de bătaie, atât de curajos când o însoţeşte şi-o apăra pe Ioana d'Arc, tremură în faţa Demonului, se teme când se gândeşte la viaţa veşnică sau la Cristos. **La** fel, complicii săi; ca să fie sigur că nu vor dezvălui grozăviile din beciurile castelului, îi pune să jure pe Sfintele Scripturi că vor păstra secretul, convins că niciunul nu-şi va călca legământul, căci în Evul Mediu păcatul de neiertat de a-l minţi pe Dumnezeu îl îngrozea chiar şi pe cel mai temerar bandit!

Oricum, în timp ce alchimiştii îşi lăsau de izbelişte neputincioasele cuptoare, Gilles se dedă la festinuri înfricoşate iar simţurile sale, incendiate de esenţele devălmăşite ale băuturilor şi bucatelor, clocotesc ca un vulcan şi irump.

Or, la castel nu erau îngăduite femei; se pare de altfel că, la Tiffauges, Gilles detestase sexul. După ce se tăvălise cu pârţotinele din taberele militare şi după ce, cu alde Xaintrailles şi La Hire, deşelase târfele de la curtea lui Carol al VII-lea, se pare că se scârbise de farmecele feminine. Aşa cum se întâmplă cu bărbaţii al căror ideal de senzualitate se alterează şi este deturnat de la firesc, Gilles ajunge, neîndoielnic, să nu mai suporte pielea delicată şi mirosul de femeie ce-i dezgustă pe toţi sodomiţii.

Atunci, îi depravează pe copiii de cor de la capela castelului; îi alesese, de altfel, dintre cei „frumoşi ca nişte îngeri”. Au fost singurii pe care i-a iubit, şi pe care, în furiile lui ucigaşe, i-a cruţat.

Dar în curând pângărirea de copii i s-a părut o plăcere mediocră. Legea satanismului, care vrea ca alesul Răului să coboare pe scara păcatului până pe treapta cea mai de jos, avea să funcţioneze încă o dată. Trebuia ca sufletul lui

Gilles să ajungă numai puroi, pentru ca în acest tabernacol roşu, spuzit de abcese, Prea-Intunecatul să-şi poată face sălaş!

Şi litaniile luxurii se înălţară în vântul sărat al abatoarelor. Prima victimă a lui Gilles fu un băieţel căruia nu i se cunoaşte numele. L-a spintecat, i-a tăiat mâinile, i-a smuls inima, ochii, apoi le duse în odaia lui Prelaţi. Le oferiră amândoi, cu rugăciuni pătimaşe, Diavolului, care însă tăcu.

C. iJles fugi, scos din fire. Prelaţi înfăşură sărmanele resturi într-o bucată de pânză şi merse noaptea, tremurând, să le îngroape în pământ sfinţit, lângă o capelă închinată Sfatului Vincenţiu.

Sângele acestui copil, păstrat de Gilles pentru a-şi scrie cu el formulele de invocare şi cărţile de vrăji, fu sămânţa ce avea să rodească şi, curând, de Rais culese cea mai fabuloasă recoltă de crime din câte se cunosc.

Din 1432 până în 1440, adică în timpul celor opt ani cuprinşi între retragerea Mareşalului şi moartea sa, locuitorii din Anjou, din Poitou, din Brctagne rătăcesc pe drumuri, plângând. Dispar toţi copiii; micii păstori sunt răpiţi de pe câmp, fetiţele ce ies de la şcoală, băieţi ce merg să joace pelota pe ulicioare sau la margini de pădure

nu se mai întorc acasă.

În cursul anchetei ordonate de Ducele de Bretagne, scribii lui Jean Touscheronde, comisar al ducelui pentru astfel de treburi, întocmesc interminabile liste de copii jeliţi de părinţi.

Dispărut, la Rochebernart, copilul femeii Peronne, „un copil ce mergea la şcoală şi învăţa foarte bine”, cum declară mama.

Dispărut, la Saint-Etienne de Montluc, fiul lui Guillaume Brice, „om sărman şi care ieşea la cerşit”

Dispărut, la Machecoul, fiul lui Georget le Bărbier, „văzut într-o zi culegând mere din spatele conacului Rondeau şi care de atunci n-a mai fost văzut

Dispărut, la Thonaye, copilul lui Mathelin Thouars „carele jeleşte şi se cainã iar numitul copil să fi avut cam la vreo doisprezece ani”

Tot la Machecoul, în ziua de Rusalii, soţii Sergent îşi lasă copilul de opt ani în casă, iar când se întorc de la câmp „nu-l mai găsesc pe copil, şi rămân muţi de durere”

La Chantelou, Pierre Badieu, negustor de mărunţişuri, spune că în urmă cu un an a văzut pe pământurile Mareşalului doi copilaşi de nouă ani, fraţi, copiii lui Robiq Pavot, trăitor în acel loc. „Şi nimeni de atunci nu i-a mai

văzut, nici ştie ce s-a întâmplat cu ei”.

La Nantes, Jeanne Darel declară că „în ziua Sfântului Părinte l-a adus în oraş pe fiul ei Olivier, de ani şapte sau opt şi că după această sărbătoare nu l-a văzut nici n-a mai auzit ceva despre el”

Şi paginile anchetei continuă, se adună, dezvăluie sute de nume, vorbesc despre durerea mamelor întrebând pe drum trecătorii, despre urletele ce se aud în casele de unde, în lipsa părinţilor plecaţi la lucrul câmpului, au fost răpiţi copilaşii. Aceleaşi fraze revin, ca nişte refrene sfâşietoare, la capătul fiecărei depoziţii: „Îi vedem plângând cu obidă”, „se aud jalnice tânguiri”. Pe unde trece Gilles presărându-şi drumul cu victime, femeile plâng lacrimi amare.

Poporul înfricoşat vorbeşte mai întâi de zâne rele, de spirite răufăcătoare ce i-ar ucide progenitura, dar, încetul cu încetul, e cuprins de bănuieli îngrozitoare. De fiecare dată când Mareşalul se deplasează, când merge de la fortăreaţa din Tiffauges la castelul Champtoce, iar de acolo la castelul din La Suze ori la Nantes, pe urmele lui curg râuri de lacrimi. Trece prin sate şi, a doua zi, copiii lipsesc. Ţăranii constată, cutremurându-se, că oriunde au fost văzuţi Prelaţi, Roger de Bricqueville, Gilles de Sille, *Dţi

oameni de încredere ai Mareşalului, au dispărut băieţi de vârstă fragedă. Şi mai remarcă, îngroziţi, o bătrână ce rătăceşte îmbrăcată în straie cenuşii, cu faţa acoperită, ca a lui Gilíes de Sille, de un văl cernit. Perrine Martin – căci aşa o cheamă – îi acostează pe copii iar vorba îi este atât de ademenitoare, chipul – când îşi ridică vălul – atât de amăgitor, încât toţi se ţin după ea până la marginea pădurii, undenişte bărbaţi le pun căluş şi îi bagă în saci, ducându-i cu ei. Iar poporul înspăimântat o porecleşte pe această furnizoare de carne vie, această căpcăună, cu numele unei păsări de pradă: La MeffravCy

Astfel de emisari mişunau prin toate satele şi târgurile, vânând sub ordinele Marelui Maestru de Vânătoare, baronul de Bricqueville. Dar, nemulţumit cu ce-i aduceau în bătaie hăitaşii, Gilíes ieşea Ja ferestrele castelului iar când tinerii cerşetori, atraşi de faima mărinimiei lui, îi cereau de pomană, el îi alegea din priviri, îi primea înăuntru pe cei a căror înfăţişare îl incita la desfrâu şi-i arunca la beci până când, simţind că-i vine pofta, Mareşalul îşi comanda sângerosul ospăţ.

Câţi copii a ucis, după ce-i violase? Nici el nu ştia, atâtea violuri şi crime săvârşise! Documentele vremii numără între şapte şi opt sute de victime, dar acest număr pare să

fie departe de realitate. Ţinuturi întregi fuseseră pustiite; în cătunul Tiffauges tineretul dispăruse, în La Suze nu mai rămăsese prunc de parte bărbătească; la Champtocé, tot fundul unui turn era umplut cu cadavre; un martor, citat la anchetă, Guillaume Hylaret, declară şi el „că numitul Du Jardin a auzit că la castel se găsise un butoi uriaş plin de copilaşi morţi”

Urmele acestor asasinate dăinuiesc până astăzi. Acum doi ani, la Tiffauges, un medic a descoperit o carceră subterană din care a scos o mulţime de cranii şi oase!

Oricum, Gilíes şi-a mărturisit monstruoasele carnagii iar prietenii săi au confirmat detalii cutremurătoare.

În zori, când simţurile lor devin spectrale, macerate parcă în sucurile tari ale hâlcilor de vânat, aţâţate de băuturile aprige, drese cu mirodenii, Gilíes şi prietenii săi se retrag într-o încăpere, departe de castel. Acolo sunt aduşi, din beciurile castelului, micile victime. Sunt dezbrăcaţi şi li se pun căluşuri în gură; Mareşalul îi frământă şi-i siluieşte, apoi îi crestează cu lovituri de pumnal, îi dezmembrează fremătând, mădular după mădular. Alteori, le despică pieptul şi le soarbe suflarea direct din plămâni; de asemeni le spintecă burta, o adulmecă, lărgeşte rana cu mâinile şi intră în ea. Atunci,

dospind în zeama noroioasă a măruntaielor călduţe, se întoarce puţin şi priveşte peste umăr, contemplând zvârcolirile supreme, spasmele ultime. EL însuşi a spus: „Găseam mai multă fericire în tortură, în lacrimi, în groază şi sânge, decât în orice altă plăcere”

Apoi se sastiseşte de voluptăţile fecale. Un pasaj încă inedit al procesului ne informează că: „numitul senior cunoştea trupeşte băieţi, uneori şi fetiţe, pe care-i pângărea printr-o rană deschisă în pântec, zicând că-i este mai plăcut şi cu mai mică osteneală să-i pătrundă aşa, decât pe căile lăsate de fire”. După atceea le tăia pe îndelete gâtul, iar cadavrul şi îmbrăcămintea erau aşezate pe vatra plină de lemne şi frunze uscate; cenuşa era aruncată, o parte în latrine, o parte în vânt, din vârful unui turn, altă parte în şanţurile cu apă din jurul castelului.

Curând, delirul său se agravă; până atunci îşi potolise simţurile turbate pe fiinţe vii sau muribunde; se sătură să întineze cărnuri palpitânde şi se iubi cu morţii.

Artist mistuit de pasiune, Gilles săruta, cu strigăte de entuziasm, membrele sculpturale ale victimelor sale; organiza concursuri de frumuseţe sepulcrală; – iar când unul din capetele tăiate câştiga competiţia, – îl ridica de plete şi, pătimaş, îi săruta pe buzele reci.

Vampirismul îl mulţumi timp de mai multe luni. Gilles pângări copiii morţi, îşi răcori fierbinţeala dorinţei în gheaţa însângerată a mormintelor; merse până-ntr-acolo încât, într-o zi când rezerva de copii se epuizase, spintecă o femeie gravidă şi silui fătul! După aceste excese, se prăbuşea, sleit, într-un somn oribil, într-o comă grea, asemănătoare cu letargia în care cădea, după violarea mormintelor, sergentul Bertrand. Dar dacă se poate admite că somnul acesta de plumb e una din fazele cunoscute ale stării puţin studiate care e vampirismul, dacă se poate crede că Gilles de Rais a fost un caz de dereglare aberantă a simţurilor procreative, un virtuoz al durerii şi crimei, trebuie recunoscut că el e diferit de cei mai fastuoşi criminali, de cei mai deliranţi sadici printr-un detaliu ce pare suprauman, atât e de oribil!

Aceste delicii terifiante, aceste nelegiuiri monstruoase nu-l mai satisfăceau; le altoi, de aceea, cu o esenţă de păcat ieşit din comun. Nu se mai limită la cruzimea hotărâtă, directă, a fiarei ce se joacă din instinct cu trupul victimei. Ferocitatea lui, depăşind simpla cruzime a cărnii, se agravă, deveni spirituală. Vru să chinuie nu doar trupul, ci şi sufletul; printr-un vicleşug de-a dreptul satanic, înşelă gratitudinea, amăgi afecţiunea, fură iubirea. Depăşi atunci,

dintr-odată, infamia umană şi intră fără piedici în ultimele tenebre ale Răului.

Iată ce născoci:

Când unul din nefericiţii copii era adus în camera sa, Bricqueville, Prelaţi ori Sille îl spânzurau de un cârlig prins în zid; şi, în clipa când copilul se sufoca, Gilles poruncea să fie scos din ştreang şi coborât. Apoi, cu grijă, îl lua pe micuţ pe genunchi, îl încuraja, îl mângâia, îl alinta, îi ştergea lacrimile, îi spunea, arătându-i pe complicii săi: oamenii ăştia sunt răi, dar uite că mi se supun; să nu-ţi fie teamă, am să te salvez, am să te redau mamei tale; – şi în timp ce copilul beat de bucurie îl săruta, îl iubea, în clipa aceea, pe la spate, îi secţiona încetişor gâtul, făcându-l să devină, după expresia lui, „languros”, iar când capul, puţin despărţit, cădea într-o parte în jeturi de sânge, îi frământa trupuşorul, îl întorcea, îl viola cu răgete feroce.

După aceste jocuri abominabile, putu crede că arta crimei atinsese prin el apogeul şi, cu un strigăt de orgoliu, le spuse ciracilor săi: „Nimeni pe planeta asta nu cutează a face la fel!”

Dar dacă anumite suflete pot să ajungă dincolo de Bine, în purul tărâm irii, nimeni nu poate trece dincolo de Rău. Sătul de orgii şi de crime, putea, pe calea aceasta, merge

mai departe. Degeaba visa violuri: ne mai ingenioase şi mai lente, nu era nimic de t. Vur atinsese limitele imaginaţiei omeneşti; ba chiar, diabolic, le depăşise. Acum gâfâia nesăţios, în faţa vidului; putea verifica acea axiomă a demonografilor, cum că Cel Rău îi amăgeşte pe toţi acei ce i se vând sau vor să i se vândă.

Neputând să coboare mai ’jos, vru să facă atunci cale întoarsă, iar remuşcarile îl asaltează, îl prind în cleştii lor, îl chinuie neîncetat.

Trăieşte nopţi expiatoare, asediat de fantome, urlând a moarte ca un animal. E văzut alergând prin colţurile solitare ale castelului; plânge, cade-n genunchi, jură înaintea lui Dumnezeu că se va pocăi, făgăduieşte să ctitorească aşezăminte pioase. Înalţă, la Machecoul, o biserică colegială cu hramul Sfinţilor Inocenţi; îşi propune să se retragă la o mănăstire, să meargă, ca simplu cerşetor, în pelerinaj la Ierusalim.

Dar, în această minte labilă şi exaltată, ideile se suprapun, apoi trec, alunecă unele-n altele iar cele ce dispar lasă ecouri în cele care le urmează. Brusc, şi plângând de disperare, se aruncă în noi orgii, deliează cuprins de asemenea turbare, că se repede la copilul ce-i este adus, îi crapă ochii, îşi spală degetele în laptele

însângerat al globilor plesniţi, apoi apucă un buzdugan şi loveşte în cap până ce creierii sar, împrăştiindu-se din craniul sfărâmat!

Iar când sângele gâlgâie şi terciul de creieri îl împroaşcă, Gilles scrâşneşte din dinţi şi râde în hohote. Asemeni unei fiare hăituite, fuge în codri, în timp ce acoliţii spală urmele, fac să dispară, cu prudenţă, cadavrul şi zdrenţele victimei.

Gilles rătăceşte prin codrii ce înconjoară castelul Tiffauges, codri negri şi deşi, adânci, cum mai sunt şi acum în Bretagne, la Carnoet.

Plânge în hohote şi îndepărtează, din mers, fantomele ce-l asaltează, priveşte în jur şi, deodată, vede obscenitatea arborilor seculari.

S-ar spune că natura se destrăbălează în faţa lui şi că însăşi prezenţa lui e cea care o perverteşte; pentru întâia dată, observă nemişcata lubricitate a pădurii, descoperă, în silvele bătrâne, întruchipări priapice.

Aici, arborele îi pare o fiinţă vie, stând dreaptă, cu capul în jos, sprijinită pe pletele de rădăcini, ridicându-şi picioarele-n aer, desfăcându-le subdivizându-le apoi în alte coapse ce se desfac la rândul lor, devin din ce în ce mai mici, pe măsură ce se îndepărtează de trunchi; acolo, între

aceste picioare, o altă cracă stă înfiptă, ca într-o fornicaţie statică ce se repetă şi descreşte, din ram în ram, până în vârf; dincolo, trunchiul îi pare un falus ce urcă şi dispare sub o fustă, de frunze sau, dimpotrivă, iese dintr-o hălăciugă verde şi se implântă în pântecul catifelat al pământului.

Sunt imagini ce-l înspăimântă. Revede pielea de băieţandru, pielea albdiafană a pergamentelor, în scoarţa pală şi netedă a fagilor înalţi; regăseşte epiderma elefantină a cerşetorilor în scoarţa neagră şi grunzuroasă a stejarilor seculari; apoi, la bifurcaţiile crăcilor, se cască orificii, găuri, despicături în jurul cărora coaja se umflă în ovaluri turgescente, fante cu pliuri ce simulează găoaze imunde ori bestiale născători rânjite. Mai vede, la subsuoara crengilor, adâncituri cu smocuri creţe de licheni cenuşii: apoi, deschise în chiar trunchiul arborelui, răni ce se prelungesc cu labii tivite cu tufe de velură roşcate şi perniţe de muşchi!

Pretutindeni, forme obscene ce ies din pământ, ţâşnesc în dezordine spre firmamentul satanizat: norii se umflă ca nişte mameloane, se despart în lese bucălate, se rotunjesc ca nişte utere fecunde, se risipesc în dâre împrăştiate de lapţi; toate acestea consună, cu praznicul întunecat al

pădurii unde nu se mai văd decât coapsc uriaşe sau pitice, triunghiuri feminine, V-uri imense, guri sodomite, cicatrice congestionate, sfinctere îmbăloşate! Dar şi acest peisaj abominabil se schimbă. Pe trunchiuri, Gilles vede acum polipi ameninţători, gâlme oribile. Observă gheburi şi ulceraţii, carii atroce; e o leprozerie a pământului, o clinică de boli venerice a arborilor, apoi, la cotitura unei alei, apare brusc un fag roşu.

Şi, la vederea frunzelor ce cad împurpurate, Gilles se crede udat de o ploaie de sânge; îl cuprinde turbarea, visează că sub scoarţă îşi are sălaş o nimfă a pădurii şi ar vrea să batjocorească trupul zeiţei, să căsăpească driada, s-o violeze într-un fel necunoscut nebuniei umane!

Il pizmuieşte pe tăietorul de lemne ce va putea lovi şi masacra acest arbore – şi îşi iese din minţi, scoate răgete aspre, ascultă înnebunit pădurea ce răspunde dorinţei lui clamoroase cu huiduieli scrâşnite de vânt; se prăbuşeşte în ţărână, plânge, merge din nou până cade sleit, ajunge la castel şi se prăvale în pat ca un sac de nisip.

Acum, când doarme, fantomele prind contururi mai clare. Înlănţuirile obscene ale crengilor, coitul feluritelor esenţe lemnoase, crevasele ce se dilată, despicăturile împăroşate dispar; vaietele frunzişului biciuit de crivăţ se

sting; abecsele alburii ale norilor se resorb în cenuşiul cerului; şi într-o linişte adâncă – vin rând pe rând incubii şi sucubii.

Trupurile pe care le-a căsăpit şi pe care, prefăcu te-n cenuşă, le-a risipit prin şanţurile castelului, reînvie sub formă de strigoi încolţindu-i părţile bărbăteşti. Gilles se zbate, se tăvăleşte plescăind prin sânge, sare scăldat în sudori, se târăşte ca lupul în patru labe la crucifix şi, răcnind, îi muşcă picioarele.

Apoi, o schimbare fulgerătoare îl răvăşeşte. Tremură-n faţa acestui Crist re-l priveşte cu chipul crispat. II conjură să aibă milă de el, îl roagă să-l ierte, plânge, suspină, iar când, la capătul puterilor, geme abia auzit, ascultă cu groază, în propria-i voce, plânsul copiilor care-şi strigau părinţii şi-l implorau se îndure de ejj

i.

Şi Durtal, electrizat de această viziune, îşi închide caietul şi, ridicând din umeri, se gândeşte cât de meschine sunt frământările lui sufleteşti pentru o femeie al cărei păcat – ca de altfel, în fond, şi al său – e doar un biet păcat burghez, un păcat derizoriu.

Vizita mea ar putea să-i pară ciudată lui Chantelouve, n-am mai dat pe la ei de câteva luni; nu-i însă greu de găsit

un pretext, îşi spunea Durtal, îndreptându-se către strada Bagneux. Presupunând că e acasă, lucru puţin probabil – ce sens mai avea atunci, să-mi dea nevastă-sa această întâlnire? –, pot să-i spun că des Hermies mi-a vorbit despre criza lui de gută şi că vin să aflu cum se mai simte.

Urcă scara casei în care locuia Chantelouve. Era o scară veche cu balustradă din fier, foarte largă, cu treptele pardosite cu dale roşii în ramă de lemn. Era luminată de antice lămpi cu reverber, acoperite cu un fel de cască din tablă vopsită în verde.

Vechile ziduri răspândeau un parfum sepulcral, dar emanau de asemeni un miros clerical, degajau acea atmosferă de intimitate uşor protocolară pe care n-o mai au clădirile de mucava din zilele noastre. Nu şi-ar fi putut găsi adăpost, aici, promiscuităţile noilor apartamente, locuite la fel de bine de femei întreţinute şi de familii normale şi cumsecade. Casa îi plăcu şi se gândi că, în mediul acesta solemn, Hyacinthe era şi mai dezirabilă.

Sună la primul etaj. O cameristă îl conduse, printr-un coridor foarte lung, în salon. Constată, dintr-o privire, că de la ultima lui vizită nimic nu se schimbase.

Era aceiaşi încăpere largă şi înaltă, cu ferestre ce nu se mai terminau, cu şemineul împodobit cu o reducţie în

bronz a Ioanei d’Arc de Fremiet între două lămpi de porţelan japoneze, cu globuri. Durtal recunoscu pianul cu coadă, masa încărcată cu albume, divanul, fotoliile stil Ludovic al XV-lea, cu tapiţerie pictată. În dreptul fiecărei ferestre, în vase de porţelan albastru aşezate pe suporturi din imitaţie de abanos, se găseau palmieri pricăjiţi. Pe pereţi, tablouri cu subiect religios, banale, un portret de tinereţe al lui Chantelouve din semiprofil, cu o mână sprijinită pe teancul de cărţi pe care le scrisese; un vechi iconostas rusesc din argint încrustat cu smalţ negru şi un Crist din lemn, din aceia sculptaţi de Bogard de Nancy în secolul al şaptesprezecelea, culcat pe un fond de catifea încadrat în ramă de lemn aurit, erau singurele obiecte ce înnobilau puţin banalitatea acestui interior burghez, cu *atmosferă* de Paşte petrecut în familie, frecventat de doamnele din societăţile de binefacere şi de preoţi.

Un foc puternic ardea în cămin; o lampă înaltă, cu abajur de dantelă roz, lumina încăperea.

— Ce iz de sacristie! îşi spuse Durtal, când uşa *se* **deschise.**

D-na Chantelouve intră mulată într-un capot de molton alb, mirosind a migdale. Îi întinse mâna musafirului, se aşează în faţa lui iar el îi zări, ieşind

de sub capot, ciorapii de mătase indigo în pantofiori de lac, cu barete.

Vorbiră despre timp; ea se plânse că iarna ţine o veşnicie, că, oricât face focul rămâne la fel de înfrigurată, şi îi întinse mâinile care, într-adevăr, erau ca de gheaţă; apoi îl întrebă de sănătate, găsindu-l cam palid.

I’i ictenul meu parc trist astă-seară, zise ca.

Am şi de ce să fiu, răspunse el, încercând s-o impresioneze.

I’… I tăcu mai întâi, apoi spuse:

Ani înţeles, ieri, cât de mult mă doreşti! Dar de ce vrei să ajungem

.u

1:1 schiţă un fel de gest înciudat.

Eşti totuşi bizar, continuă că Am recitit una din cărţile tâlc şi mi-im noiar o frază: „Cele mai minunate femei sunt cele pe care nu le-ai avut”; lui, recunoaşte că aveai dreptate scriind-o!

Depinde, pe atunci nu eram îndrăgostit!

Ea clătină din cap. Bine, zise, mă duc să-mi anunţ soţul că ai venit.

Durtal rămase tăcut, întrebându-se ce rol juca, 111

acest menaj, C.li. Îiuclouve.

Însoţindu-şi nevasta, canonicul apăru în salon îmbrăcat în halat de casă, 1111 toc între dinţi.

Îl puse pe masă şi, după ce-l asigură pe Durtal că-şi restabilise pe deplin. Sănătatea, se plânse că are treabă până peste cap, că munca îl doboară. A trebuit să renunţ la dineuri şi la recepţii, nici nu mai ies în lume, zise el; de dimineaţa până seara sunt ţintuit la masa de scris.

Şi pentru că Durtal se interesă de natura acestor lucrări, îl informă că e vorba de un şir de volume despre vieţile unor sfinţi, lucru cu hurta, nesemnat, comandă pentru export de la o editură din Tours.

Da, spuse d-na Chantelouve râzând, îngrijeşte o ediţie despre nişte sfinţi cu adevărat neîngrijiţi.

Cum Durtal cerea din priviri o explicaţie, Chantelouve adăugă, râzând ta, rândul lui: – Da, are dreptate; subiectele îmi sunt impuse şi s-ar zice că plăcerea editorului e să mă facă să celebrez jegul! Trebuie să descriu nişte sfinţi de o murdărie deplorabilă: Sfântul Labre, atât de păduchios şi de împuţit, că le cârnea nasul până şi vitelor din grajduri; Sfânta Cunegunda, care din smerenie îşi lăsa trupul neîngrijit; Sfânta Oportuna, care nu s-a folosit niciodată de apă şi care şi-a spălat aşternutul

numai cu lacrimi; Sfânta Silvia, care nu s-a spălat niciodată pe faţă; Sfânta Radegunda, care nu-şi primenea niciodată cămaşa de târsână şi se culca pe o grămadă de cenuşă; şi câţi alţii, cărora trebuie să le încununez capetele neţesălate cu o aureolă de aur!

— Se poate şi mai rău, făcu Durtal, citiţi viaţa Mariei Alacoque şi o să vedeţi că, în chip de penitenţă, a adunat cu limba dejecţiile unui bolnav şi i-a supt – unui infirm erizipelul ce-i ieşise pe degetul de la picior.

— Da, ştiu, însă mărturisesc că în loc să mă mişte, asemenea mizerii mi scârbesc

— Il prefer pe Sfântul Mucenic Lucius, zise d-na Chantelouve. Avea trupul atât de transparent, încât, prin străvezimea pieptului, îşi vedea gunoaiele din inimă; cel puţin, asemenea gunoaie sunt, pentru noi, suportabile. Altfel, urmă ea după o pauză, atâta lipsă de îngrijire m-ar face să nu mai suport mănăstirile şi să urăsc acest îngălat Ev Mediu al vostru!

Scuza-mă, draga mea, zise bărbatul, dar faci o mare greşeală: Evul Mediu n-a fost niciodată, cum crezi, o epocă sordidă, pentru că pe atunci băile erau foarte frecventate. La Paris, de pildă, unde stabilimentele de genul ăsta erau numeroase, băieşii străbăteau oraşul strigând că apa e

fierbinte. Jegul s-a instalat în Franţa de-abia începând cu Renaşterea. Când te gândeşti că adorabila regină Margot avea trupul macerat în parfumuri dar afumat ca un fiind de ceaun!

— Iar Henric al IV-lea se mândrea cu mireasma picioarelor şi subsuorilor sale!

Dragul meu, te rog să ne cruţi de asemenea detalii, spuse femeia.

Durtal îl observa pe Chantelouve, care vorbea. Era rotund şi scund, pântecos, abia şi-ar fi putut împreună pe burtă mâinile. Avea obrajii rubiconzi, părul, pomădat din belşug, cădea în viţe lungi pe ceafă iar pe tâmple se bârliga ca nişte corniţe. Purta dopuri de vată roz în urechi, era complet bărbierit, avea aerul unui notar om de viaţă şi cu frică de Dumnezeu. Această aparenţă jovială şi smerită era însă trădată de ochi: în spatele privirii agere, viclene, ghiceai un om de afaceri intrigant şi perfid, capabil, cu aerele lui mieroase, de lovituri sub centură.

Ce i-ar mai plăcea să mă dea pe uşă afară! îşi zicea Durtal, căci sigur ştie de combinaţiile nevesti-sii.

Dar dacă Chantelouve dorea să-l vadă dus, n-o arăta defel. Picior peste picior, cu mâinile împreunate într-un gest preoţesc părea acum foarte interesat de munca lui

Durtal.

Puţin aplecat, ascultând ca la teatru, spunea: – Da, mi-e cunoscut subiectul; am citit cândva o carte despre Gilles de Rais, o carte de abatele Bossard; mi s-a părut bine scrisă.

E chiar lucrarea cea mai erudită şi mai completă din câte s-au scris despre Mareşal.

Şi totuşi, continuă Chantelouve, e un lucru pe care nu-l înţeleg: nu-mi pot explica de ce Gilles de Rais a fost poreclit Barbă-Albastră, de vreme ce istoria lui n-are nicio legătură cu basmul lui Perrault.

Adevărul e că adevăratul Barbă-Albastră nu e Gilles de Rais, ci un rege breton pe nume Comor; un fragment din castelul lui, datând din veacul al şaselea, mai există şi-acum, la marginea pădurii de la Carnoet. Legenda e simplă: regele Comor îi cere lui Guerock, conte de Vannes, mâna fiicei sale, Trifina. Guerock refuză: auzise că regele, mereu văduv, îşi ucidea nevestele; în fine, Sfântul Gildas se leagă să-i redea fiica teafără şi nevătămată atunci când i-o va cere, şi cununia are loc.

După câteva luni, Trifina află *că* într-adevăr regele îşi ucide nevestele de îndată ce rămân însărcinate. Fiind şi ea gravidă, fuge, dar bărbatul o prinde şi îi retează gâtul.

Tatăl îndurerat îl somează pe Sfântul Gildas să-şi ţină legământul, iar sfântul o readuce la viaţă pe Trifina.

După cum se vede, mai aproape de povestea prelucrată de Perrault e această legendă, iar nu istoria – lui Gilles de Rais. Acum, de ce porecla de Barbă-Albastră a trecut de la regele Comor la Mareşal, n-aş putea să vă spun; povestea se pierde în negura timpului!

Dar, spuneţi-mi, pornind pe urmele lui Gilles de Rais, probabil aţi aflat foarte multe despre satanism, continuă Chantelouve după un timp.

— Da, şi chiar”. Îi pasionant dacă toate întâmplările astea n-ar fi atât de îndepărtate de noi; ar fi, nu-i aşa, mai tentant şi mai puţin desuet să descrii demonismul din zilele noastre!

Fără doar şi poate, aprobă Chantelouve, cu bonomie. Căci, continuă Durtal privindu-l, se petrec şi acum lucruri incredibile! Mi s-a vorbit de preoţi sacrilegi, de un anume canonic ce reînvie ritualurile sabatice din Evul Mediu.

Chantelouve nici nu clipi. Calm, îşi îndreptă picioarele şi, cu ochii aţintiţi în plafon, spuse:

E posibil ca în turma clerului nostru să se fi strecurat şi câteva oi negre; dar sunt atât de puţine, că nici nu merită să le dăm vreo atenţie.

— Şi Chantelouve închise subiectul, începând să comenteze o carte despre Frondă, pe care tocmai o citise.

Durtal pricepu că Chantelouve nu vrea să vorbească despre relaţiile lui cu canonicul Docre. Tăcu un timp, oarecum stingherit.

Dragul meu, îşi întrerupse bărbatul d-na Chantelouve, ai uitat să ridici fitilul la lampă, vezi că filează; uşile sunt închise, şi totuşi simt fumul până, aici.

Voia parcă să-i dea de înţeles că e timpul să plece. Chantelouve se ridică şi, cu un fel de rictus, se scuză că îl aşteaptă lucrul. Îi strânse m-na lui Durtal, îl rugă să nu mai fie atât de scump la vedere şi, adunându-şi pe pântec poalele halatului, ieşi din salon.

Ea îl urmă din priviri, se ridică la rândul ei, merse până la uşă, se asigură că e închisă, apoi reveni la Durtal, sprijinit cu spatele de şemineu; fără să scoată o vorbă, îi cuprinse capul cu mâinile, îi căută, cu buzele gura şi i-o deschise cu limba.

El gemu violent.

Ea îl privea cu ochii aceia indolenţi şi ceţoşi, ai căror ape scăpărau scântei de argint; o strânse în braţe, exaltat, cu urechea la pândă; ea se desprinse din îmbrăţişarea lui cu blândeţe, suspinând; stingherit, el se îndepărtă,

încleştâdu-şi pumnii.

Vorbiră despre fleacuri; ea, lăudându-şi camerista, în stare să se arunce în foc pentru stăpână; el, răspunzâdu-i cu gesturi de aprobare şi de surpriză.

Apoi, brusc, ea îşi trecu degetele peste frunte:

Ah, sufăr cumplit când mă gândesc că el e acolo, muncind! Nu, aş avea prea multe remuşcări; e o prostie ce spun, dar dacă ar fi fost alt gen de bărbat, unul care să iasă în lume, să aibă aventuri galante... ar fi altceva...

Durtal o asculta, plictisit de banalitatea acestor văicăreli; în cele din urmă, simţindu-se perfect liniştit, se apropie de ea şi îi spuse:

Vorbeşti de remuşcări, dar, fie că ne îmbarcăm, fie că rămânem mai departe pe mal, păcatul nu-i oare, cu mici nuanţe, acelaşi?

Da, ştiu bine, duhovnicul meu îmi împuie capul cu asta la fel ca tine, poate şi mai necruţător; totuşi, nu, orice ai spune, nu e totuna.

Ul începu să râdă, gândindu-se că poate remuşcarea e condimentul ce inviouMz. A pasiunile stinse, apoi glumi:

Pentru că veni vorba de duhovnic, dacă-aş fi cazuist, cred că aş încerca să inventez noi păcate; dar şi fără să fiu, tot căutând, sunt sigur că am descoperit unul.

— Un păcat! şi râzând, la rândul ei: aş putea să-l comit şi eu?

El o privi în ochi: Hyacinthe părea un copil pofticios.

Răspunsul ţi l-ai putea da singură; mai trebuie să-ţi spun că nu e un păcat absolut nou, căci intră în domeniul cunoscut al luxurii. Însă după epoca păgână a fost neglijat, rău definit, în tot cazul.

Ea îl asculta cu toată atenţia, cufundată în fotoliu.

Nu mă mai fierbe, îi zise, pune odată degetul pe rană, care-i păcatul ăsta?

— Nu e simplu de explicat; am să încerc, totuşi; în ţinutul Luxuriei întâlnim, dacă nu mă înşel, păcatul ordinar, păcatul contra firii, bestialitatea; să adăugăm, nu-i aşa, demonismul şi sacrilegiul. Ei bine, în afară de astea, există ceea ce eu aş numi pygmalionismul, care ţine deopotrivă de onanismul cerebral şi de incest.

Imaginează-ţi, în fapt, un artist îndrăgostit de propriul copil, de propria operă, de o Herodiadă, o Iudită, o Elenă, o Ioana d’Arc, pe care fie a descris-o, fie a pictat-o; imaginează-ţi-l apoi invocând-o şi sfârşind prin a o poseda în vis!

— Ei bine, această iubire e mai vinovată decât incestul obişnuit, care de fapt nu poate fi decât un semidelict, de

vreme ce fiica tatălui incestuos nu e născută doar din substanţa acestuia, ci şi dintr-o altă carne. Există aşadar, în mod logic, o latură cvasinaturală, aproape licită a incestului, dată fiind acea participare străină, în timp ce în pygmalionism tatăl îşi violează fiica de suflet, singura pură şi care-i aparţine numai lui, singura căreia a putut să-i dea viaţă fără concursul unui alt sânge. Delictul este aşadar întreg şi absolut. Apoi, nu e oare aici, dispreţ faţă de fire, vreau să spun faţă de opera divină, dat fiind că subiectul păcatului nu mai este, ca în simpla bestialitate, o fiinţă palpabilă şi vie, ci una ireală, o fiinţă creată prin proiecţia talentului corupt, o fiinţă aproape celestă, de vreme ce adesea i se conferă imortalitatea, iar asta prin geniu, prin artificiu?

Să mergem şi mai departe, dacă vrei; să presupunem că, un artist pictează un sfânt şi se îndrăgosteşte de el. Ar apărea, în plus, păcatul contra firii şi sacrilegiul. S-ar întrece orice măsură!

— Şi poate că ar fi delicios!

Durtal rămase năucit auzind-o; ea se ridică, deschise uşa şi îşi chemă bărbatul.

— Dragul meu, îi zise, Durtal a descoperit un nou păcat!

— Nu se poate, făcu Chantelouve, – rămânând în cadrul

uşii. Ediţia virtuţilor şi a viciilor este o ediţie *ne varietur.* În materie de păcate, nimic nu se pierde, nimic nu se câştigă. În fond, despre ce-i vorba?

Durtal îşi expuse teoria.

— Păi, e pur şi simplu o expresie rafinată a sucubatului; nu opera creată se animă, ci un sucub care, în timpul nopţii, îi împrumută forma!

Veţi fi de acord, în tot cazul, că acest hermafroditism cerebral, care se fecundează fără ajutor străin, e cel puţin un păcat aristocratic, căci e un privilegiu al artiştilor, un viciu rezervat aleşilor, inaccesibil gloatei!

— Ce aristocrat al desfrâului sunteţi! făcu Chantelouve, râzând.

— Eu însă am să trec din nou la vieţile sfinţilor; e un aer măi sănătos şi mai proaspăt. Nu vă spun adio, vă las să continuaţi cu nevastă-mea aceste galanterii satanice.

Spuse aceste vorbe pe tonul cel mai simplu, mai blajin cu putinţă; o împunsătură ironică străbătea totuşi prin ele.

Durtal o simţi.

— Trebuie să fie târziu, gândi el, după ce uşa se închise în urma lui Chantelouve; se uită la ceas, era aproape unsprezece; se ridică, era timpul să se retragă.

Când te mai văd? murmură el, abia auzit.

La tine, mâine, la nouă seara.

O privi cu ochi rugători. Ea pricepu, dar vru să-l tachineze.

Îl sărută, maternă, pe frunte, apoi îl privi iarăşi în ochi.

Rămâneau rugători, nici vorbă, şi atunci răspunse rugăminţii lor mute cu un sărut prelung ce-i făcu să se închidă de plăcere, după care coborî pe buze, sorbindu-le îndurerata tulburare.

Apoi sună şi o rugă pe cameristă să-l conducă pe musafir. El coborî, fericit că a doua zi ea avea în sfârşit să-i cedeze.

XIII

Ca şi data trecută, se puse din nou pe dereticat, compuse o dezordine studiată, strecură iarăşi pernuţa sub fotoliu; apoi mai puse lemne pe foc, să fie cald în tot apartamentul.

Dar nerăbdarea din ajun pierise; promisiunea mută a dnei Chantelouve că nu-l va mai lăsa, şi-n seara asta, cu buzele umflate îl tempera; acum, scăpat de incertitudine, nu mai vibra cu acea intensitate aproape dureroasă pe care aşteptarea febrilă a femeii dorite i-o provocase până atunci; tot răscolind jăratecul din vatră, amorţise; Hyacinthe era încă prezentă în gândurile lui dar rămânea,

acolo, nemişcată şi mută; iar când mintea i se mai dezmorţi, se întrebă cel mult cum să facă, ajuns la momentul delicat, ca să evite scenele penibile. Întrebarea aceasta, care îl obsedase până ieri, continua să-l indispună, dar fără să-l scoată din inerţia lui. Nu mai încerca să găsească o soluţie, se lăsa în voia întâmplării, îşi spunea că-i inutil să facă planuri de vreme ce, aproape totdeauna, strategiile cele mai bine gândite dau greş.

Apoi se revoltă împotriva lui însuşi, se acuză de moliciune, făcu mai mulţi paşi prin odaie ca să-şi alunge toropeala, efect – socoti el – al valurilor de căldură răspândite de şemineu. Să fi secat, să se fi vlăguit dorinţele sale de prea îndelungată aşteptare? Ba nu, căci nu înceta să viseze la clipa când v. I putea s-o frământe în braţe pe Hyacinthe! Crezu că-şi poate explica această moleşire prin inevitabila angoasă de dinaintea primei apropieri. Da, dar după aceea, încă în seara asta, totul va fi minunat, îşi zise; partea grotescă va trece; cunoaşterea trupească va fi un fapt împlinit; voi putea să mă apropii iarăşi de Hyacinthe, fără ca trupul ei să mă mai tulbure în secret, fără crispare în ţinută şi gesturi. Tare-aş vrea, îşi spuse el în cele din urmă, să fi ajuns deja la faza aceea!

Suit pe masă, motanul ciuli urechile, îşi aţinti spre uşă

ochii negri apoi o zbughi; se auzi soneria; Durtal se duse să deschidă.

Costumul ei îi plăcu: purta, sub haina de blană pe care i-o scoase, o rochie de culoarea prunei, atât de închisă încât părea neagră, o rochie de stofă deasă şi elastică; strânsă pe trup, îi sublinia formele, îi mula braţele, îi subţia talia, accentua curba coapselor, îi tensiona pieptul bombat.

— Eşti fermecătoare, îi spuse, sărutându-i cu pasiune încheietura mâinilor; îşi oferi plăcerea de a-i accelera, cu buzele, pulsul.

Ea nu sufla un cuvânt; era tulburată şi pală.

Se aşezară faţă în faţă; ea îl privea cu ochii aceia enigmatici şi parcă somnoroşi. Durtal se simţea iar, pe de-a-ntregul, sub puterea aceleiaşi vrăji; uita raţionamente şi temeri, se arunca orbeşte mă apa adâncă a ochilor ei, privea pierdut surâsul vag al buzelor îndurerate. Îi cuprinse mâinile în ale sale; şi pentru prima oară, abia auzit, o chemă pe nume: Hyacinthe!…

Ea îl asculta – iar pieptul îi tresălta, mâinile îi ardeau; apoi îi spuse cu voce rugătoare:

Te rog, să, renunţăm; doar dorinţa e bună. O, sunt lucidă, crede-mă; m-am gândit tot timpul, până aici. Când l-am părăsit, adineaori, era cumplit de trist. Dacă ai şti ce

simt... am fost azi la biserică şi mi-a fost frică, m-am ascuns când l-am zărit pe duhovnicul meu...

Durtal mai auzise aceste lamentaţii, aşa că îşi zise: povesteşte ce vrei, însă în seara asta ai să joci cum îţi cânt; şi, cu voce tare, îi răspundea monosilabic, continuându-şi asaltul.

Se ridică, gândind că ea va face la fel, ori că va putea mai uşor – dacă ea rămâne aşezată – să-i fure, aplecându-se, un sărut.

Buzele tale! Oh, buzele tale de ieri! exclamă el căutându-i gura în timp ce ea, ridicată în picioare, i-o oferea. Rămaseră înlănţuiţi, dar cum mâinile lui o explorau cu lăcomie, ea se trase uşor înapoi.

Gândeşte-te la ridicolul situaţiei, spuse ea cu voce scăzută, va trebui să ne dezbrăcăm, să îmbrăcăm cămăşi de noapte, pe urmă... penibila scenă a uluirii în pat! El se feri să spună ceva şi, cu blândeţe, îmbrăţişând-o strâns, încercă să-i sugereze că puteau evita aceste neplăceri; dar înţelese, la rându-i, simţindu-i mijlocul ce se cabra sub mâinile sale, că în niciun caz ea nu-i va ceda în faţa focului, acolo, în salon.

Bine, zise ea desprinzându-se, fie, dacă asta vrei!

Durtal îi făcu loc să treacă în cealaltă cameră şi, văzând

că ea dorea să rămână singură, trase draperia ce separa, în chip de uşă, cele două încăperi.

Se aşează din nou lângă şemineu şi medită. Poate-ar fi trebuit să facă el patul, să nu-i lase ei grija asta, dar ar fi fost, nici vorbă, prea bătător la ochi şi pre. I direct. A, vasul cu apă caldă! îl luă în braţe, merse, fără să intre în dormitor, în cabinetul de toaletă unde îl puse pe consolă, apoi, rapid, aranja pe etajere cutia cu tâlc, parfumurile şi pieptenii; în fine, revenit în birou, ascultă.

Ea încerca să nu facă zgomot, păşea, ca într-o cameră de priveghi, în vârful picioarelor; apoi suflă în lumânări, dorind desigur să nu /le luminată decât de reflexele roz ale jărateculuí din vatră.

Durtal se simţea pur şi simplu prostrat; senzaţia electrizantă pe care i-o provocau buzele, ochii ei, rămăsese departe! Hyacinthe nu mai era decât o femeie dezbrăcându-se ca oricare alta, în dormitorul unui bărbat. Il copleşi amintirea unor scene asemănătoare; îşi aminti de prostituatele care, şi ele, păşeau pisiceşte pe covor ca să nu fie auzite, rămâneau nemişcate, ruşinate, preţ de o clipă, când loveau din greşeală carafa de apă sau ligheanul. Şi apoi, la ce bun toate astea? Acum, când ea îi ceda, n-o mai dorea! Deziluzia veni înainte chiar de ospăţ

şi nu după, ca de obicei. Il încercă o amărăciune atât de sfâşietoare, că puţin îi lipsi să izbucnească în plâns.

Motanul înspăimântat se strecura pe sub draperie, alerga dintr-o cameră-n alta; până la urmă veni lângă stăpân şi-i sări pe genunchi. Mângâindu-l, Durtal se gândea:

Într-adevăr, pe bună dreptate se împotrivea Hyacinthe. Va fi grotesc şi chinuitor; a fost greşeala mea să insist; ba nu, de fapt a ei, ea voia asta, de vreme ce-a venit. Şi ce prostie, să înfrânezi elanurile aşa, cu amânări! E-ntr-adevăr nepricepută; adineaori, când o sărutam, când o doream atât de mult, poate ar fi ieşit ceva, dar acum! Şi în fond drept cine mă ia? Par cu un proaspăt însurăţel, un tinerel cu caş la gură? Doamne, ce prostie!

— Să vedem, continuă el ciulind urechea şi neauzind niciun zgomot, e în pat; trebuie totuşi să merg lângă ca.

Probabil din cauza corsetului voia să se dezbrace singură; putea, la urma urmei, să nu şi-l pună! conchise el şi, trăgând draperia, intră în odaie.

D-na Chantelouve era sub plapumă; avea gura întredeschisă şi părea să ţină ochii închişi, dar de fapt privea prin zăbranicul genelor blonde. Durtal se aşează pe marginea patului; ea se ghemui, trăgându-şi cuvertura

până sub bărbie.

Ţi-e frig, draga mea?

— Nu.

Şi ea deschise ochii mari, scăpărători. Dezbrăcându-se, el aruncă o privire pe chipul femeii: era când înghiţit de întuneric, când luminat de reflexele focului roşu, după cum flacăra din vatră scădea ori se înteţea. Durtal se strecură rapid sub cearşaf.

Strângea în braţe o moartă, un trup atât de rece, că i-l îngheţa şi pe-al lui; dar buzele femeii ardeau şi îi lunecau în tăcere pe obraz. El rămase buimac, prins ca în menghină de trupul ce i-l încolăcise pe-al său, suplu ca o liană şi pietros! Nu mai putea nici să se mişte, nici să vorbească din cauza sărutărilor ce-i acopereau faţa. Reuşi totuşi să se desprindă şi, cu braţul astfel eliberat, o căută; şi atunci, dintr-odată, în timp ce ea îi sorbea răsuflarea, el avu o cădere nervoasă şi simplu, fără să termine, renunţă.

Te urăsc! zise ea.

De ce?

Te urăsc!

El ar fi vrut să-i răspundă: – Darmite eu!

— Era exasperat şi ar fi dat orice s-o vadă că se îmbracă şi pleacă!

Focul din şemineu se stingea, nu mai lumina. Ridicat în capul oaselor, liniştit, el privea acum în întuneric; ar fi vrut să-şi pună cămaşa de noapte obişnuită, căci cea pe care o purta era scrobită şi i se ridica pe gât ca o piele uscată de şopârlă. Dar o bucată de poală, prinsă sub femeia culcată alături, îl ţinea prizonier; – apoi constată că patul era deja răvăşit şi se posomori, aci îi plăcea, iarna, să doarmă înfăşat ca un prunc şi, ştiindu-se prea leneş ca să-şi aranjeze culcuşul încă o dată, prevedea că se va zgribuli toată noaptea.

Deodată fu cuprins în braţe şi trupul femeii îl încolăci din nou; lucid, de data asta, îşi luă rolul în serios şi cu dezmierdări infailibile, o răzbi. Cu voce schimbată, mai guturală, mai joasă, ea îi şoptea obscenităţi sau bâiguia chemări inepte ce-l iritau – „ah, drăguţule”, „inimioara mea” sau „nu, te rog, e prea mult” – Totuşi, întărâtat, cuprinse trupul ce se contorsiona dislocându-se şi încercă extraordinara senzaţie a unei arsuri spasmodice într-un bandaj de gheaţă.

Se rostogoliră, epuizaţi; el gâfâia, cu capul înfipt în pernă, uluit şi înspăimântat: aceste delicii i se păreau extenuante, monstruoase. Păşi, într-un sfârşit, peste femeie, sări din pat, aprinse lumânările. De pe comodă,

ţeapăn pe cele patru labe, motanul îi privea pe amândoi, rând pe rând. Durtal simţi, crezu că simte o nespusă batjocură în pupilele negre; şi, agasat, goni animalul.

Mai puse pe foc, se îmbrăcă, lăsă camera liberă pentru femeie. Dar Hyacinthe, cu vocea ei obişnuită, îl chema încetişor. Durtal se apropie; ea i se prinse de gât, îl sărută pătimaş, apoi, lăsând să-i cadă mâinile pe cuvertură, îl întrebă:

— Acum, că păcatul e săvârşit, mă vei iubi oare mai mult?

Nu avu curajul să-i răspundă. Ei, da, deziluzia lui era totală! Lehamitea de după festin jystifica inapetenţa de dinaintea lui. Hyracinthe îi stârnea repulsie iar lucrul ăsta îl îngrozea! Era deci posibil, după ce dorise atâta o femeie, să ajungă aici! O înălţase în extazele lui, visase în lumina ochilor ei – oare ce? –, voise să se ridice cu ea mai sus decât delirul şi mugetele simţurilor, să se avânte dincolo de lume, mă bucurii necunoscute şi nemărginite! Dar trambulina se stricase; iar el rămânea cu picioarele în mocirlă, ţintuit la pământ. Să nu existe oare nicio posibilitate să-ţi lepezi fiinţa de carne, să evadezi din cloaca ta, să atingi tărâmul unde sufletul se cufundă, vrăjit, în propriile-i abise?

Vai, lecţia era decisivă şi necruţătoare! O singură dată şi el se aprinsese – câte păreri de rău, ce eşec! Hotărât lucru, realitatea, nu-i iartă pe cei care-o nesocotesc; se răzbună năruind visul, călcându-l în picioare, sfâşiindu-l şi aruncându-i zdrenţele la gunoi!

— Nu-ţi pierde răbdarea, dragul meu, spuse din spatele draperiei d-na Chantelouve; aşa sunt eu, întârzii mereu!

El se gândi cu grosolănie: mi-ar plăcea să ştergi puţina; – şi, cu voce tare, politicos, o întrebă dacă poate să-i fie de ajutor.

Hyacinthe era atât de atrăgătoare, de misterioasă, îşi continuă el gândul. Ochii ei în care se reverberau, rând pe rând sau deodată, tristeţi şi bucurii, erau atât de adânci, atât de visători!

— Şi iat-o că s-a dedublat încă o dată, în mai puţin de-o oră. Am cunoscut o nouă Hyacinthe, debitând măscări de prostituată, nerozii de modistă în călduri!

— Până la urmă, atâtea avataruri icmcieşti întrupate Ue o singură persoană mă calcă pe nervi!

Concluzia? O trase după o Pauză de gândire: se vede că mai sunt iestul de tânăr dacă pot delira în halul ăsta!

S-ar fi spus ca d-na Chantelouve h ghicea gândurile, căci, intrând în cameră avu un râs nervos şi murmură: – La

vârsta mea, s-ar cuveni să nu mai aşa nebună!

— Îl privi şi, cu toate că el se silea să surâdă, înţelese.

În noaptea asta ai să dormi, spuse ca eu tristeţe în glas. Făcând aluzie ia pretînsele insomnii pe care Durtal le-ar fi avut din cauza ei.

El o imploră să se aşeze, să se încălzească; – ei însă nu-i era frig.

Totuşi, deşi în casă e cald, erai de gheaţă, în pat...

— Nici vorbă, aşa sunt cu; vară şi ¡anin, am pielea răcoroasă.

El se gândi că în august trupul în ţiul ar fi desigur agreabil, dar cum!...

Îi oferi bomboane pe care ea le refuză, luând în schimb puţin lichior de – armâz, într-un păhărel minuscul de argint, nu bău mai mult de un sirop şi Ca între prieteni, discutară despre gustul acestui amestec în care ea recunoştea romă de „uişoare, temperată de floarea Je scorţişoară maccrată în esenţă irandaiâr:

Apo: el tăcu.

Dragul de el, făcu ea, ce mult l-aş iubi da vă ar ¿”1 mai puţin neîncrezător, pvzin circ unispect!

El o rugă să fie mai explicită.

Ei da, vreau să spun nu eşti capabil să te abandonezi, să

te laşi, pui Mihplu. Iubit. La tine raţiunea e trează tot timpul!

Ba nu!

Ea îl sărută cu duioşie. Uite, eu totuşi te iubesc.

— Şi el rămase surprins de emoţia îndurerată din privirea ei, în care văzu un fel de gratitudine de spaima... Nu e prea greu s-o mulţumeşti, îşi zise.

La ce te gândeşti?

La tine!

Ea şi; spmă apoi: cât e ceasul?

Zece şi jumătate.

Trebuie să mă în torc acasă, mă aşteaptă. Nu, nu-mi spune nimic

Ea î;: trecu mâmik peste obraji. Durtal o cuprinse cu blândeţe de să rutând-o, o conduse până la uşă.

O s. – i te văd curând, nu-i aşa?

reveni în apartament.

v; S-a terminat, îşi zise, – şi încercă senzaţii amestecate şi confuze < hy,.) lui l cva satistâcut; nu mai sângera în amorul său propriu; îşi realizase V l-i. P<-sedase pe această femeie. Pe de altă parte, obsesia lui luase sfârşit, im iiiive/iva libertate a spiritului; dar cine ştie ce necazuri îi mă:

u v, i i ’¡căuiia? Pe urmă, totuşi, se înduioşa.

În fond, ce putea să-i reproşeze? Hyacinthe îl iubea aşa cum putea; era, deopotrivă, înflăcărată şi melancolică. O amantă care la pat îşi lăsa slobodă firea de târfă, în timp ce în *societate* se pisiceşte cu alinturi mondene, fiind desigur mai isteaţă decât femeile din lumea ei – o asemenea combinaţie era de o picanterie delicioasă! Elanurile ei amoroase erau neînfrânate şi bizare!

Ce mai voia atunci?

Şi, pe buna dreptate, sfârşi prin a se autoacuza: era numai din vina lui dacă totul dă greş. Nu mai avea nicio dorinţă, nu-l chinuia cu adevărat decât propria minte înfierbântată. Avea trupul uzat, sufletul tocit, inapt pentru iubire, sătul de mângâieri mai înainte chiar de a le fi primit, atât de dezgustat după ce le suportase! Inima îi era în paragină, nimic nu răsărea în ea. Ce boală şi asta: să-şi strice dinainte, prin reflecţie, toate plăcerile, să întineze orice ideal de cum îl atinge! Nu se mai putea apropia de vreun lucru fără să-l strice. În această mizerie sufletească, totul, în afara artei, era doar un amuzament mai mult sau mai puţin plicticos, un divertisment mai mult sau mai puţin steril.

— Ah, biata femeie, mă tem că va avea de îndurat, cu

mine, decepţii cumplite! Bine-ar fi să nu mai revină!

— Nu, nu merită s-o prigonesc în felul ăsta; şi, înduioşat, jură că prima oară când va veni la el va căuta s-o îmbuneze şi s-o convingă că decepţia lui, atât de prost ascunsă, nici măcar nu există!

Încercă să-şi aranjeze patul, să-şi pună în ordine cuverturile răvăşite, să întoaie pernuţele bătucite, apoi se culcă.

Stinse lampa. În întureric, disperarea îi spori. Cu moartea în suflet, îşi zise: – da, aveam dreptate să scriu că femeile cele mai minunate sunt cele pe caic nu le-ai avut.

Să afli, doi-trei ani mai târziu, când ea va fi inaccesibilă, cinstită şi măritată, plecată din Paris, plecată din Franţa, departe, poate chiar moartă; să afli, deci, că ea te iubea, deşi când era lângă tine nu îndrăzneai s-o crezi – ce vis!

— Doar aceste iubiri reale şi intangibile, făcute din melancolii depărtate şi din regrete, doar ele contează! Şi nu e loc, în ele, pentru trup, pentru drojdia desfrâului!

Să iubeşti de departe şi fără speranţă, pe cineva care nu-ţi va aparţine vreodată, să visezi, cu neprihănire, la farmece palide, la imposibile săruturi, la mângâieri abia atinse pe fruntea uitată a iubitelor moarte o, iată o rătăcire fascinantă şi fără întoarcere! Tot restul e josnic sau gol.

— Pe de altă parte, cât trebuie să fie de cumplită existenţa, dacă aceasta e singura fericire cu adevărat înaltă, cu adevărat pura pe care cerul o îngăduie, în lumea aceasta, sufletelor neîncrezătoare, celor înspăimântaţi de eterna abjecţie a vieţii!

Acest episod îi lăsă lui Durtal o repulsie vie faţă de trupul ce ţine sufletul în lesa şi se opune tentativelor de separare. E limpede, carnea refuză să fie dată deoparte pentru a face loc, în gândurile noastre, unor eterate făpturi intangibile: putem visa la acestea doar punându-i ei botniţă. Poate pentru întâia oară, amintindu-şi întâmplarea din ajun, realiză sensul acum pierdut al cuvântului „castitate” – şi îi savură străvechea şi delicata bogăţie.

Cum cel care-a băut prea mult se gândeşte, după beţie, *s-o* lase mai moale cu tăriile, la fel se gândea şi el, acum, la afecţiuni epurate, departe de ispita patului.

Rumega aceste gânduri, când intră, des Hermies.

Discutară despre dereglările iubirii. Surprins deopotrivă de apatia şi de asprimea lui Durtal, des Hermies exclamă:

Nu cumva ne-am dedat ieri, amice, la oarece voluptuoase excese?

Cu deliberată rea-credinţă, Durtal clătină din cap.

În cazul ăsta, continuă des Hermies, eşti arogant şi

crud! Să iubeşti fără speranţă, platonic, ar fi grozav, dacă n-ar trebui să ţii seama de intemperiile spiritului! Castitatea, fără un ţel cucernic, n-are nicio raţiune de-a fi; mă rog, mai e şi cazul când trupul nu-şi poate face datoria, dar atunci e vorba de o chestiune fiziologică pe care, mai bine sau mai rău, o rezolvă empiricii; de fapt, totul, în lumea aceasta, sfârşeşte la actul pe care tu îl respingi. Inima, care se spune că-i partea nobilă a omului, are aceeaşi formă cu penisul, care e partea aşa-zicând ruşinoasă; e aici un simbol foarte adânc, căci orice iubire pornită de la inimă sfârşeşte la organul ce-i seamănă. Când imaginaţia umană încearcă să animeze fiinţe artificiale, ea este nevoită să reproducă mişcările animalelor ce se împreunează. Uită-te la maşini, la jocul pistoanelor în cilindri: nişte Romeo de oţel în Juliete de fontă! Manifestările umane nu diferă intru nimic de acest du-te-vino al maşinilor noastre. E o lege în faţa căreia trebuie să te închini, dacă nu eşti neputincios ori sfânt; or, tu nu eşti niciuna, nici alta, presupun; sau, în sfârşit, dacă pentru un motiv sau altul doreşti să-ţi pui armele-n cui, urmează reţeta unui bătrân oculist din secolul al şaisprezecelea, napolitanul Piperno; el afirmă că bărbatul care mănâncă veibină nu se poate apropia de femeie timp

de şapte zile; cumpără-ţi o traistă de verbină, paşte-o, şi mai vedem.

Durtal începu să râdă.

— Poate că e o cale de mijloc: să nu ai niciodată legături trupeşti cu femeia pe care-o iubeşti şi, ca să-ţi afli liniştea, să frecventezi, tând nu se poate altfel, femei pe care nu le iubeşti. Ai evita în felul ăsta, îmi o oarecare măsură, riscul de a te dezgusta.

A, nu! Ţi-ai imagina că femeia visurilor tale ţi-ar putea dărui delicii iiupe. Şti absolut diferite de cele pe care le încerci cu celelalte, şi tot rău s-ar st. u şi Apoi, femeile îndrăgostite nu sunt atât de filantroape şi austere va să

Imn, imelepaunca acestui egoism, căci în definitiv de egoism e vorbei f *k* hp;. Ce-ar fi să te incaâţî? *Judată-i oră* vast *iar* friptura de viţel a mătuşii, arhuix nu aşteaptă!

Gin ci sosiia, friptura, scoasă Jm oală, aburea pe un pai de legume, pe un plai ou. Lavraix, cu landa i în iotoim, îşi citea breviarul Ce mai e nou? întrebă el, închiz ând cartea.

Păi, nimic, politica nu ne interesează, iar reclamele americane ale generalului Boulanger” te agasează Co pe noi, presupun; altfel, istoriile de prin ¡uniak sunt mai tulburi şi mai derizorii ca oricând; ei, fii atent, ai <...1te, irzi. Continuă des Hermies adresându-i-se lui Durtal, care

se pregătea să înghită o lingură de supă.

Într-adevăr. Supa asta de oase e o tr umuseţe, dar e fierbinte ca ii-agmă lichidai C, ar, a propus de noutăţi, de ce spuneţi că nu-i nimic demn i/de; Nici procesul uudanilui abate ¿oudes, cave se tudevă ia Curtea iun Avevron? După ce încercat să-şi otrăvească preotul cu vin de înipâr: ăşanic, după conţi – toi telu; de neleuiravorturi, violuri.

— Iteţuiuc ¡... Puhoprv, laisun. Jun carnaiama sfârşit prin a jetui

Cutia Mtieior jmam uriborr. II, potirul, toate odoarek de cult: Asta e t n; ar m: v

(Jiâjhaix înălţă ndrii spre

Dacă t; v îi condamnai. Un preo: în plus la Paris, spuse de S hernii-

De v. O?

De ce? Pentru că toţi oame, ui bisericii care au greşii în provincie, sau ar. Au avu: probleme cu jurisd: ct» a ecleziastică, sunt trimişi aici, unde ’) vez-i: i-i ¡or mai discre a şi aprop pierd în mulţime; iav parte din caici-oria accior preoţi. Sunr nv. Nnţt „suplinitori Ce înseamnă asta? întrebă Duri

Suni preoţii pripăşiţi ne lângă o parohie. Şt. Îi că în afară de preot sau paroh, de viori, de cleru! iituiai, exis îi* în

fiecare biserică preoţi ajutători sau ’. Uphnitori: ci sunt aceia, l**-ae** ti **va ba** de dârvală, oficiază liturghiile de dimineaţă, cânii toată lumea doarme, sau slujbele târzii, când toţi îşi fac siesta. Ei sunt cei <e se scoală noaptea să dea viiirna împărtăşanie săracilor, ei priveghează radavrele bigoţilor bogaţi, ia inmonnâiit<în staţi în curent, prin ganguri, fac însă la ţie în cimitire, aşteaptă în zâp.’. Să ploaie pe lângă gropile deschise. Lor le revin corvezile; iar pentru cinci’s, a; *zexe* franci, ţin locul colegilor mai înstăriţi şi pe care slujba îi plictiseşte: suni, în cea mai mare parte, oameni *cazu {i în* diz & rarie; ca să se debaraseze ci, şefii îi dau în scamă la câte o bivâiea uncie suni ţinuţi sub observaţie, până li se retiage *celebre tuP** ori sunt caterisit;. Al re nvinte. Parohiile Jir provincie a ungă spre oraş preoţii peru în un motiv sau altul, nu mai sunt în graţiile ierarhilor.

ul, gei, Corgti (¡837 – 1891), gen. [al» i om politic francez, de nuanţă populistă.

Un fel a. autorizaţie de liberă p: „vevelibciaa preoţilor e uolici de autorităţile ecitzi. Isthi.

Bine, dar atunci vicarii şi ceilalţi preoţi titulari ce mai fac, dacă-şi pasează astfel sarcinile în seama altora?

— Hi tac treaba elegantă şi uşoară, care nu cere nicio

milostenie, niciun efort! îşi spovedesc enoriaşele din lumea bună, predau catehismul unor ţânci curăţei, ţin predici, sunt vedetele ceremoniilor în care, pentru atragerea credincioşilor, se desfăşoară un fast teatral! La Paris, deasupra preoţilor suplinitori, clerul se împarte astfel: cei ce sunt oameni de lume şi cunosc bunăstarea – preoţii plasaţi la bisericile cu clientelă bogată ca Madeleine ori Saint-Roch, cei răsfăţaţi, invitaţi la ospeţe, cei ce-şi fac veacul prin saloane şi nu oblojesc decât suflete trăite în puf; apoi sunt ceilalţi, de regulă buni funcţionari, dar care n-au nici educaţia, nici averea necesare pentru a deveni confidenţii slăbiciunilor celor avuţi; cei din a doua categorie trăiesc mai retraşi, nu-i frecventează, decât pe micii burghezi; conştienţi de propria vulgaritate, se consolează între ei jucând cărţi ori debitând cu plăcere locuri comune şi făcând glume groase la desert!

Ştii ce, des Hermies, spuse Carhaix, mergi prea departe; am pretenţia că îi cunosc şi eu pe preoţi: chiar la Paris există oameni de ispravă ce-şi fac cu prisosinţă datoria. Sunt acoperiţi de oprobriu şi de scuipat, sunt acuzaţi de o groază de vicii abjecte! Dar – până la urmă, trebuie s-o spunem – cei ca abatele Boudes sau canonicul Docre sunt, slavă Domnului, excepţii; iar în afara Parisului, la ţară,

există în rândurile clerului adevăraţi sfinţi!

— Poate că într-adevăr preoţii satanici sunt relativ puţini, iar desfrâul clerului şi ticăloşiile episcopatului sunt mult exagerate de o presă infamă; dar eu nu asta le reproşez. Dacă n-ar fi decât cartofori şi libertini, treacă-meargă, dar sunt călduţi, sunt indolenţi, tembeli, mediocri! Comit păcatul împotriva Sfântului Duh, singurul pe care Prea Milostivul nu-l iartă!

— Sunt oameni ai timpului lor, făcu Durtal. Doar nu pretinzi să mai găseşti, în bucătăria seminariilor, sufletul Evului Mediu!

— Apoi, continuă Carhaix, prietenul nostru uită că sunt ordine monastice fără prihană, de pildă cel din Chartres, al Sfântului Bruno...

— Da, ca şi trapiştii, ori franciscanii; dar acestea sunt ordine ce trăiesc izolate de lume, ferite de veacul nostru infam; să-i luăm, din contră, pe dominicani, care sunt o societate salonardă. Din rândul lor ne vin un Monsabre şi un Didon, ce vreţi mai mult de atât?

Ei sunt husarii religiei, voioşii lăncieri de altă dată, regimentele spilcuite şi elegante ale Papei, în timp ce bunii capucini sunt amărâţii de pifani ai sufletelor, spuse Durtal.

— Măcar de-ar iubi clopotele! exclamă Carhaix,

clătinând din cap. Mai dă-ne puţină brânză, îi spuse el neveste-sii, care strângea salatiera şi farfuriile.

Des Hermies umplea paharele; mâncară, în tăcere, brânza.

Ştii cumva, îl întrebă Durtal pe des Hermies, o femeie vizitată de sucubi are obligatoriu trupul rece? Vreau să spun, e ăsta un indiciu serios al i tu u hatului, aşa cum pe vremuri neputinţa vrăjitoarelor de a plânge permitea Inchiziţiei să le acuze de famece şi magie?

Da, pot să-ţi răspund. Altă dată, femeile atinse de incubat aveau pielea rece, chiar şi în luna august; o atestă cărţile specialiştilor; acum însă majoritatea celor care, cu sau fără voia lor, vin în contact cu aceste spectre iubeţe au, dimpotrivă, pielea fierbinte şi uscată; transformarea aceasta nu-i încă generală, dar tinde să devină. Îmi aduc foarte bine aminte că dr. Johannes, cel despre care ţi-a vorbit Gevingey, era adesea nevoit, în încercarea de a-i goni pe demoni din bolnavele sale, să readucă trupul acestora la temperatura normală cu loţium de hidriodat de potasă diluat cu apă.

O! exclamă Durtal, cu gândul la d-na Chantelouve. Nu ştiţi ce s-a mai întâmplat cu doctorul Johannes? întrebă Carhaix. Trăieşte, foarte retras, la Lyon; continuă, cred, să

lecuiască veneiiciile şi propovăduieşte preafericita sosire a lui Paraclet. De fapt, cine e doctorul ăsta?

— E un preot foarte inteligent şi foarte erudit. A fost stareţ şi a condus, chiar la Paris, singura revistă mistică apărută vreodată. A fost de asemeni un teolog reputat, un maestru recunoscut în dreptul canonic; pe urmă a avut neînţelegeri cu Curia papală de la Roma şi cu cardinalul arhiepiscop al Parisului. Exorcismele lui, lupta cu incubii pe care mergea să-i combată în mănăstirile de femei i-au atras dizgraţia superiorilor.

Ah! îmi aduc aminte ultima dată când l-am văzut, parcă ar fi fost ieri! L-am întâlnit pe strada Grenelle, ieşind de la arhiepiscopat; era ziua în care, după cum mi-a povestit, a părăsit Biserica. Îl revăd mergând lângă mine de-a lungul bulevardului, pustiu, al Invalizilor. Era palid, iar vocea abătută dar gravă îi tremura.

Fusese pus sub acuzaţie şi trebuia să dea explicaţii asupra cazului unei epileptice pe care susţinea că a vindecat-o cu ajutorul unei relicve, a tunicii lui Cristos, păstrată la Argenteuil. Cardinalul, asistat de doi mari vicari, îl asculta, în picioare.

După ce termină, şi după ce în plus oferise informaţiile cerute despre tratarea celor loviţi de vrăji, cardinalul

Guibert îi spuse:

— Ar fi mai bine se va retrageţi la mănăstire!

Îmi amintesc, cuvânt cu cuvânt, răspunsul lui Johannes:

Dacă am încălcat legile Bisericii, sunt gata să-mi primesc pedeapsa; dacă mă socotiţi vinovat, faceţi-mi un proces canonic şi mă voi supune sentinţei, v-o jur pe onoarea mea de preot; dar vreau o judecată potrivit canoanelor, căci, în drept, nu i se poate cere nimănui să se condamne singur, *tiemo se iradere tenetur,* spune Corpus Juris Canonici.

Pe o masă era un număr din revistă. Arătând o pagină, cardinalul continuă:

Vă aparţine? Da, Excelenţă.

— Sunt nişte doctrine infame!

— Şi cardinalul, trecând din cabinet în salonul vecin, strigă: Afară de-aici!

— Johannes înaintă până la uşa salonului, căzu în genunchi pe pragul încăperii şi spuse:

— Eminenţă, n-am vrut să vă jignesc; dacă am făcut-o, vă cer iertare!

Cardinalul strigă şi mai tare: Ieşi, sau chem să te dea afară! Johannes se ridică şi plecă. Toate vechile mele legături sunt rupte, mi-a spus el, părăsindu-mă.

— Era atât de mohorât, că n-am îndrăznit să-i mai pun întrebări.

Se lăsă un moment de tăcerc. Carhaix plecă să tragă uupotele, în turn; femeia strânse desertul şi faţa de masă; des Hermies pregăti cafeaua; Durtal îşi răsucea, gânditor, o ţigară.

Când reveni, învăluit parcă într-o pâclă de sunete, Carhaix exclamă:

Vorbeai adineaori de franciscani, des Hermies. Ştiai că ordinul lor trebuia să rămână atât de sărac, că n-aveau voie să posede nici măcar un clopot? E drept că regula aceasta s-a mai îmblânzit: era prea dura şi prea greu de respectat. Acum au un clopot, dar numai unul singur!

E cazul celor mai multe abaţii, cred.

A, nu, aproape toate au mai multe, adesea trei, în cinstea Sfintei Treimi! a în fond, numărul de clopote pentru o biserică sau o mănăstire e limitat?

Era, altă dată. Exista o ierarhie pioasă a sunetelor; clopotele unei mănăstiri trebuiau să tacă atunci când începeau să bată clopotele unei biserici. Erau vasale, rămâneau respectuoase şi discrete, după rangul lor, atunci când suzeranul vorbea mulţimilor. Dar aceste principii, consfinţite în 1590 de un regulament al Conciliului de la

Toulouse şi întărite de două decrete ale Congregaţiei Ritualelor, nu mai sunt respectate. Regulile Sfântului Charles Borromee, care voia ca o catedrală să aibă între cinci şi şapte clopote, o biserică colegială trei şi una parohială două, sunt abolite; azi, bisericile au mai puţine sau mai multe clopote după cum sunt mai sărace sau mai bogate!

Dar ce facem, discutăm aşa, pe uscat? Unde sunt paharele?

Femeia le aduse, dădu mâna cu musafirii şi se retrase. În timp ce Carhaix le turna coniacul, des Hermies spuse cu voce scăzută:

N-am vrut să vorbesc de faţă cu ea, pentru că asemenea subiecte o tulbură şi o înfricoşează, dar trebuie să vă spun că azi-dimineaţă am primit o vizită ciudată: m-a căutat Gevingey, refugiat între timp la doctorul Johannes, la Lyon. Pretinde că i-ar fi făcut farmece canonicul Docre, aflat în trecere prin Paris. Ce e între ei, nu ştiu; cert e că Gevingey se găseşte într-o stare jalnică!

Ce are, de fapt? întrebă Durtal.

N-am nici cea mai mică idee. L-am consultat cu atenţie, l-am întors pe-o parte şi pe alta; se plânge de înţepături în dreptul inimii. Am constatat tulburări nervoase şi nimic

mai mult; mă îngrijorează însă, la un om care nu-i nici canceros, nici diabetic, această slăbiciune inexplicabilă.

Presupun, spuse Carhaix, că nu se mai fac farmece cu păpuşi din ceară şi cu andrele, cu „Mania” sau cu „Dagyda”, cum li se spunea pe vremuri.

Nu, sunt depăşite, aproape nimeni nu le mai practica. Gevingey, care mi s-a spovedit azi-dimineaţă, mi-a povestit ce reţete infernale foloseşte monstruosul canonic. E vorba, se pare, de secretele bine păzite ale magiei moderne.

A, păi asta mă interesează, exclama Durtal.

Nu fac, se înţelege, decât să repet ce-am auzit, continuă des Hermies aprinzându-şi ţigara.

Ei bine, Docre transportă, cu el, în călătorii, cuşti în care ţine şoareci albi, de experienţă. Îi hrăneşte cu ostii sfinţite de el şi cu paste îmbibate cu otrăvuri dozate savant. Când bietele animale s-au ghiftuit, le ia, le ţine deasupra unui potir şi, cu un instrument ascuţit, le străpunge dintr-o parte în alta. Sângele curge în vas, iar el îl foloseşte ca să-şi lovească duşmanii de moarte. Operează de asemeni pe pui de găină şi pe cobai, dar în ultimul caz se foloseşte nu de sângele, ci de grăsimea acestor animale, devenite, în urma sacrilegiului, tabernacole blestemate şi otrăvitoare.

Se mai serveşte, alteori, de o reţetă inventară de societatea satanică a Re-Theurgiştilor Oprimaţi de care ţi-am mai vorbit şi prepară o tocătură compusă din făină, carne, azimă de cuminecătură, mercur, sământă animală, sângeăomenesc, acetat de morfină şi ulei de aspidă.

În fine, o ultimă scârboşenie – şi care, după Gévingey, ar fi şi cea mai periculoasă: ia peşti pe care îi îndoapă cu ostie sfinţită şi cu toxine iscusit dozate; toxinele sunt din acelea ce smintesc creierul său, absorbite prin pori, ucid în convulsii tetanice. Când peştii sunt bine impregnaţi cu aceste substanţe legate prin sacrilegiu, Docre îi scoate din apă, îi lasă să putrezească, îi macerează şi extrage din ei o esenţă teribilă: o singură picătură poate înnebuni un om!

Esenţa aceasta e, pare-se, de uz extern. La fel că în *Cei treisprezece* de Balzac, dementa sau otrăvirea se produc atingându-se părul cu ea.

— Drace! făcu Durtal, tare mi-e teamă că o picătură a căzut pe creierul bietului Gévingey!

Tulburătoare, Aici, e mai puţin bizareria acestor farmacopei diabolice, cât starea sufletească a celui care le inventează şi foloseşte. Gândiţi-vă că toate astea se petrec în vremea noastră, la doi paşi de noi, şi că aceste filtre necunoscute vrăjitorilor Evului Mediu au fost inventate de

preoţi!

— Preoţi? A, nu: e vorba doar de unul singur, dacă acela poate fi considerat preot! – interveni Carhaix.

— Ba da, ba da, Gévingey e cât se poate de categoric: sunt şi alţii. S-au făcut farmece cu sânge de şoareci veneniferi în 1879 la Châlons-sur-Marne, într-un cerc satanic din care, ce-i drept, făcea parte şi canonicul Docre; în 1883, în Savoia, un grup de călugări decăzuţi a preparat esenţa de care vă vorbeam. După cum vedeţi, Docre nu e singurul care practică această ştiinţă abominabilă; e cunoscută, şi în mănăstiri; există chiar şi câţiva laici care nu sunt străini de ea.

În fine, să admitem că asemenea preparate există cu adevărat şi că sunt active; tot nu e clar cum poate fi cineva lovit cu ele, de aproape sau de departe.

— Asta e altă afacere. Pentru a-l atinge pe duşmanul vizat se poate opta între două mijloace. Primul şi cel mai folosit e următorul: magicianul se foloseşte de o prezicătoare, de o femeie numită, în mediul lor, „spirit volant”; sub hipnoză, spiritul acestei somnambule poate merge oriunde i se cere. E posibil, astfel, să ducă la sute de kilometri şi la persoana desemnată otrăvurile magice. Cei loviţi pe această cale nu văd pe nimeni şi înnebunesc

sau mor fără măcar să bănuiască ceva. Dar aceste prezicătoare, pe lângă că sunt puţine, sunt şi primejdioase, căci şi alte persoane le pot aduce în stare cataâeptică, siorcându-le mărturisiri. Asta explică de ce indivizi ca Docre recurg la o a doua cale, mai sigură. Ea constă în a invoca, la fel ca în spiritism, spiritul unui mort, şi de a-l trimite să lovească victima cu maleficiul pregătit. Rezultatul vsiv acelaşi, doar instrumentul se schimbă.

Iată adar, redate întocmai, confidenţele amicului Gevingey, spuse în încheiere des Hermies.

Şi dr. Lohannes îi vindecă pe oamenii otrăviţi în felul ăsta? întrebă (arhan!

Da, îi reuşesc lecuiri inexplicabile, o pot confirma.

Dar cum face?

Gevingey spune că doctorul oficiază liturghia lui Melchisedec. Nu; iiu ce este această liturghie dar poate că o să ne spună Gevingey, dacă se întoarce vindecat!

Oucum, cred că aş vi ca, îniwar o dată în viaţă, să-l întâlnesc, pe acest canonic Docre. Spuse Durui.

Eu nu; căci este întruparea Necuratului pământ, strigă Carhaix, intându-s prietena să-şi îmbrace pahonic. Lv.

Aprinse felinarul şi coborâră împreună pe scări; cum Durtal se plângea ne irig. Des Hermies începu să radă

Dacă ai tăi ar fi cunoscut secietek magice ale plantelor, n-ai mai fi tremurai aşa, spuse el în secolul al XVl-ka se credea că un copil nu va şti neiodată ce-i frigul sau arşiţa dară pană să împlinească doisprezece ani i se iteacă mâinile cu zeamă de busuioc b. După cum vezi, o reţetă înmiresmată şi mai puţin periculoasă d. V’it cele de care abuzează canonicul Docre.

Ajtinşi jos, Carhaix 1.1 cuie uşa 111 urma lor, iar ca doi grăbiră paşti „râu crivăţul matura străzi. E pustii.

În line, spuse des – krrnics. Făcând absrracţic de satanism şi nici macat. Pentru ca *şi* satamsnnil este religie trebuie să recunoşti că, aşa necredincioşi cum suntem, On versat ia noastră e cât se poate de cucernica. Sper ca acolo, sus, se va ţin seama dv asta.

Nu avem niciun maţi; despre ce altceva să discuţi? răspunse Durtr. I; conversaţiile ce nu au drept subiect religia sau arta sunt atât ne jalnice şi e e vane!

XV

Amintirea acestor elixiruii monsmioase nu-i ieşi din minte nici a doua zi, şi Fumând la gura sobei, Durtal ic gândi! a lupta dintre Docre şi Joh. Umes, ia cei doi preoţi care, cu inc~vâtaţa şi e. Xorcisme. Se înfruntau pe socoteala Im Gevingey.

În simbolica creştină, îşi zise el, peştele e una din reprezentările lui Cristos; de aceea, vezi bine, îşi hrăneşte Docre peştii cu ostie, cât şi pentru a spori oroarea sacrilegiului. Procedează invers decât vrăjitorii din Evul Mediu care, din contră, alegeau animale spurcate, consacrate diavolului, broasca, de pildă, dându-le să digere trupul Mântuitorului.

De fapt, ce e adevărat din pretinsa putere a chimiştilor deicizi? Cum să crezi că spectrele invocate ar putea ucide la ordin o persoană desemnată, cu esenţe letale şi sânge otrăvit? Toate astea par foarte improbabile, dacă nu-s de-a dreptul nişte aiureli!

Şi totuşi! Când stai să te gândeşti, nu regăseşti oare – inexplicabile azi, şi supravieţuind sub alte nume – misterele atribuite multă vreme credulităţii Evului Mediu? La spitalul Charité, dr. Luys transferă boli de la o femeie hipnotizată la alta. E oare asta mai puţin ciudat decât artificiile necromanţiei, decât deochiul aruncat de vrăjitori sau ciobani? în definitiv, un strigoi, un spirit volant nu e mai extraordinar decât un microb venit de departe şi care, fără să observi, te otrăveşte; aerul poate la fel de bine să transporte spirite ca şi bacili. E ştiut că prin aer se propagă, nealterate, emanaţii, efluvii electricitatea, de

pildă – sau fluidele unui hipnotizator ce-i poate porunci unui subiect aflat în celălalt capăt al Parisului să vină la el. Ştiinţa nu mai contestă aceste fenomene. Pe de altă parte, dr. Brown-Séquard întinereşte bătrâni bolnavi, redă bărbăţia unor neputincioşi făcându-le injecţii cu extracte din gonade de iepuri şi cobai. Cine ştie dacă acele elixiruri de viaţă lungă, acele filtre de iubire pe care le vindeau vrăjitoarele unor inşi neputincioşi sau legaţi prin farmece nu erau compuse din substanţe similare sau analoage? Se ştie foarte bine că în Evul Mediu sămânţa bărbătească intra aproape totdeauna în compoziţia acestor mixturi. Or, recent, după experienţe repetate, dr. Brown-Séquard a demonstrat tocmai virtuţile acestei substanţe prelevate de la un bărbat şi injectate altuia!

În fine, apariţiile, dedublările corporale, bilocaţiile n-au încetat din Antichitate, pe care au înfricoşat-o, şi până acum. E totuşi greu de admis că experienţele doctorului Crookes, desfăşurate timp de trei ani de faţă cu martori, ar fi o înşelătorie. Iar dacă el a putut fotografia spectre vizibile şi tangibile, trebuie să recunoaştem realitatea taumaturgilor din Evul Mediu. Toate astea rămân desigur incredibile; – cum incredibile erau, nu mai departe de zece ani în urmă, hipnoza, controlul voinţei unei fiinţe de către

alta care s-o poată împinge la crimă!

Bâjbâim în întuneric, e sigur. În fond – avea dreptate des Hermies e mai puţin important să ştim dacă sacrilegiile farmaceutice ale cercurilor satanice sunt puternice sau slabe, cât să constatăm acest fapt de netăgăduit, absolut: exista şi acum asociaţii satanice şi preoţi decăzuţi care le organizează.

A, dacă ar fi o cale de a-l întâlni pe canonicul Docre, de a-i câştiga încrederea, poate că lucrurile s-ar mai lămuri. De altfel, doar sfinţii, scelerаţii şi nebunii merită să fie cunoscuţi; discuţia cil ei e singura demnă de interes. Oamenii de bun simţ sunt inevitabil mediocri, de vreme ce repetă iar şi iar veşnicul refren al acestei vieţi plicticoase; ei sunt mulţimea, care, mai mult sau mai puţin inteligentă, rămâne mulţime, şi mă agasează! Bun, dar cum să ajung la preotul acesta monstruos – Şi, scormonind jăratecul, Durtal îşi zise: prin Chantelouve, dacă ar vrea să mă ajute, dar nu vrea. Rămâne nevasta lui, care l-a frecventat probabil şi ea. Trebuie să discutăm, să aflu dacă e în legătură cu el, dacă-l mai întâlneşte.

Intrarea dnei Chantelouve în gândurile sale îl indispuse. Îşi privi ceasul şi murmură: ce pisăloagă, totuşi! Are să vină şi o să trebuiască iar să... măcar de-aş putea s-o

conving de inutilitatea zbenguielilor trupeşti! Oricum, nu cred să fie mulţumită: la scrisoarea frenetică prin care îmi cerea o întâlnire, i-am răspuns după trei zile cu un bilet sec, invitând-o aici, astă-seară. N-am prea fost în dispoziţie lirică, ba chiar dimpotrivă!

Se ridică, verifică focul în dormitor, apoi se întoarse şi se aşeză în fotoliu, fără măcar să aranjeze, ca alte dăţi, camera. Acum, când nu mai ţinea la această femeie, orice galanterie, orice jenă dispăreau. Aştepta fără nerăbdare, îmbrăcat comod, şi în papuci de casă.

În fond, singurul lucru bun între mine şi Hyacinthe a fost sărutul acela, în preajma soţului, la ea acasă. Nici vorbă sa mai regăsesc mireasma gurii şi ardoarea ei de atunci! Aici, buzele ei n-au niciun gust.

D-na Chantelouve suna mai devreme decât de obicei.

Ei, da, făcu ea aşezându-se, drăgălaşă scrisoare mi-ai scris!

— Ce vrei să spui?

— Hai, recunoaşte, te-ai săturat de mine!

El protestă, dar ea clătină din cap.

Să vedem, continuă el, ce-mi reproşezi? Că ţi-am trimis un bileţel prea scurt? Dar era cineva la mine, eram grăbit, n-aveam timp să lungesc pelteaua!

— Că nu ţi-am dat întâlnire mai curând? Dar nu puteam! Ţi-am spus doar, legătura noastră impune precauţii, nu ne putem vedea prea des; cred că ţi-am explicat destul de clar motivele...

— Sunt aşa de proastă, că probabil nu le-am înţeles; mi-ai vorbit de nişte motive familiale, cred...

Da.

— Cam vag!

Nu pot totuşi să pun punctul pe i, să-ţi spun că...

Durtal se opri, întrebându-se dacă nu se ivise ocazia să rupă, fără întârziere, cu ea; dar se gândi la informaţiile deţinute de Hyacinthe în legătură cu canonicul Docre.

Ce să-mi spui? Hai, spune!

El clătină din cap; ezita, nu atât să toarne o minciună, cât să fie obraznic sau mojic.

Fie, continuă el, pentru că mă sileşti, am să-ţi mărturisesc, deşi îmi vine greu, că am pe cineva, de ani de zile; adaug că relaţiile noastre sunt acum pur amicale...

Prea bine îl întrerupse ea, motivele tale familiale sunt clare.

În plus, continuă el cu o voce mai joasă, dacă vrei să ştii tot... ei bine, Un un copil cu ea!

Ai un copil!... O, bietul de tine.

Hyacinthe se ridică.

— Nu-mi rămâne decât să mă retrag. Adio, n-o să mai vezi.

HI nisă îi cuprinse mâinile şi, mulţumit de minciuna lui dar ruşinat de hi ntaliiaic. I cu care-o debitase, o imploră să mai rămână.

reluxn. Atunci el o tia la sine, o sărută pe păr, o dezmierdă. Ea îi privi cliept în ochi cu pupilele-i tulburi.

Ah! Vino! zise ea; nu. Lasă-mă să mă dezbrac!

A, nu, ajunge!

Ba dai

Bine, uite că se repetă scena de seara trecută, murmură el, prăbuşind.: abătut, pe un scaun. Se simţea doborât de o tristeţe de nespus, copleşit de urât.

be dezbrăcă la toc. Se încălzi, aşteptă ca ea să intre în par. Apoi veni lângă ea şi în încolăcit de trupul ei upâu şi rece

Deci e adevărat, să nu mat viir

Nu răspunse nimic, pricepând că ea ni-ri nu se gândea să plece, că se Ra nipon a de el până la capă1-

Spune!

Cuiundâdu-şi fala între. Sânii e;. – Arutându-i, Durtal evită să-i răspund;:

Vorbeşte, nu r ascunde

O îmbrăţişa vioivin, tavă, şi r. Nu se stors, sec.”; mit, în icricit vă nu totul >/<îi>i... Când reveniră în pai, ei i; cuprinse de după gât şi cu limba n scormoni gura; nisă ru reacţiona la mângâieri, rămânea tuşt şi moiatec. Atunci ea coborî pe piept ui lui, şi mai jos, îl tăcu să scoată gemete şi inse.

Alia! tăcu ea îndrept. Lndu-se brusc, în sfârşit., te aud!

Durta i zăcea, trânt, vlăguit, în<apabil să lege două idei în cât ierul pe care şi-l simţea pa ipitând; sub ţeastă, p-vea desprins de trup.

Ist adună totuşi mintea, se ridivă lăsău-o să se îmbrace, merse în cabinet, îşi trase hainele pe el

Prin draperia ce sepiră –. Ele două odăi, zărea, în cercul ei de lumini, lumânarea aşezată în spatele perdelei, pe şemincu. Hyacinthe tmibla încolo şi încoace, părând că simge şi aprinde tucăra lumânării de câte ori recea în dreptul ei.

Ah! Bietul meu prieten, spuse ea. Deci ai un copil!

la t. C uită, a ţinut, îşi spuse el Da, o fetiţă.

Şi câţi ani arc?

Păi... să tot aibă vreo şase ani; şi o descrise, o blondin? isteaţă, vioaie, dar gin & aşa... U sănătatea, ceea i. C

însemna precauţii de tot felul, o îngrijire permanentă.

— Cred că petreci destule seri neieiicite, continuă ea cu ti lbrare în glas. De după perdea.

A, da! Gândeşic-îc, eu pot să ir-or v; a mâine: ce se întâmpla ci aceste nefericite?

Durtal se înfierbântă, sfârşi prin a crede el singur în existenţa copilului, se înduioşa de soarta mamei, a fiicei; vocea îi tremura; aproape cădădură lacrimi în ochi.

— Sărmanul meu prieten, spuse ea, trăgând la o parte perdeaua şi intrând, îmbrăcată, în birou. Acum înţeleg de ce pare trist, chiar şi atunci când surâde!

El o privea; neîndoielnic, în clipa aceea, afecţiunea ei nu era simulată; Hyacinthe ţinea cu-adevărat la el; dar de ce trebuia să aibă acele izbucniri de desfrânată? Fără ele, ar fi putut rămâne prieteni, ar fi păcătuit împreună cu moderaţie, s-ar fi iubit, astfel, mai mult decât tăvălindu-se în mocirla simţurilor; dar nu, asta nu-i cu putinţă, îşi spuse în cele din urmă, privindu-i ochii sulfuroşi, gura lacomă, crudă.

Aşezată lângă birou, Hyacinthe se juca, distrată, cu un toc.

Lucrai când am venit? Unde-ai ajuns cu Gilles de Rais?

— Înaintează, dar nu cât aş fi vrut; ca să redai veridic

satanismul Evului Mediu ar trebui să te transpui în atmosfera lui, sau măcar – cunoscându-i pe închinătorii Diavolului din zilele noastre – s-o refaci din imaginaţie; – căci starea sufletească este identică, ţelul acelaşi, chiar dacă manifestările diferă.

Privind-o drept în ochi, şi socotind că povestea cu copilul o înmuiase, trecu la atac cu toate mijloacele şi îi spuse direct:

— Ei, dacă soţul tău s-ar hotărî să spună ce ştie despre canonicul Docre!…

Ea rămase nemişcată, dar ochii i se înceţoşară. Nu-i răspunse nimic.

— Dar cum Chantelouve bănuieşte ceva despre legătura noastră…

Ea îl întrerupse.

— Soţul meu n-are nimic de-a face cu asta; evident că suferă când plec de acasă, ca în seara asta, de pildă, pentru că ştie unde mă duq dar nu admit niciun drept de control din partea lui, cum nici eu nu-l controlez în vreun fel. E liber, ca şi mine, să meargă unde vrea. Eu trebuie să mă ocup de casă, să-i apăr interesele, să-l îngrijesc, să-i ofer afecţiunea mea devotată: sunt lucruri pe care le fac din toată inima. Ce fac, însă, cu viaţa mea personală, asta

nu-l mai priveşte, nici pe el şi nici pe altcineva...

Vorbea pe un ton hotărât, cu voce răspicată.

Drace! exclamă Durtal, după tine, rolul unui soţ în căsnicie e cât se poate de limitat!

— Ştiu că nu sunt ideile lumii în care trăiesc, şi nu cred să fie nici ale tale; din cauza lor, de altfel, prima mea căsătorie a fost nefericită şi zbuciumată;

— Am însă o voinţă de fier, şi îi domin pe cei ce mă iubesc. În afară de asta, urăsc minciuna; când, după câţiva ani de căsnicie, m-am îndrăgostit de o persoană, i-am spus-o cinstit soţului meu şi mi-am mărturisit greşeala.

Pot îndrăzni să te întreb cum a reacţionat?

— A fost atât de mâhnit, că a albit într-o singură noapte; n-a putut accepta niciodată ceea ce el numea – pe nedrept, cred – trădarea mea şi s-a sinucis.

— Aşa! exclamă Durtal, uluit de aerul imperturbabil şi hotărât al femeii.

— Şi dacă, mai întâi, te gâtuia?

Ea ridică din umeri, scutură de pe rochie un păr de pisică.

Aşadar, continuă el după o pauză, acum eşti, ca să zic aşa, liberă, soţul tău de-al doilea tolerează...

— Să-l lăsăm, te rog, pe soţul meu de-al doilea; e un om

minunat caic ar merita o soţie mai bună. Am toate motivele să fiu mândră de Chantelouve şi rin Li el atât cât îmi e cu putinţă; dar mai bine să vorbim despre altceva; am şi aşa destulă bătaie de cap, pe subiectul ăsta, cu duhovnicul meu, care îmi interzice să mă apropii de Sfântul Altar.

O privea cu atenţie, descoperea o nouă Hyacinthe, o femeie aprigă şi dură, de care nu ştiuse nimic. Nicio înduioşare, nimic în timp ce povestea despre sinuciderea primului soţ; nu părea să-i treacă prin cap că ar trebui să-şi impute o crimă. Rămânea ca de piatră, şi totuşi adineaori, când îl căina pe Durtal pentru pretinsa lui paternitate, o simţise tresărind. La urma urmei, poate că joacă, teatru; – ca şi el, în definitiv'

Durtal era surprins de întorsătura pe care-o luase discuţia lor; căută o chichiţă ca să poată reveni la punctul de plecare de unde Hyacinthe îl deturnase – la satanismul canonicului Docre.

În fine, să nu ne mai gândim la asta, zise ea, apropiindu-se. Surâdea, devenea iarăşi femeia pe care-o cunoştea.

Dar... să nu mai poţi să te împărtăşeşti din cauza mea...

Ea îl întrerupse.

— Te plângi că nu eşti iubit? – şi îl sărută pe ochi.

El o strânse galant în braţe, dar, simţind-o că freamătă, se îndepărtă, prudent.

Şi duhovnicul tău e chiar atât de aspru?

— E un om incoruptibil, de modă veche. De altfel, pentru asta l-am ales.

— Dacă aş fi femeie, cred că mi-aş alege, din contră, un duhovnic duios şi înţelegător, care n-ar trage cu forcepsul de micile mele păcate. Mi-ar plăcea să fie îngăduitor, să-mi înlesnească mărturisirea, să extragă cu blândeţe greşelile tăinuite. E drept că-n felul ăsta rişti să te îndrăgosteşti de un confesor lipsit, el însuşi, de apărare, şi…

— Şi ar fi un incest, pentru că preotul este un tata spiritual, şi de asemeni un sacrilegiu, căci preotul e hirotonisit. Ah, ce nebună am fost! exclamă ea, brusc exaltată, vorbindu-şi singură;

El o observă. Fantasticii ochi de mioapă scânteiau. Nimerise, desigur, fără să-şi dea seama, peste viciul ei cel mai ascuns.

Spune-mi – surâse el – mă mai înşeli şi acum cu un Durtal imaginar?

Nu înţeleg.

Ba da; primeşti, noaptea, vizita incubului ce-mi seamănă?

— Nu; de vreme ce te posed în carne şi oase, ce nevoie am să invoc imaginea ta?

— Ştii că eşti o dulce satanistă?

— Se poate, am frecventat atâţia preoţi!

— Joci tare! răspunse el înclinându-se; dar mai bine ascultă-mă, scumpa mea Hyacinthe, şi, dacă vrei să-mi faci un serviciu, răspunde-mi: îl cunoşti pe canonicul Docre?

Ei bine, da!

— Spune-mi, cine e omul ăsta de care tot aud vorbindu-se?

— Cine vorbeşte?

Gevingey şi des Hermies.

A, îl frecventezi pe astrolog! într-adevăr, l-a întâlnit pe Docre, mai de mult, chiar la mine în casă. Dar nu ştiam că des Hermies, care pe vremea aceea nu ne vizita, ar avea legături cu canonicul.

Nici nu are. Des Hermies nu l-a văzut niciodată; tot ce ştie e din aceeaşi sursă poveştile lui Gevingey; în fond, ce e adevărat din toate blestemăţiile ce i se pun în seamă?

Nu ştiu. Docre e un om amabil, erudit şi politicos. A fost chiar confesorul unei alteţe regale şi ajungea desigur episcop dacă nu renunţa la preoţie. Am auzit, pe seama

lui, tot felul de grozăvii, numai că, în lumea feţelor bisericeşti mai ales, se spun atâtea!

Dar, în sfârşit, l-ai cunoscut personal!

Da, mi-a fost şi duhovnic.

Atunci e imposibil să nu ştii de ce-i în stare!

Într-adevăr, se poate bănui. În fine, de câteva ceasuri te tot învârţi în jurul cozii: ce vrei să afli, de fapt?

Tot ce vrei tu să-mi spui: e tânăr, frumos sau urât, sărac sau bogat?

Are patruzeci de ani, e un bărbat prezentabil şi cheltuieşte o mulţime de bani.

Crezi că face vrăji, că oficiază liturghia neagră?

Tot ce se poate.

— Iarta-mă că mă bag aşa în sufletul tău, că-ţi smulg cuvintele cu cleştele; pot să fiu indiscret *pâţfă* la capăt?... Darul acela al incubatului...

Prea bine; de la el îl’s/m; sper că acum eşti mulţumit.

Şi da, şi nu. Îţi mulţumesc că ai fost bună să-mi răspunzi, simt că deja abuzez; – şi totuşi, o ultimă, întrebare. Ştii o cale ce mi-ar permite să-l cunosc pe canonicul Docre?

E la Nîmes.

Pardon, acum e la Paris. /

A, deci ştiai! Ei bine, dacă ar fi o asemenea calc, nu ţi-aş arăta-o, fii sigur. E mai bine să nu-l întâlneşti!

Recunoşti, prin urmare, că e primejdios?

— Nici nu recunosc, nici nu neg; am spus doar că nu trebuie să ai de-a face cu el!

Ba da: trebuie să-i cer nişte informaţii pentru cartea mea despre satanism.

O să ţi le procuri în alt mod. De altfel, continuă ea, soţul meu a rupt orice relaţie cu acest om care-l înfricoşează, şi care nu mai vine, ca altă dată, în casa noastră.

Nu-i un motiv ca să...

Ca să ce? întrebă ea, întorcându-se.

— Ca să... nimic. – în gând însă îşi zise: ca să nu te mai întâlneşti cu el.

Ea nu insistă; îşi aranja părul sub voaletă.

— Doamne, ce rău pot să arăt!

Durtal îi luă mâinile şi i le sărută.

— Când te mai văd?

Credeam că nu e cazul să mai vin.

Ştii bine că ţin la tine ca la o prietenă adevărată; hai, spune, când vii?

Poimâine, dacă nu te deranjează.

Deloc!

Atunci, la revedere! Se sărutară pe gură.

Şi mai ales să nu-l visezi la noapte pe canonicul Docre, spuse ea când ieşi, ameninţându-l cu degetul.

Naiba să te ia, cu codelile tale! îşi zise el, închizând uşa.

XVI

Când mă gândesc, îşi spuse Durtal a doua zi, că am rezistat la ispitele patului, care frâng şi cea mai oţelită voinţă, că, oricât a stăruit Hyacinthe nu i-am îngăduit să prindă rădăcini aici şi că tot eu, după ce dorinţa s-a stins, redevenit lucid, am rugat-o să revină – chiar că nu mai pricep nimic! E drept că nu luasem hotărârea fermă s-o termin cu ea; şi apoi, nu puteam totuşi s-o expediez ca pe-o prostituată, continuă el, ca să-şi justifice inconsecvenţa. Plus că speram să capăt informaţii despre canonic. Iar în privinţa asta mi-a rămas datoare, va trebui să se decidă să vorbească, nu să-mi răspundă, monosilabic sau cu fraze în doi peri, ca data trecută!

De fapt, ce a putut fi între ea şi acest preot, care i-a fost duhovnic şi care, după cum singură recunoaşte, a iniţiat-o în sucubat? I-a fost amantă, asta e sigur; dar câţi alţii, dintre clericii printre care s-a învârtit, nu-i vor fi fost amanţi? Căci ei sunt – a mărturisit-o spontan – cei va re o atrag! Dacă aş frecventa cercurile bisericeşti, aş afla

probabil lucruri ciudate despre ea şi bărbatul ei; şi mai ciudat, totuşi, este că Chantelouve, care joacă un rol bizar în acest menaj, şi-a făcut o reputaţie deplorabilă, – nu însă şi ea. N-am auzit niciodată vorbindu-se despre năzbâtiile ei; de fapt – ce prost pot să fiu! – nu e nimic de mirare: soţul ei nu s-a închis în cercurile religioase şi mondene; îi frecventează pe oamenii de litere, expunându-se, în consecinţă, la toate bârfele, în timp ce ea, dacă-şi ia un amant, sigur şi-l alege din mediile pioase, unde niciunul din cunoscuţii mei n-ar fi primit; apoi, preoţii sunt oameni discreţi; dar cum se explică atunci că vine la mine? Poate că pur şi simplu i s-a aplecat de amorezii în sutană şi s-a gândit la un interimat în redingotă. M-a ales pentru un interludiu laic!

Oricum, e o femeie bizară, şi cu cât o cunosc mai îndeaproape, cu atât o înţeleg mai puţin. Există în ea trei fiinţe distincte:

Mai întâi, femeia de lume pe care-am cunoscut-o în salonul ei, rece, distantă, aproape trufaşă, dar care în intimitate devine cumsecade, afectuoasă, chiar tandră.

Apoi, la pat, femeia cu voce şi purtări de nerecunoscut, târfa ce scuipă măscări, ce nu mai ştie de nicio ruşine.

În fine, cea de-a treia, pe care-am cunoscut-o ieri,

femeia maliţioasă, necruţătoare, de-a dreptul satanică, o adevărată scorpie.

Ce îmbină şi amalgamează aceste ipostaze? Nu ştiu; poate ipocrizia; şi nu măcar: sinceritatea ei descumpăneşte adesea; ce-i drept, poate că-i vorba de clipe de relaxare sau neatenţie. În definitiv, de ce-aş încerca să înţeleg i ar, icterul acestei bigote lubrice? Important e că nu mi se confirmă temerile: nu-mi cerc s-o scot în lume, nu mă obligă să cinez la ea acasă, nu-mi pretinde mei o gratificaţie, nu-mi impune niciun compromis mai mult sau mai puţin dubios. N-am să găsesc niciodată ceva mai bun. Aşa e numai că acum aş prefera să nu găsesc nimic; pot foarte bine să-mi depun petiţiile erotice la ghişeul unor profesioniste; şi atunci, cu douăzeci de franci, cumpăr extaze şi mai rafinate, căci, orice s-ar spune, doar târfele sunt experte în bucătăria voluptăţii!

Ceea ce e bizar, îşi spuse el deodată, după o pauză de gândire, e că, păstrând proporţiile, Gilles de Rais se împarte la fel ca ea în trei fiinţe diferite.

Mai întâi soldăţoiul temerar şi cucernic.

Apoi artistul rafinat şi criminal.

În fine, păcătosul ce se căieşte, misticul.

Trece mereu din exces în exces, iar aceste excese se

află la antipozi! Contemplându-i spectacolul vieţii, descoperi, în faţa fiecăreia din viciile lui, o virtute ce i se opune; între ele, însă, nicio legătură vizibilă.

A fost de un orgoliu clocotitor, de o imensă trufie, dar când căinţa l-a copleşit, a căzut în genunchi în faţa poporului iar lacrimile şi smerenia lui au fost ale unui sfânt.

Cruzimea lui a întrecut limitele umanului, şi cu toate astea a fost milostiv, şi-a adorat prietenii şi i-a îngrijit ca un frate atunci când au căzut sub loviturile Demonului.

Neînfrânat în dorinţe şi totuşi răbdător; viteaz pe câmpul de bătaie, laş în faţa lumii de dincolo, a fost tiranic, violent, şi totuşi slab atunci când laudele ciracilor săi s-au înteţit. E când pe culmi, când prin văgăuni, niciodată în câmpiile bătătorite, pe şesurile sufletului. Mărturisirile lui nu ne lămuresc asupra veşnicilor antipozi la care se află. Când a fost întrebat cine i-a inspirat crimele, răspunse: „Nimeni, doar închipuirea mea m-a împins către ele; gândul mi-a venit doar de la mine însumi, din reverii, din plăcerile zilnice, din gustul pentru desfrâti”.

Şi îşi reproşează trândăvia, spune mereu că mesele rafinate şi băuturile aprige au dus la slobozirea fiarei din el.

Departe de pasiunile mediocre, cunoaşte, rând pe rând, beţia răului ca şi a binelui, şi se aruncă orbeşte în abisurile contrare ale sufletului. Moare la treizeci şi şase de ani, după ce secătuise izvorul plăcerilor nefireşti, fântâna suferinţelor fără leac. Adorase moartea, iubise ca vampirii, sărutase chipuri unice ale suferinţei şi groazei la fel cum fusese torturat de remuşcări indestructibile, de spaime nemărginite. Nu-i mai rămânea, în lumea aceasta, nimic de încercat, nimic de aflat.

— Vasăzică, spuse Durtal frunzărindu-şi notiţele, l-am lăsat în momentul când îşi începe ispăşirea; cum am scris în unul din capitolele precedente, locuitorii ţinutului dominat de castelele Mareşalului ştiu acum cine este incredibilul monstru ce le răpeşte copiii şi îi ucide. Dar nimeni nu îndrăzneşte să vorbească. De cum apare, la cotitura unui drum, silueta înaltă a fiarei, toţi fug, se tupilează în spatele gardurilor vii, se zăvorăsc în colibe.

Iar Gilles trece, semeţ şi sumbru, prin deşertul satelor pustii şi baricadate. Impunitatea lui pare garantată: ce ţăran ar fi atât de nebun să atace un senior care, pentru o vorbă, poate să-l ridice în furci?

Dacă, pe de o parte, cei mici renunţă să-l înfrunte cei de acelaşi rang nici nu se gândesc să lupte cu el de dragul

mocofanilor pe care îi dispreţuiesc; superiorul lui, ducele de Bretagne, Jean V, îl măguleşte şi îl răsfaţă, pentru a-i extorca domeniile la preţuri de nimic.

O singură putere putea să se ridice şi, pe deasupra complicităţilor feudale, a intereselor omeneşti, să-i răzbune pe cei obidiţi şi slabi, – Biserica. Şi într-adevăr, ea, prin persoana lui Jean de Malestroit, l-a înfruntat pe monstru şi l-a doborât.

Jean de Malestroit, episcop de Nantes, aparţinea unei stirpe ilustre. Era rudă apropiată cu Jean V, iar prin neasemuita sa cucernicie, prin înţelepciunea mereu trează, prin milostenia înflăcărată şi erudiţia infailibilă îşi câştigase preţuirea ducelui însuşi.

Plânsetele satelor decimate de Gilles ajunseseră până la el; cu discreţie, episcopul începu o anchetă şi nu-l pierdu din ochi pe Mareşal, hotărât să înceapă lupta de îndată ce-i va fi cu putinţă.

Iar Gilles comise pe neaşteptate o fărădelege inexplicabilă, ce-i îngădui episcopului să-l atace frontal şi să-l lovească.

Pentru a mai astupa găurile din buget, Gilles vinde domeniul Saint Etienne de Mer Morte unui supus al lui Jean V, Guillaume le Ferron, care-şi împuterniceşte fratele, Jean,

să ia în stăpânire acele pământuri.

Câteva zile mai târziu, adunându-i pe cei două sute de oameni din casa lui militară, Mareşalul porneşte în fruntea lor spre Saint-Etienne. Acolo, în ziua de Rusalii, în timp ce mulţimea adunată aşteaptă liturghia, Gilles se năpusteşte înarmat în biserică, mătură dintr-o mişcare rândurile tulburate ale credincioşilor şi, în faţa preotului năucit, îl ameninţă cu moartea pe Jean le Ferron care se roagă. Ceremonia este întreruptă, mulţimea fuge care-ncotro. Pe Ferron, care îi cere îndurare, Gilles îl târăşte până la castel, porunceşte să se coboare podul şi ocupă fortăreaţa cu forţa, apoi prizonierul e dus la Tiffauges şi aruncat la beci.

Prin fapta sa, Gilles violase dreptul cutumiar care, în Bretagne, interzice unui baron să ridice oaste fără consimţământul ducelui, şi totodată săvârşise un dublu sacrilegiu, profanând o biserică şi întemniţându-l pe Jean le Ferron, care era cleric tonsurat al Bisericii.

Episcopul află de această fărădelege şi îl convinge pe Jean V, care şovăie totuşi, să pornească împotriva rebelului. Atunci, în timp ce o armată înaintează spre Saint-Etienne, pe care Gilles îl abandonează refugiindu-se cu oamenii săi în fortăreaţa Machecoul o altă armată

asediază castelul Tiffauges.

Între timp, prelatul adună mărturii, grăbeşte ancheta. Activitatea lui devine extrem de intensă, trimite comisari şi procurori în toate satele de unde dispăruseră copii. El însuşi părăseşte palatul din Nantes, străbate satele „alună depoziţiile victimelor. Mulţimea vorbeşte în sfârşit, îl roagă în genunchi s-o ocrotească, şi, revoltat de crimele oribile ce-i sunt dezvăluite, episcopul /ură să facă dreptate.

A fost suficientă o lună pentru ca toate rapoartele să fie terminate. Prin decizii regale, Jean de Malestroit decretează public verdictul de „infamatio" pentru Gilles, apoi, când punctele procedurii canonice sunt epuizate, emite mandatul de arestare.

În acest act redactat sub formă de dispoziţie administrativă, dat la Nantes în 13 septembrie, anul Domnului 1440, el enumeră crimele de care este acuzat Mareşalul, apoi, într-un stil energic, îi somează pe cei din dioceza sa să pornească împotriva asasinului şi să-l scoată din vizuină.

„Astfel, vă poruncim tuturora şi fiecăruia în parte, prin avest mandat, ca neîntârziat şi fără preget, şi fără a lăsa lucrarea unul în seama altuia, să-l aduceţi înaintea noastră sau a Tribunalului catedralei noastre, pentru luni, 19

septembrie, de ziua înălţării Sfintei Cruci, pe Gilles, baron de Rais, supus puterii şi judecăţii noastre, pe care îl citǎm noi înşine, prin acest mandat, să vină la bară şi să răspundă pentru crimele de care este învinuit.

Daţi ascultare acestor porunci, şi fiecare să ajute la împlinirea lor”

A doua zi, căpitanul Jean Labbe, în numele ducelui, şi Robin Guillaumet, notar, în numele episcopului, se prezintă escortaţi de o mică trupă înaintea castelului Machecoul.

Ce s-a petrecut în sufletul Mareşalului? Prea slab pentru a rezista în câmp deschis, s-ar fi putut în schimb apăra la adăpostul fortificaţiilor – şi totuşi se predă!

Roger de Bricqueville, Gilles de Sille, Sfătuitorii săi obişnuiţi, au fugit. Rămâne singur cu Prelaţi, care încearcă zadarnic să fugă şi el.

Gilles este pus în lanţuri. Robin Guillaumet cercetează fortăreaţa dintr-un capăt în altul. Descoperă cămăşuţe însângerate, resturi de oase arse, cenuşa pe care Prelaţi nu apucase s-o arunce în latrine şi în şanţurile castelului.

În mijlocul blestemelor, a strigătelor de groază ce se aud în jur, Gilles şi slujitorii săi sunt duşi la Nantes şi întemniţaţi în castelul Tour Neuve.

Toate astea nu sunt prea clare, îşi spunea Durtal. Când

ştii ce bătăios fusese cândva Mareşalul, cum să accepţi că s-a dat pe mâna duşmanilor fără a opune vreo rezistenţă.

Să fi fost moleşit, şubrezit de nopţile de desfrâu, ruinat de abjecta voluptate a sacrilegii lor, dărâmat, măcinat de remuşcări? Să se fi săturat de o astfel de viaţă, să fi obosit – ca atâţia ucigaşi pe care pedeapsa îi fascinează? Nimeni nu ştie. Va fi crezut că rangul lui înalt îl pune mai presus de lege şi de sancţiunile ei? Va fi sperat, în fine, să-l corupă pe duce speculându-i venalitatea, oferindu-i drept răscumpărare castele şi domenii?

Totul e plauzibil. Ar fi putut de asemeni să ştie cât şovăise Jean V, de teamă să nu nemulţumească nobilimea din ducatul său, până cedase la mustrările episcopului şi adunase oaste pentru a-l urmări şi captura pe **M**.ucşal.

Cert e că niciun document nu răspunde la aceste întrebări. Iar dacă roate astea mai pot fi reconstituite într-o carte, îşi spunea Durtal, şi mai dificil, şi mai neclar e însuşi procesul, din punctul de vedere ai jurisdicţiei criminale.

De îndată ce Gilles şi complicii săi au fost încarceraţi, s-au instituit două tribunale: unul ecleziastic, pentru a judeca delictele ce ţineau de resortul Bisericii, altul civil, pentru a le judeca pe cele ce ţineau de competenţa statului.

La drept vorbind, tribunalul civil care a asistat la dezbaterile ecicziastice n-a avut, în acest proces, niciun cuvânt de spus; a făcut doar, de formă, o contra-anchetă sumară, însă a trebuit să pronunţe sentinţa de condamnare la moarte pe care Biserica evita s-o pronunţe în virtutea vechiului adagiu „Ecclesia abhoret a sanguine”

Procedura ecleziastică a durat o lună şi opt zile; procedura civilă, patruzeci şi opt de ore. Se pare că, spre a se pune la adăpost în spatele episcopului, ducele de Bretagne a restrâns intenţionat rolul justiţiei civile, care altfel era mult mai combativă când Tribunalul bisericesc îi încălca prerogativele.

Jean de Malestroit prezidează audierile; drept asesori îi alege pe episcopii de Mans, de Saint-Brieuc şi Saint-Lô; pe lângă aceşti înalţi demnitari, se înconjoară de o trupă, de jurişti ce asistă cu schimbul la interminabilele şedinţe ale procesului. Numele celor mai mulţi dintre ei apar în actele de procedura: Guillaume de Montigné, avocat la Tribunalul civil, Jean Blanchet, licenţiat în drept canonic, Guillaume Groyguet şi Robert de la Rivière, licenţiaţi *în utroque jure,*; Hervé Lévi, seneşal la Quimper. Pierre de l’Hospital, cancelar al ducatului Bretagne, şi care, după terminarea judecăţii canonice, trebuie să prezideze dezbaterile civile,

îl secondează pe Jean de Malestroit.

Acuzatorul, respectiv prelatul ce îndeplinea pe atunci, în dreptul canonic, funcţia de procuror, era Guillaume Chapeiron, paroh al bisericii Sfântul Nicolae, om cu darul elocinţei şi foarte abil; pentru a-i uşura corvoada cititului, i s-au alăturat Geoffroy Pipraire, decan al bisericii Sfânta Mafia, şi Jacques de Penteoetdic, jude bisericesc la Nantes.

În sfârşit, alături de jurisdicţia episcopală, pentru pedepsirea crimei de erezie care pe vremea aceea cuprindea sperjurul, blasfemia, sacrilegiul, vrăjitoria sub toate formele ei, Biserica instituise Tribunalul extraordinar al Inchiziţiei.

Reprezentantul acesteia pe lângă Jean de Malestroit a fost redutabilul şi eruditul Jean Blouyn din ordinul Sfântului Dominic, pe care Marele Inchizitor al Franţei, Guillaume Mérici, îl delegase în funcţia de viceinchizitor al oraşului şi diocezei Nantes.

Tribunalul fiind constituit, procesul se deschide dis-de-dimineaţă, căci judecătorii şi martorii trebuiau, după obiceiul vremii, să fie nemâncaţi. Sunt ascultate rudele victimelor iar Robin Guillaume, aprod, cei care-l arestase pe Mareşal la Machecoul, dă citire chemării în instanţă a lui Gilles. Adus în sală, acesta declară, dispreţuitor că nu

recunoaşte autoritatea tribunalului; dar, urmând procedura canonică, acuzatorul respinge pe loc – „spre a nu se împiedica astfel pedepsirea nelegiuirii” – recuzarea, ca fiind nulă de drept şi „frivolă”, şi obţine hotărârea Curţii de a se merge mai departe. Începe să-i citească inculpatului capetele de acuzare formulate împotriva lui; Gilles strigă că acuzatorul e mincinos şi sperjur. Guillaume Chapeiron întinde atunci braţul spre crucifix, jură că spune adevărul şi îl pofteşte pe Mareşal să facă la fel. Dar omul care n-a dat îndărăt de la niciun sacrilegiu se tulbură, refuză să jure strâmb în faţa lui Dumnezeu iar şedinţa se ridică, în vociferările lui Gilles la adresa acuzatorului.

Odată terminate aceste preambuluri, câteva zile mai târziu, încep dezbaterile publice. Actul de acuzare, redactat sub formă de rechizitoriu, este citit cu voce tare în faţa mulţimii care se cutremură în timp ce Chapeiron, enumerând crimele una câte una, cu răbdare, îl acuză explicit pe Mareşal de a fi pângărit şi ucis copii, de a se fi dedat la practici vrăjitoreşti, de a fi violat, la Saint-Etienne de Mer Morte, privilegiile sfintei Biserici.

Apoi, după un moment de tăcere, îşi reluă discursul şi, lăsând la o parte crimele de omor, nereţinând decât crimele pe care, conform dreptului canonic, le poate

pedepsi Biserica, cere ca Gilles să fie dublu excomunicat, mai întâi ca invocator de demoni, eretic, apostat şi renegat, apoi ca sodomit şi profanator.

Ascultând acest rechizitoriu virulent şi riguros, muşcător şi concis, Gilles îşi iese din fire. Îi insultă pe judecători, îi taxează de simoniaci şi desfrânaţi, refuză să răspundă la întrebările ce i se pun. Acuzatorul, asesorii nu se descurajează; îl invită să-şi susţină apărarea. Din nou, Gilles îi recuză, îi insultă, apoi, când trebuie să le opună argumente, rămâne mut.

Atunci episcopul şi viceinchizitorul îl declară judecat în contumacie şi pronunţă sentinţa de excomunicare, făcută publică fără întârziere.

Mai hotărăsc că dezbaterile vor continua a doua zi.

Clinchetul soneriei îl făcu pe Durtal să întrerupă lectura notiţelor. Intră des Hermies.

— L-am văzut pe Carhaix, e cam bolnav, zise el.

— Dar ce are?

Nimic grav, o bronşită uşoară; în două zile îl pun pe picioare dacă stă liniştit.

— Am să-i fac o vizită, mâine, spuse Durtal.

— Dar tu ce faci, continuă des Hermies, lucrezi?

— Da, trag din greu la procesul nobilului baron de Rais.

Va fi la fel de plicticos – şi de scris, şi de citit!

— Şi tot nu ştii când îţi termini volumul?

— Nu, răspunse Durtal întinzându-se. De fapt, nici nu doresc să se termine. Ce mai fac după aceea? Va trebui să caut alt subiect, să-mi regăsesc ritmul de lucru, iar primele capitole demarează atât de anevoios... Voi petrece ore de trândăvie mortală. Zău, dacă mă gândesc bine, literatura n-are decât o raţiune de a fi – să-l vindece pe cel ce scrie de dezgustul de a trăi!

— Şi, din spirit caritabil, să aline disperarea celor ce mai iubesc arta.

— Sunt atât de puţini!

— Şi numărul lor e în scădere; noua generaţie nu se mai interesează decât de jocurile de noroc şi de curse!

Da, exact; acum bărbaţii joacă la curse şi nu mai citesc; singura care mai cumpără cărţi şi determină succesele sau eşecurile literare e aşa-numita femeie de lume Dama, cum spune Schopenhauer, gâsculiţa, cum mi-ar plăcea s-o numesc; – şi ei îi datorăm aceste vrafuri de romane călduţe şi mucilaginoase, atât de lăudate!

Aşa încât pe viitor vom avea o literatură grozavă, căci, ca să fii pe placul femeilor, trebuie fireşte să debitezi, într-un stil cuviincios, idei gata digerate şi bine prăşite.

Dar în definitiv, continuă Durtal după o pauză, poate-i mai bine aşa; puţinii artişti adevăraţi ce rămân nu trebuie să-şi mai facă griji să placă publicului: trăiesc şi lucrează departe de saloane, departe de mulţimea făcătorilor de literatură; singura amărăciune pe care o pot încerca – odată opera lor tipărită – e s-o vadă expusă curiozităţii impure a gloatei!

— Chiar aşa, spuse des Hermies, e o adevărată prostituţie; s-o scoţi la vânzare înseamnă să accepţi să te bată pe burtă primul venit; înseamnă pângărirea, violul consimţit a ce-i mai bun în tine.

Da, orgoliul nostru incorigibil precum şi mizerabila nevoie de bani fac să nu ne putem păstra manuscrisele la adăpost de râtani; arta ar trebui să fie la fel ca femeia iubiră, inaccesibilă, departe, eterată; pentru că, alături de rugăciune, e singura efuziune a sufletului rămasă neîntinată! De aceea, când apare una din cărţile mele, o abandonez îngrozit. Mă ţin cât mai departe de locurile unde face ea trotuarul. Dacă îmi pasă un pic de ea, asta se întâmplă după ani şi ani, când a dispărut din toate vitrinele, când e aproape moartă; aşa că, înţelegi, nu mă grăbesc să termin istoria lui Gilles, care totuşi, din păcate, se apropie de capăt; ce soartă va avea?

— Mi-e totuna, şi îmi va fi total indiferentă când va apărea!

— Spune, ce faci în seara asta?

Nimic, de ce?

Am putea cina împreună.

— De acord.

Şi în timp ce Durtal îşi încălţa botinele, des Hermies continuă:

— Mai e un lucru ce mă şochează în aşa-zisa lume literară: până unde a putut împinge ipocrizia şi abjecţia; cuvântul „diletant”, de pildă, câte josnicii a putut să acopere!

Evident, căci permite cele mai profitabile făţărnicii; cel mai uimitor e că orice critic ce şi-l decernează astăzi ca pe-un elogiu nici nu bănuieşte că de fapt îşi trage o palmă; căci totul se reduce la un nonsens. Diletantul nu are temperament personal, de vreme ce nu detesta nimic şi îi place orice; or, cine n-are temperament personal n-are talent.

— Aşadar, reluă des Hermies punându-şi pălăria, orice autor care se laudă că-i diletant mărturiseşte astfel că e nul ca scriitor!

Păi!

Spre sfârşitul după-amiezii, Durtal se opri din lucru şi ieşi până la turnurile de la Saint-Sulpice.

Îl găsi pe Carhaix întins în pat, într-o cameră de lângă cea folosită de obicei ca sufragerie. Încăperile erau asemănătoare, cu pereţii din piatră netapetaţi, cu plafoane boltite; dormitorul era însă mai întunecat: fereastra dublă nu mai dădea spre piaţa Saint-Sulpice, ci spre spatele bisericii, al cărei acoperiş o ţinea în umbră. Odaia era mobilată sărac: un pat de fier, o somieră, cu arcuri care scârţâiau şi o saltea, două scaune din bambus, o masă acoperită cu o cuvertură veche. Pe peretele gol, un crucifix ieftin, împodobit cu merişor uscat, şi asta era tot.

În pat, sculat în capul oaselor, Carhaix citea nişte hârtii; lângă el, câteva cărţi. Avea ochii mai apoşi, faţa mai palidă decât de obicei; barba, nerasă de mai multe zile, creştea în tufe cărunte pe obrajii scobiţi; luminate însă de un surâs larg, aceste jalnice trăsături deveneau calde, aproape plăcute.

La întrebările lui Durtal, răspunse: – Nimic grav; des Hermies mi-a spus că mâine pot să mă scol; dar trebuie să înghit fiertura asta oribilă! – şi arătă o poţiune din care lua câte o lingură la fiecare oră.

— Ce-i aceea? întrebă Durtal.

Dar clopotarul nu ştia. Ca să-l scutească, desigur, de cheltuieli, des Hermies îi adusese chiar el sticluţa.

Te plictiseşti să stai aşa, la pat?

Vezi bine? Sunt nevoit să-mi încredinţez clopotele unui ajutor care nu-i bun de nimic. Ah, dacă ai auzi cum le bate! Mie îmi dă fiori, mă încrâncenează...

Nu-ţi mai fă sânge rău, spuse femeia; peste două zile ai să le tragi tu singur, clopotele astea ale talei

El însă continua să se plângă.

— Ce ştiţi voi, ceilalţi! Clopotele mele s-au obişnuit să fie bine tratate; instrumentele astea sunt ca nişte animale, nu ascultă decât de stăpânul lor. Acum uite, o iau razna, se bălăngănesc, sună alandala; abia mai pot să le recunosc glasul!

Ce citeşti? îl întrebă Durtal, vrând să abată discuţia spre un subiect mai plăcut.

Păi, volume despre clopote! O, poftim, domnule Durtal, am aici inscripţii de o frumuseţe rară. Ascultaţi, continuă el deschizând o carte, ascultaţi această frază scrisă în relief pe cupa de bronz a clopotului cel mare de la Schaffouse: „Îi chem pe cei vii, îi plâng pe cei morţi, risipesc fulgerul” Şi încă una, ce era înscrisă pe vechiul clopot din turnul primăriei din Gand: „Numele meu e Rolanda; când bat într-

o dungă, e foc; când vuiesc, e furtună în riandra”

Da, aprobă Durtal, are anume ţinută.

— Ei bine, s-a stricat şi asta! Acum, bogătanii îşi înscriu numele şi titlurile pe clopotele dăruite bisericilor; şi au atâtea titluri, că nu mai rămâne loc pentru deviză. Nu mai există smerenie în ziua de azi!

— Dacă-ar lipsi numai smerenia! suspină Durtal.

— O! continuă Carhaix cu gândul la clopotele lui, de n-ar fi decât asta! Dar clopotele, stând degeaba, coclesc, metalul nu mai este ecruisat şi vibrează prost; altă dată, aceste superbe auxiliare ale cultului cântau fără odihnă; se sunau orele canonice: matinele şi laudes, înainte de zorii zilei; prima, în zori; terţa, la ora nouă, sexta, la prânz; nona, la ora trei după-amiază, apoi vesperele şi completoriul; acum, se anunţă liturghia preotului, angelusul de dimineaţă, de prânz şi de seară, uneori salutul, şi, în anumite zile, se trag câteva dangăte pentru ceremonii precise, asta e tot. Doar în mănăstiri ce mai veghează clopotele, căci acolo totuşi slujbele de noapte încă se ţin!

Mai bine lasă astea, îi spuse femeia, aşezându-i perna sub spate. Nu te mai agita aşa, că nu rezolvi nimic şi îţi faci singur rău.

— Aşa e, acceptă el, resemnat; dar ce vrei, nu pot să nu mă revolt, rămân un păcătos bătrân pe care nu-l domoleşte nimic; şi îi surâse femeii ce-i aducea o lingură de poţiune.

Se auzi soneria. Bătrâna se duse să deschidă şi în casă intră un preot hilar şi roşu la faţă care, cu o voce groasă, strigă: – Scara asta parcă-i scara raiului! N-am aer! Şi se prăbuşi pe un fotoliu făcându-şi vânt cu mâna.

— Ei bine, prietene, spuse el în cele din urmă intrând în dormitor, am aflat de la paraclisier că nu te simţi bine, aşa că am venit.

Durtal îl privi cu atenţie. O veselie irepresibilă se lăţea pe faţa sangvină, cu obrajii lucind albăstriu în urma briciului. Carhaix făcu prezentările; se salutară – preotul, sfidător, scriitorpi, rece.

Durtal se simţea stingherit, de prisos printre efuziunile clopotarului şi ale neveste-sii care, frângându-şi mâinile, îi mulţumeau abatelui pentru vizită. Era evident că pentru cei doi, la curent» totuşi cu patimile sacrilege şi mediocritatea clerului, abatele era un ins de excepţie, un om cu mult mai presus decât ceilalţi, care, după sosirea lui, nu mai contau.

Îşi luă rămas bun; şi, coborând, îşi spunea: acest popă

ce gâlgâie de veselie mă oripilează. De altfel, preoţii, medicii şi literaţii veseli sunt neîdoielnic nişte suflete josnice, căci ei sunt cei ce cunosc de aproape mizeriile omeneşti, cei ce le alină, le îngrijesc sau le descriu. Dacă după aceea mai poate să-i pufnească râsul, mie unuia mi se pare scandalos! Şi totuşi există inconştienţi ce se plâng că romanul de observaţie, romanul trăit, adevărat, este un roman trist, ca şi viaţa pe care-o descrie. Le-ar plăcea să fie jovial şi hâtru, sulemenit, ca să-i ajute, în egoismul lor meschin, să uite existenţele jalnice pe lângă care trec!

Oricum, Carhaix şi femeia lui sunt nişte oameni ciudaţi! Se încovoaie sub despotismul patern al preoţilor – şi sunt momente când trebuie să fie greu de suportat –, dar tot ei îi venerează, îi adoră! în sfârşit, ei sunt suflete pure, sunt credincioşi şi smeriţi! Cât despre abatele venit la ei, nu-l cunosc, dar se vede că-i un palavragiu obez ce se pârţâie în sutana lui largă şi leşină de veselie. Măcar că Sfântul Francisc din Assisi era vesel – ceea ce de altfel îl scade în ochii mei –, nu pot să-mi imaginez că acest popă ar putea fi o fiinţă superioară. În fond, pentru el e mai bine că-i mediocru. Dacă ar fi altfel, cum s-ar face înţeles de enoriaşi? Şi apoi, dacă ar fi un oţn superior, colegii l-ar un iar episcopul l-ar persecuta!

Divagând astfel, Durtal ajunse la intrarea în turn. Se opri sub portic. Credeam că rămân mai mult la Carhaix, se gândi el; e abia cinci şi jumătate; până la masă, va trebui să-mi omor timpul cel puţin o jumătate de oră.

Vremea era aproape primăvăratică, zăpada dispăruse; îşi aprinse o ţigară şi căscă gura prin piaţă.

Ridicându-şi privirea, căută din ochi fereastra clopotarului şi o recunoscu; era singura cu perdea, printre celelalte semicercuri vitrate care se deschideau deasupra peronului. Ce construcţie oribilă! îşi spuse, contemplând biserica; şi când te gândeşti că acest cub încadrat de două turnuri îndrăzneşte să amintească faţada de la Notre-Dame! Ce lucru de mântuială! continuă el, examinând detaliile. De la parvis până la primul etaj sunt coloane dorice; de la primul la al doilea, coloane ionice cu volute; în sfârşit, de la baza şi până la vârful turnului, coloane corintice cu frunze de acantă. Ce poate să însemne, la o biserică, acest talmeş-balmeş de ordine arhitectonice păgâne? Iar asta, numai în turnul cu clopote; celălalt nici măcar nu-i terminat, dar, rămas cum e la stadiul de cilindru nefinisat, e mai puţin urât!

Iar ca să ridice mormanul ăsta jalnic de pietre, au trebuit să-şi dea mâna cinci, şase arhitecţi! Şi totuşi, dacă te

gândeşti, aceşti Servandoni şi Opperiord au fost adevăraţi profeţi ai construcţiilor; opera lor e operă de vizionari şi a luat-o înaintea veacului al optsprezecelea; căci elanul divinatoriu al motoanelor vrea parcă să simbolizeze, într-o epocă în care calea ferată nu exista, viitorul peron al drumului de fier; de fapt, Saint Sulpice nu-i o biserică, ci o gară!

Interiorul monumentului nu este mai religios, nici mai artistic decât exteriorul; în tot ansamblul, nu-mi place cu adevărat decât beciul aerian al bravului Carhaix! Privi apoi în jur; piaţa asta e tare urâtă, îşi spuse, dar are un aer intim, provincial! Evident, nimic nu poate egala hidoşenia acestui seminar ce degajă mirosul rânced şi îngheţat de azil. Fântâna, cu bazinele ei poligonale, cu vazele decorative ca nişte castroane, cu ornamentele în formă de lei, cu statuile de prelaţi băgate în nişe, nu e o capodoperă; şi nici această primărie în stil administrativ, cenuşiu; în schimb, aici în piaţă, ca şi pe străzile învecinate – Servandoni, Garanciere, Ferou – poţi respira o atmosferă de linişte blândă şi de umezeală molcomă. Miroase a dulap neaerisit şi un pic a tămâie. Piaţa e în perfectă armonie cu casele şi străzile bătrâne din jur, cu cartierul plin de sfinţişori de ipsos, cu manufacturile de gravuri religioase şi

obiecte de cult, cu librăriile bisericeşti şi cărţile lor legate în coperţi gălbui, negre, maro, sinilii!

Da, e demodat şi discret, conchise el. Piaţa era, la ora aceea, aproape pustie. Câteva femei urcau treptele din faţa bisericii, printre cerşetori ce mormăiau *Tatăl nostru,* zornăind câţiva gologani într-un pahar; un cleric, cu o carte învelită în pânză neagră sub braţ, saluta nişte femei cu ochi obosiţi; câţiva câini se hârjoneau; mai mulţi copii se fugăreau ori săreau coarda; enormele omnibuze de culoarea şocolatei, de la Vilette, şi micul omnibuz galben ca mierea de pe lima Autcuil plecau aproape goale, în timp ce, adunaţi pe trotuar în faţa trăsurilor, lângă un W.C. Public, birjarii pălăvrăgeau, aşteptându-şi clienţii; altfel, niciun zgomot, nici ţipenie, arbori aliniaţi ca pe aleea de promenadă a unui târg linişit.

Da, îşi zise Durtal privind din nou biserica, într-o zi când nu va fi aşa de frig şi de întunecat, va trebui totuşi să urc până în vârful turnului; apoi dădu din umeri: la ce bun? Parisul văzut *a voi d oiseau* era interesant în Evul Mediu, nu acum! Voi vedea, ca şi din vârful altor turnuri, o puzderie de străzi cenuşii, arterele ceva mai albe ale bulevardelor, petele verzi ale grădinilor şi parcurilor iar în depărtare şiruri de casc ca nişte piese de domino aliniate,

cu ferestrele în chip de puncte negre.

Apoi, edificiile ce ies din această mlaştină de acoperişuri – Notre-Dame, Sainte-Chapelle, Saint-Séverin, Saint-Etiennedu-Mont, turnul Saint-Jacques – sunt înecate în masa jalnică a monumentelor mai noi; – şi nu ţin defel să contemplu, în acelaşi timp, Opera, acest specimen de artă pentru chivuţe, fragmentul de pod care e Arcul de Triumf ori sfeşnicul gol al Turnului Eiffel!

E destul că le vezi separat, de jos, de pe trotuar, la câte-o cotitură.

Mai bine merg să cinez, am totuşi întâlnire cu Hyacinthe şi trebuie să fiu acasă înainte de opt.

Intră la un cârciumar din apropiere; sala, fără muşterii la ora aceea, îţi permitea să rămâi singur cu gândurile tale, în linişte, mâncând o bucată de carne sănătoasă şi bând un vin destul de cinstit. Se gândea la d-na Chantelouve, dar mai ales la canonicul Docre. Misterul acestui personaj îl obseda. Ce poate fi în mintea unui om care îşi tatuează un Crist pe tălpi ca să-l poată călca mereu în picioare?

Câtă ură trăda acest gest! Il duşmănea oare pentru că nu-i dăruise extazele preafericite ale unui sfânt sau, mai omeneşte, pentru că nu-l înălţase la cele mai înalte ranguri ale sacerdoţiului? Evident, ranchiuna acestui preot era

delirantă, orgoliul său fără margini. Probabil nici nu-l deranja că inspiră groaza şi repulsia, căci în felul acesta era cineva. Apoi, pentru un scelerat din fire, cum părea să fie, ce fericire va fi fost să-şi poată chinui duşmanii cu ajutorul unor maleficii nepedepsite! în fine, sacrilegiul exaltă, dăruieşte bucurii turbate, neegalate de nimic; el a devenit, după sfârşitul Evului Mediu, o crimă a laşilor, căci justiţia omenească n-o mai urmăreşte şi poate fi comisă fără teama pedepsei; pentru un credincios, e cea mai cumplită dintre crime, iar Docre crede în Cristos de vreme ce-l urăşte!

Ce preot monstruos! Şi ce relaţii infame va fi avut cu nevasta lui Chantelouve! Da, dar cum s-o fac pe Hyacinthe să vorbească? Mi-a spus cât se poate de clar, data trecută, că refuză orice discuţie pe subiectul acesta! Până una alta, cum n-am chef să-i suport asalturile pasionale, diseară o anunţ că sunt bolnav şi că am nevoie de repaus absolut.

Fu primul lucru pe care i-l spuse când, la un ceas după venirea lui acasă, apăru şi ea.

Hyacinthe îi propuse o ceaşcă de ceai; refuzată, îl alinta, sărutându-l. Apoi, făcând câţiva paşi, spuse:

— Munceşti prea mult; ar trebui să te mai relaxezi; uite, ca să treacă timpul, ce-ar fi să-mi faci puţină, curte? Rolul

ăsta l-am jucat numai eu, până acum!

— Nu? Nu-ţi surâde ideea? Să căutăm altceva.

— Vrei să ne jucăm de-a ascunselea cu motanul? Dai din umeri; bine, dacă nimic nu te poate bine dispune, să vorbim despre prietenul tău, des Hermies; ce mai face?

Nimic special.

Şi experienţele lui cu tratamentul Mattei?

Nu ştiu dacă le continuă.

Da, văd că subiectul e deja epuizat. Ştii că răspunsurile tale nu sunt prea încurajatoare, dragul meu?

Păi, spuse el, oricui i se poate întâmpla să răspundă la întrebări fără să lungească vorba. Cunosc chiar o persoană care uneori abuzează de laconism, când i se pun întrebări în legătură cu un anume subiect.

În legătură cu un canonic, de pildă.

— Tu ai spus-o.

Hyacinthe îşi trecu, liniştită, un picior peste celălalt.

— Acea persoană avea desigur motive ca să tacă; dar cum ţine cu adevărat să-l îndatoreze pe cel ce-i pune întrebări, poate că între timp s-a răzgândit şi se va strădui să-i facă pe plac.

Hyacinthe, draga mea, ce vrei să spui? întrebă el, cu faţa luminată, strângându-i mâinile.

Recunoaşte că dacă te stârneam în felul ăsta doar ca să nu mai văd în faţa mea un chip ursuz, reuşeam de minune!

El tăcu, întrebându-se dacă-l ia peste picior sau dacă-ntr-adevăr acceptă să vorbească.

— Ascultă-mă, continuă femeia; îmi menţin hotărârea de data trecută: nu-ţi îngădui să ai de-a face cu canonicul Docre; în schimb la un moment dat, fără să intri în legătură cu el, pot aranja să asişti la ceremonia care te interesează atâta.

La liturghia neagră?

Da; peste opt zile, Docre părăseşte Parisul; o să-l vezi o dată, cu mine, şi niciodată după aceea. Să fii pregătit pentru una din serile astea; când va veni momentul, am să te anunţ; şi ai putea să-mi mulţumeşti, prietene: de dragul tău încalc consemnele duhovnicului, pe care nici nu îndrăznesc să-l mai văd, şi îmi atrag osânda veşnică!

El o sărută afectuos, o mângâie, apoi spuse:

Deci e adevărat, omul ăsta e chiar un monstru?

Mă tem că da, – în tot cazul, nu i-aş dori nimănui să-l aibă duşman!

Te cred! Dacă le face farmece unor oameni ca Gevingey!

Sigur, n-aş vrea să fiu în pielea astrologului.

Deci crezi în vrăjiie lui Docre!

— Şi cum procedează, cu sânge de şoareci, cu tocături sau cu esenţe?

Deci ştii şi asta! – într-adevăr, se foloseşte de aceste substanţe; e chiar unul din puţinii ce ştiu să le manipuleze, căci te poţi otrăvi uşor cu ele: sunt la le i se primejdioase ca explozibilii; adesea însă, când atacă fiinţe lipsite de apărare, foloseşte reţele mai simple. Distilează extracte de otrăvuri la care adaugă at id sulfuric ca angreneze rana; apoi înmoaie în acest amestec vârful unei lanţete şi trimite un spirit volant sau un spectru care înţeapă victima. E maleficiul ordinar „cunoscut, practicat de Rozacrucieni[4] şi de alţi începători în ale satanismului.

Durtal începu să râdă.

— Dar, draga mea, după tine, moartea ar putea fi trimisă de la distanţă, ca o scrisoare.

— Şi nu sunt anumite boli, holera, de pildă, care se pot transmite prin scrisori? Interesează-te la serviciile sanitare ce dezinfectează corespondenţa în timpul epidemiilor!

— Nu te contrazic, numai că, aici, nu e vorba de acelaşi caz.

---

4 **Les Rose-Croix, mişcare mistică al cărei fondator ar fi fost Christian Rosenkreuz (sec.XV), şi din care s-au inspirat mai multe confrerii, unele active şi astăzi, (n.t.)**

— Ba da, de vreme ce chestiunea transmiterii, a invizibilităţii şi a distanţei e cea care te uimeşte!

— Ce mă uimeşte îndeosebi, e să-i văd amestecaţi în afacerea asta pe cei din Rose-Croix. Îţi mărturisesc că niciodată nu i-am considerat altceva decât nişte nerozi blajini sau nişte farsori funebri.

— Dar toate sectele sunt formate din nerozi, iar în fruntea lor sunt totdeauna nişte farsori care îi exploatează. E şi cazul celor din Rose-Croix; nu-i mai puţin adevărat că şefii lor se dedau în taină la crimă. Nu-i nevoie să fii erudit sau inteligent ca să practici ritualul maleficiilor. În tot cazul – o spun în cunoştinţă de cauză e printre ei un fost om de litere pe care-l cunosc. Trăieşte cu o femeie măritată şi îşi petrec timpul, amândoi, încercând să-l omoare pe soţ cu ajutorul farmecelor.

— Ia te uită, un sistem superior divorţului!

Ea îl privi şi strâmbă din nas.

Nu mai spun nimic, zise, pentru că râzi de mine, tu, care nu crezi în nimic…

— Ba nu, nu râd, răspunse el, căci în chestiunea asta nu am idei foarte clare. Mărturisesc, la prima vedere toate astea mi se par cel puţin improbabile; dar când1 mă gândesc că toate eforturile ştiinţei moderne nu fac decât

să confirme descoperirile magiei de odinioară, rămân fără replică. E adevărat, continuă el după un moment de tăcere, de n-ar fi să citez decât un fapt: s-a tot râs de femeile transformate în pisici, în Evul Mediu... Ei bine, recent a fost adusă la dl Charcot o fetiţă care, subit, începea să alerge în patru labe, sărea, mieuna, zgâria şi se juca întocmai ca o pisică. Metamorfoza aceasta e aşadar posibilă! Da, ar trebui s-o repetăm iar şi iar, adevărul e că nu ştim nimic şi că nu avem dreptul să negăm nimic; dar ca să revenim la cei din Rose-Croix, crezi că formulele acestea pur chimice suplinesc, la ei, sacrilegiul?

Otrăvurile lor, presupunând că ar şti să le prepare – lucru de care mă îndoiesc –, sunt uşor de contracarat; totuşi, grupul acesta, din care face parte şi un preot autentic, se serveşte la nevoie de cuminecături pângărite.

Al dracului preot, şi ăsta!

— Dar, pentru că eşti atât de informată, ştii cum se zădărnicesc maleficiile?

Da şi nu; ştiu că atunci când otrăvurile sunt legate prin sacrilegiu, când operaţia a fost făcută de un maestru, de Docre sau unul din prinţii magiei de la Roma, e foarte greu să le opui un antidot. Mi s-a vorbit totuşi de un anume abate de la Lyon, care izbuteşte – şi e cam singurul, la ora

asta – să vindece aceste cazuri disperate.

Doctorul Johannes!

Îl cunoşti?

Nu, dar Gévingey, care-a plecat la Lyon să-i ceară ajutorul, mi-a vorbit despre el.

— Ei bine, nu ştiu cum procedează doctorul ăsta; ceea ce ştiu este că maleficiile ce nu sunt agravate prin sacrilegiu pot fi evitate, de cele mai multe ori, prin legea întoarcerii. Lovitura este întoarsă celui de la care-a pornit; mai există încă două biserici, una în Belgia şi alta în Franţa, unde, dacă te rogi în faţa unei statui a Fecioarei, farmecele care-ţi erau destinate ricoşează, dacă pot spune aşa, şi se întorc lovindu-l pe duşmanul tău.

— Mde!

— Ei da, una din aceste biserici se află la Tougres, la optsprezece kilometri de Liège şi poartă chiar numele Notre-Dame de Retour; cealaltă e biserica din Epine, un sătuc de pe lângă Châlons, şi a fost construită pentru a risipi maleficiile practicate cu ajutorul spinilor ce creşteau în ţinut şi cu care erau străpunse imagini decupate în formă de inimă.

— Lângă Châlons.’… murmură Durtal, căutând în memorie. Da, cred că des Hermies mi-a vorbit despre

grupuri satanice instalate în acest oraş, şi care fac farmece cu sânge de şoarece alb.

Da, ţinutul a fost dintotdeauna unul din cele mai virulente focare ale satanismului.

— Eşti foarte informată în materie; Docre te-a iniţiat?

— Într-adevăr, îi datorez puţinul pe care îl ştiu. Îmi purta o anume afecţiune, voia chiar să-i devin elevă.

— Am refuzat, şi acum sunt foarte mulţumită, căci perspectiva osândei veşnice mă îngrijorează mai mult decât altă dată.

— Ai asistat la liturghia neagră?

— Da, şi ţi-o spun dinainte, o să regreţi că ai văzut lucruri atât de cumplite. E o amintire ce nu se şterge şi îngrozeşte, chiar şi atunci... mai ales... când nu participi personal la ritualuri.

Durtal o privi. Hyacinthe era palidă iar ochii ceţoşi îi clipeau.

Tu ai vrut-o, continuă ea, aşa că să nu te plângi dacă spectacolul te înspăimântă ori te îngreţoşează.

El rămase puţin surprins de tonul înăbuşit şi trist al vocii ei.

Dar în definitiv, acest Docre de unde-a ieşit, ce-a făcut înainte, cum a devenit maestru al satanismului?

Nu ştiu, l-am cunoscut ca preot suplinitor la Paris, apoi ca duhovnic al unei regine în exil. A fost amestecat în scandaluri oribile care, graţie protecţiei de care se bucura, au fost muşamalizate, pe timpul Imperiului. A joşi închis la mănăstirea Trappe, apoi a fost caterisit, excomunicat de Vatican. Am mai aflat că de mai multe ori a fost acuzat de otrăviri dar a fost achitat, căii tribunalele 11-au izbutit niciodată să-i dovedească vinovăţia. Acum trăieşte – nu-mi explic cum – pe picior mare şi călătoreşte mult împreună cu o femeie care-i serveşte drept medium; pentru toată lumea e un scelerat, dar este erudit şi pervers, te farmecă!

— O! exclamă el, cum ţi se schimbă vocea, ochii! Spune drept, îl iubeşti!

Nu, nu-l mai iubesc, deşi nu văd de ce ţi-aş ascunde-o la un moment dat eram nebuni unul după altul!

Dar acum?

Acum s-a terminat, îţi jur; am rămas prieteni şi atâta tot.

— Dar cândva îl vizitai adesea. Măcar era un ins bizar, avea un interior deosebit?

Nu, eva confortabil şi curat. Avea un laborator de chimie, o bibliotecă imensă; singura carte deosebită pe care mi-a arătat-o a fost textul, scris pe pergament, al Liturghiei Negre. Avea miniaturi admirabile, era legată în

piele de copil mort nebotezat, iar pe una din coperţi avea montată, în chip de vignetă, o ostie mare consacrată într-o liturghie neagră.

Şi ce conţinea manuscrisul?

— Nu l-am citit.

Tăcură un timp, apoi el îi luă mâinile.

Văd că ţi-ai revenit, spuse ea; ştiam c-am să te vindec de posomoralâ. Recunoaşte, măcar, ce înţelegătoare sunt că nu mă supăr.

— Să te superi? De ce?

Pentru că-i foarte puţin măgulitor pentru o femeie, presupun, să nu izbutească să-l însenineze pe un bărbat decât vorbindu-i despre un altul!

— A, nu, nici vorbă, protestă el, sărutând-o uşor pe ochi.

Lasă, făcu ea, cu voce scăzută, chestiile astea mă enervează şi apoi trebuie să plec, e târziu.

Hyacinthe suspină şi ieşi, iar Durtal rămase buimăcit, întrebându-se, încă o dată, în ce mocirlă alunecase viaţa acestei femei.

XVIII

A doua zi după ce împroşcase Tribunalul cu imprecaţii furibunde, Gilles compăru din nou în faţa judecătorilor săi.

Se prezentă cu capul plecat şi mâinile împreunate umil.

Încă o dată, sărise de la o extremă la alta: câteva ceasuri fuseseră de-ajuns pentru a-l domoli pe furios, care declară că recunoaşte autoritatea magistraţilor şi le ceru iertare pentru injuriile proferate.

Aceştia îi răspunseră că de dragul Mântuitorului îi trec cu vederea insultele, apoi, la rugămintea lui, episcopul şi inchizitorul revocară sentinţa de excomunicare pronunţată în ajun. Audierea aceasta şi următoarele fură ocupate cu înfăţişarea lui Prelaţi şi a complicilor săi; după care, în baza textului ecleziastic ce spune că instanţa nu poate accepta o declaraţie dacă este „dubla, vaga, generalis, illativa, jocosa”, acuzatorul susţinu că, spre a i se dovedi sinceritatea mărturisirilor, Gilles trebuie supus „chestiunii” canonice, adică torturii.

Mareşalul îl imploră pe episcop să aştepte până a doua zi şi revendică dreptul de a-şi depune mărturia mai întâi în faţa judecătorilor desemnaţi de Tribunal, jurând că mai apoi îşi va repeta declaraţiile în faţa publicului şi a Curţii.

Jean de Malestroit acceptă cererea iar episcopul de Saint-Brieuc şi Pierre de l’Hospital, cancelarul ducatului Bretagne, primiră sarcina să-l asculte pe Gilles în celulă; când Mareşalul îşi termină înşiruirea de orgii şi de crime, porunciră să fie adus Prelaţi.

Văzându-l, Gilles izbucni în lacrimi iar după interogatoriu, când paznicii se pregăteau să-l ducă pe italian în celula lui, îl îmbrăţişă, zicându-i: „Adio, Francesco, prietene, n-o să ne mai vedem pe lumea asta. Mă rog lui Dumnezeu să-ţi dea curaj şi să te lumineze; şi fii sigur că dacă ai curaj şi nădejde în Dumnezeu ne vom revedea cu mare bucurie în paradis. Roagă-te lui Dumnezeu pentru mine, iar eu am să mă rog pentru tine”.

Apoi fu lăsat singur, să cugete la nelegiuirile pe care trebuia să le mărturisească public, în şedinţa de a doua zi.

Veni şi ziua solemnă a procesului. Sala unde-şi avea sediul Tribunalul era plină ochi iar mulţimea, revărsată pe scări, şerpuia până-n curţi, umplea ulicioarele învecinate, bloca străzile. Veniţi de la douăzeci de leghe în jur, ţăranii voiau să vadă temuta fiară al cărei singur nume, până să fie prinsă, le făcea pe femei să se zăvorască în spatele uşilor, tremurând şi plângând în pumni.

Tribunalul avea să se întrunească în păr. Toţi asesorii care de obicei asistau cu rândul la audierile interminabile erau prezenţi.

Sala masivă, întunecoasă, susţinută de grele coloane romanice, căpăta la jumătatea ei un aer mai tânăr, se subţia în ogivă, îşi ridica la înălţimi de catedrală arcurile de

boltă care se întâlneau, ca laturile mitrelor abaţiale, într-un vârf. Era luminată de o lumină de zi spălăcită, filtrată prin geamurile înguste, montate în reţele din plumb. Plafonul azuriu se întuneca iar stelele pictate abia mai scânteiau, acolo, sus, ca gămăliile unor bolduri de oţel; în tenebrele bolţilor, hermina blazonului ducal apărea, neclară, pe scuturi armoriale ce semănau cu nişte mari zaruri albe cu puncte negre.

Şi deodată trompetele nechezară, sala se lumină: intrau episcopii. Sub milrcic din brocart cusut cu fir de aur, scăpărau, ca nişte coliere de flăcări, gulerele bătute în granate. Prelaţii înaintau într-o procesiune mută, îngreunaţi de sfitele rigide ce le cădeau de pe umeri evazându-se, asemeni unor clopote de aur despicate în faţă; în mâini ţineau cârjele episcopale de care atârna maiiipulul, un soi de văl verde.

Se aprindeau, la fiecare pas, ca un jăratec peste care sufli, luminau sala it lin. Laud soarele palid al acelui octombrie ploios; razele se înviorau în apa nestematelor şi scoteau din de noi flăcări, reverberându-le până-n celălalt tapat al sălii, până la mulţimea rămasă fără grai.

Umilite parcă de revărsarea odăjdiilor din fir şi a nestematelor, costumele celorlalţi judecători păreau mai

terne şi mai întunecate; veşmintele negre ale asesorilor şi ale judelui bisericesc, roba alb-neagră a lui Jean Blouyn, antefiile din mătase, mantiile din lână roşie, pălăriile stacojii tivite cu blană ale reprezentanţilor justiţiei mirene păreau decolorate şi grosolane.

Escortat de soldaţi înarmaţi, Gilles îşi făcu apariţia.

Era livid, abătut, îmbătrânit cu douăzeci de ani într-o singură noapte. Ochii îi ardeau sub pleoapele umflate, obrajii îi tremurau.

Când i se porunci, îşi începu pomelnicul crimelor.

Cu voce surdă, înecată în lacrimi, povesti cum îi răpea pe copii, cum îi amăgea cu viclenii hidoase, vorbi despre infernala aţâţare a simţurilor, despre asasinatele sălbatice şi violurile barbare; obsedat de imaginea victimelor sale, descrise agoniile pe care le lungea sau grăbea, chemările şi horcăielile; mărturisi că se tăvălise în grămezi călduţe de intestine elastice, că din răni deschise, căscate, smulsese inimi ca pe nişte fructe coapte.

Şi, cu ochi de somnambul, îşi privea degetele pe care şi le flutura, vrând parcă să le scuture de sânge.

Sala năucită păstra o tăcere posacă, sfâşiată în răstimpuri de strigăte scurte: erau scoase în fugă femei leşinate, înnebunite de groază.

El părea să nu audă şi să nu vadă nimic; continua să înşire fioroasa litanie a crimelor sale.

Apoi vocea îi deveni mai răguşită. Ajungea la furiile sepulcrale, la supliciul copilaşilor pe care-i dezmierda pentru ca apoi, sărutându-i, să le taie gâtul.

Divulgă amănunte, nu ascunse nimic. Fu atât de cumplit, atât de atroce, încât, sub mitrele de aur, episcopii păliră; preoţi căliţi în focul spovedaniilor, judecători care-n acele timpuri de satanism şi crimă ascultaseră mărturisiri şi mai înfricoşate, prelaţi pe care nicio nelegiuire, nicio abjecţie trupească, niciun puroi al sufletului nu-i mai putea uimi, îşi făcură semnul crucii iar Jean de Malestroit se ridică şi acoperi, din pudoare, obrazul lui Crist.

Apoi, îşi plecară frunţile cu toţii şi într-o linişte deplină îl ascultară pe Mareşal, care, cu chipul răvăşit, *scăldat* în sudori, privea crucifixul, capul nevăzut al lui Crist ce împungea vălul cu coroana-i de spini.

Gilles isprăvi de povestit; în momentul acela tensiunea slăbi; rămăsese până atunci în picioare, vorbind ca printr-o ceaţă, reamintindu-şi sieşi, cu voce tare, crimele de neşters.

Când termină, puterile îl părăsiră. Căzu în genunchi şi, zguduit de hohote violente, strigă: „O, Doamne,

Mântuitorul meu, îţi cer milostivire şi iertare!” – Apoi, sălbatecul şi trufaşul baron, întâiul, desigur, din casta lui, se smeri. Se întoarse-către mulţime şi spuse plângând: „Voi, părinţii celor pe care i-am dat morţii cu atâta cruzime, veniţi-mi, ah, veni ţi-mi într-ajutor cu rugăciunile voastre!”

Atunci, în imaculata-i splendoare, sufletul Evului Mediu străluminã în sală.

Jean de Malestroit îşi părăsi jilţul şi-l ridică pe învinuitul ce lovea disperat pardoseala cu fruntea; nu mai era, în clipa aceea, judecător, ci doar preot; îl sărută pe vinovatul ce se căia şi îşi plângea păcatul.

Mulţimea fremăta când Gilíes, ridicat în picioare, îşi sprijini capul de pieptul prelatului iar acesta îi zise: Roagă-te, pentru ca dreapta şi grozava mânie a Prea-Inaltului să se îmbuneze! Plângi, pentru ca lacrimile tale să spele neodihnitele mormane de morţi din sufletul tău!

Iar sala întreagă căzu în genunchi şi se rugă pentru asasin.

Când nimeni nu mai vorbi, fu un moment de nebunie şi tulburare. Epuizată, de oroare, copleşită de milă, mulţimea tălăzuia; tribunalul, tăcut şi nervos, îşi recapătă sângele rece.

Cu un gest, acuzatorul opri discuţiile, zăgăzui lacrimile.

Crimele erau „clare şi evidente”, spuse el, dovezile erau de netăgăduit, iar Curtea putea acum, cu sufletul şi conştiinţa împăcate, să-l osândească pe vinovat. Ceru să se fixeze pronunţarea sentinţei iar Tribunalul o hotărî pentru a treia zi.

Clipa veni* iar judele bisericesc din Nantes, Jacques de Penteoedic, citi, una după alta, două sentinţe: prima, dată de episcop şi de inchizitor pentru faptele ţinând de jurisdicţia lor comună, începea astfel:

„În numele sfântului nostru Iisus Cristos, noi, Jean, episcop de Nantes, şi fratele Jean Blouyn, doctor în teologie, din Ordinul Fraţilor Predicatori din Nantes şi împuternicit ca inchizitor pentru erezie în oraşul şi dioceza Nantes, în şedinţa Tribunalului şi cu frică de Dumnezeu…”

Şi, după enumerarea crimelor, încheia:

„Pronunţăm, hotărâm, declarăm că tu, Gilíes de Rais, chemat în faţa Tribunalului nostru, te faci vinovat de infamele păcate de erezie, apostazie şi invocarea demonilor; că pentru aceste nelegiuiri ai meritat osânda de excomunicare şi toate celelalte pedepse hotărâte prin lege”.

Cea de-a dóua sentinţă, dată numai de episcop, privind

crimele de sodomie; de sacrilegiu şi violare a privilegiilor bisericeşti ce ţineau cu precădere de resortul său, ajungea la acţ$ţa$ţ concluzii şi pronunţa la rându-i, în formă aproape identică, aceeaşi pedeapsă.

Gilíes asculta, cu capul pişcat, citirea sentinţelor. La urmă, episcopul şi inchizitorul îi spuseră: – ’Apjţm, că te căieşti pentru greşelile tale, pentru invocaţii şi celelalte crime, doreşti să revii în sânul maicii noastre, Biserica?

Şi, la rugăminţile fierbinţi ale Mareşalului, îl iertară de excomunicare şi îi îngăduiră să se împărtăşească. Justiţia divină se împlinise, crima era recunoscută, pedepsită, dar prin căinţă şi penitenţă fusese absolvită. Rămânea să-şi facă datoria justiţia oamenilor.

Episcopul şi inchizitorul îl predară pe vinovat Curţii seculare: pentru răpiri de copii şi omoruri, ea pronunţă pedeapsa cu moartea şi confiscarea bunurilor. Prelaţi, ceilalţi complici fură condamnaţi să fie spânzuraţi şi arşi de vii.

Mulţumiţi-i lui Dumnezeu! le spuse Pierre de l’Hospital care prezida dezbaterile civile, şi pregătiţi-vă să muriţi cum se cuvine, cu mare căinţă pentru crimele voastre!

Recomandarea era inutilă.

Gilles se gândea acum la supliciu fără nicio spaimă.

Spera, cu umilinţă, cu râvnă, în îndurarea Mântuitorului; ispăşirea pământească, rugul, pe care le dorea din toată fiinţa, aveau să-i răscumpere vina, cruţându-l, după moarte, de focul gheenei.

Departe de castelele sale, în temniţă, singur, se căută pe sine cercetând haznaua hrănită atâta timp de apele clocite ale abatoarelor de la Tiffauges şi Machecoul. Rătăci plângând pe malurile propriei fiinţe, disperat că nu va putea stăvili niciodată curgerea fluviului mocirlos. Şi, străfulgerat de har, cu un strigăt de groază, şi bucurie, îşi primeni deodată sufletul: şi-l spălase cu lacrimile plânse, şi-l uscase la focul rugilor năvalnice, la flăcările elanurilor pătimaşe. Casapul Sodomei se renegase, apăruse din nou companionul Ioanei d'Arc, misticul ce-şi înălţa sufletul până la Dumnezeu, în delirul adoraţiei, în torente de lacrimi!

Apoi se gândi la prietenii săi, dori să moară şi ei sloboziţi din păcat. Il rugă pe episcopul de Nantes să fie executaţi odată cu el, nu înainte sau după. Arătă că el e cel mai vinovat, că trebuie să le anunţe mântuirea, să fie lângă ei când urcă pe rug.

Jean de Malestroit încuviinţă.

— Ceea ce-i curios, îşi zise Durtal oprindu-se din scris şi

aprin.:îndu-şi o ţigară, e că...

Clopoţelul sună uşor. D-na Chantelouve intră.

Spuse că nu rămâne decât două minute, că jos o aşteaptă o trăsură.

— E pentru astă-seară, spuse ea; vin să te iau la ora nouă. Dar mai întâi scrie-mi o scrisoare cam în aceşti termeni, – şi îi dădu o hârtie pe care Durtal o desfăcu.

În ea, o declaraţie simplă: recunosc că e pură fantezie tot ce am spus ori scris în legătură cu liturghia neagră, cu preotul care o oficiază, cu locul unde pretind a fi asistat la ea, cu presupusele persoane întâlnite acolo. Declar că am născocit aceste istorii şi că în consecinţă nimic din ce-am povestit nu e adevărat.

Docre a ticluit-o? întrebă el, privind scrisul mărunt, ascuţit şi întortocheat, aproape agresiv.

— Da; şi mai vrea ca această declaraţie, nedatată, să fie făcută sub forma unei scrisori adresate unei persoane care te va fi consultat în legătură cu acest subiect.

— N-are încredere în mine, canonicul tău!

— Cum să aibă în unul care scrie cărţi?

Nu prea mă încântă să semnez chestia asta, murmură Durtal. Şi dacă refuz?

— Nu asişti la liturghia neagră.

Curiozitatea fu mai puternică decât repulsia. Compuse şi semnă scrisoarea pe care d-na Chantelouve o puse în portvizit.

— Pe ce stradă are loc ceremonia?

Pe Olivier de Serres.

Unde-i asta?

Lângă strada Vaugirard, cum urci, tocmai la capăt.

Acolo locuieşte Docre?

Nu; mergem în casa unei prietene de-a lui.

— Astea fiind spuse, o să-ţi continui interogatoriul mai târziu; acum sunt grăbită şi trebuie să plec. La nouă, deci, să fii gata.

Şi Hyacinthe ieşi, abia apucă s-o sărute. În sfârşit, îşi spuse el rămânând singur, până acum aveam informaţii despre incubat şi vrăji; îmi rămânea să mai cunosc liturghia neagră ca să ştiu totul despre satanismul practicat în zilele noastre, şi iată că voi merge s-o văd! Să fiu al naibii dacă bănuiam că Parisul ascunde asemenea dedesubturi! Cum se brodesc şi se leagă lucrurile!

Trebuia să mă ocup de Gilles de Rais şi de demonismul Evului Mediu ca să mi se dezvăluie demonismul contemporan!

Se gândi iarăşi la Docre şi îşi zise: – ce puşlama vicleană

preotul ăsta! În fond, dintre toţi ocultiştii ce viermuiesc acum, în descompunerea ideilor unei epoci, el e singurul care mă interesează.

Ceilalţi, magii, teozofii, cabaliştii, spiritiştii, ocultiştii, cei din RoseCroix, când nu sunt simpli pungaşi, îmi par nişte copii care se joacă şi se ciondănesc, împleticindu-se, într-o pivniţă; iar dacă te scobori şi mai jos, în oficinele prezicătoarelor, ale clarvăzătoarelor şi vrăjitorilor, ce vei găsi, altceva decât reţele de prostituţie şi de şantaj? Toţi aceşti pretinşi prezicători sunt foarte dubioşi: e singurul lucru, în ocultism, de care poţi să fii sigur!

Des Hermies, sunând la intrare, îi întrerupse gândurile. Venea să-l anunţe că Gevingey revenise şi că aveau să cineze împreună, peste trei zile, la Carhaix.

Deci i-a trecut bronşita?

Da, complet.

Obsedat de ideea liturghiei negre, Durtal nu se putu abţine şi mărturisi că, în aceeaşi seară, avea să asiste La infernala ceremonie – iar în faţa figurii uluite a lui des Hermies adăugă că se legase să păstreze secretul şi că deocamdată nu poate să-i spună mai mult.

Ăsta zic şi eu noroc! făcu des Hermies. Şi care-i numele abatelui care va oficia această slujbă, dacă nu sunt prea

indiscret?

Nu, e canonicul Docre.

A! Şi celălalt tăcu; încerca, evident, să ghicească prin ce tertip izbutise prietenul său să intre în legătură cu satanicul preot.

Mi-ai povestit cândva, continuă Durtal, că în Evul Mediu liturghia neagră se oficia pe fesele goale ale unei femei, că în secolul al şaptesprezecclea se săvârşea pe pântecul ei – dar acum?

Cred că se întâmplă ca la biserică, în faţa unui altar. Aşa era de altfel oficiată uneori în Biscaya, la sfârşitul veacului al cincisprezecelea. E drept că pe atunci Diavolul opera personal. Înveşmântat în odăjdii episcopale, sfâşiate şi murdărite, el îşi împărtăşea fidelii cu rondele din pingele vechi, strigând: acesta este trupul meu! Şi le dădea să mestece scârbavnica cuminecătură, după ce mai întâi îi sărutaseră mâna stângă, mădularul şi târtiţa. Sper că nu va trebui să-i prezinţi canonicului tău un omagiu la fel de abject.

Durtal începu să râdă.

— Nu, nu cred să pretindă asemenea gratificaţie; dar spune-mi, după tine, cei care din cucernicie sau abjecţie participă la aceste slujbe nu sunt cam smintiţi?

— Smintiţi? Şi de ce, mă rog?

— Cultul Demonului nu-i mai smintit decât cultul lui Dumnezeu; doar că unul e o cangrenă iar celălalt un soare, asta-i tot; altfel, ar însemna că toţi cei care imploră o divinitate saiţ alta sunt demenţi! Nu, închinătorii satanismului sunt nişte mistici, chiar dacă mistici de un soi imund. Acum, e foarte posibil ca elanurile lor spre dincolo de Rău să coincidă cu excese turbate ale simţurilor, căci luxura e floarea aleasă a demonismului. Medicina clasifică de bine, de rău – această foame de murdărie printre aspectele neelucidate ale nevrozei; o poate face pentru că de fapt nimeni nu ştie ce e această boală de care suferă toţi; într-adevăr, e sigur că în veacul nostru nervii cedează mai uşor ca altă dată, la cel mai mic şoc. Aminteşte-ţi detaliile din ziare despre executarea condamnaţilor la moarte: aflăm că azi călăul lucrează cu timiditate, că e cât pe ce să leşine, că-l lasă nervii când descăpăţânează pe careva. Ce mizerie! Compară-l cu imbatabilii torţionari de pe vremuri! Aceia îţi puneau piciorul într-un ciorap din piele crudă care strângându-se la foc îţi sfâşia pe îndelete carnea; sau îţi înfigeau dornuri în coapse şi-ţi sfărâmau oasele, îţi zdrobeau degetele în menghine cu şurub, îţi jupuiau fâşii de epidermă cu vătraiul, îţi întorceau pe dos,

ca pe un şorţ, pielea de pe burtă, te sfârtecau în patru, te spânzurau de picioare, te rumeneau pe grătar, te stropeau cu vinars aprins iar toate strigătele şi gemetele nu făceau să tresară un muşchi pe chipul lor imperturbabil. Cel mult, aceste exerciţii fiind întru câtva obositoare, după operaţie îi apuca o sete zdravănă, o foame sănătoasă, de lup. Erau nişte sangyini echilibraţi, pe când acum! Dar, ca să revenim la tovarăşii tăi de sacrilegiu din seara asta, dacă nu sunt nebuni, atunci simt, neîndoielnic, nişte destrăbălaţi respingători. Să-i observi. Sunt sigur că, invocându-l pe Belzebut, de fapt se gândesc la niscaiva trufandale trupeşti. Nu-ţi fie teamă, du-te, în asemenea grup nu-i nimeni să-l imite pe martirul despre care vorbeşte Jacques de Vorágine în istoria Sfântului Pavel Ermitul. Cunoşti legenda?

— Nu.

Ei bine, ca să-ţi mai înveselesc sufletul, am să ţi-o povestesc. Acest martir, pe când era foarte tânăr, a fost întins cu mâinile şi picioarele legate de un pat, apoi i s-a trimis o creatură superbă care încercă să profite de el. Cum simţurile i se răsculaseră şi era pe cale să păcătuiască, şi-a muşcat limba cu dinţii şi i-a scuipat-o femeii în obraz; şi „astfel durerea goni ispita”, ne spune

bunul Vorágine.

— Eroismul meu n-ar merge până acolo, recunosc; dar… ce faci, pleci?

Da, sunt aşteptat.

— Ce timpuri bizare! continuă Durtal, conducându-l. Tocmai acum, când pozitivismul e-n toi, se trezeşte misticismul şi încep nebuniile ocultismului!

Păi, întotdeauna a fost la fel: sfârşiturile de secol se aseamănă. Toate sunt indecise şi tulburi. În timp ce materialismul face ravagii, magia îşi înalţă capul. Fenomenul acesta revine tot la o sută de ani. Ca să nu mergem mai departe, vezi declinul ultimului secol. Alături de raţionalişti şi atei, îi găseşti pe Saitit-Germain, Cagliostro, Saint-Martin, Gabalis, Cazotte, confreriile RoseCroix, cercurile satanice, la fel ca acum!

— Şi cu asta, la revedere, îţi urez o seară plăcută şi nofoc!

— Da, îşi spuse Durtal închizând uşa, numai că un Cagliostro avea cel puţin o anume ţinută, probabil şi o anumită ştiinţă, pe când magii din ziua de azi – ce sfertodocţi, ce caracudă!

XIX

Urcau pe strada Vaugirard, în birja ce-i hurduca pe

caldarâmul desfundat. D-na Chantelouve se ghemuise într-un colţ şi nu scotea o vorbă. Când treceau prin dreptul felinarelor şi o lumină rapidă lucea apoi se stingea pe voaleta A ei, Durtal o privea. Îi părea agitată şi nervoasă în ciuda aparenţelor mute. Îi luă mâna; ea nu şi-o retrase, dar i-o simţea ca de gheaţă sub mănuşă, iar părul ei blond îi păru în seara aceea zburlit, mai puţin mătăsos ca altă dată, uscat. Ne apropiem, draga mea?

— Cu voce temătoare şi joasă, ea spuse: – Te rog, nu vorbi.

— Şi Durtal, iritat de acest tête-à-tête taciturn, aproape duşmănos, începu din nou să cerceteze drumul prin geamul trăsurii.

Strada se aşternea interminabilă, deja pustie, atât de prost pavată, că osiile birjei scrâşneau la fiecare pas; era slab luminată de felinare cu gaz ce deveneau tot mai rare, pe măsură ce se apropiau de fortificaţii. Ce escapadă bizară! îşi spunea Durtal, neliniştit de masca glacială, interiorizată a femeii.

În sfârşit, vehiculul coti brusc pe o stradă întunecată şi se opri după colţ.

Hyacinthe coborî; în timp ce birjarul căuta restul, Durtal aruncă o privire în jur: erau într-un fel de fundac, cu case

scunde şi cenuşii de ambele părţi ale unei străzi cu pavajul răvăşit şi fără trotuare; întorcându-se pe călcâie, când birjarul plecă, se găsi în faţa unui zid lung şi înalt deasupra căruia în întuneric, foşnea frunzişul unor arbori. O uşă mică, prevăzută cu o ferestruică, era tăiată în grosimea acestui zid întunecat pe care se distingeau, astupându-i fisurile, vine albe de ipsos. Deodată, ceva mai departe, o lumină sclipi în geamul unei vitrine şi, atras probabil de zgomotul birjei, un om purtând un şorţ negru de cârciumar îşi scoase capul şi scuipă din pragul prăvăliei.

Aici e, spuse d-na Chantelouve.

Sună, ferestruica se deschise; ca îşi ridică voaleta şi fascicolul unei lanterne îi căută obrazul; uşa se deschise fără zgomot, pătrunseră într-o grădină.

Bună seara, doamnă.

Bună seara, Maria. E în capelă?

Da, doamna vrea s-o conduc?

Nu, mulţumesc. Femeia cu lanterna îl scruta pe Durtal; privind-o la rându-i, zări, ieşind de sub broboadă, şuviţe cărunte răsucite în jurul unui obraz buhăit şi bătrân; dar fără să-i lase timp s-o cerceteze, femeia intră într-un pavilion lipit de zid, ce-i servea de gheretă.

O urmă pe Hyacinthe şi traversând aleile întunecate ce

miroseau a merişor ajunseră în pridvorul unei clădiri. Ea părea să cunoască locul ca pe propria-i casă, deschidea uşi, ţăcănea mărunt cu tocurile pe dalele de piatră.

Fii atent, spuse ea după ce trecură de un vestibul, urmează trei trepte.

Ajunşi într-o curte, se opriră în faţa unei case vechi şi Hyacinthe sună. Apăru un omuleţ care, făcându-le loc să treacă, o întrebă de sănătate cu glas sclifosit şi cântat. Ea îl salută din mers şi, urmând-o, Durtal aproape atinse o faţă puhavă, cu ochi apoşi şi care curgeau, cu obraji sulemeniţi, cu buzele făcute şi se gândi că nimerise în bârlogul unor sodomiţi.

Nu mi-ai spus că mă aşteaptă asemenea companie, îi spuse el femeii când o ajunse din urmă la colţul unui coridor luminat de o lampă.

Te aşteptai cumva să întâlneşti aici nişte sfinţi? Şi ridicând din umeri, Hyacinthe deschise o uşă. Intrară într-o capelă cu tavanul jos, traversat de grinzi spoite gros cu catran; perdele mari ascundeau ferestrele, pereţii erau scorojiţi şi decoloraţi. Chiar de la primii paşi, Durtal avu o mişcare reflexă spre înapoi. Prin gurile de calorifer, năvăleau valuri de căldură; un iz greţos de umezeală, de muced, de sobă nouă, amestecat cu un miros înţepător de

amoniac, de răşini şi de ierburi arse îi apăsau pieptul, îi strângeau tâmplele ca într-un cleşte.

Durtal înainta pe dibuite, încercă să vadă ceva în capela abia luminată de candele puse pe suporturi din bronz aurit şi sticlă roz. Hyacinthe îi făcu semn să se aşeze iar ea se îndreptă spre un grup de persoane instalate pe divane, într-un colţ întunecat. Lăsat astfel deoparte, Durtal se simţi stingherit. Apoi, observă că printre cei prezenţi sunt doar câţiva bărbaţi şi multe femei, dar nu izbuti să le distingă trăsăturile. Totuşi, din când în când lumina candelelor se înviora şi atunci putea desluşi o brunetă masivă, cu trup de zeiţă antică, apoi un bărbat cu faţa rasă şi tristă. Observând femeile, constată că nu sporovăiau între ele; conversaţia lor părea temătoare şi gravă, căci nu se auzea niciun râs, nicio vorbă mai tare, ci doar un şuşotit ezitant, discret, neînsoţit de gesturi.

La naiba! îşi zise, nu s-ar părea că Satan îi face prea fericiţi pe credincioşii lui!

Un copil de cor, îmbrăcat în roşu, înainta spre fundul capelei şi aprinse un şir de lumânări. Apăru atunci altarul, un altar obişnuit de biserică, deasupra căruia era un tabernacol; şi mai sus, se înălţa un Crist derizoriu, respingător. Capul îi fusese ridicat, gâtul alungit iar ridurile

pictate pe obraz îi transformau faţa într-o mutră schimonosită de un râs abject. Era gol, iar în locul pânzei ce trebuia să-i încingă coapsele, sexul burzuluit se iţea dintr-o tufă câlţoasă. În faţa tabernacolului era aşezat un ciboriu acoperit cu o pală; copilul de cor netezea cu palmele corporalul de pe altar, bâţâia din şolduri, se ridica într-un picior ca pentru a-şi lua zborul, făcea pe îngeraşul sub pretext că vrea să ajungă la lumânările negre al căror miros de bitum şi catran se adăuga acum la duhoarea stătută a încăperii.

Durtal îl recunoscu, sub cămaşa roşie, pe „micul Iisus” care le deschisesc uşa când intrase cu Hyacinthe, şi pricepu ce rol îi revenea acestui om a cărui abjecţie profanatoare se substituia acelei purităţi a copilăriei dorită de Biserică.

Apoi, un alt copil de cor, şi mai hidos, îşi făcu apariţia. Costeliv, măcinat de tuse, tencuit cu un fond de ten unsuros şi dres cu rumeneli, şontâcăia bolborosind un soi de cântare. Se apropie de trepied urile ce încadrau altarul, scormoni jăratecul ce mocnea sub cenuşă, presără peste el bucăţi de răşină şi frunze.

Durtal începea să se plictisească, dar Hyacinthe reveni lângă el; scuzându-se că îl lăsase singur atâta timp, îl

invită să-şi schimbe locul şi îl conduse în spatele rândurilor de scaune, într-un ungher retras.

Chiar suntem într-o capelă adevărată? întrebă el.

Da; casă, biserica, grădina prin care am trecut sunt tot ce-a mai rămas dintr-o f. Istă mănăstire a Ursulinelor. Multă vreme capela a fost depozit de furaje; e.: >a aparţinea unui ins care închiria trăsuri şi care a vândut-o, uite, doamnei aceleia – şi o arătă pe bruneta corpolentă întrezărită de Durtal.

E măritată?

Nu, e o fostă călugăriţă pe care-a pervertit-o cândva canonicul Docre

A! Iar domnii aceia ce parcă vor să rămână în întuneric?

Satanişti... unul din ci a fost profesor la Facultatea de Medicină; are acasă o capelă unde, suit cu picioarele pe un altar, se roagă la statuia zeiţei Venus As tarte.

Aha

Da: – a îmbătrânit, iar oraţiunile satanice îi înzecesc puterile, astfel încât se poate destrăbăla cu creatul i se soiul acela – şi Hyacinthe îi arătă, cu un gest, copiii de cor.

Eşti sigură că istoria asta e adevărată?

N-am născocit-o eu; de altfel poţi s-o citeşti în ziarul religios *Analele Sfinţeniei.* Articolul îl desemna destul de

clar pe acest domn, care totuşi n-a îndrăznit să ceară ziarului vreo dezminţire!

— Dar ce-i cu tine? întrebă ea, privindu-l.

Mă... mă înăbuş; căţuile astea scot un miros infernal!

În câteva momente ai să te obişnuieşti.

Dar ce ard acolo de pute-n halul ăsta?

Virnanţ, frunze de măsclariţă şi de ciumăfaie, beladonă uscată şi mirt; sunt parfumuri plăcute domnului nostru, Satan!

Vorbise cu vou a aceea guturală, schimbată, pe care-o avea, câteodată, în pat.

Durtal o privi: era palidă, gura îi era încleştată, ochii pluvioşi îi clipeau spasmodic.

Iată-l, murmură ea deodată, în timp ce, în faţa lor, femeile se grăbeau să îngenuncheze pe băncuţele de rugăciune.

Precedat de cei doi copii de cor, purtând pe cap o bonetă stacojie cu două coarne de bizon din stofă roşie, canonicul intră.

Se îndreptă către altar, iar Durtal îl privi cu atenţie. Docre era înalt dar prost proporţional, cu bust puternic şi picioare scurte; fruntea golaşă se prelungea, fără adâncitură, cu un nas drept; în jurul buzelor şi pe obraji

răsăreau ţepi tari şi deşi, cum le cresc foştilor preoţi care s-au ras vreme îndelungată; avea trăsături sinuoase şi apăsate; ochii ca nişte sâmburi de măr, negri, apropiaţi de nas, păreau fosforescenţi. Într-un cuvânt, fizionomia lui era răutăcioasă şi frământată dar energică, jar privirea dură şi fixă nu semăna cu căutătura piezişă şi vicleană pe care şi-o imaginase Durtal.

Canonicul se înclină solemn în faţa altarului, urcă pe estradă şi începu liturghia.

Durtal văzu atunci că sub odăjdii Docre era gol. Sugrumată de jartierele prinse sus pe picior, carnea albea deasupra ciorapilor negri. Stiharul avea forma obişnuită, însă era colorat în roşul închis al sângelui închegat iar în mijloc avea un triunghi împodobit cu exuberante motive vegetale – zâmă, cetină-de-negi, dracilă şi alior; în centrul triunghiului, un ţap negru ridicat în două picioare îşi prezenta coarnele.

Docre îngenunchea, făcea plecăciuni potrivite sau mai adânci, după cum prevedea ritualul; copiii de cor, în genunchi, debitau răspunsuri în latineşte, cu un glas cristalin, cântat pe finalul cuvintelor.

— Păi asta e o simplă liturghie citită, îi spuse Durtal dnei Chantelouve.

Ea făcu semn că nu. Într-adevăr, în momentul acela copiii de cor trecură în spatele altarului şi aduseră – unul, căţuie de aramă, celălalt, cădelniţe pe care le-mpărţiră asistenţei. Femeile se învăluiră în fum; unele se repeziră la căţui, adulmecară cu nările dilatate apoi, împleticindu-se îşi desfăcură hainele scoţând suspine răguşite.

Ceremonia se întrerupse. Preotul coborî de-a-ndăratelea treptele, îngenunche pe ultima din ele şi, cu o voce vibrantă şi ascuţită, strigă:

— „Pe tine, Prinţ al Ispitei, care ne dărui bucuria crimei, care veghezi splendoarea păcatelor şi măreţia viciilor, pe tine te slăvim, Satan, Dumnezeule drept şi adevărat!

Preastrălucit herald al transelor amăgitoare, tu te milostiveşti de lacrimile noastre, tu salvezi onoarea familiilor făcând să avorteze pântecul ce leagă rod în spasmul plăcerii; tu le convingi pe mame să lepede grabnic, iar moşindu-le astfel îi cruţi de spaimele adultului, de suferinţele învinsului pe pruncii morţi înainte de a se naşte!

Reazem al Săracului împins la disperare, Balsam al învinşilor, tu îi înveţi făţărnicia, ingratitudinea, orgoliul, ca să se apere de loviturile Bogaţilor – copiii iubiţi ai lui Dumnezeu!

Suzeran al dispreţului, Răboj al umilinţelor, Patron al ranchiunelor, doar tu luminezi mintea celui zdrobit de nedreptate; tu îi inspiri idei de răzbunare, ticăloşii perfecte; tu îl împingi la crimă, îl înveţi bucuria clocotitoare de a plăti râul cu rău, voluptatea de a-şi chinui duşmanul, de a se îmbăta lu' lacrimile lui!

Nădejde a virilităţii, Spaimă a matricelor goale, Satan, tu nu pretinzi deşertul chin al castităţii, nu slăveşti nebunia posturilor negre şi-a cumpătării; tu singur încuviinţezi prostituarea familiilor sărace şi lacome. Tu o faci pe mamă să-şi vândă fiica, să-şi cedeze fiul, tu binecuvântezi iubirile sterpe şi blestemate, Tutore al Nevrozelor sfredelitoare, Turn de Plumb al Isteriilor, Potir însângerat al Violurilor!

Stăpâne, slujitorii tăi credincioşi, în genunchi, te imploră! Dă-ne nouă bucuria voluptuoaselor crime pe care justiţia le ignoră; întăreşte cu puterea ta farmecele ce smintesc, pe neştiute, judecata omului; fă-ne voia, atunci când dorim suferinţa celor ce ne iubesc şi slujesc; îţi cerem, în sfârşit, glorie, bogăţie, putere, ţie, Rege al dezmoşteniţilor, Fiu gonit de cruntul Părinte!"

Apoi Docre se ridică şi, în picioare, cu o voce clară, încrâncenată, cu braţele înălţate, strigă:

— „Iar tu, pe care cu în calitatea mea de preot te silesc,

că vrei ori nu, să intri în această ostie, să te întrupezi în pâinea aceasta, tu, Iisus, Meşter al înşelăciunii, Jefuitor de laude, Fur al iubirii, ascultă! Din ziua-n care ai ieşit din pântecele predestinat al unei Fecioare, tu ţi-ai călcat legămintele, ai făgăduit cu strâmbătate; veacurile au plâns aşteptându-te, o, Dumnezeule fugar, Dumnezeule mut! Trebuia să răscumperi păcatele omenirii şi n-ai răscumpărat nimic; trebuia să te arăţi în slavă, iar tu dormi! Hai, amăgeşte, spune-i sărmanului care te cheamă: «Nădăjduieşte, rabdă, suferă, metocul sufletelor te va primi, îngerii îţi vor sta alături, Cerul ţi se deschide.» înşelătorule! Ştii bine că îngerii, scârbiţi de indolenţa ta, fug care-n-cotro!

— Trebuia să fii Solul durerilor noastre, Mărturisitorul lacrimilor noastre, trebuia să pledezi pentru ele înaintea Tatălui şi nu ai făcut-o, căci această misiune tulbura somnul preafericitei şi ghiftuitei tale Veşnicii!

Ai uitat Sărăcia pe care-o propovăduiai, Vasal înamorat al Băncilor! I-ai văzut pe cei slabi zdrobiţi de teascul jocului de bursă, ai auzit horcăitul de foame al celor umili, al femeilor siluite pentru o coajă de pâine!

— Cum le-ai răspuns? Ţi-ai trimis slujbaşii dedaţi Simoniei, comis-voiajorii şi Papii să le prezinte scuze ce

aveau doar a trage de timp, să le facă promisiuni în doi peri, o, Avocat de sacristie, Dumnezeu al tranzacţiilor!

Zeu monstruos! Cu incredibilă cruzime, ai zămislit viaţa şi le-ai băgat-o pe gât unor nevinovaţi pe care acum cutezi să-i osândeşti în numele nu ştiu cărui păcat originar, pe care ai îndrăzneala să-i pedepseşti în virtutea a nu ftiu ce clauze! E timpul, în sfârşit, să te silim să-ţi recunoşti minciunile sfruntate şi crimele de neiertat! Am vrea să-ţi implântăm piroanele şi mai adânc, să-ţi îndesăm pe cap coroana de spini, pentru ca rănile-ţi uscate să sângereze iarăşi, dureros!

Putem s-o facem şi o vom face violându-ţi pacea Trupului, o, Pângăritor al marilor vicii, Alchimist al purităţii imbecile, Nazaritean blestemat, Rege trândav, Dumnezeule laş!”

— Amin! răsunară vocile cristaline ale copiilor de cor. Durtal asculta torentul de blasfemii şi insulte; infamia acestui preot îl năucea; după urlete urmă un moment de tăcere; capela fumega în ceaţa cădelniţelor. Femeile, tăcute până atunci, se agitară; revenit în altar, canonicul se întoarse spre ele şi, făcând un gest larg, le binecuvântă cu mâna stângă.

Deodată copiii de cor îşi agitară clopoţeii. Fu asemeni

unui semnal; femeile căzute pe covoare se zvârcoliră. Una păru mişcată de un resort, se aruncă pe burtă şi vâsli prin aer cu picioarele; alta, atinsă brusc de un strabism hidos, cotcodăci, apoi, amuţind, rămase cu fălcile căscate, cu limba împungând spre cerul gurii; alta, buhăită, lividă, cu pupilele dilatate, dădu capul pe spate apoi şi-l redresa cu o mişcare bruscă şi începu să-şi zgrepţene pieptul cu unghiile; alta, în fine, întinsă pe spate, îşi desfăcu fustele, dezveli un pântece gol, umflat, uriaş, apoi se răsuci făcând grimase cumplite, scuipându-şi limba albă muşcată pe margini, nemaiputând s-o tragă înapoi, în gura însângerată ce-şi rânjea dinţii roşii.

Durtal se ridică vrând să vadă mai bine şi, foarte clar, îl auzi şi văzu pe canonicul Docre.

Contempla crucifixul de deasupra altarului şi, cu braţele desfăcute, împroşca sudalme înfricoşătoare, zbiera, la capătul puterilor, înjurături de birjar turmentat. Unul din copiii de cor îngenunche în faţa lui, cu spatele la altar. Preotul fu străbătut de un frison. Pe un ton solemn dar cu limba împleticită, spuse: „*Hoc est enim corpus meum* apoi, în loc să îngenuncheze după consacrare înaintea preţiosului Trup, se întoarse cu faţa, la asistenţă şi apăru, tumefiat, cu privirile rătăcite, scăldat în sudori.

Se clătina între cei doi copii de cor, care, ridicându-i stiharul, îi dezveliră pântecul gol, îl sprijiniră, în timp ce ostia pe care şi-o trăgea dinainte se rostogolea, atinsă şi pângărită, pe trepte.

Atunci Durtal simţi că se cutremură, căci un vânt de nebunie zgudui sala. Aura marii isterii urmă sacrilegiului şi puse stăpânire pe femei; în timp ce copiii de cor afumau cu tămâie goliciunea pontifului, femeile se năpustiră asupra, Sfintei Cuminecături şi, târându-se la baza altarului, o sfâşiară cu ghearele, smulseră bucăţile umede, băură şi mâncară divina murdărie.

Una din ele, chincită deasupra unui crucifix, izbucni într-un râs strident apoi strigă: Părinte! Părinte! O bătrână îşi smulse părul, ţâşni din loc, se răsuci pe călcâie, se aplecă, rămase într-un picior, apoi se prăbuşi peste o tânără care, ghemuită lângă perete, zgâlţâită de convulsii, vărsa din gură bale şi spume, profera plângând blasfemii fioroase. Înspăimântat, Durtal văzu prin fum, ca printr-o ceaţă groasă, coarnele roşii ale lui Docre: acum se aşezase şi mesteca turbat pâinea sfinţită, apoi o scuipa, se ştergea cu ea, o împărţea femeilor care şi-o înfundau boncăluind ori se urcau unele peste altele ca s-o pângărească.

Era un vacarm de ospiciu în flăcări, o monstruoasă

etuvă de prostituţie şi nebunie. Şi în timp ce copiii de cor se însoţeau cu bărbaţii iar stăpâna casei, cu poalele ridicate, căţărată pe altar, ţinea cu o mână mădularul lui Crist iar cu cealaltă îşi trăgea potirul susţine, în fundul capelei, în întuneric, o fetiţă care nu se mişcase până atunci se arcui deodată şi începu să urle.1 moarte, ca o căţea!

Înnebunit de scârbă, pe jumătate sufocat, Durtal vru să fugă. O căută pe Hyacinthe dar ea nu mai era acolo. O zări în cele din urmă lângă canonic; trecu peste trupurile înlănţuite pe covor şi se apropie de ea. Cu nările Iremătânde, femeia adulmeca parfumul sălii şi al perechilor încolăcite.

Mirosul sabatului! îi spuse ea cu voce scăzută, cu dinţii încleştaţi.

— La naiba! Să mergem odată!

Ea păru că se trezeşte, şovăi un moment, apoi fără să-i răspundă nimic îl urmă.

Făcându-şi loc cu coatele, Durtal se desprinse de temelie ce-şi arătau dinţii, gata să muşte; o împinse pe d-na Chantelouve spre uşă, trecură prin curte, prin vestibul, pe lângă ghereta goală a portăresei şi în sfârşit ieşiră în stradă.

Aici, el se opri şi trase în piept, cu nesaţ, aer curat; Hyacinthe, nemişcată, absentă, se lipi de perete.

Durtal o privi.

— Ai chef să te întorci, aşa-i? o întrebă el pe un ton străbătut de dispreţ.

Nu, spuse ea cu greu, dar scenele astea mă sleiesc de puteri. Sunt năucită, am nevoie de un pahar de apă ca să-mi revin.

Şi sprijinindu-se de braţul lui, merse, pe stradă, direct spre cârciumarul a cărui dugheană era deschisă.

Era o speluncă mizerabilă, o încăpere strâmtă cu mese şi cu bănci de lemn, cu tejghea de zinc, cu *o* masă de jucat zaruri şi cu stacane violete; atârnând de tavan, o lampă de gaz în formă de U; doi muncitori de la terasamente jucău cărţi; îşi întoarseră capul şi râseră; patronul îşi scoase pipa scurtă din gură şi scuipă pe nisip; prezenţa, acestei femei elegante în magherniţa lui nu părea să-l surprindă defel. Durtal avu chiar impresia că-i face cu ochiul, complice.

Aprinzând o lumânare, cârciumarul spuse în şoaptă:

Domnule, nu se cade să beţi lângă oamenii ăştia; vă conduc într-un separeu.

Poftim, îi spuse Durtal femeii, care urca în faţa lui pe-o scară în spirală, poftim câtă alergătură pentru un pahar cu

apă!

Dar ea intrase deja într-o cameră; era o încăpere cu tapetul sfâşiat şi murdar, cu poze de prin ziare prinse cu bolduri în perete, cu dale de gresie dislocate şi adâncituri în planşeu; drept mobilă, un pat fără polog, o oală de noapte ştirbită, o masă, un lighean şi două scaune.

Bărbatul aduse un clondir cu rachiu, zahăr, o carafă, pahare, apoi coborî. Atunci, cu ochii sumbri, nebuni, ea îl cuprinse pe Durtal.

A, nu! strigă el, furios că se lăsase prins în capcană, m-am săturat, ajunge! În plus, e târziu, soţul tău te aşteaptă, e timpul să te întorci la el!

Hyacinthe nici măcar nu-l asculta.

— Te doresc, gemu ea, şi, momindu-l cu viclenie, îl obligă s-o vrea.

Se dezbrăcă, îşi aruncă pe jos rochia, fustele, desfăcu larg abominabilul culcuş şi, ridicându-şi cămaşa pe spate, îşi frecă spinarea de cearşaful scorţos, dând ochii peste cap şi râzând de plăcere!

Durtal se pomeni înlănţuit şi cunoscu apucături de ocnaş, josnicii pe care nici nu le bănuise, condimentate cu furii de vampir; apoi, subit, când izbuti să se desprindă din braţele ei, îl trecu un fior, căci zărise în pat fragmente de

ostie.

Ah! Mă scârbeşti, îi spuse; hai, îmbracă-te şi să plecăm odată!

În timp ce ea se îmbrăca tăcută, absentă, el se aşeză pe un scaun iar mirosul fetid al odăii îl îngreţoşă; în fond, nu credea în Transsubstanţiere fără rezerve; nu era sigur că Mântuitorul ar sălaşui în pâinea aceea pângărită, dar oricum, sacrilegiul la care participase fără voia lui îl indispuse.

— Şi dacă totuşi e adevărat, îşi spuse, dacă Prezenţa e reală, aşa cum spun Hyacinthe şi mizerabilul ăsta de preot! Hotărât lucru, prea m-am băgat în mocirlă; ajunge; prilejul e bun ca s-o rup cu această creatură pe care în definitiv, încă de la prima întâlnire, n-am făcut decât s-o tolerez; ei da, chiar asta am să fac!

Coborî; jos, în tavernă, trebui să suporte rânjetele zeflemitoare ale muncitorilor; plăti şi fără să aştepte restul se grăbi s-o ia din loc. Ajunseră în strada Vaugirard iar el strigă după o birjă. Merseră fără măcar să se privească, cufundaţi în gânduri.

Pe curând, spuse d-na Chantelouve, pe un ton aproape timid, când o lăsă în faţa casei.

Nu, îi răspunse el; noi doi nu ne putem înţelege; tu vrei

totul, iar eu nu vreau nimic; mai bine să ne despărţim; legătura noastră s-ar subţia tot mai mult, s-ar termina în amărăciune şi vorbe goale. O! Şi pe urmă, după cele petrecute-n seara asta, ei bine, nu!

— Şi dându-i birjarului adresa de-acasă, Durtal se ghemui în fundul trăsurii.

XX

Nu-şi pierde vremea, canonicul! spuse des Hermies, după ce Durtal îi povesti cu amănunte aventura din ajun. A adunat în jurul lui un adevărat harem de istero-epileptice şi de erotomane; dar toate astea sunt mărunţişuri. Sigur, în ce priveşte magia şi blasfemiile, împerecherile sacrilege şi lăturile trupeşti, acest preot pare extraordinar, aproape unic; dar aspectul sângeros şi incestuos al vechiului sabat lipseşte. Una peste alta, Docre e mult inferior lui Gilles de Rais; lucrările lui sunt incomplete, fade, călâi, dacă pot spune aşa.

Eşti grozav!

— Dar nu e chiar simplu să faci rost de copii şi să-i spinteci nepedepsit, fără să zbiere părinţii şi fără să se bage poliţia!

Evident, şi tocmai de aceea se oficiază paşnic aceste liturghii. Dar mă gândesc din nou, acum, la femeile ce-şi

vâră nasul în căţui ca să se drogheze cu fum de răşini şi de plante; aceeaşi metodă e folosită de tribul Aisauaşilor care se reped şi ei la tava cu jăratec atunci când catalepsia, necesară în ritualurile lor; întârzie să se producă; cât despre celelalte fenomene de care-mi vorbeşti, ele sunt cunoscute în ospicii şi, în afara emanaţiei demonice, nu aduc nimic nou: – acum, altceva, continuă el, să nu sufli o vorbă despre toate astea în faţa fui Carhaix: dacă află că ai asistat la o slujbă închinată Diavolului, e în stare să-ţi închidă uşa în nas!

Ieşiră de la Durtal şi se îndreptară spre turnurile bisericii Saint-Sulpice.

Nu m-am ocupat de mâncare, ştiam că asta-i sarcina ta, zise Durtal, în schimb i-am trimis azi-dimineaţa nevestei lui Carhaix, în afară de deserturi şi vin, nişte turtă dulce olandeză şi două lichioruri mai speciale, un elixir de viaţă lungă pe care-o să-l bem ca aperitiv, înainte de masă, şi o sticlă cu cremă de ţelină. Le-am descoperit la un povarnagiu cinstit.

Mde!

Da, prietene, cinstit; ai să vezi, elixirul ăsta e fabricat după o străveche reţetă din Codex, cu aloe, cardamom, şofran, smirnă şi o mulţime de alte mirodenii. E cumplit de

amar, dar este delicios!

Fie; de altfel, trebuia să facem ceva ca să-l sărbătorim pe Gevingey care s-a vindecat!

L-ai văzut?

Da; e sănătos tun. Cum s-a lecuit?

— O să-l punem să ne povestească.

— Mă întreb din ce trăieşte omul ăsta.

— Păi, din ce-i aduce ştiinţa lui de astrolog.

Vrei să spui că există oameni bogaţi care-şi comandă horoscopul?

S-ar zice că da; – ca să-ţi spun drept, nu cred că Gevingey o duce prea grozav. Pe timpul Imperiului, a fost astrologul împărătesei care era foarte superstiţioasă şi credea, ca şi Napoleon de altfel, în preziceri şi vrăji; dar după căderea Imperiului situaţia lui Gevingey s-a degradat mult. Se spune totuşi că e singurul în Franţa care deţine secretele lui Cornelius Agrippa, Cremone, Ruggieri şi Găuric, ale lui Sinibald spadasinul şi Tritheme.

Tot vorbind, ajunseră pe scară, la uşa clopotarului.

Astrologul venise mai de mult iar masa era gata. Durtal le turnă din lichiorul tare şi negru şi toţi se cam strâmbară gustându-l. Bucuroasă că-i reîntâlneşte pe vechii convivi, mătuşa Carhaix le aduse mai întâi o supă onctuoasă.

Le umplu farfuriile, apoi le servi o garnitură de legume; cum Durtal îşi alesese un praz, des Hermies comentă râzând:

Bagă de seamă! Porta, un taumaturg de la sfârşitul veacului al şaisprezecelea, ne spune că această legumă, considerată mult timp ca o emblemă a virilităţii, tulbură pacea celor mai caste persoane!

— Nu-l ascultaţi, interveni femeia clopotarului. Dar dumneavoastră, domnule Gevingey, doriţi un morcov?

Durtal îl privea pe astrolog. Avea acelaşi craniu în formă de căpăţână de zahăr, părul de un maro murdar ca praful de hidrochinonă şi de ipecacuană, ochii speriaţi, de pasăre, mâinile enorme pline de inele, manierele smerite şi solemne, tonul popesc, dar chipul lui respira o prospeţime regăsită: pielea nu mai era a zbârcită, ochii păreau mai limpezi şi mai strălucitori de când revenise de la Lyon.

Durtal îl felicită pentru reuşita tratamentului.

Era şi timpul, domnule, să apelez la bunăvoinţa doctorului Johannes, căci eram la pământ. Nu posed darul clarviziunii şi nici nu cunosc un medium care să-mi poată dezvălui pregătirile secrete ale canonicului Docre, aşa încât nu puteam să mă apăr folqsindu-mă de legea

contrasemnelor şi a întoarcerii loviturii.

Dar, întrebă des Hermies, admiţând căun medium v-ar fi pus la curent cu manevrele acestui preot, cum le-aţi fi dejucat?

— Iată cum: legea contrasemnelor constă, atunci când ştii ziua şi ora atacului, în a-l preveni fugind de acasă, ceea ce derutează şi risipeşte vraja; sau în a spune, cu jumătate de ceas mai devreme: loveşte, iată-mă-s! Scopul acestui din urmă mijloc e să deconspire fluidele şi să paralizeze puterile atacatorului. În magic, orice act cunoscut, divulgat, este sortit eşecului. Cât despre întoarcerea loviturii, dacă vrei să întorci vraja împotriva trimiţătorului fără să fii lovit tu însuţi mai întâi, trebuie de asemeni să fii informat.

Aşadar, eram sigur că voi muri; de la atac se şi scursese o zi; încă două, şi îmi lăsam pielea la Paris.

De ce?

Pentru că orice ins lovit prin mijloace magice n-are decât trei zile ca să se apere. După acest răgaz, foarte adesea răul devine incurabil. De aceea, când Docre m-a anunţat că mă condamnă, cu de la sine putere, la moarte şi când, peste două ceasuri, revenind acasă m-am simţit foarte rău, n-am şovăit să-mi fac valiza şi să plec la Lyon.

Şi acolo? întrebă Durtal.

— Acolo l-am întâlnit pe dr. Johannes; i-am povestit despre ameninţarea lui Docre, despre răul ce mă chinuia. Mi-a spus doar atât: preotul ăsta ştie să combine cele mai violente otrăvuri cu cele mai înfricoşătoare sacrilegii; lupta va fi îndârjită, dar îl voi învinge; şi a chemat de îndată o femeie ce locuieşte la el, o clarvăzătoare.

A adormit-o iar ea, la poruncile lui, a explicat natura farmecelor ce mă loviseră; a reconstituit scena, a văzut aievea cum sunt otrăvit cu sângele menstrual al unei femei hrănită cu ostii străpunse cu pumnalul şi cu droguri dozate abil, ce-i fuseseră amestecate în băutură şi mâncare; e un maleficiu atât de teribil, încât în afară de dr. Johannes niciun alt taumaturg din Franţa nu se încumetă să-l combată!

Astfel, doctorul a sfârşit prin a-mi spune: nu vă poate vindeca decât o Putere invincibilă; nu-i timp de pierdut, vom recurge fără întârziere la liturghia lui Melchisedec.

Şi Johannes a înălţat un altar alcătuit dintr-o masă şi un tabernacol din lemn în formă de pavilion cu cruce în vârf, înconjurat, pe sub fronton, de figura rotundă, a Tetragramei, ca un cadran de orologiu. A cerut potirul de argint, azimă de împărtăşanie şi vin. Şi-a îmbrăcat

veşmintele sacerdotale, şi-a pus pe deget inelul consacrat cu binecuvântările supreme, apoi dintr-un molitvelnic special a început să citească rugăciunile.

Aproape imediat, clarvăzătoarea a strigat: – Văd spiritele invocate pentru maleficiu şi care au purtat otrava la porunca maestrului necromanţiei, canonicul Docre!

Eu eram aşezat lângă altar. Doctorul Johannes mi-a pus mâna stângă pe creştet şi, înălţându-şi dreapta spre cer, l-a rugat pe Arhanghelul Mihail să-i vmă în ajutor, le-a cerut în numele Domnului glorioaselor şi nebiruitelor Oşti îngereşti să supună, să încătuşeze Spiritele Răului.

Mă simţeam uşurat; senzaţia surdă de muşcătură ce mă chinuise la Paris slăbea.

Dr. Johannnes şi-a continuat rugăciunile apoi, când a venit momentul deprecaţiei, mi-a luat mâna, a pus-o pe altar şi a repetat de trei ori:

„Să fie nimicite mrejele prigonitorului ce ţi-a făcut aceste farmece, călcat în picioare orice rău urzit de puterea satanică, nul şi neputincios orice atac îndreptat contra ta; toate blestemele vrăjmaşului să se prefacă în binecuvântări ale cerului, fluidele morţii să se transforme în mlădiţe de viaţă... în sfârşit, Arhanghelii Judecăţii şi Osândelor să hotărască soarta acestui preot nelegiuit care

şi-a pus nădejdea în lucrarea Beznei şi-a Răului!”

„Iar tu, a continuat el, eşti slobozit, Cerul te-a lecuit; inima ta să-i înalţe Dumnezeului celui viu şi lui Iisus Cristos cele mai fierbinţi mulţumiri, precum şi slăvitei Marii!”

Şi mi-a dat o bucăţică de pâine sfinţită şi vin. Eram, cu adevărat, izbăvit. Dumneavoastră, domnule des Hermies, ca medic, sunteţi martor că ştiinţa omenească nu mă putea salva; – iar acum, priviţi-mă!

— Da, făcu des Hermies încurcat, fără să discut mijloacele, constat rezultatele acestui tratament şi mărturisesc că nu e prima oară, din câte ştiu, că se produc asemenea efecte! Nu, mulţumesc, îi răspunse el femeii lui Carhaix care-l poftea să mai ia din piurcul de mazăre şi din cârnaţii cu hrean.

Îngăduiţi-mi, spuse Durtal, să vă pun câteva întrebări. Mă interesează anumite detalii. Cum arătau odăjdiile lui Johannes?

Costumaţia lui era alcătuită dintr-o sutană lungă de caşmir roşu aprins, strânsă pe talie cu o cingătoare alb-roşie. Pe deasupra purta o mantie albă din aceeaşi. Stofă, având decupată pe piept o cruce răsturnată.

— Răsturnată! exclamă Carhaix.

Da, această cruce cu capul în jos, ca figura

spânzuratului de pe cărţile de tarot, înseamnă că preotul Melchisedec trebuie să moară pentru omul cel vechi şi să trăiască întru Cristos, dobândind astfel putere din puterea Cuvântului care s-a întrupat şi a murit pentru noi.

Carhaix nu prea păru în largul său. Catolicismul lui rigid refuza ceremoniile neregulamentare. Tăcu, nu mai participă la discuţie, se mărgini să umple paharele, să asezoneze salata, să servească la masă.

— Iar inelul de care vorbeaţi cum era? întrebă des Hermies.

E un inel simbolic din aur curat. Are forma unui şarpe a cărui inimă în relief e încrustată cu un rubin; un lănţug leagă inima de-un belciugaş cu care fălcile fiarei sunt ferecate.

Aş vrea să mai ştiu, spuse Durtal, care-i originea şi scopul acestei slujbe. Ce caută Melchisedec în toate astea?

— A! exclamă astrologul, Melchisedec e una din cele mai misterioase figuri ce apar în Cărţile Sfinte. Era regele Salemului, preot al Dumnezeului Atotputernic. L-a binecuvântat pe Avraam iar acesta i-a dăruit o parte din prada luată de la regii învinşi ai Sodomei şi Gomorei. Asta e povestea din Geneză. Dar şi Sfântul Pavel îl citează. După el, Melchisedec n-ar avea tată, nici mamă, nici

strămoşi, căci zilele lui n-au început, nici sfârşit, fiind făcut asemeni Fiului lui Dumnezeu şi Preot pentru vecie.

Pe de altă parte, în Scriptură Iisus este numit nu doar Părinte veşnic, i şi, cum zice Psalmistul, după chipul şi rânduiala lui Melchisedec.

Totul e, cum vedeţi, destul de obscur; unii exegeţi recunosc în el figura profetică a Mântuitorului, alţii, pe aceea a Sfântului Iosif; toţi însă admit că sacrificiul lui Melchisedec – care i-a oferit lui Avraam pâinea şi vinul după ce mai întâi le adusese ofrandă Domnului – este, după expresia lui Isidor din Damiette, arhetipul Sfintelor Taine, altfel spus al Sfintei Liturghii.

— Bun, spuse des Hermies, dar asta nu explică virtuţile tămăduitoare, de antidot, pe care dr. Johannes le atribuie acestei slujbe.

— Îmi cereţi prea mult! exclamă Gevingey. Ar trebui să vă răspundă chiar el; oricum, puteţi admite următoarele:

Teologia ne învaţă că Liturghia, aşa cum se oficiază, este Sacrificiul, reînnoit, al Calvarului; dar Sacrificiul în Slavă nu-i acelaşi lucru; e, într-un fel, Liturghia viitoare, slujba glorioasă pe care lumea o va cunoaşte în împărăţia divinului Paraclet. E slujba închinată lui Dumnezeu de omul renăscut, răscumpărat prin revărsarea Sfântului Duh, a

Iubirii. Or, fiinţa umană al cărei suflet e astfel purificat şi sfinţit devine invincibilă: vrăjile Infernului n-o pot atinge dacă se foloseşte de această slujbă pentru a zdrobi Spiritele Răului. Aşa se explică puterea doctorului Johannes, a cărui inimă se uneşte, în această ceremonie, cu inima divină a lui Iisus.

— Nu e o demonstraţie prea limpede, obiectă calm clopotarul.

Ar trebui să admitem atunci că Johannes e o fiinţă superioară, în avans faţă de timpul lui, un apostol căruia Sfântul Duh îi dă putere.

— Chiar aşa e, afirmă hotărât astrologul.

Daţi-mi şi mie, vă rog, nişte turtă dulce, ceru Carhaix.

— Să-ţi arăt cum trebuie pregătită, spuse Durtal; tai o felie foarte subţire, pe urmă iei o felie de pâine obişnuită la fel de subţire, le ungi cu unt, le pui una peste alta şi le mănânci; un asemenea sandvici are gustul delicios al alunelor proaspete!

Dar în afară de asta, întrebă des Hermies, ce s-a mai întâmplat cu doctorul Johannes de când nu l-am mai văzut?

Duce o existenţă tihnită şi în acelaşi timp teribilă. Trăieşte la nişte prieteni ce-l venerează şi îl adoră. Se

odihneşte lângă ei după necazurile de tot felul prin care a trecut. Totul ar fi perfect, dacă n-ar trebui să respingă aproape zilnic atacurile îndreptate contra lui de magicienii tonsuraţi de la Roma.

Dar de ce?

— Ar dura prea mult să vă explic. Johannes e trimis de Pronie pentru a zădărnici complotul infam al satanismului şi pentru a propovădui venirea în slavă a lui Cristos şi a divinului Paraclet. Or, Curia diabolică ce-a împânzit Vaticanul are tot interesul să se descotorosească de omul care prin rugăciunile lui îi contracarează uneltirile şi îi anihilează vrăjile.

— O! exclamă Durtal. Sunt oare prea indiscret dacă întreb cum poate Johannes să prevadă şi să împiedice aceste fioroase atentate?

— Câtuşi de puţin.

— Loviturile îi sunt anunţate de zborul şi de ţipetele anumitor păsări. Şoimii şi creţii masculi sunt santinelele lui. După cum zboară spre el sau se îndepărtează, după cum se îndreaptă spre răsărit sau spre apus, după cum scot un ţipăt sau mai multe, doctorul Johannes cunoaşte on luptei şi stă cu ochii în patru. Creţii, îmi spunea el într-o zi, sunt foarte sensibili la influenţa spiritelor, aşa că se

foloseşte de ei la fel cum hipnotizatorii se servesc de somnambuli iar spiritiştii de mese şi de tăbliţe de ardezie.

— Sunt firele telegrafice pentru depeşele magice, făcu des Hermies.

— Da, şi de altfel aceste procedee nu sunt noi, se pierd în negura timpului; ornitomanţia e cunoscută de când lumea; cărţile sfinte o pomenesc iar Zoharul confirmă că poţi descifra multe semne prevestitoare observând zborul şi ţipetele păsărilor.

Dar, întrebă Durtal, de ce eretele e preferat altor zburătoare?

Pentru că dintotdeauna, din vremurile cele mai vechi a fost mesagerul farmecelor. În Egipt, zeul cu cap de erete era cel ce poseda ştiinţa hieroglifelor; tot aici, în vechime, hieroglamaţii înghiţeau inima şi sângele acestor păsări când se pregăteau pentru ritualurile magice; chiar şi azi, vrăjitorii africani îşi prind în păr o pană de erete; iar această zburătoare, cum îi spuneţi, e considerată sfântă în India.

Dar cum izbuteşte prietenul dumneavoastră, întrebă femeia lui Carhaix, să le crească, şi să le adăpostească?

— Sunt totuşi păsări de pradă!

— Nici nu le creşte, nici nu le adăposteşte. Ere ţii şi-au

făcut cuiburi în falezele înalte ce mărginesc Sona, lângă Lyon. Vin la el atunci când e nevoie.

Oricum, se gândea iarăşi Durtal, privind sufrageria primitoare, izolată de lume şi reamintindu-şi discuţiile insolite purtate aici, ce departe suntem de ideile şi de limbajul Parisului modern!

— Toate astea amintesc de Evul Mediu, zise el, continuându-şi gândul cu voce tare.

— Har Domnului! exclamă Carhaix, ridicându-se şi plecând să tragă clopotele.

— Da, spuse des Hermies, şi mai e un lucru ciudat, în acest timp al realităţii pozitive şi brutale: bătăliile care se poartă prin văzduh, deasupra oamenilor, deasupra oraşelor, între un preot din Lyon şi prelaţi de la Roma.

— Iar în Franţa, între acelaşi preot şi alţi duşmani ai săi: Rozacrucienii şi canonicul Docre.

Într-adevăr, îşi aminti Durtal, d-na Chantelouve îl asigurase că şefii Rozacrucieni încearcă să intre în contact cu Diavolul să prepare maleficii.

— Crezi că indivizii ăştia practică satanismul? îl întrebă el pe Gevingey.

— Ar vrea, dar nu se pricep. Se mărginesc să reproducă mecanic câteva operaţii fluidice şi venenifere învăţate de

la cei trei brahmani care au vizitat Parisul acum câţiva ani.

— Eu una, zise nevasta lui Carhaix luându-şi rămas bun de la oaspeţi şi plecând să se culce, sunt foarte mulţumită că n-am de-a face cu întâmplările astea fioroase şi că pot să mă rog şi să trăiesc în pace.

Atunci, în timp ce des Hermies pregătea ca de obicei cafeaua iar Durtal aducea păhărelele, Gevingey îşi îndesă pipa şi când dangătul clopotelor se stinse, risipit, sorbit parcă de porii pereţilor, trase fumul adânc în piept şi zise:

Zilele petrecute la Lyon, alături de doctorul Johannes, au fost o desfătare. După cumpăna prin care-am trecut, convalescenţa într-un loc atât de calm, de tihnit, a fost un balsam pentru mine. În plus, Johannes e unul din oamenii cei mai savanţi în materie de teologie şi ştiinţe oculte. Nimeni, în afară poate de antipodul său, abominabilul Docre, n-a pătruns mai bine tainele satanismului; se poate spune chiar că în Franţa, la ora actuală, ei sunt singurii care, trecând dincolo de pragul terestru, în supranatural, au obţinut rezultate palpabile, fiecare în tabăra lui. M-au impresionat la Johannes elocinţa şi erudiţia – chiar şi-n domeniul astrologiei judiciare la care totuşi mă pricep –, dar mai ales m-a încântat nobleţea consideraţiilor lui despre viitorul popoarelor.

El e profetul trimis printre noi, în dureroasă şi strălucită misiune, de Prea-înaltul, v-o jur.

De acord, spuse surâzând Durtal, dar teoria despre Paraclet, dacă nu mă înşel, e străvechea erezie a lui Montanus pe care Biserica a condamnat-o oficial.

Da, însă totul depinde de modul în care concepem venirea lui Paraclet, spuse clopotarul, care tocmai se întorcea. Ce altceva susţine doctrina – acceptată de Biserică a Sfântului Irineu, a Sfântului Iustin, a lui Scotus Eriugena, a lui Arnaury din Chartres, a Sfintei Dulcina, a admirabilului mistic care a fost Ioachim din Flora?! A fost credinţa întregului Ev Mediu şi mărturisesc că ea mă obsedează, că mă exaltă, că, răspunde celor mai mistuitoare dorinţe ale mele. În fond, continuă, el aşezându-se şi încrucişându-şi braţele, dacă cea de-a treia împărăţie este iluzorie, ce mângâiere le mai rămâne creştinilor confruntaţi cu deruta generală a unei lumi pe care doar mila ne sileşte să n-o urâm?

— În ce mă priveşte, mă văd silit să mărturisesc că eu personal, cu tot sângele curs pe Golgota, mă simt prea puţin mântuit, spuse des Hermies.

Sunt trei împărăţii, continuă astrologul, îndesându-şi pipa cu degetul. Aceea a Vechiului Testament, a Tatălui,

împărăţia fricii.

— Aceea a Noului Testament, a Fiului, împărăţia ispăşirii.

— Şi aceea a Evangheliei Ioanite, a Sfântului Duh, care va fi împărăţia răscumpărării şi a iubirii.

— Sunt trecutul, prezentul şi viitorul; iarna, primăvara şi vara; prima, spune Ioachim din Flora, a dat grâul încolţit, a doua spicul, a treia va da bobul. Două din persoanele Sfintei Treimi s-au arătat, a treia va trebui, în mod logic, să apară.

Da, iar textele din Biblie sunt numeroase, imperative, categorice, de netăgăduit, spuse Carhaix. Toţi profeţii, Isaia, Iezechil, Daniil, Zaharia, Malahia au vorbit despre asta. Faptele Sfinţilor Apostoli sunt, în această privinţă, foarte clare. Deschideţi-le şi veţi citi la primul capitol: „Acest Iisus care s-a înălţat de la voi la cer, astfel va şi veni, precum l-aţi văzut ducându-se la cer”. – Sfântul Ioan anunţă şi el această veste în Apocalipsă, care este Evanghelia celei de-a doua veniri a lui Cristos: – „Cristos va veni, spune el, şi va domni o mie de ani”. – Sfântul Pavel face nenumărate dezvăluiri de acest fel. În epistola către Timotei aminteşte de Domnul, „care va să judece viii şi morţii în ziua venirii sale în slavă şi a împărăţiei lui” – în

a doua epistolă către Tesaloniceni, scrie despre venirea Mesiei: – „Iisus îl va nimici pe Anticrist cu strălucirea venirii sale”. – Or, el declară că acest Anticrist încă nu a venit deci venirea pe care profeţeşte nu e venirea deja împlinită prin naşterea la Bethicem a Mântuitorului. În Evanghelia după Matei, Iisus îi răspunde lui Caiafa care-l întreabă dacă într-adevăr el e Cristos, fiul lui Dumnezeu: „Tu ai /s-o. Şi vă spun încă: de acum veţi vedea pe fiul omului şezând de-a dreapta [mierii şi venind pe norii cerului. „– Şi, într-un alt verset, apostolul adaugă: „De aceea şi voi să fiţi gata, că în ceasul în care nu gândiţi ţiul omului vine”.

Şi sunt atâţia alţii care au profeţit, jar mărturia lor o putem găsi în Mân ta Scriptură. Indiscutabil, partizanii împărăţiei în slavă se sprijină cu i icdinţă pe pasaje revelate şi pot, cu anumite condiţii şi fără teamă de erezie, **să** susţină această doctrină care, o spune şi Sfântul Icronim, în veacul al patrulea era o dogmă recunoscută de toţi. Dar eu zic să gustăm şi din i re în a de ţelină pe care-o laudă domnul Durtal.

Era o băutură femeiască, vâscoasă şi dulce ca lichiorul de anason, chiar şi mai dulce; atâta că, după ce înghiţeai acest sirop inert, simţeai în cerul gurii un gust îndepărtat de ţelină.

Nu-i rău, exclamă astrologul, dar e pica leşinat, – şi îşi turnă în pahar o duşcă zdravănă de rom.

— Când te gândeşti, continuă Durtal, că a treia împărăţie e anunţată şi în *Tatăl nostru:* „Vie împărăţia ta!”

Evident, spuse clopotarul.

Ar fi erezie, interveni Gévingcy, iar arunci ar fi pe cât de nebunească pe atât de absurdă, dacă am admite, ca unii paracletişti, o întrupare autentică, şi carnală. Amintiţi-vă de farcinism, care-a făcut ravagii începând cu veacul al XVIII-lea la Fareins, un sat de lângă Doubs, unde s-a refugiat jansenismul izgonit din Paris după închiderea cimitirului Saint-Médard. Inspirate de preotul François Bonjour, reîncep acolo crucificările unor bolnave vindecate în chip miraculos; se repetă scenele delirante de la mormântul diaconului Pâris[5]; apoi preotul se îndrăgosteşte de o femeie ce se pretinde însărcinată de profetul Ilie, care, conform Apocalipsei, va preceda a doua venire a lui Cri’s tos. Copilul se naşte, urmat de un al doilea ce n-ar fi altul decât Paraclet. Acesta fu negustor de lână la Paris şi colonel în Garda naţională sub domnia lui Ludovic-Filip, iar după o viaţă îndestulată, muri în 1886. Era un Paraclet de antrepozit, un Mântuitor cu epoleţi şi pompon!

---

5 **revival, renaştere, reapariţie, revenire (in engleză, în text).**

După el, în 1866, o femeie din Vouvray, numita Brochard, spune cui vrea s-o asculte că Iisus s-a reîntrupat în ea. În 1889, un smintit pe nume David publică la Angers o broşură, *Vocea lui Dumnezeu,* în care-şi deccrnează modestul titlu de „unic Mesia al Sfântului Duh Creator” şi ne dezvăluie că e antreprenor de lucrări publice şi că poartă o barbă blondă, lungă de un metru şi zece centimetri. Nici azi nu duce lipsă de succesori: un inginer pe nume Pierre Jean a străbătut călare provinciile din Sud anunţând că el e Sfântul Duh; la Paris, un vatman de pe linia Panthéon-Courcelles, Bérard, pretinde şi el a fi întruparea lui Paraclet, în vreme ce un articol de revistă afirmă că speranţa mântuirii licăreşte în persoana poetului Jhouney; în fine.

François de Pâris (1690 – 1727), preot jansenist. Vindecările miraculoase ce s-ar fi leului pe mormântul său, în cimitirul St. Médard, au dat naştere mişcării convulsionarilor.

(i, i) în America, apar din când în când fermei care susţin că ele sunt Mesia şi care-şi recrutează, adepţi dintre fanaticii ideii de *revivat.*

— Este acelaşi lucru, spuse Carhaix, cu teoria celor ce nu disting între Dumnezeu şi Creaţiune. Dumnezeu este

imanent în creaturile sale; el este supremul principiu de viaţă, izvorul mişcării, baza existenţei lor, spune Sfântul Pavel; dar e distinct de viaţa lor, de mişcarea, de sufletul lor; are Eul lui personal, el e Cel care este, spune Moise.

Prin Cristos în slavă, va fi şi Sfântul Duh imanent în fiinţe, va fi principiul ce le transformă şi regenerează; dar asta nu presupune defel ca el să se întrupeze. Sfântul Duh vine de la Tatăl ceresc prin Fiul său; este trimis ca să făptuiscă dar nu ca să se materializeze; a susţine contrariul înseamnă nebunie curată, înseamnă a cădea în schismele gnosticilor şi a celor ce şi-au spus „fratricelli”, în greşeala lui Dulcinus din Novara şi a femeii sale, Margareta, în mizeriile abatelui Beccarelli, în mârşăviile lui Segarelli din Parma, care, sub pretextul de a redeveni copil spre a putea simboliza mai bine iubirea simplă şi nevinovată pentru Paraclet, punea să fie înfăşat în scutece şi alăptat de o doică, după care se bălăcea în desfrâul

Totuşi, zise Durtal, nu e prea clar. Dacă te înţeleg bine, Sfântul Duh va acţiona pogorându-se în noi; el ne va transforma, ne va primeni sufletul printr-un fel de purificare pasivă, ca să vorbim în termeni teologici. Da, trebuie să ne cureţe sufletul şi trupul.

— Cum adică, trupul?

— Acţiunea lui Paraclet, continuă astrologul, trebuie să atingă izvorul zămislirii; viaţa divină trebuie să sfinţească mădularele, care, din momentul acela, nu mai pot procrea decât fiinţe alese, neatinse de noroiul originar, fiinţe ce nu vor mai trebui puse la încercare în cuptorul umilinţei, cum spune Biblia. Asta era doctrina profetului Vintras[6] extraordinarul analfabet care-a scris pagini atât de solemne şi de înflăcărate. Ea a fost continuată şi dezvoltată, după moartea lui, de urmaşul său, doctorul Johannes.

— Păi asta înseamnă Paradisul terestru! exclamă des Hermies.

— Da, e împărăţia libertăţii, a bunătăţii, a iubirii!

— Ia stai puţin, făfcu Durtal, eu nu mai înţeleg nimic. Pe de o parte vesteşti sosirea Sfântului Duh, pe de alta împărăţia în slavă a lui Cristos. Cele două împărăţii se confundă sau trebuie să se succeadă?

— Trebuie să distingem, răspunse Gevingey, între venirea lui Paraclet şi reîntoarcerea biruitoare a lui Cristos. Prima o precede pe a doua. Trebuie, mai întâi, ca Societatea să fie recreată şi să cunoască a treia Ipostază, –

---

6 **Eugène Vintras (mort în 1875), muncitor normand devenit profet şi taumaturg; se prezenta discipolilor săi drept o reincarnare a profetului Llie trimis pc pământ pentru a pregăti „a Treia împărăție, era lui Paraclet, venirea lui Cristos in slavă", (n.t.)**

Iubirea, pentru ca Iisus să pogoare din nori, aşa cum a făgăduit, şi să domnească peste popoare făcute după chipul şi asemănarea lui.

— Dar Papa ce rol are aici?

— A! Asta e unul din punctele cele mai ciudate ale doctrinei lui Johannes. După prima apariţie a lui Mesia, timpul se împarte, cum ştiţi, în două perioade: aceea în care ne găsim, a jertfei şi ispăşirii Mântuitorului, şi cealaltă, pe care-o aşteptăm, perioada unui Cristos spălat de stigmate, a lui Cristos în slavă. Ei bine, pentru fiecare din cele două ere există un Papă diferit; Cărţile Sfinte, ca de altfel şi horoscoapele mele, vestesc cele două Suverane Pontificate.

Este o axiomă a teologiei că duhul lui Petru trăieşte în urmaşii săi. Şi va trăi în ei, manifestându-se mai apăsat sau mai discret, până la aşteptata pogorâre a Sfântului Duh. Va fi atunci rândul lui Ioan, spune Evanghelia, să-şi înceapă misiunea întru iubire, să trăiască în sufletul noilor Papi.

— Nu înţeleg necesitatea unui Papă atunci când Iisus va fi printre noi, făcu des Hermies.

— Într-adevăr, nu are rost şi nici nu poate exista decât în epoca hărăzită divinului Paraclet. În ziua. Când, învăluit în mantie de stele, va apărea Iisus, Pontificatul Romei va lua sfârşit.

— Fără, să aprofundez aceste chestiuni despre care s-ar putea discuta la nesfârşit, exclamă Durtal, admir seninătatea acestei utopii ce-şi imaginează că omul e perfectibil!

— Ei bine, nu, în fond fiinţa omenească s-a născut egoistă, abuzivă, josnică. Priviţi în jur şi vedeţi!

— O luptă necurmată, o societate cinică şi feroce, cei săraci şi umili huiduiţi şi zdrobiţi de burghezii îmbogăţiţi, de tot felul de hiene! Pretutindeni, triumful unor sceleraţi şi al mediocrilor, peste tot apoteoza lichelelor din politică şi din bănci! îţi închipui că se poate merge împotriva acestui curent? Nu, niciodată; omul nu s-a schimbat: sufletul lui era un buboi pe vremea Genezei, şi nu e, la ora actuală, mai puţin infect sau mai puţin fetid. Doar forma păcatelor variază; progresul este ipocrizia ce rafinează viciile!

— Cu atât mai mult, ripostă Carhaix; dacă societatea e aşa cum o descrieţi, n-are decât să se

năruie! Da, şi eu cred că e putredă, că oasele i se macină iar carnea i se cangrenează; nu mai poate fi nici oblojită, nici vindecată. Trebuie deci să moară pentru ca alta să se poată naşte. Dar numai Dumnezeu poate săvârşi un asemenea miracol!

— Evident, spuse des Hermies, dacă admitem că ticăloşia acestor vremi va avea un sfârşit, nu putem conta decât pe Dumnezeu ca s-o abolească, pentru că nici socialismul, nici celelalte gogoriţe ale proletarilor ignoranţi şi încrâncenaţi de ură nu vor putea schimba natura fiinţelor, nu vor putea regenera popoarele. Aşa ceva e deasupra puterii omeneşti!

— Iar timpurile aşteptate de Johannes se apropie, exclamă Gevingey. Iată dovezi cât se poate de clare. Raymundus Lullus spune că sfârşitul lumii vechi va fi anunţat de răspândirea doctrinelor lui Anticrist, şi le numeşte: materialismul şi înflorirea monstruoasă a magiei. Ceea ce se potriveşte, cred, vpocii noastre. Pe de altă parte, vestea cea bună va fi să vină, spune Sfântul Matei, atunci când „culmea ticăloşiei va fi constatată în Sfântul Locaş” Or, asta se şi întâmplă! Uitaţi-vă la acest Papă fricos şi

sceptic, mediocru şi vulcan, la episcopii simoniaci şi laşi, la clerul jovial şi bleg. Uitaţi-vă cât i-a corupt satanismul şi spuneţi-mi dacă Biserica se poate prăbuşi mai jos decât atât!

Cuvântul Domnului e categoric, Biserica nu poate să piară!

— Şi, cu coatele sprijinite pe masă, pe un ton rugător, cu ochii înălţaţi la cer, clopotarul murmură: Tatăl nostru, vie împărăţia ta!

E târziu, să plecăm, spuse des Hermies. În timp ce-şi îmbrăcau paltoanele, Carhaix îl întrebă pe Durtal:

În ce speraţi, dacă în venirea lui Cristos nu credeţi?

Eu? Nu sper în nimic.

— În cazul ăsta, vă plâng; nu credeţi chiar în nicio îndreptare, pe viitor?

Cred, vai, că bătrânul cer delirează deasupra unui pământ sleit şi care bate câmpii!

Clopotarul îşi înălţă braţele şi clătină trist din cap.

După ce-l părăsiră pe Gevingcy la ieşirea din turn, merseră un timp în tăcere, apoi des Hermies spuse:

Nu te surprinde că toate evenimentele despre

care s-a vorbit astă-seară s-au întâmplat la Lyon?

— Şi cum Durtal îl privea întrebător, adăugă:

— Vezi tu, eu cunosc Lyonul; minţile sunt acolo ceţoase, la fel cum ceţurile Rhonului învăluie străzile, dimineaţa. E un oraş ce le pare superb călătorilor ce iubesc bulevardele lungi, peluzele cu gazon, magistralele largi, toată arhitectura penitenciară a oraşelor moderne; dar Lyonul mai e şi refugiul misticismului, sălaşul doctrinelor ezoterice şi al unor legi dubioase. Acolo a murit Vintras, în care se întrupase, pare-se, sufletul profetului Ilie; acolo s-au pripăşit ultimii adepţi ai lui Naundorff; acolo face ravagii vrăjitoria, căci la Guillautiere pentru un ban de aur, se fac maleficii la comandă! Adaugă că Lyonul mai înseamnă, în ciuda belşugului de radicali şi anarhişti, un uriaş antrepozit, de un catolicism protestant şi dur, o manufactură jansenistă, o burghezie bigotă şi grasă.

Lyonul este celebru pentru mezelurile, castanele şi mătăsurile lui; dar şi pentru biserici! La capătul străzilor în pantă, peste tot sunt capele şi mănăstiri, iar Notre-Dame de Fourviere le domină

pe toate. De departe, acest monument seamănă cu o comodă din veacul al optsprezecelea răsturnată cu picioarele în aer, dar interiorul, la care încă se lucrează, te iasă fără grai.

— Ar trebui să mergi s-o vizitezi cândva.

— Ai să vezi acolo cel mai uluitor amestec de stiluri, asirian, romanic, gotic, ceva greu de definit, proiectat, modernizat, adunat şi sudat într-un tot de Bossan, singurul arhitect care în ultima sută de ani a ştiut cu adevărat să creeze un interior de catedrală! Naosul scânteiază de smalţuri şi marmoră, de bronzuri şi aurării; coloanele sunt întrerupte de statui de îngeri, după euritmii savante, cu o graţie solemnă. E o atmosferă asiatică şi barbară, ce aminteşte de avântatele arhitecturi pictate de Gustave Moreau în jurul Herodiadelor sale*

G. Moreau (1826 – 1898), pictor francez, creator al unei mitologii simboliste, mult aprecl. U de Huysmans. (n.**t.)**

Iar şirurile de pelerini se perindă neincet. It. Se înalţă rugăciuni Maicii Domnului pentru extinderea afacerilor; este rugată să deschidă noi pieţe pentru cârnaţi şi mătăsuri. În faţa Fecioarei se face

reclamă; e consultată asupra mijloacelor de a vinde produse perimate şi de a plasa mărfuri învechite. Chiar în centrul oraşului, în biserica Sfântul Bonifaciu, am descoperit o pancartă ce invita credincioşii să nu împartă – din respect pentru sfântul locaş – pomeni la săraci. Într-adevăr, nu se făcea ca rugile comerciale să fie tulburate de tânguirea ridicolă a săracilor!

Da, zise Durtal, încă un lucru ciudat e că democraţia e adversarul cel mai îndârjit al săracului. Revoluţia, care, nu-i aşa, părea că-şi propune să-l ocrotească, a fost regimul ce l-a tratat cu cea mai mare cruzime. Am să-ţi arăt cândva un decret al anului II: stabileşte pedepse nu numai pentru cei ce întind mâna, dar şi pentru cei care dau!

Iată însă şi leacul universal! spuse des Hermies râzând. Şi arătă cu degetul, pe ziduri, enormele afişe în care generalul Boulanger îi îndemna pe parizieni să-l voteze.

Durtal ridică din umeri. Totuşi, zise el, poporul ăsta e bolnav rău. Carhaix şi Gevingey au probabil dreptate când spun (că niciun leac nu e destul de

puternic că să-l salveze!

XXI

Durtal luase hotărârea să nu răspundă la scrisorile pe care i le trimitea nevasta lui Chantelouve. De când se despărţiseră, în fiecare zi, primea de la ea o misivă incendiară; dar, cum Durtal putu curând constata, aceste strigăte de bacantă se domoliră devenind tânguieli şi suspine, reproşuri şi lacrimi. Acum îl acuza de ingratitudine, se căia că-l ascultase, că-i înlesnise participarea la sacrilegii pentru care cerul o va osândi; îi mai cerea o întâlnire, doar una; apoi, timp de o săptămână, tăcu; în fine, obosită probabil de muţenia lui, îi notifică, într-o ultimă scrisoare, ruptura lor definitivă.

După ce îi dădea dreptate, recunoscând că, într-adevăr, nici temperamental, nici sufleteşte nu se potriveau, Hyacinthe sfârşea pe un ton ironic: „Merçi pentru micul interludiu de amor, ticăit ca un marş din flaşnetă, pe care mi l-ai oferit; dar nu aceasta e măsura mea, inima mea bate în ritmuri mai generoase…”

— A Inima ei! şi Durtal începu să râdă; – apoi

continuă: „Înţeleg desigur că nu ţi-ai propus să răspunzi aşteptărilor ei, dar puteai ji puţin să-mi faci favoarea unei prietenii dezinteresate, care mi-ar fi îngăduit’s. I uit că sunt femeie şi să pot uneori, serile, să te întâlnesc, să discutăm... un lucru atât de simplu în aparenţă, pe care însă l-ai făcut imposibil.

Adio, pentru totdeauna. Nu-mi rămâne decât să fac un nou pact cu singurătatea pe care-am încercat s-o trădez...”

Singurătatea! Păi nu-l arc pe încornoratul de bărbatu-său patern şi zeflemitor! De fapt, continuă el, cel mai de plâns, acum, e Chantelouve! înainte, datorită mie, avea parte de seri liniştite, de-o nevastă îmblânzită şi satisfăcută; profita de osteneala mea, fariseul! Ah! Când mă gândesc, ce grăitoare era privirea aceea a lui, piezişă şi ipocrită!

În sfârşit, mica mea aventură s-a terminat; ce lucru mare, să nu-ţi dai inima la stăpân!

— Nici supărări din dragoste, nici despărţiri, nimic să te facă să suferi! E drept că rămân cu acelaşi creier deşucheat care din când în când ia foc, dar chem pompierii şi-l sting într-o clipită.

Altă dată, când eram tânăr şi sângele-mi fierbea în vine, femeile mă luau peste picior; acum, când m-am cuminţit, le iau eu pe ele. Asta-i rolul care-mi place, bătrâne, îi spuse Durtal motanului care-i asculta solilocviul cu urechile ciulite. În fond, ce interes prezintă d-na Chantelouve pe lângă Gilles de Rais? Din păcate, şi cartea se apropie de sfârşit; câteva pagini şi e gata.

— Da, bine, uite-l şi pe nesuferitul de Rateau, vine să-mi răstoarne casa cu susul în jos.

Într-adevăr portarul intră, se scuză de întârziere, îşi scoase vesta şi aruncă spre mobile o privire provocatoare.

Apoi se năpusti la pat, atacă, întocmai ca un luptător, salteaua, o înşfăcă în braţe, o ridică de la pământ, se balansa, apoi cu o mişcare din şale o aruncă fornăind pe somieră.

Urmat de motan, Durtal se refugie în cealaltă odaie, dar Ratţau îşi întrerupse subit pugilatul şi veni lângă ei.

Domnul ştie ce mi s-a întâmplat? bâigui el pe un ton jalnic. Nu.

Madam Rateau m-a părăsit.

Te-a părăsit?! Bine, dar are pe puţin şaizeci de ani! Rateau îşi înălţă ochii spre cer.

— Şi… a plecat cu altul?

Rateau lăsă, în jos, abătut, pământuful pe care-l ţinea în mână.

— Drace! Vasăzică, la vârsta ei, femeia avea dorinţe pe care nu i le puteai satisface?

Portarul clătină din cap şi sfârşi prin a-i mărturisi că lucrurile stăteau exact pe dos.

— O! făcu Durtal privindu-l pe bătrânul zdrahon, tăbăcit de aerul chiţimiilor prin care locuise şi de aburii de trascău.

— Dar atunci, dacă dorea să fie lăsată în pace, de ce-a fugit cu un bărbat?

Rateau făcu o grimasă de dispreţ şi de milă.

— E un impotent, un bleg, o mămăligă, de aia l-a ales.

— Aha!

Treaba asta e neplăcută din cauza slujbei; proprietarul nu vrea portar neînsurat!

Doamne! Ce chilipir! se gândi Durtal.

— Ia te uită, tocmai voiam să merg la tine, îi spuse el lui des Hermies care, găsind în uşă cheia

lăsată de Rateau, intrase.

Ei bine, dacă tot nu-i gata curăţenia, coboară ca un Dumnezeu de pe norul tău de praf şi fă-mi o vizită.

În drum, Durtal îi povesti lui des Hermies păţaniile conjugale ale portarului.

Ehe! făcu des Hermies, câte femei n-ar fi fericite să dea piept cu un moşneag aşa arzoi!

— Dar ce mizerie! continuă el, arătând în jurul lor zidurile acoperite de afişe.

Era o adevărată orgie de pancarte; peste tot, pe hârtii colorate, scrise cu litere mari, se răsfăţau numele lui Boulanger şi Jacques.

Duminică, slavă Domnului, se termină!

— În ziua de azi, continuă des Hermies, ca să scapi de oroarea cotidianului, îţi rămâne o posibilitate: să nu mai ridici ochii din pământ, să păstrezi veşnic atitudinea timorată a modestiei. Atunci, cu privirea aţintită doar în trotuare, ai să vezi, pe străzi, plăcile hipnotice ale Companiei Popp. Pe aceste rondele sunt semne, blazoane de alchimist în relief, roţi dinţate, caractere talismanice, pentagrame bizare cu sori, cu ciocane

şi ancore; poţi astfel să te crezi în Evul Mediu!

Da, numai că ar trebui, ca să nu te distragă gloata hidoasă din jur, să porţi ochelari de cal, iar pe cap chipiu din acela cu vizieră, ca-n colonii, cum au colegienii şi ofiţerii!

Des Hermies suspină.

— Intră, spuse el, deschizând uşa apartamentului; se aşezară în fotolii şi îşi aprinseră ţigări.

— Încă nu mi-am revenit după ultima discuţie cu Gevingey, zise Durtal râzând. E foarte bizar acest doctor Johannes! Mă tot gândesc la el, mă obsedează. Spune, crezi cu adevărat în lecuirile lui miraculoase?

Sunt nevoit să cred; nu ţi-am spus încă, totul, căci un medic ce povesteşte asemenea istorii pare nebun; ei bine, află că preotul acesta săvârşeşte vindecări imposibile.

L-am cunoscut pe când încă făcea parte din clerul parizian; am fost martorul uneia din acele salvări care – trebuie să mărturisesc – îmi depăşesc înţelegerea.

Slujnica mamei mele avea o fată bolnavă: mâinile şi picioarele îi erau paralizate, suferea îngrozitor de

piept şi urla de cum o atingeai. Ajunsese aşa, nu se ştie din ce cauză, într-o singură noapte; de aproape doi ani era în starea ac casta. Declarată incurabilă de medicii din Lyon, fata veni la Paris, făcu un tratament la spitalul Salpetriere, apoi plecă fără ca nimeni să ştie ce are şi fără ca vreun tratament s-o poată uşura. Într-o zi mi-a vorbit de acest abate loliannes care, zicea ea, vindecase oameni la fel de bolnavi. Eu nu credeam iotă, dar, cum preotul nu accepta nicio plată, n-am oprit-o să-l viziteze şi, din curiozitate, am însoţit-o când a mers la el.

A fost aşezată pe un scaun iar clericul, un om mărunt, vioi, agil, i-a luat mâna şi i-a pus pe ea, rând pe rând, trei pietre preţioase; apoi i-a spus calm: I) omnişoară, eşti victima farmecelor făcute de o rudă.

Mi-a venit să râd.

Aminteşte-ţi, a continuat el, acum vreo doi ani, cam în perioada când tv. Ti îmbolnăvit, te-ai certat cu o rudă.

Era adevărat; la împărţirea unei moşteniri, biata fată fusese învinuită pe nedrept de furtul unui ceas de către o mătuşă ce jurase să se răzbune.

— Locuia la Lyon mătuşa asta?

Ea făcu semn că da.

— Nu-i de mirare, a continuat preotul; la Lyon, în popor, sunt o mulţime de vraci care cunosc vrăjile practicate la ţară; dar fii liniştită, nu sunt oameni puternici. Abia dacă ştiu abeceul acestui meşteşug; aşadar, domnişoară, vrei să te vindeci?

Şi, la Răspunsul ei afirmativ, el continuă cu blândeţe: Ei bine, e suficient, acum poţi să pleci.

Nu a atins-o, nu i-a prescris niciun medicament. Am ieşit convins că acest empiric e sau un farsor, sau un nebun, dar când, după trei zile, fata putu să mişte mâinile, durerile încetară iar la capătul unei săptămâni izbuti să meargă, a trebuit să mă înclin în faţa evidenţei; m-am dus să-l revăd pe taumaturg, am găsit mijlocul de a-i fi de folos într-o anume împrejurare, şi astfel au început relaţiile noastre.

În fond, de ce mijloace dispune?

— Se foloseşte, ca şi preotul din Ars, de rugăciune; apoi invocă ostile cereşti, rupe cercurile magice, goneşte – „clasează”, cum spune el – Spiritele Răului. Este de necrezut, ştiu; iar, când le

vorbesc confraţilor mei de puterea acestui om, ci surâd condescendent sau îmi servesc preţiosul argument pe care l-au inventat pentru a explica vindecările săvârşite de Cristos ori de Fecioară. E vorba, zic ei, de a frapa imaginaţia bolnavului, de a-i sugera voinţa de a se vindeca, de a-l convinge că e sănătos, de a-l hipnotiza, cumva, în stare de trezie, astfel încât picioarele strâmbe se îndreaptă, plăgile dispar, plămânii ciuruiţi de ftizie se refac, cancerul devine o bubuţă banală iar orbii îşi recapătă vederea! Asta-i tot ce-au găsit pentru a nega caracterul supranatural al anumitor vindecări! Te întrebi de ce nu folosesc ei înşişi această metodă, de vreme ce-i atât de simplă!

Dar nu au încercat?

— Ba da, pentru câteva boli. Am asistat chiar eu la experienţele doctorului Luys. Ei bine, era o jale! Venise la spitalul Charité o nenorocită, paralizată de amândouă picioarele. O adormeau şi îi ordonau să se scoale; ea încerca zadarnic. Atunci doi interni o susţineau de braţ iar ea se îndoia, gemând de durere, pe picioarele moarte. Inutil să-ţi mai spun că nici vorbă să meargă şi că după ce o târau astfel

câţiva paşi trebuiau s-o culce din nou, fără să ajungă vreodată la un rezultat.

— Bine, dar dr. Johannes nu-i vindecă, indiferent de boală, pe toţi suferinzii!

— Nu, nu se ocupă decât de bolile provocate de maleficii. Se declară incapabil să le vindece pe celelalte, care, spune el, ţin de competenţa medicilor. El e specialist în bolile satanice; îi îngrijeşte mai ales pe alienaţi: după părerea lui, cei mai mulţi dintre aceştia sunt oameni maleficiaţi, posedaţi de spirite, şi în consecinţă refractari la tratamentele obişnuite!

Vorbeai şi despre nişte pietre preţioase; cum se foloseşte de ele?

Înainte de a-ţi răspunde, trebuie să-ţi explic sensul şi virtuţile acestor pietre. Ştii şi tu că Aristoţel, Pliniu şi toţi savanţii Antichităţii le atribuie puteri tămăduitoare şi divine. După ci, agaţa şi cornalina înveselesc; topazul consolează; jaspul vindecă bolile melancolici; hiacintul goneşte insomnia; peruzeaua împiedică sau atenuează căderile; ametistul combate beţia.

Simbolismul catolic se ocupă, la rândul lui, de

pietrele preţioase şi vede în ele embleme ale virtuţilor creştine. Aşadar, safirul reprezintă aspiraţiile înalte ale sufletului; calcedonia milostenia; sardonixul şi onixul, candoarea; berilul reprezintă ştiinţa teologică; hiacintul, smerenia, în timp ce rubinul domoleşte mânia, iar smaraldul întruchipează credinţa neclintită.

Apoi, magia… – şi des Hermies se ridică, luă din bibliotecă un volumaş legat ca o carte de rugăciuni şi i-l arătă lui Durtal.

Acesta citi pe prima pagină: *„Magia naturală, adecă tainele şi minunile naturii, pusă în patru volume de Jean Baptiste Porta, napolitan” Iar mai jos: „la Paris, de Nicolas Bon/ous, strada nouă Maica Domnului, la firma Sfântul Nicolae, 1584”*

Apoi, continuă des Hermies răsfoind cartea, magia naturală, sau mai curând simpla medicină a epocii, atribuie gemelor noi proprietăţi; uite, ascultă:

După ce mai întâi laudă o piatră necunoscută, „alectoriul”, care îl face invincibil pe posesorul ei dacă a fost extrasă din pipota unui clapon de patru ani, sau smulsă din ventriculul unei găini, Porta ne

învaţă şi altele: calcedonia te ajută să câştigi procese, cornalina domoleşte xângerarea şi e „destul de folositoare femeilor cu tulburări de ciclu”, hiacintul ocroteşte de trăsnet şi îndepărtează duhorile şi veninul, topazul îi linişteşte pe lunateci, peruzeaua e bună împotriva melancolici, a febrei şi a slăbiciunilor de inimă. Porta afirmă în fine că safirul lecuieşte de frică şi ţine mădularele zdravene, în timp ce smaraldul, prins la gât, apără de epilepsie şi se sparge de îndată ce persoana care îl poartă îşi pierde castitatea.

Cum vezi, Antichitatea, creştinismul, ştiinţa veacului al şaisprezecelea nu sunt de acord în ce priveşte virtuţile specifice ale fiecărei pietre; aproape totdeauna, semnificaţiile, mai mult sau mai puţin hilare, diferă.

Doctorul Johannes a revizuit aceste credinţe, a adoptat unele dintre ele şi a respins altele; în sfârşit, a stabilit el însuşi noi înţelesuri. După el. Ametistul lecuieşte beţia, dar mai ales beţia morală, orgoliul; rubinul înfrânează pornirile genezice, berilul întăreşte voinţa, safirul înalţă gândul către

Dumnezeu.

Într-un cuvânt, el crede că fiecare piatră corespunde unui gen de boală precum şi unui fel de păcat; şi afirmă că atunci când vom stăpâni, din punct de vedere chimic, principiul activ al gemelor, nu numai că vom avea antidoturi, dar vom putea chiar preveni o mulţime de boli. Până ce visul acesta, ce poate părea cam nebunesc, se va realiza iar specialiştii în mineralogie vor face inutilă medicina, Johannes se foloseşte de pietrele preţioase pentru a pune diagnostice în cazurile de maleficii.

Dar cum?

Susţine că piatra, aşezată pe mână sau pe partea vătămată a celui nulcliciat, degajă un fluid pe care-l simte în degete şi astfel află ce-i de aflat. Mi-a povestit, de pildă, cum într-o zi a venit la el o femeie pe care n-o > imoşica şi care suferea din copilărie de-o boală incurabilă. Nu reuşea cu niciun **< hip să scoată de la ea răspunsuri precise. Oricum, nu descoperea urma nici unui veneficiu; după ce folosise aproape toate pietrele, a încercat cu un lapislazuli, ce corespunde, după el, păcatului de**

incest; i l-a pus în mână şi l-a pipăit.

Boala de care suferiţi, i-a spus el, este urmarea unui incest.

— Dar n-am venit la dumneavoastră, răspunse femeia, ca să mă spovedesc; – cu toate astea, mărturisi în cele din urmă că tatăl ci o violase pe când era copilă. Ceea ce-ţi spun este confuz, aproape absurd, contrariază toate prejudecăţile noastre, dar acestea sunt faptele: Johannes vindecă bolnavi pe care noi, medicii, îi socotim pierduţi!

— Cum s-ar fi întâmplat şi cu Gevingey, singurul astrolog pe care-l mai avem la Paris. À propos, e o figură, tipul ăsta. Cum naiba a ajuns împărăteasa Eugenia să-i comande horoscoape?

Păi nu ţi-am povestit? În timpul Imperiului, la Tuileries, magia era foarte la modă. Americanul Home era venerat ca un Dumnezeu; în afară de şedinţele de spiritism, tot el se ocupa, la Curte, de invocarea spiritelor infernale. Lucrurile s-au terminat rău, într-o zi. Un oarecare marchiz l-a implorat să-l pună în legătură cu răposata lui soţie; Home l-a condus într-o cameră şi l-a lăsat singur. Ce s-a întâmplat? Ce fantome îngrozitoare, ce spectre

sepulcrale au apărut? Nu se ştie. Cert e că nefericitul a fost găsit ţeapăn, lângă un pat. Întâmplarea a fost relatată recent în *Figaro,* **iar sursa e demnă de toată încrederea.**

O! Să nu ne jucăm cu lucrurile de dincolo de moarte, să nu tăgăduim prea vehement existenţa Spiritelor Răului! Am cunoscut mai de mult un tânăr bogat, pasionat de ştiinţele oculte. A fost preşedintele unei societăţi teozofice din Paris şi a scris chiar un volumaş despre doctrina ezoterică, publicat în colecţia Isis. Ei bine, pentru că nu se mulţumea, ca alde Peladan ori Papus*, să nu ştie nimic, se hotărî să plece în Scoţia unde demonismul face ravagii. Acolo, îl frecventă pe omul care, contra plată, te iniţiază în tainele satanice şi încercă aventura infernală. I s-o fi arătat cel pe care, în *Zanoni,* **Bulwer Lytton l-a numit „păzitorul din pragul tainei”? Nu ştiu, dar sigur e că tânărul a leşinat şi că a revenit în Franţa epuizat, pe jumătate mort.**

Drace! făcu Durtal. Mai ai şi necazuri, în meseria asta; dar spune-mi, când te porneşti pe calea aceasta, nu poţi chema decât Spiritele Răului?

Îţi închipui oare că îngerii, care nu ascultă, pe

pământ, decât de sfinţi, ar putea primi ordine de la primul venit?

— În sfârşit, ar trebui să existe, între Spiritele Luminii şi Spiritele Tenebrelor, ceva de mijloc, spirite nici celeste, nici infernale, nici prea-prea, nici foarte-foarte, acelea de pildă care în şedinţele de spiritism debitează tot felul de măgării!

Un preot îmi spunea cândva că sunt spectre indiferente, neutre ce locuiesc într-un teritoriu invizibil, ceva ca o insuliţă asediată din toate părţile

Papus (pseudonim al lui Gérard Encausse, 1865 – 1916), ocultist, fondator al Societăţii M.ministe, zelator al marilor iniţiaţi ai Antichităţii, (n.t.) **de spiritele bune şi rele. Fiind din ce în ce mai înghesuite, ele sfârşesc prin a trece într-o tabără sau în cealaltă. Or, tot invocând aceste spectre şi neputând desigur să-i atragă pe îngeri, ocultiştii sfârşesc prin a aduce Spiritele Răului; astfel, cu sau fără voie, ba chiar fără s-o ştie, practică demonismul. Iată unde ajunge, până la urmă spiritismul!**

Într-adevăr, iar dacă admitem dezgustătoarea idee că orice medium imbecil poate să-i trezească pe morţi, cu atât mai mult trebuie să recunoaştem,

în aceste practici, pecetea lui Satan.

Fără nicio îndoială; oricum ai privi lucrurile, spiritismul e o murdărie!

Deci nu crezi în teurgie, în magia albă?

Nu, e o farsă! E masca sub care şnapani precum Rozacrucienii îşi ascund cele mai abjecte încercări de magie neagră. Nimeni nu îndrăzneşte să-şi recunoască satanismul; iar magia albă, cu toate frazele frumoase în care-o îmbracă ipocriţii ori nătărăii, ce crezi că ar putea să fie? Şi unde ar putea să ducă? De altfel, Biserica, mai greu de păcălit cu asemenea baliverne, nu face distincţie între cele două magii şi le condamnă deopotrivă.

Durtal tăcu un timp, îşi aprinse o ţigară, apoi spuse:

Da, mai bine vorbim despre asta, decât despre politică ori curse; şi totuşi, ce haos! Ce să mai crezi? Jumătătea acestor doctrine e absurdă, iar cealaltă e atât de misterioasă, încât te pierzi în ea. Să recunoaştem satanismul? Este o enormitate, nici vorbă, şi totuşi pare aproape sigur; iar în cazul ăsta, dacă rămâi consecvent cu tine însuţi, trebuie să crezi în catolicism şi atunci nu-ţi mai rămâne decât

să te rogi; pentru că nici budhismul, nici celelalte culte nu pot rivaliza cu religia lui Cristos!

Ei bine, crezi!

Nu pot; există în catolicism o grămadă de dogme ce mă descurajează şi mă revoltă!

Nici eu nu sunt sigur de mare lucru, continuă des Hermies; cu toate astea, sunt momente când simt că ceva se întâmplă, când aproape cred. Oricum, un lucru mi-e limpede – că supranaturalul există, fie el creştin sau nu. A-l tăgădui înseamnă a tăgădui evidenţa, înseamnă să te bălăceşti în albia de porci a materialismului, în troaca stupidă a liber-cugetătorilor!

E totuşi neplăcut să şovăi aşa! Ce n-aş da să am credinţa dintr-o bucată a lui Carhaix!

Eşti modest, matale! îi răspunse ironic des Hermies. Păi, credinţa e digul ce apără de toate furtunile vieţii, e singurul ţărm unde omul ce şi-a pierdut busola poate eşua împăcat!

Vă place? întrebă mătuşa Carhaix. Ca să mai schimbăm, ieri v-am dat rasol şi am păstrat friptura de viţel pentru astăzi; aşa că astă-seară o să aveţi o supă cu tăieţei, salată cu friptură rece, heringi

afumaţi şi ţelină, un piure de cartofi cu brânză şi desert. În plus, o să gustaţi din cidrul cel nou pe care l-am primit de la ţară.

O! O! exclamară des Hermies şi Durtal care, în aşteptarea mesei, savurau un elixir de viaţă lungă; să ştii, mătuşă Carhaix, că bucatele dumitale ne duc în păcat, în păcatul lăcomiei; dacă ne ţii tot aşa, vom face nişte burţi pantagruelice!

Glumiţi!

— Dar ce-o fi făcând Louis că nu mai apare.

Urcă cineva, spuse Durtal; auzea nişte tălpi scârţâind pe treptele de piatră ale turnului.

Nu, nu-i el, răspunse femeia şi merse să deschidă uşa. E pasul domnului Gevingey.

Într-adevăr, îmbrăcat cu surtucul albastru, cu pălărie moale pe cap, astrologul intră, salută ca la teatru, îşi frecă lăboaiele împodobite cu ghiuluri de mâinile celor prezenţi, apoi întrebă de clopotar.

E plecat la dulgher: drugii de stejar ce susţin clopotele cele mari s-au crăpat şi Louis se teme să nu cedeze.

Drace!

Aveţi noutăţi despre alegeri? întrebă Gevingey

scoţându-şi pipa şi suflând în ea.

Nu, în cartierul ăsta rezultatele vor fi cunoscute abia diseară, pe la ora zece. De altfel nu vor fi surprize, căci Parisul e în plin delir, ya câştiga generalul Boulanger, şi încă uşor, e sigur.

— Un proverb din Evul Mediu spunea că schimbarea domnilor e bucuria nebunilor. Mi se pare de actualitate!

Carhaix intră, se scuză pentru întârziere şi în timp ce femeia aducea supa, îşi puse papucii şi răspunse la întrebări:

— Da, umezeala a măcinat fretele din fier şi a făcut să putrezească lemnul. Grinzile fac burtă; e timpul să intervină dulgherul; mi-a promis că mâine e aici cu oamenii lui, negreşit. Oricum, sunt mulţumit că m-am întors acasă. Afară, simt că se învârte pământul cu mine, sunt năucit, nesigur, ameţit; nu mă simt cu adevărat în largul meu decât în clopotniţă sau în camera asta.

— Lasă-mă pe mine, nevastă, ceru el, şi luându-i salata de ţelină, heringi şi friptură rece începu s-o mestece.

— Ce aromă! exclamă Durta] adulmecând mirosul

incisiv al heringilor. Câtă sugestie în parfumul ăsta! îmi evocă imaginea. Unui şemineu în care curpeni de ienupăr ard trosnind, la parterul unei case cu vedere spre rada unui mare port! Iar aurul patinat şi tonurile ruginii ale acestor peşti degajă parcă un halou de gudron şi de alge sărate. E delicios, adaugă, el, gustând din salată.

O să vă mai fac, domnule Durtal, sunteţi uşor de mulţumit, spuse bătrâna.

Din păcate, zise Carhaix surâzând, trupul e uşor de mulţumit, nu şi sufletul! Când mă gândesc la aforismele lui disperate de data trecută! Să ne rugăm totuşi Domnului să-l lumineze. Uite, îi spuse el deodată femeii, să-i invocăm pe Sfântul Nolascus şi pe Sfanţul Teodul, patronii clopotelor. Într-un fel, sunt de-ai noştri şi desigur vor interveni pentru cineva care-i respectă, pe ei şi emblemele lor!

Ar trebui miracole nemaivăzute ca să-l convingă pe Durtal, spuse des Hermies.

Dar au fost miracole săvârşite de clopote, afirmă astrologul. Îmi amintesc că am citit, nu mai ştiu unde, că la moartea Sfântului Isidor din Madrid îngerii au tras clopotele.

Au fost şi altele! exclamă clopotarul; clopotele au sunat singure când Sfântul Sigismund cânta *De Profondis* **lângă cadavrul martirului Placidus; iar când trupul Sfântului Enemund, episcop de Lyon, aruncat de ucigaşii săi într-o barcă fără vâslaşi şi fără pânze trecea pe Son a la vale, clopotele au sunat de asemeni, fără ca nimeni să le atingă.**

— Ştii ce mă gândesc? spuse des Hermies privindu-l pe Carhaix. Mă gândesc că ar trebui să scrii o culegere hagiografică sau să pregăteşti un infolio erudit despre blazon.

Pentru ce?

Pentru că eşti, har Domnului, atât de departe de epoca ta, şi atât de dăruit unor lucruri pe care ea le ignoră ori le detestă, că asta te-ar înălţa şi mai mult! Eşti, bunul meu prieten, omul pe care generaţiile viitoare nu-l vor înţelege niciodată. Să baţi clopotele adorându-le, să te consacri uitatelor meşteşuguri feudale sau monumentalelor ediţii monastice de Vieţi ale Sfinţilor, departe de Paris, departe de lume, cufundat în veacuri revolute – ce poate fi mai sublim?

Eu nu sunt, vai, decât un om umil şi ignorant,

spuse Carhaix, dar cel pe care îl visaţi există. În Elveţia, cred, un clopotar adună de ani de zile materiale pentru un memorial heraldic. Rămâne de văzut, continuă Carhaix râzând, dacă una din aceste ocupaţii nu-i dăunează celeilalte.

Dar meseria de astrolog, spuse Gevingey cu amărăciune, nu credeţi că e şi mai discreditată, şi mai ruinată?

— Ştiţi ceva, interveni nevasta clopotarului, mai bine să vedem cum e cidrul cel nou. Cam acrişor, aşa-i?

Nu, e încă neterminat, dar se dă la băut, răspunse Durtal.

— Nevastă, serveşte piureul fără să mă aştepţi. V-am întârziat cu plimbatul meu şi uite că trebuie să urc iarăşi la clopote. Nu-mi purtaţi grija, mâncaţi, i ceuperez eu când mă întorc.

Şi în timp ce bărbatul îşi aprindea felinarul şi părăsea încăperea, femeia aduse pe un platou un fel de plăcintă acoperită cu o crustă aurie, pătată cu puncte de culoare brună.

O! exclamă Gevingey, dar ăsta nu-i piure de cartofi!

Ba da, numai că a fost gratinat la cuptor; – gustaţi; am pus în el tot iivbuie, nu poate să nu fie bun.

Într-adevăr, era savuros, şi toţi îl lăudară; apoi tăcură, căci nu se mai auzeau unul pe altul. În seara aceea, clopotul suna mai tare şi mai limpede. Durtal încercă să analizeze acest vuiet ce făcea să se clatine camera. Era ca un fel de flux şi reflux al sunetelor: mai întâi, şocul formidabil al limbii lovind bronzul, apoi un fel de sfărâmare a sunetelor, care se risipeau, pisate mărunt, rotunjindu-se; în /ine, limba revenea iar noua lovitură adăuga, în piuliţa de bronz, noi unde sonore pe care le zdrobea şi trimitea, dispersate, în turn.

Pe urmă dangătele se răriră; curând nu se mai auzi decât sfârâitul unei vârtelniţe uriaşe; apoi picurară ultimele ecouri întârziate, iar Carhaix reveni.

Ce timpuri bizare! exclamă Gevingey, gânditor; nu mai credem în nimic, dar înghiţim tot felul de scorneli. În fiecare dimineaţă se inventează o ştiinţă nouă; acum e la mare modă truismul numit pedagogie! Şi nimeni nu-l mai citeşte pe admirabilul

Paracelsus, care a descoperit totul, a creat totul! încercaţi să le spuneţi savanţilor ce se adună azi prin congrese că viaţa, în viziunea marelui învăţat, e o picătură din esenţa astrelor, că fiecare din organele noastre corespunde unei planete şi depinde de ea, că prin urmare suntem un rezumat al sferei divine; spuneţi-le deci – iar experienţa o confirmă că orice om născut sub semnul lui Saturn e melancolic şi flegmatic, taciturn şi singuratic, sărac şi orgolios; că astrul acesta greoi, cu efecte întârziate, predispune la superstiţie şi fraudă, provoacă epilepsia şi varicele, hemoroizii şi lepra, că este, vai, marele furnizor al ospiciilor şi puşcăriilor, încercaţi să le spuneţi toate acestea şi se vor strica de râs, vor ridica din umeri, aceşti măgari cu diplomă, aceşti pedanţi trufaşi!

Într-adevăr, exclamă des Hermies, Paracelsus a fost unul din cei mai străluciţi practicieni ai medicinii oculte. Cunoştea tainele acum uitate ale sângelui, efectele terapeutice încă necunoscute ale luminii. Considerând – ca şi cabaliştii, de altfel – că fiinţa umană este formată din trei părţi, dintr-un corp material, dintr-un suflet şi dintr-un perispirit

numit şi corp astral, Paracelsus îl îngrijea mai ales pe acesta din urmă şi acţiona asupra învelişului exterior şi carnal prin metode ce sunt fie neînţelese, fie căzute în uitare. Trata rănile îngrijind nu ţesuturile, ci sângele ce se scurgea din ele. Sigur e că în felul acesta vindecă o sumă de boli!

Datorită profundelor cunoştinţe de astrologie pe care le avea, spuse Gevingey.

Dar dacă studiul influenţei astrale este atât de necesar, de ce nu vă luaţi nişte elevi? întrebă Durtal.

Elevi? Păi unde mai găseşti oameni dispuşi să muncească timp de douăzeci de ani fără câştig şi fără glorie? Până să fii în stare să faci un horoscop, trebuie să fii un astronom de prima mână, să cunoşti temeinic matematica şi să fi tocit îndelung latina obscură a vechilor maeştri! – în plus, îţi trebuie vocaţie şi credinţă, iar ele s-au pierdut!

Ca şi în cazul clopotarilor, spuse Carhaix.

Da, domnilor, continuă Gevingey, ziua când marile ştiinţe ale Evului JV.cdiu" s-au cufundat în indiferenţa sistematică şi ostilă a unei naţii atee a însemnat, în Franţa, începutul sfârşitului! Acum, nu

ne mai rămâne decât să încrucişăm braţele şi să ascultăm vorbăria nesărată a unei societăţi care ba se hlizeşte, ba bombăne!

Ei, nici chiar aşa, să nu ne pierdem nădejdea; or să vină şi vremuri mai bune, spuse nevasta lui Carhaix pe un ton împăciuitor; şi, înainte de a se retrage, dădu mâna cu fiecare musafir.

Timpul, spuse des Hermies turnând apă în cafetieră, în loc să îndrepte poporul, din contră, îl strică, îl buimăceşte, îl îndobitoceşte! Amintiţi-vă asediul Comunei, pasiunile absurde, ura dezlănţuită şi iraţională, toată demenţa unei gloate prost hrănite, prea însetate şi înarmate!

— Cât a decăzut, totuşi, faţă de plebea inocentă şi milostivă a Evului Mediu! Povesteşte-ne, Durtal, ce a făcut mulţimea atunci când Gilles de Rais a fost dus la rug.

Da, povestiţi-ne, îl rugă şi Carhaix, cu ochii înceţoşaţi de fumul pipei.

Ei bine, aşa cum ştiţi, după ce-a săvârşit nelegiuiri incredibile, Mareşalul de Rais a fost condamnat să fie spânzurat şi ars de viu. După proces, revenit în temniţă, i-a adresat o ultimă

rugăminte episcopului Jean de Malestroit. L-a rugat să pună cuvânt pe lângă părinţii copiilor violaţi şi ucişi cu atâta cruzime să se îndure şi să-i fie alături, îmbărbătându-l, la execuţie.

Iar poporul acesta, pe care-l obidise şi umilise, a plâns de mila lui; n-a mai văzut în seniorul demonic decât un nefericit ce se căia pentru crimele sale şi care avea să înfrunte cumplita mânie a Sfântului Chip; şi, în ziua execuţiei, de la ora nouă dimineaţa, mulţimea străbătu într-o lungă procesiune oraşul. A cântat psalmi pe străzi, a jurat, în biserici, să postească trei zile, încercând să aducă astfel pacea în sufletul Mareşalului.

Suntem departe, după cum vedeţi, de legea americană a lui Lynch, spuse des Hermies.

Apoi, continuă Durtal, la ora unsprezece mulţimea veni la temniţă să-l caute pe Gilles şi îl însoţi până pe câmpul de la Biesse, unde, deasupra rugurilor înalte, se înălţau spânzurători.

Mareşalul îşi îmbărbăta complicii, îi îmbrăţişa, le poruncea să aibă „mare scârbă şi căinţă pentru crimele lor” şi, sfâşiindu-şi pieptul, o implora pe Fecioară să-i cruţe, în timp ce clerul, ţăranii,

mulţimea cântau sinistrele şi tânguitoarele strofe din Psalmul Răposaţilor:

Nos timemus diem judicii Quia mali et nobis conscii Sed tu, Mater summi concilii Para nobis locum refugii

O Marial Tune iratus Judex...

Trăiască Boulanger!

În tălăzuirea zgomotoasă ce urca spre turn din piaţa Saint-Sulpice, izbucniră strigăte prelungi: Boulanger! Lange! apoi o voce răguşită, penetrantă, <i voce de vânzătoare de peşte, de căruţaş, se ridică deasupra celorlalte. De. IMipra tuturor uralelor; şi, din nou, urlă: Sus Boulanger!

— Zbiară în faţa primăriei, s-au dat rezultatele, spuse dispreţuitor Carhaix.

Toţi se priviră.

Poporul de azi! făcu des Hermies.

O, n-ar aclama la fel un învăţat, un artist, şi nici măcar o fiinţă supranaturală, – un sfânt, mârâi Gevingey.

Dar o făcea în Evul Mediu!

Da, însă era mai inocent şi mai puţin tembel, continuă des Hermies. Şi în fond, unde sunt sfinţii care l-au salvat cândva? N-am putea repeta

îndeajuns: purtătorii de sutană de azi au inimi scorojite, suflete dezinterice, minţi obscene şi piezişe!

— Sau şi mai rău: sunt putregaiurile ce corup turma pe care-o au în pază! Sunt cei din tagma lui Docre, închinătorii Satanei!

— Când te gândeşti că acest secol de pozitivişti şi atei a răsturnat totul – în afară de satanism, pe care nu l-a putut face să dea îndărăt niciun pas!

Nu-i de mirare, strigă Carhaix; satanismul e trecut cu vederea sau necunoscut; părintele Ravignan a demonstrat, cred, că cea mai mare izbândă a Diavolului a fost să se facă tăgăduit!

— Doamne sfinte! Ce trâmbe de abjecţie se ridică la orizont! murmură, trist Durtal.

Nu! exclamă Carhaix, nu, să nu spuneţi asta! Aici, pe pământ, totul e putred, totul e mort, dar acolo, în ceruri!… Ah, recunosc, pogorârea Sfântului Duh, venirea Divinului Paraclet întârzie, dar textele vestirii sunt revelate! Viitorul e sigur, zorii vor fi luminoşi!

Şi, coborând privirea, împreunându-şi mâinile, se rugă cu însufleţire.

Des Hermies se ridică şi făcu câţiva paşi prin încăpere.

Foarte bine, aşa o fi, mârâi el; numai că acestui secol puţin îi pasă de Cristos în slavă; corupe supranaturalul şi respinge tot ce-i transcendental. Cum să speri atunci în viitor, cum să-ţi imaginezi că pruncii ieşiţi din burghezii fetizi ai acestui timp mizerabil vor fi fără prihană? Crescuţi în felul ăsta, mă întreb: ei ce vor face în viaţă?

— Ce-au făcut taţii şi mamele lor, răspunse Durtal; îşi vor umple burdihanul şi îşi vor uşura sufletul făcând pe lighioana cu două spinări!

Lector: ILEANA BRAŞOVEANU Tehnoredactor: A. MOLNAR Corector. MARIA BUZURA

Apărut: 1994. Bun de tipar: 16.03.1994. Comanda nr. 3478. Coli de tipar 11. Tiparul executat sub comanda nr. 38/1994, la IMPRIMERIA DE VEST, ORADEA, str. Mareşal Ion Antonescu nr. 105. ROMÂNIA

În 1994 în domeniul traducerilor la Editura „Dacia” vor mai apărea:

Lawrence Durrell, *Tune* (trad. De Mircea Crăciun)

Jean Rouaud, *Oameni iluştri* (trad. De Yvonne şi Mircea Goga)

W. B. Yeats, *Roza secretă* (trad. Mircea Ivănescu)

Colecţia ANDROMEDA

(literatură science-fiction)

Edmund Cooper, *Cultura Overman* **Ugo Malaguti,** *Fenix * * *, Moartea purpurie* **(antologie)**

Colecţia LICORN

(literatură fantastică)

Abraham Merrit, *Monstrul de metal*

Edgar Allan Poe, ***Regele ciumă, povestiri***

Daniel Walther, *Cele patru anotimpuri ale nopţii*

Colecţia P S I

(parapsihologic, paranormal, ocultism, esoterism)

Richard Broughton, *Parapsihologia – o ştiinţă controversată* **Remy Chauviri,** *Funcţia Psi*

Cereţi în toate librăriile din ţară cărţile *Editurii „Dacia”*

Comenzi la sediul *„Editurii Dacia”* **3400 Cluj-Napoca Str. Emil Isac nr. 23 Telefon 064 – 19 16 65**